

Uuring

„Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“

Tellija: Haridus- ja Teadusministeerium

Koostajad: Mati Valgepea, Meelis Sügis
Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteadeade Ühendus

Tartu
2010

Uuringu koostajad tänavad kõiki uuringus osalenud waldorfkoolide lapsevanemaid, õpetajaid ja töötajaid. Ilma osalejate heatahtliku panuseta oluks käesoleva uuringu teostamine võimatu. Koolid osalesid aktiivselt nii uuringu kujundamisel, andmehõive korraldamisel kui ka analüüsimisel. Iga kool leidis selleks endale sobiva töövormi. Ühistöö toimus Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteadeade Ühenduse raames.

Eriline tänu kuulub koolide kontaktisikutele ja teemavaldkondi analüüsida aidanud ekspertidele: Kairi Kolk, Tiina Länkur, Külli Volmer, Külli Ehastu, Triinu Pajuri, Endrik Pikksaar, Ivo Kajak, Aurika Karus, Ulvi Vahter, Maret Meigo, Simone Katja Rödel, Piret Meier, Olev Ojap. Tiiu Bläsi-Käo.

Uuringu kohta täiendava info saamiseks palume pöörduda aadressil:

Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteadeade Ühendus

Ploomi tn 1

Tartu 50110

e-post: meelis.sygis@waldorfkool.info või mati.valgepea@gmail.com

Kasutatud lühendid:

AVW –	Aruküla Vaba Waldorfkool
AWSNA –	Põhja-Ameerika Waldorfkoolide Ühendus (<i>The Association of Waldorf Schools of North America</i>)
ECSWE –	Steiner-Waldorfhariiduse Euroopa Nõukogu (<i>European Council for Steiner Waldorf Education</i>)
EVWLÜ –	MTÜ Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteadeade Ühendus
HEV –	hariduslikud erivajadused
EAS –	Eesti Antroposoofiline Selts
HTM –	Haridus- ja Teadusministeerium
IAO –	Rahvusvaheline Ühendus Waldorfhariiduse Toetamiseks Ida- ja Kesk-Euroopas ning Teistes Idariikides (<i>Internationale Assoziation für Waldorfpädagogik in Mittel- und Osteuropa und weitere östliche Länder e.V., International Association for Waldorf Pedagogy in Middle and Eastern Europe and other Eastern Countries</i>)
IASWECE –	Varajase Lapseea Steiner-Waldorfhariiduse Rahvusvaheline Ühendus (<i>International Association for Steiner/Waldorf Early Childhood Education</i>)
JKR –	Johannese Kool Rosmal
MTÜ –	mittetulundusühing
PGS –	Põhikooli ja gümnaasiumi seadus
REKK –	Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus
TVW –	Tallinna Vaba Waldorfkool
TWG –	Tartu Waldorfgümnaasium
VVW –	Viljandi Vaba Waldorfkool

Sisukord

	lk
1. Uuringu taust	5
2. Metoodika	7
3. Waldorfliikumise kujunemine ja areng	13
3.1 Mõned waldorfharidusega tegelevad rahvusvahelised organisatsioonid	15
3.2 Waldorfkoolide vilistlased	19
4. Ülevaade Eesti Waldorfkoolide hetkeseisust	23
4.1 Õpilaste arv	24
4.2 Õpetajad	29
4.3 Lapsevanemad	34
4.4 Waldorfkoolide koostöö	38
4.5 Waldorfpedagoogiline koolitus Eestis	39
4.6 Peamised kooli mõjutavad teemad	41
5. Waldorfkoolide tegevuse põhialused	46
6. Õppekava	49
6.1 Õppekava waldorfkoolis	49
6.2 Waldorfkooli õppekava Eestis ja välismaal	51
6.3 Hariduslike erivajadustega lastega töö korraldus	60
7. Hindamine	62
8. Koolide ülesehitus ja juhtimine	65
8.1 Kooli juhtorganid	67
8.2 Majanduskolleegium ehk seltsi juhatus	68
8.3 Õpetajate kolleegium	69
8.4 Majandus- ja õpetajate kolleegiumi koostöö	77
8.5 Lapsevanemate kaasamine	78
9. Koolide finantseerimine ja majandamine	82
10. Kommunikatsioon	85
11. Kokkuvõte ja ettepanekud	87
Lisa 1. Steiner-waldorfharidus Euroopas. Põhimõtete ja püüdluste avaldus	91
Lisa 2. Põhja-Ameerika Waldorfkoolide Assotsiatsiooni ühised printsiibid	95
Lisa 3. Waldorf-nime päritolust	99
Lisa 4. Ülevaade waldorfkoolide liikumise arengust aastail 1960–2007	101
Lisa 5. Lühike ülevaade Eesti waldorfkoolide ajaloost	114
Lisa 6. Waldorfkoolide õpetajate küsitluse tulemused	117
Lisa 7. Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse tulemused	121
Lisa 8. Riikliku toetuse osakaal ja õppemaksu suurus waldorfkoolides riigiti aastal 2000	123
Lisa 9. Eesti Vabade Waldorfkoolide Ühenduse seisukohad hindamise küsimuses	125
Lisa 10. Rahvusvahelise waldorfkoolide uuringu (1998) ja Inglismaa waldorfkoolide uuringu (2005) tulemuste lühikokkuvõte	127
Lisa 11. Väljavõte Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse hinnangust waldorfkoolide tuumõppekava (WÕK) kohta	129
Lisa 12. Riikliku õppekava (RÕK) ja Waldorfkoolide tuumõppekava (WÕK) erinevused	130
Lisa 13. Waldorf/steinerkoolide rahvusvaheline konverentsi (Haagi ring) poolt koostatud waldorfpedagoogika oluliste tunnuste kirjeldus	137

1. Uuringu taust

Waldorfhariidust¹ on Eestis antud alates 1990. aastast. Selle aja jooksul on välja kujunenud väike kuid tegus waldorfkoolide ja -lasteaedade võrgustik, waldorfkoolid² on üle elanud nii esimesed suuremad tagasilöögid kui kogenud oma pingutuste vilja, kujundatud on omanäolised koolid ja tegutsetakse waldorfpedagoogika põhimõtete tutvustamisega ka väljaspool koole. Waldorfhariidust andvaid asutusi ühendab MTÜ Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteaedade Ühendus (EVWLÜ). Eesti Vabariik on tunnustanud waldorfkooli nende loomisest alates: waldorfkoolid on sisuliselt integreeritud üldharidussüsteemi, õiguspäraste nõuete täitmisel on koolidele antud koolitusload, tagatud on riigieelarveline finantseerimine „pearaha“ alusel. Tulenevalt waldorfkoolides rakendatava haridusliku lähenemise eripäradest on viimastel aastatel riigiasutuste ja waldorfkoolide vahel tekkinud diskussioon waldorfkoolide õppekavade ja riikliku õppekava vastavuse kohta. Tõstatatud küsimuste valguses anti viimastel aastatel koolidele vaid ühe aasta pikkuse kehtivusega koolitusload. Samas jõudsid Haridus- ja Teadusministeerium (HTM) ning EVWLÜ 2007. a kokkuleppele, et EVWLÜ juhtimisel koostavad waldorfkoolide esindajad waldorfkoolide raamõppekava, mis oleks aluseks koolide õppekavadele.

Eesti waldorfkoolide hetkeseisu selgitamiseks ning nende koolide eripärade ja neile eriomaste vajaduste edasiseks teadvustamiseks otsustas HTM tellida EVWLÜ-lt uurimustöö „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“. Uuringu peamiseks eesmärgiks on saada vajalikku abiteavet otsuste tegemisel, mis puudutavad alternatiivsete pedagoogiliste suundade positsiooni Eesti haridussüsteemis. Uuringu objektiks seati järgmised teemad:

- waldorfkoolide staatus ja positsioon erinevates riikides;
- Eesti waldorfkoolide hetkeseis ja positsioon haridussüsteemis;
- võimalikud arengusuunad waldorfkoolidele.

Arvestades uuringu läbiviimiseks kasutada olnud finantsvahendite mahtu ja uuringus osalejate ajalisi võimalusi, otsustati toetuda järgmistele töövormidele: töö kirjandusega (eelkõige välisülevaate osas), intervjuud ja/või küsitlused waldorfkoolide hulgas ning koolide esindajate grupitöö. Seejuures tuleb märkida, et mitmete uuringuobjektideks olevate valdkondade osas on toimunud ka uuringu ajal kiireid arenguid. Lisaks eelpool viidatud diskussioonile õppekavade ning sellega seondult koolituslubade osas on 2009. aastal aktiivselt tegeletud waldorfhariiduse õiguslikku seisundit täpsustavate seadusemuudatustega nii uue Põhikooli- ja gümnaasiumi seaduse kui ka uute riiklike õppekavade väljatöötamise käigus. Samuti tuleb arvestada, et kasutatavad inim- ja finantsvahendid ei võimaldanud kõiki loetletud teemasid sügavuti käsitleda ning antud uuringut tuleb käsitleda kui ülevaateuuringut hetkeolukorrast, milles tõstatatud küsimused ja ilmnunud nähtused vajavad paremaks asjaolude selgitamiseks täiendavaid uuringuid. Antud uuringu eesmärgiks ei ole waldorfhariiduse põhimõtete kirjeldamine ja selgitamine, samas võimaldavad uuringu tulemused, esitatud viited ja allikad pakkuda asjakohast informatsiooni. Samuti ei ole uuringu eesmärgiks üksikute waldorfkoolide hetkeolukorra vaid üldise olukorra

¹ Steiner-waldorfhariiduse keskmes on austus iga lapse ja tema lapsepõlve puutumatuse vastu, mis on omakorda aluseks lastele omastele õigustele ja aktiivseks toeks inimlikule ja kultuurilisele mitmekesisusele. Haridustegevuse aluseks koolides ja lasteasutustes on antroposoofia – arenev tööde kogum, mille rajas teadlane, filosoof ja õpetlane Rudolf Steiner (1861–1925), keskendudes kasvava lapse loomusele ja integreeritud lähenemisele õpetamises ja õppimises. Hariduslikud lähenemisviisid hõlmavad pedagoogikat, õppekava, õpetamise ning õppimise hindamist ja väärtustamist ning ka koolide ja asutuste organisatsiooni, majandamist ja haldamist. Vaata Lisa 1 Steiner-waldorfhariidus Euroopas. Põhimõtete ja püüdluste avaldus.

² Mõisted waldorf- ja steinerpedagoogika ning waldorf- ja steinerkoolid on vastavalt sünonüümid. Antud uuringus on võimalusel kasutatud mõisteid waldorfhariidus, -pedagoogika ja -kool. Vaata Lisa 3 Waldorf-nime päritolust

kirjeldamine. Uuring ei sisalda waldorfkoolide võrdlust Eesti riikliku üldharidussüsteemi ja teiste erakoolidega.

Uuringusse kaasati järgmised Eestis hetkel tegutsevad üldharidust andvad waldorfkoolid:

- Johannese Kool Rosmal (edaspidi ka lühendiga JKR);
- Aruküla Vaba Waldorfkool (edaspidi ka lühendiga AVW),
- Viljandi Vaba Waldorfkool (edaspidi ka lühendiga VVW),
- Tallinna Vaba Waldorfkool (edaspidi ka lühendiga TVW),
- Tartu Waldorfgümnaasium (edaspidi ka lühendiga TWG).

Uuringusse ei kaasatud samal õppeaastal alustanud ning alles waldorfkooli staatuse poole püüdlevat erakooli Läte Keilast ning, arvestades kooli eripära, Tartu Maarja Kooli. Tartu Maarja Kool on munitsipaalkool, kus õpivad toimetuleku- ja hooldusõppe õpilased. Õppetöös kasutatakse ravipedagoogikat, mis on erivajadustega õpilastele kohandatud waldorfpedagoogika. Ka ei käsitle antud uuring sotsiaalteraapiaga seotud küsimusi.

Sarnaselt waldorfkoolide rajamise ja toimimise aluseks olevale kaasamise ja initsiatiivi põhimõttele osalesid uuringus waldorfkoolide lapsevanemad, õpetajad ning koolide kollegiaalse juhtimise organid – õpetajate kolleegiumid.

2. Metoodika

Uuringu „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“ lähteülesanne kooskõlastati Haridus ja Teadusministeeriumi esindajatega. EVWLÜ moodustas uuringu teostamiseks töögrupi, millesse kuulusid kõigi uuringusse haaratud koolide esindajad. Töögrupp kooskõlastas uurimisvaldkonnad ja uuringu läbiviimisel kasutatavad uurimismeetodid, küsimustikud ning töökorralduse töökohtumistel. Otsustati, et andmeid kogutakse peamiselt järgmistest allikatest:

- waldorfkoolide kohta koostatud teave: ülevaated ja uuringud sh trükised ja interneti kodulehed;
- waldorfkoolide vanemate küsitlus;
- waldorfkoolide õpetajate küsitlus;
- waldorfkoolide küsitlus.

Uuringus osalenud koolid nimetasid uuringu läbiviimise ajaks kontaktisiku, kes vastutas uuringuga seotud infovahetuse ning vastuste edastamise eest. Kontaktisikud osalesid töökoosolekutel, korraldasid oma koolis uuritavatele (vanematele ja õpetajatele) küsitluste edastamist ning koordineerisid kooli küsitlusele vastamist. Iga kool korraldas vastavalt võimalustele waldorfkoolide küsitlusele vastamist: valiti vastutavad isikud, moodustati töögrupid või arutati küsimusi õpetajate kolleegiumis. Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse (siin ja edaspidi “vanemate küsitlus”) ja waldorfkoolide õpetajate küsitluse (siin ja edaspidi “õpetajate küsitlus”) andmete edastamiseks kasutati veebikeskkonda eFormular, koolide küsitluse koondvastused edastas kontaktisik. Küsitluse tulemuste analüüsimisel jagati teemavaldkonnad vastavat valdkonda tundvatele inimestele; kokku osales analüüsi faasis 6 erinevat inimest, kes kaasasid vajadusel töösse abilisi, konsulteerisid täiendavate selgituste saamiseks otse koolide esindajatega ning koostasid teemavaldkonna ülevaate. Analüüsi viimases etapis sidustati erinevate küsitluste tulemused ja kirjanduse andmed.

Waldorfkoolide ja -hariduse kohta maailmas on tehtud arvestatav hulk uuringuid, kuid ülevaatlikke üleilmseid uuringuid on nende hulgas üksikud. Enamasti käsitlevad uuringud waldorfhariduse mõnda konkreetset aspekti või on vaatluse all ühe riigi või riikide grupi waldorfkoolid. Analüüsitud uurimistööde hulgast leiti vaid üks üleilmne waldorfkoolide uuring: Ogletree, Earl J.; *International Survey of the Status of Waldorf Schools*³ (Waldorfkoolide staatuse rahvusvaheline uuring); uuring on saadaval *Educational Resources Information Centre*’i kodulehel: <http://eric.ed.gov/>. Antud uuringu küsimustik oli üheks aluseks Eesti waldorfkoolidele koostatud küsimustikule. Edaspidi viidatakse antud allikale järgmiselt: Rahvusvaheline waldorfkoolide uuring (1998). Uuringu tulemuste lühikokkuvõte on toodud lisas 10.

Teiseks uuringuks, millest Eesti koolide uurimisel lähtuti, on Inglismaa waldorfkoolide uuring *Steiner Schools in England*⁴ (siin ja edaspidi viidatakse uuringule järgmiselt: Inglismaa waldorfkoolide uuring (2005)). Antud uuring teostati Bristolis asuva *University of West England* teadlaste poolt aastail 2004–2005. Uuring on saadaval näiteks kodulehelt http://www.waldorflibrary.org/Journal_Articles/steinerukresearch.pdf. Uuring sisaldab olulisemate waldorfhariduse kohta tehtud uuringute ülevaateid ja lühikokkuvõtteid; samuti on kirjeldatud andmebaasiotsingute tulemusi märksõnade „waldorf“, „steiner“, „koolid“ ja “haridus” puhul. Kuna teisi põhjalikke riikide waldorfkoolide uuringuid ei leitud, siis otsustati uuringu tulemused võtta võrdlusaluseks Eesti waldorfkoolide küsitluste

³ Ogletree, Earl J.; *International Survey of the Status of Waldorf Schools*, Educational Resource Information Centre, University of Illinois, 1998.

⁴ Woods, P., Ashley, M., Woods, G.; *Steiner Schools in England*; University of West England, 2005.

tulemustele. Uuringu autorid on teadlikud riikidevahelistest erinevustest ja seepärast tuleb Inglismaa waldorfkoolide uuringu tulemusi käsitleda ühe konkreetse riigi waldorfkoolide olukorra kirjeldusena ning mitte üldistada neid kogu waldorfliikumisele maailmas. Antud uuring võib pakkuda huvi ka laiemalt kuna käsitles waldorfkoolide riikliku koolisüsteemiga liitumise võimalusi ja võimalikke seonduvaid probleeme ning esitas ettepanekuid nende lahendamiseks.

Waldorfkoolide hetkeolukorra kohta maailmas „värskeid“ üldistavaid uuringuid ei leitud. Samas leiti vastavat informatsiooni waldorfliikumise rahvusvahelise koostööga tegelevate organisatsioonide interneti kodulehekülgedelt. Tulenevalt uurimisgrupi võimalustest ja oskustest keskenduti põhiliselt inglisekeelsetele allikatele. Olulist materjali on saksa keeles avaldatud Saksamaal, Šveitsis ja Austrias, kuid käesoleva uuringu puhul ei jõutud neid põhjalikult analüüsida.

Waldorfkoolide hetkeolukorra hindamiseks Eestis otsustati läbi viia waldorfkoolide õpetajate ja lapsevanemate uuringud. Kuna Tartu Waldorfgümnaasiumis olid vastavad küsitlused hiljuti teostatud, siis otsustati need küsimustikud ja kasutatud tehniline lahendus kasutusele võtta ka teiste waldorfkoolide puhul. Küsitluste aluseks olid aastail 2005–2008 SA Innove eestvedamisel läbi viidud kutsekoolide juhtimiskvaliteedi projekti (<http://www.innove.ee/kvaliteet/>) käigus AS Resta poolt koostatud näidisküsimustikud. Tartu Waldorfgümnaasiumis kohandati need waldorfkooli tarbeks.

Küsitlused viidi läbi internetipõhise küsitlustarkvara eFormular (http://www.eformular.com/avaleht_eformular.php3) abil. eFormulari tehniline keskkond võimaldab küsimustele vastata internetiühendusega arvuti abil. Küsimustiku koostamisel on võimalik küsimuste tüüpi ja vastuse vormi eelnevalt määratleda. Vastajale saadetakse kodulehe aadress, kus on võimalik ka küsimustikule vastata. Iga osalenud kool vastutas vastava aadressi edastamise eest kõigile oma kooli õpetajatele ja vanematele. eFormulari kasutamine võimaldab vältida andmete topeltsisestamist ning vastused kogutakse ühtse struktuuriga andmefailidesse, mis välistab andmete moonustumist sisestamisel või erinevatest andmeformaatidest konverteerimisel. Küsitlustele oli võimalik vastata ka pabervormidel, kuid seda võimalust kasutasid vaid üksikud vastajad. Sel juhul sisestasid vastaja andmed eFormulari töökeskkonnas vastaja kooli esindajad.

Waldorfkoolide vanemate ja õpetajate küsitlusega koguti andmeid järgmiste temaatiliste valdkondade kohta:

- vanemate küsitluse puhul: hinnang kooliperele, haridus, kooli leidmine ja rahulolu, koostöö kooliga, kooli ülesehitus, kooli areng ja muutused, õppetingimused, maine, vastaja üldandmed;
- õpetajate küsitluse puhul: koolipere, info liikumine, töötingimused, kooli juhtimine ja kolleegiumitöö, töötaja arenguvõimalused, motivaatorid, kindlus ja tasakaal, õpilased, maine ja üldandmed vastaja kohta.

Vastajatel paluti enamike küsimuste puhul (va vastaja üldandmete korral) valida loetelu hulgast või hinnata teema kohta esitatud väiteid 5-astmelisel skaalal, kus 1 tähendas “ei nõustu üldse” ja 5 “nõustun täielikult”. Vastajatel oli võimalik iga teemavaldkonna kohta kirjutada ka vabatekstilisi kommentaare. Vanemate küsitlus koosnes 54 küsimusest ja õpetajate küsitlus 75 küsimusest. Vastajatel oli võimalik vastata anonüümselt, kuid paljud vastajaist märkis ka oma nime.

Õpetajate küsitlus viidi läbi 2009. aasta märtsi- ja aprillikuus. Tartu Waldorfgümnaasiumi puhul vastasid vaid need õpetajad, kes aasta varem läbi viidud uuringus ei osalenud. Seega on enamik Tartu Waldorfgümnaasiumi vastustest pärit 2008. a kevadest. Kokku vastas õpetajate küsitlusele 51 õpetajat. Suurim vastajate arv oli Tartu Waldorfgümnaasiumist, järgnesid Johannese Kool Rosmalt, Viljandi Vaba Waldorfkool, Aruküla Vaba Waldorfkool ja Tallinna Vaba Waldorfkool. Küsitluses osales ka 2 waldorfkooli staatuse poole püüdleva erakooli Läte õpetajat, kuigi seda kooli uuringus eraldi ei uuritud. Eeldusel, et uuritavates koolides töötas vastamise ajal 77 õpetajat (ei sisalda kõiki väikese koormusega õpetajaid), moodustavad 49 vastanut (ilma erakooli Läte 2 vastuseta) 64% õpetajate koguarvust. Enamus vastajatest (86%) olid naised. Ligikaudu kolmveerandil vastajatest on kõrgharidus. Vastajate vanuselises jagunemises valitses vanusegrupp 36-45 eluaastat (41 % vastajatest), järgnesid vanusegrupid 46-55 ja 26-35 (mõlemad 25%). Nn „keskmine vastanud waldorfkooli õpetaja” on 40 aasta vanune kõrgharidusega naisterahvas.

Tabel Waldorfkoolide õpetajate küsitluse vastanute jaotus kooli, vanuse, soo ja hariduse järgi

Vastajate arv							
Töökoht	vastajate arv	vanus-grupp	vastajate arv	sugu	vastajate arv	haridus-tase	vastajate arv
Tartu Waldorfgümnaasium	21	>55	4	mees	7	kõrg	39
Aruküla Vaba Waldorfkool	6	46-55	13	naine	44	kesk	1
Viljandi Vaba Waldorfkool	7	36-45	21			keskeri	9
Tallinna Vaba Waldorfkool	4	26-35	13			muu	2
Johannese Kool Rosmal	11	<25	0				
Erakool Läte	2						
Kokku	51		51		51		51
Osakaal vastajatest (%)							
Tartu Waldorfgümnaasium	41,2	>55	7,8	mees	13,7	kõrg	76,5
Aruküla Vaba Waldorfkool	11,8	46-55	25,5	naine	86,3	kesk	2,0
Viljandi Vaba Waldorfkool	13,7	36-45	41,2			keskeri	17,6
Tallinna Vaba Waldorfkool	7,8	26-35	25,5			muu	3,9
Johannese Kool Rosmal	21,6	<25	0,0				
Erakool Läte	3,9						
Kokku	100		100		100		100

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus

Vastanud õpetajatest töötab aineõpetajana 46 õpetajat ehk 90,2% vastanutest sh 39% lisaks ka klassiõpetajana ning 12% täidab kooli abi- ja tugipersonali ülesandeid. Ainult klassiõpetajana töötab 4 vastanut (8%). Algastmes õpetab 30 vastanut (59%) sh lisaks ka keskastmes 15 õpetajat (29%), ülaastmes 1 õpetaja ning kõigis kolmes astmes 3 õpetajat. Keskastmes õpetab kokku 75% vastanutest sh ainult keskastmes 24%. Ülaastmes õpetab 26% vastanutest sh ainult ülaastmes 1 õpetaja.

Täiskoormusega õpetajaid on vastajate seas 29 ehk 57%, osalise koormusega on 43% õpetajatest, kusjuures nendes hulgas on võrdselt esindatud nii alla 0,5 kohaga kui ka üle 0,5 kohaga õpetajad (vastavalt 11 vastanut ehk 21,6%).

Kogenud õpetajaid, kellel waldorfkoolis tööstaaži on üle 10 aasta, osales küsitluses 19 (37%), 4–10 aastase tööstaažiga vastajaid oli 13 (26%), 1–3 aastase staažiga 10 (20%) ja esimest aastat waldorfkoolis töötavaid õpetajaid 9 (18%). Kokkuvõtvalt võib öelda, et valim on aktsepteeritava mahu ning katvusega st esindatud on piisavalt lai spekter erinevates kooliastmetes õpetavaid, erineva töökogemuse ja -koormusega õpetajaid.

Tabel Waldorfkoolide õpetajate küsitlusele vastanute jaotus töö iseloomu, töökoha, -koormuse ja -staaži järgi

Vastajate arv							
Vastaja töötab	vasta-jate arv	Vastaja õpetab	vasta-jate arv	Vastaja töökoormus	vasta-jate arv	Vastaja tööstaaz waldorfkoolis	vasta-jate arv
aineõpetajana	20	algastmes	11	täiskoormus	29	üle 10 a	19
klassiõpetajana	4	alg- ja keskastmes	15	osaline koormus üle 0,5 koha	11	4-10 aastat	13
klassi- ja aineõpetajana	20	alg- ja ülaastmes	1	osaline koormus alla 0,5 koha	11	1-3 aastat	10
klassiõpetaja, abi- ja tugipersonal	1	alg-, kesk- ja ülaastmes	3			vähem kui 1 aastat	9
aineõpetaja, abi- ja tugipersonal	6	keskastmes	12				
		kesk- ja ülaastmes	8				
		ülaastmes	1				
Kokku	51	Kokku	51	Kokku	51	Kokku	51
Osakaal vastanutest (%)							
aineõpetajana	39,2	algastmes	21,6	täiskoormus	56,9	üle 10 a	37,3
klassiõpetajana	7,8	alg- ja keskastmes	29,4	osaline koormus üle 0,5 koha	21,6	4-10 aastat	25,5
klassi- ja aineõpetajana	39,2	alg- ja ülaastmes	2,0	osaline koormus alla 0,5 koha	21,6	1-3 aastat	19,6
klassiõpetaja, abi- ja tugipersonal	2,0	alg-, kesk- ja ülaastmes	5,9			vähem kui 1 aastat	17,6
aineõpetaja, abi- ja tugipersonal	11,8	keskastmes	23,5				
		kesk- ja ülaastmes	15,7				
		ülaastmes	2,0				
Kokku	100	Kokku	100	Kokku	100	Kokku	100

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus

Vanemate küsitlus viidi läbi 2009. aasta märtsi- ja aprillikuus samaaegselt õpetajate küsitlusega ning samasuguste põhimõtete alusel. Tartu Waldorfgümnaasiumi puhul vastasid vaid need lapsevanemad, kes varem läbi viidud uuringus ei osalenud. Kokku vastas küsitluse 154 vanemat. Suurim vastajate arv oli Tartu Waldorfgümnaasiumist, järgnesid Johannese Kool Rosmal, Tallinna Vaba Waldorfkool, Aruküla Vaba Waldorfkool ja Viljandi Vaba Waldorfkool. Eeldusel, et koolis käivad 308 pere lapsed ning iga vastanu esindas ühte peret, moodustab vastanute arv 50% perede koguarvust. Mõne pere puhul vastasid mõlemad vanemad, aga kuna osad vastused on anonüümsed, siis täpselt ei õnnestunud selliste juhtumite arvu välja selgitada.

Valdav enamus (80%) vastanutest olid naised. Vastanutest pooltel on kõrgharidus ja ligikaudu kolmandikul keskeriharidus. Vastajate vanuselises jagunemises valitses vanusegrupp 36–45 eluaastat (53% vastajatest), järgnesid vanusegrupid 46–55 ja 26–35 (vastavalt 23% ja 20%). „Keskmine vastanud lapsevanem” on sarnane “keskmise vastanud õpetajaga”: 40 aasta vanune kõrgharidusega naisterahvas. Sealjuures tuleb märkida, et sageli käivad waldorfkoolide õpetajate lapsed samas waldorfkoolis ning seetõttu vastasid mõned inimesed nii õpetajate kui ka lapsevanemate küsitlusele.

Tabel Waldorfkoolide lapsevanemate küsimustikule vastajate jaotus kooli, vanuse, soo ja hariduse järgi

Vastajate arv							
Kool	vasta- jate arv	vanus- grupp	vasta- jate arv	sugu	vasta- jate arv	haridus- tase	vasta- jate arv
Tartu Waldorfgümnaasium	63	>55	5	mees	32	kõrg	77
Aruküla Vaba Waldorfkool	18	46-55	36	naine	122	kesk	25
Viljandi Vaba Waldorfkool	14	36-45	83			keskeri	47
Tallinna Vaba Waldorfkool	23	26-35	30			muu	5
Johannese Kool Rosmal	36	<25	0				
Kokku	154		154		154		154
Osakaal vastanutest (%)							
Tartu Waldorfgümnaasium	40,9	>55	3,2	mees	20,8	kõrg	50,0
Aruküla Vaba Waldorfkool	11,7	46-55	23,4	naine	79,2	kesk	16,2
Viljandi Vaba Waldorfkool	9,1	36-45	53,9			keskeri	30,5
Tallinna Vaba Waldorfkool	14,9	26-35	19,5			muu	3,2
Johannese Kool Rosmal	23,4	<25	0,0				
Kokku	100,0		100,0		100		100

Allikas: Waldorfkoolide vanemate küsitlus

Tabel Vanemate küsitlusele vastanud lapsevanemate waldorfkoolis õppivate/õppinud laste jaotus waldorfkoolis õpitud aastate arvu ja kooliastme järgi.

Laps õpib/õppis waldorfkoolis	vastaja 1. laps	vastaja 2. laps	vastaja 3. laps	vastaja 4. laps	vastaja 5. laps	Kokku	Osakaal laste kogu- arvust (%)	Lastel kooliaastaid waldorfkoolis kokku
	laste arv							
1 aastat	32	4	1	1	0	38	16,3	38
2 aastat	27	7	4	1	0	39	16,7	78
3 aastat	23	7	3	0	0	33	14,2	99
4 aastat	15	6	1	1	0	23	9,9	92
5 aastat	10	4	0	0	0	14	6,0	70
6 aastat	8	2	0	1	0	11	4,7	66
7 aastat	10	6	0	0	0	16	6,9	112
8 aastat	8	1	2	0	1	12	5,2	96
9 aastat	14	8	2	2	2	28	12,0	252
10 aastat	3	0	1	1	0	5	2,1	50
11 aastat	2	0	1	0	0	3	1,3	33
12 aastat	2	5	2	0	0	9	3,9	108
13 aastat*	0	0	2	0	0	2	0,9	26
Kokku	154	50	19	7	3	233	100,0	1120
Osakaal laste koguarvust (%)	66,1	21,5	8,2	3,0	1,3	100,0		
Laps õpib/lõpetanud								
algkoolis	62	18	5	1	0	86	36,9	
Põhikoolis**	58	17	5	4	2	86	36,9	
gümnaasiumis	23	5	3	0	0	31	13,3	
lõpetanud	11	10	6	2	1	30	12,9	
Kokku	154	50	19	7	3	233	100,0	

* 13. kooliaasta võib sisaldada näiteks välismaal õpitud kooliaastat või tervislikel põhjustel pikenenud õpiaega.

** põhikooli 2. ja 3. kooliaste

Allikas: Waldorfkoolide vanemate küsitlus

Vastajatel õpib/on õppinud waldorkoolis kokku 233 last ehk keskmiselt 1,5 last vastaja kohta). 104 vastanul (67% kõigist vastanutest) käib/on käinud waldorkoolis 1 laps, 31-l (20%) 2 last, 12-l (8%) 3 last, 4-l (3%) 4 last ja 3-l (2%) 5 last. Uuringu läbiviimise ajal õppis waldorkoolides 386 õpilast. Eeldades, et uuringu ajal käis vastanud vanematel koolis 203 last (õpilaste koguarvust on lahutatud kooli lõpetanute arv), siis on uuringusse kaasatud 53% waldorkoolides käivate laste vanemad.

Vastanute koolis õppivatest lastest käis küsitluse läbiviimise ajal 86 algkoolis (37% kõigist vastajate waldorkoolis õppivatest/õppinud lastest), sama palju lapsi käis põhikoolis. Peaaegu võrdselt esindatud olid ka gümnaasiumiõpilased ja vilistlased (vastavalt 31 ja 30 õpilast).

Enim on vastajate hulgas esindatud vanemaid, kelle lapsed on käinud waldorkoolis 1–3 aastat, järgnevad 9 aastase ja 4 aastase waldorkoolikogemusega laste vanemad. 1–4 aastat waldorkoolis käinud laste suurem esindatus võib osutada suundumusele, kus waldorkoolidesse tuleb lapsi teistest koolidest, seda eriti laste kooliprobleemide ilmnemisel 5.–7. klassis. Antud oletus vajab täpsemat uurimist.

Vastajate waldorkoolis käivate laste keskmine õpiaeg waldorkoolis on 4,8 aastat. Suhteliselt vähem on vastanute hulgas 10–13 aastat koolis õppivate noorte vanemaid. See tuleneb vaid ühe waldorf-gümnaasiumi olemasolust. Kokkuvõtvalt võib öelda, et valim on aktsepteeritava mahu ning katvusega st esindatud on piisav hulk erineva waldorflapsevanema “kogemuse” ja erinevates kooliastmetes õppivate laste vanemaid.

Waldorkoolide õpetajate ja lapsevanemate küsitluse tulemuste põhjal koostati vastuste jaotuste tabelid (vt lisa 6 ja lisa 7). Sealjuures hinnati positiivseks vastused, mille puhul esitatud väitele oli vastatud „nõustun täielikult“ või „pigem nõustun“ (valikud „5“ ja „4“ 5-astmelisel skaalal). Uuringu põhiosas on tulemused esitatud joonistena, kus on tulpades hinnangute osakaalud väite kohta ning iga hinnangu taseme kohal on märgitud ka vastavalt vastanud inimeste arv. Joonised on kujundatud nn „valgusfoori“ printsiibil st hinnangud „nõustun täielikult“ ja „pigem nõustun“ on rohelise värvitooniga, hinnang „nii ehk naa“ (osaliselt nõustun ja osaliselt ei nõustu) kollase värvitooniga, hinnangud „pigem ei nõustu“ ja „ei nõustu üldse“ punasega ning hinnang „ei oska vastata“ musta värvitooniga.

Koolide küsitlus koosnes koolide esindajate poolt kooskõlastatud küsimustikest, mis käsitlesid järgmisi teemavaldkondi: kooli staatus; kooli ajalugu ja hetkeseis; kooli õppekava ja selle rakendamine; hindamine; kooli juhtimine, organisatsioon ja finantseerimine; hariduslike erivajadustega töö korraldus ning vanemate kaasamine. Iga kool vastutas koolisisese töökorralduse eest ning kooli vastused edastas kontaktisik uurimiserühmale. Koolide vastused koondati teemavaldkonniti vastuste koonditesse, mis edastati valdkonda analüüsivale spetsialistile. Vaatamata küsimuste kooskõlastamisele kooli esindajatega, esines teatud küsimuste osas vastuste headuse (asjakohasus ja täpsus) ning põhjalikkuse osas kõikumisi, mis tulenesid küsimuste veidi erinevast tõlgendamisest või vastamiseks vajalike võimaluste (aeg ja inimesed) olemasolust. Põhjalikumad olid vastused juhul kui vastuste koostamist korraldati korrapärase grupitöö korras.

Analüüsi teostajad konsulteerisid vastuste täpsustamiseks ja täiendamiseks otse koolide esindajatega. Konkreetse valdkonna tulemuste analüüsil kasutati lisaks koolide küsitluse vastustele vanemate ja õpetajate küsitluste tulemusi ning kirjandusest leitud andmeid.

Uuringu tulemused on esitatud teemavalkonniti st iga valdkonna puhul on võimalusel esile toodud nii olukord Eestis, maailmas ja võrdlusriigis Inglismaal.

3. Waldorfliikumise kujunemine ja areng⁵

Waldorfharidus on paljudes riikides üheks peamiseks alternatiivseks hariduskäsitluseks „peavoolu“ haridusele. Waldorfkoolid on osaks rahvusvahelisest koolide kogukonnast, mis rakendavad antud haridusliku lähenemise aluseks olevat õppekava. Waldorfharidust kirjeldatakse kui hetkel suurimat ülemaailmset sõltumatute koolide liikumist. Maailmas õpib hetkel 65 riigis ligikaudu 1000 waldorfkoolis 200 000 õpilast. Lisaks on veel 10 riigis olemas vähemalt waldorflasteaed, kokku on lasteaedu ligikaudu 1500 (kokku on koolieelse hariduse asutusi ligikaudu 2000).

Esimene waldorfkool rajati 1919. aastal Rudolf Steineri ja Emil Molti poolt Stuttgartis Saksamaal. Kuigi algselt oli kool mõeldud antroposoofilise algatusena põhiliselt Waldorf-Astoria sigaretivabriku (Emil Molt oli selle tehase juhataja ja kaasomanik) töötajate lastele, ei seatud kooli vastuvõtul õpilaste päritolust ja majanduslikust seisust, usulistest veendumustest või akadeemilisest võimekusest lähtuvaid piiranguid. Hariduse keskpunkti asetati arenemisvõimeline inimene. Selline kõikehaarav inimlik ja kultuuriline lähtepunkt andis waldorfharidusele võimekuse märkimisväärses rahvusvaheliseks laienemiseks alates möödunud sajandi 60-ndatest aastatest.

Rudolf Steiner nõustas Stuttgarti waldorfkooli rajamist ja edasist tegevust kuni oma surmani 1925. aastal. Lisaks pidas ta arvukalt haridusteemalisi kursusi Šveitsis, Saksamaal, Suurbritannias ja Hollandis ning üksikuid loenguid erinevates Euroopa linnades (Utrecht, Amsterdam, Rotterdam, Haag, London, Stratford-on-Avon ja Kristiania-Oslo). Aastaks 1926 oli rajatud 11 waldorfkooli: 4 Saksamaal, 2 Suurbritannias ja 1 Hollandis, Norras, Portugalis, Šveitsis ja Ungaris. 1933. aastaks oli koole 33, riikidest lisandusid Austria ja USA. Waldorfharidus ei sõltu riigipiiridest ning waldorfkoolid on näidanud võimekust arvestada oma asukoha kultuuriliste omapäradega. Püüe sõltumatusele riiklikest haridussüsteemidest on waldorfhariduse teiseks iseloomulikuks jooneks. Esimene waldorfkool leidis skeptilist vastuvõtu kohaliku haridusameti poolt. 1926. aastal aset leidnud põhjaliku inspekteerimise järel aga leiti, et waldorfkoolist oleks nii mõndagi üle võtta ka riiklikusse haridussüsteemi.

1933. aastal leidis Saksamaa „natsionaal-sotsialistlik haridussüsteem“, et waldorfharidus ei vasta natsionaal-sotsialistlikele põhimõtetele ning alates 1934. aastast kehtestati ranged piirangud õpilaste vastuvõtule. Saksamaa waldorfkoolid suleti vabatahtlikult või jõuga vahemikul 1936–1941, samalaadne protsess järgnes ka okupeeritud territooriumitel Austrias ja Hollandis. Paljud õpetajad emigreerusid Šveitsi, Suurbritanniasse ja USA-sse, kus rajasid peatselt uued waldorfkoolid. Waldorfkoolide üldarv vähenes 9-ni; koolid USAs, Suurbritannias, Šveitsis ja Norras aitasid waldorfliikumisel ellu jääda.

II maailmasõja lõppemise järel, juba 1945. a oktoobriks, taasavati koolid Hannoveris, Hamburgis ja Stuttgartis ning rajati uued Engelbergis, Marburgis ja Tübingenis. 1951. aastaks oli Saksamaal juba 24 waldorfkooli. Sõjajärgselt jätkus ka waldorfliikumise rahvusvaheline laienemine. 1950-ndate keskpaigaks oli maailmas 62 waldorfkooli: 53 Euroopas, 9 Põhja- ja Lõuna-Ameerikas.

1970. aastatel algas waldorfliikumise kiire laienemine kiirusega 20–55 uut waldorfkooli igal aastal. Kui aastani 1975 võttis koolide arvu kahekordistumine aega 20

⁵ Allikas: Antud peatüki teksti koostamisel on refereeritud *Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners* kodulehel publitseeritud materjale (<http://www.freunde-waldorf.de/>) . Materjalide kasutamiseks on saadud vastav luba.

aastat (71-lt 143-ni), siis see arv kahekordistus juba aastal 1980 (288 kooli) ja jälle aastal 1989 (569). Suurim kasv toimus ajavahemikul 1980–1996. Põhja-Ameerikas ja Lääne-Euroopas ning Austraalias/Uus-Meremaal laienes waldorfliikumine üsna kiiresti, seda eriti kuni 80. aastate lõpuni. Lõuna-Ameerikas on olnud suhteliselt ühtlane kasv (kiirendusega aastail 1996–2006). Sellele järgnes aastail 1990–1997 tugev laienemine Ida-Euroopas ning aastail 1996–2000 algas uus kuid väiksem kasvuline Aafrikas. Aastast 2000 on märgata kasvu laienemist Aasiasse (vaata täpsemalt Lisa 4 Ülevaade waldorfkoolide liikumise arengust aastail 1960–2007).

Suhteliselt kiire areng on toimunud ka nn endise sotsialismileeri riikides, kus sõltumatute koolide algatused ei olnud varem võimalikud. Uus poliitiline raamistik neid arenguid võimaldab, kuid enamasti olulist abi ei osuta. Praeguseks on nende riikide koolide arv märkimisväärne (vt järgnev tabel), kuigi algsele kiirele koolide loomise faasile on mitmes riigis järgnenud koolide arvu vähenemine sh eriti Rumeenias, Ukrainas, Leedus ja Venemaal aga ka Lätis. Samas on viimasel kümnendil koole oluliselt juurde tekkinud Poolas, Tšehhis ja Ungaris.

Tabel Waldorfkoolide arv nn endise sotsialismileeri riikides aastail 2000 ja 2009

Riik	Koole aastal 2000*	Koole aastal 2009**
Armeenia	1	1
Eesti (sh Tartu Maarja Kool)	6	6
Gruusia	1	1
Kasahstan	1	2
Kõrgõzstan	1	1
Läti	3	2
Leedu	5	3
Moldova	2	1
Poola	3	5
Rumeenia	21	13
Slovakkia	0	1
Sloveenia	1	2
Tadžikistan	0	1
Tšehhi	9	13
Ukraina	8	5
Ungari	17	25
Venemaa	29	18

Allikad: * *Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners*, www.freunde-waldorf.de;

** *Bund der Freien Waldorfschulen*:

<http://www.waldorfschule.info/de/schulen/waldorfschulen-weltweit/index.html>

Õpetajate koolitus on waldorfliikumise arengule üliolulise tähtsusega. Kuni 1930. aastate keskpaigani vastutasid õpetajate koolituse eest Stuttgarti waldorfkooli õpetajad. 1950. aastatel rajati õpetajate seminar Šveitsis, 1960. aastatel Inglismaal, Rootsis ja USA-s. seejärel on seminaride arv kasvanud vastavalt koolide levikuga maailmas. Hetkel tegutseb 105 waldorfpedagoogika alast õpetajate seminari 37 riigis (<http://www.waldorfschule.info/de/lehrer/lehrerbildung-weltweit/index.html>).

Rahvusvaheline koostöö algas õpetajate vahelise kogemuste vahetamisega juba 1920. aastal. Õpetajate, koolide ja koolitusasutuste vahelise koostöö korraldamiseks waldorfliikumises kasutati erinevaid koostöövorme. 1926. aastal nurjus katse asutada Maailma Koolide Ühendus (“*World School Association*”). Esimene waldorfkool Stuttgartis ja Saksamaa Vabade Waldorfkoolide Ühendus mängisid rahvusvahelise koostöö

arendamisel juhtivat rolli. 1971. aastal lisandus neile Waldorfhariduse Sõprade Ühendus (*Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners e.V.*), kes toetab ja nõustab waldorfharidust väljaspool Saksamaad. 1970. aastal loodi nn Haagi Ring (*Hague Circle*) ehk rahvusvaheline nõuandev kogu, kuhu kuuluvad riikide waldorfkoolide assotsiatsioonide esindajad. Alates 1970. aastast on ideelisel tasandil tähtsa rolli omandanud Goetheanumis asuva Üldise Antroposoofilise Seltsi juurde kuuluv Vaba Vaimuteadusliku Kõrgkooli pedagoogika sektsioon.

3.1 Mõned waldorfharidusega tegelevad rahvusvahelised organisatsioonid

1970. aastal rajatud **Haagi ring** (*The Hague Circle*) oli algselt Euroopa kooliliikumist haldav kogu mõtete ja kogemuste vahetamiseks. Praeguseks on sellest kujunenud rahvusvaheline waldorfkooliliikumist teadvustav kogu, mis kohtub 2 korda aastas; liikmeteks on waldorfkoolide liikumise esindajad.

Saksamaa Vabade Waldorfkoolide Ühendus (*Bund der Freien Waldorfschulen*, <http://www.waldorfschule.info/>) loodi natsismi ohu tingimustes 1933. aastal ja taasloodi 1946. aastal peakorteriga Stuttgartis. Ühendus vastutab waldorfkoolide ühiste ülesannete ja huvide eest. Hetkel on Saksamaal 213 waldorfkooli ja 10 õpetajate seminari, lisaks sellele on ühendusel ligikaudu 1900 üksikisikut liiget. Ühendus on omanud kesksel rollil waldorfhariduse edendamisel ja esindamisel maailmas. Suurima waldorfkoolide ja õpilaste arvuga riigi koolide ühendus on ka tänapäeval waldorfliikumise üheks lipulaevaks. Ühenduse tegevuse eesmärkideks on:

- edendada ja esindada waldorfharidust Saksamaal ja välismaal;
- teha koostööd asutustega waldorfhariduse alal Saksamaal ja välismaal;
- toetada ja nõustada koole;
- koordineerida tegevusi hariduspoliitika valdkonnas;
- korraldada ja läbi viia waldorfhariduse alaseid seminare, konverentse, sümposioone ja õpetajate täiendkoolitust;
- finantseerida õpetajate koolitust;
- kirjastada igakuiselt ajakirja Kasvatuskunst (*Erziehungskunst*).

Alates 1984. aastast tegutseb Ühenduse juures iseseisev Haridusuuringute Grupp (*Pädagogische Forschungsstelle beim Bund der Freien Waldorfschulen*), mille liikmeteks on ühenduse liikmed. Grupi eesmärkideks on uuringute toetamine ja elluviimine, uurimistulemuste, õppe- ja abimaterjalide kirjastamine ning täiendkoolituse ja teaduskoostöö korraldamine. Grupi tegevust rahastab ühendus ning projektideks on näiteks viimastel aastatel raha saadud eradoonoritelt ja järgmistelt fondidelt: Mahlestiftung, Damus Stiftung, Software AG Stiftung, Kreutzerstiftung ja GTS'i Zukunftsstiftung Bildung.

Ühenduse juurde on loodud waldorfhariduse ja waldorfkoolide liikumise edendamiseks mittetulundusühing **Waldorffond** (*Waldorf-Stiftung*). Fond finantseerib õpetajakoolituse algatusi ja waldorfkoolide põhivarade soetamist. Nendes valdkondades on viimastel aastatel tekkinud kasvav finantsvajadus, mida koolid ja seminarid ei ole võimelised omavahenditest kandma. Iseseisvate õppeasutustena saavad koolid ja seminarid tunduvalt vähem riiklikke vahendeid kui riigikoolid ja ülikoolid. Fondi kapital on kerkinud alates asutamisest 2001. aastal 5 miljoni euron. Fondi annetavad peamiselt waldorfliikumist toetavad üksikisikud ja organisatsioonid.

Steiner-Waldorfhariduse Euroopa Nõukogu (*European Council for Steiner Waldorf Education, ECSWE*, www.ecswe.org) kasvas välja Haagi ringist 1991. aastal. ECSWE on Euroopa Liidu ja selle naaberriikide kooliliikumiste nõukogu. Nõukogu ühendab Euroopa

regiooni 22 waldorfkoolide ühendust ning kokku ligikaudu 630 waldorfkooli. Peakorter asub Brüsselis. Tegevuse eesmärkideks on:

- olla rahvusvaheliseks koostöökoguks liikmeks olevatele ühendustele;
- vahetada informatsiooni ja kogemusi ning arendada haridustegevust liikmeskoolide ja -asutuste hüvanguks;
- luua ja koordineerida ühist poliitikat Euroopa tasandil ja ellu viia vastavaid tegevusi,
- edendada hariduse kvaliteeti liikmesasutustes;
- koostada ja ellu viia rahvusvahelisi projekte;
- olla dialoogis haridustegelaste, teadlaste, poliitikute ja hariduspoliitika kujundajatega ja kõigiga, kes hoolivad laste heaolust;
- mõjutada poliitikaid ja seadusandlust nii riiklikul kui Euroopa tasandil lapsepõlve ja nooruse kaitseks ja hüvanguks.

ECSWE finantseerimise allikaks on riikide waldorfkoolide ühenduste rahaline toetus ja annetused. ECSWE nõukogu peab nõupidamisi 3 korda aastas. Nõupidamistel osalevad riikide ühenduste esindajad ning waldorfharidusega tegelevate rahvusvaheliste organisatsioonide esindaja. Olulisel kohal töös on kogemuste vahetamine ning koostöö erinevate rahvusvaheliste algatustega. EVWLÜ on otsustanud oma liikmelisuse ECSWE-s taastada 2010. aastal.

ECSWE üheks tegevusvaldkonnaks on toetada waldorfharidust käsitlevaid uuringuid peamiselt infovahetuse ja uuringute avalikustamise abil. Selleks on loodud **Waldorfuurijate ja -õpetajate Võrgustik** (*Waldorf Researchers and Educators Network*, WREN, <http://www.steinerwaldorfeurope.org/wren/index.html>).

Goetheanumi pedagoogika sektsiooni (*Educational Section at the Goetheanum*, www.paedagogik-goetheanum.ch) ülesandeks on toetada antroposoofiast inspireeritud pedagoogikat, haridusuuringuid, hariduse uuendamist ja haridusdialoogi. Pedagoogika sektsioon on Üldise Antroposoofilise Seltsi Vaba Vaimuteadusliku Kõrgkooli osa. Sektsiooni liikmeteks on Kõrgkooli liikmed, kes tegutsevad hariduse valdkonnas. Oma eesmärkide saavutamiseks sektsioon:

- korraldab rakendusuuringuid ja arendustegevust antroposoofilise pedagoogika valdkonnas ning koostööd uurijatega ning teiste hariduskäsitluste esindajatega;
- korraldab konverentse, seminare;
- osaleb koolidevahelistes tegevustes, korraldab koolide külastusi, koostööd kolleegidega ja loenguid;
- osaleb rahvusvahelises koostöös (*Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners*, IAO, ECSWE jt).

Pedagoogilist sektsiooni juhatab 10-liimeline kolleegium. Sektsioonil on 2 kaastöötajaga kontor Dornachis Šveitsis. Sektsiooni finantseeritakse erinevatelt asutustelt saadud toetustega; põhiliselt Saksa waldorfkoolidelt ja Saksa Waldorfkoolide Ühenduselt aga ka teistelt koolidelt ja koolide ühendustelt.

Rahvusvaheline Ühendus Waldorfhariduse Toetamiseks Ida- ja Kesk-Euroopas ning Teistes Idariikides (*Internationale Assoziation für Waldorfpädagogik in Mittel- und Osteuropa und weitere östliche Länder e.V., International Association for Waldorf Pedagogy in Middle and Eastern Europe and other Eastern Countries*, IAO, www.iao-waldorf.de) loodi 1993. aastal. Ühenduse eesmärgiks on koordineerida “lääneriikide” toetust “idariikidele”. IAO peakorter asub Stuttgartis Saksamaal. IAO liikmeteks võivad olla üksikisikud, haridus- ja koolitusasutused. Ühenduse nõukokku kuuluvad abi saavate riikide, partnerorganisatsioonide ja Ühenduse juhatuse liikmed.

Hetkel on IAO tegev Armeenias, Horvaatias, Tšehhis, Eestis, Gruusias, Ungaris, Kasahstanis, Kõrgõzstanis, Lätis, Leedus, Moldaavias, Poolas, Rumeenias, Venemaal,

Slovakkias, Sloveenias, Tadžikistanis ja Ukrainas. IAO korraldab igal aastal üle 40 õpetajate koolituskursuse põhirõhuga mitme aasta jooksul toimuvatele jätkukursustele. Toetust antakse ainult koostöös toetust saava riigi waldorfkooli ühendava organisatsiooniga. IAO eksperdid nõustavad waldorfkoolide tegevõpetajaid õppetöö korraldamise, õppekava ja koolide haldamise küsimustes.

IAO eesmärkideks on

- aidata luua riikides sidemeid ning tagada selleks õiguslik ja poliitiline tugi;
- anda koolidele nõu pedagoogilistes ja õiguslikes küsimustes;
- tõlkida ja kirjastada waldorfharidust puudutavaid kirjutisi ja õppematerjale;
- õpetajate koolitamine (eriti kesk- ja ülaastme osas) sh koolikülastused, praktiseerimisvõimalused, stipendiumid;
- toetada uurimistööd, avalikkuse teavitamist, waldorfkoolide vahelist koostööd ning haridusküsimuste rahvusvahelist käsitlemist;
- korraldada nimele Waldorf ja Rudolf Steiner nimekasutust seoses koolide ja haridusega.

IAO tegevusi finantseeritakse liikmemaksudest, annetustest ja sihtotstarbelistest toetustest. IAO haldamist toetab Saksamaa Waldorfkoolide Ühendus.

IAO on finantseerinud tegevusi ka Eestis. Nii on näiteks viimasel kolmel aastal toimunud ja IAO poolt finantseeritud waldorfkoolide õpetajate koolitusseminarid esitatud järgnevas tabelis.

Tabel IAO poolt toetatud õpetajate seminari Eestil aastail 2006–2009

Aasta	Kursuse nimi ja toimumise koht	Toetatud tegevus
2006	Võõrkee- ja muusikaõpetajate rahvusvaheline kursus Tartus	(lektorite kulu)
2006	Rahvusvaheline waldorfkooli õpetajate suvekursus Viljandis	(lektorite kulu)
2007	Võõrkee- ja muusikaõpetajate rahvusvaheline kursus Tartus	(lektorite kulu ja tõlkimine)
2007	Rahvusvaheline waldorfkooli õpetajate suvekursus Viljandis	(lektorite kulu)
2008	Rahvusvaheline waldorfkooli õpetajate suvekursus Viljandis	(lektorite kulu)
2009	Rahvusvaheline waldorfkooli õpetajate suvekursus Viljandis	(lektorite kulu)

Allikas: EVWLÜ

Enamasti toetatakse välislektoritega seotud kulusid. Lisaks on toetatud ka raamatute tõlkimist, Eesti waldorfõpetajate täiendkoolitust välismaal ja 2009. aastal waldorfkoolide vahelist õpetajate nõustamist, kus üks kogenud waldorfõpetaja külastab teisi koole, seal toimuvaid tunde ning nõustab õpetajaid.

Varajase Lapsea Steiner-Waldorfhariduse Rahvusvaheline Ühendus (*International Association for Steiner/Waldorf Early Childhood Education, IASWECE*, www.iaswece.org) rajati 1969. aastal Stuttgardis. 2005. aastal loodi ühendus uuesti laiemal rahvusvahelisel alusel. Ühenduse peakorter asub Stockholmis. Ühenduse nõukogusse kuuluvad täisliikmete esindajad. Ühenduse eesmärkideks on:

- edendada koostööd kolleegide vahel kohtumiste, konverentside ja töögruppide korraldamise läbi;
- toetada waldorfharidusele põhinevat tööd väikelastega ning parandada selle kvaliteeti;
- edendada koolitus- ja täiendõppe võimalusi hooldajatele ja lasteaia õpetajatele;
- läbi viia ja toetada koostööst uurimistööd väikelapse kasvatamise ja harimise küsimustes;
- teha koostööd lapsevanemate, haridustöötajate ja laiema üldsusega väikelapse vajaduste küsimustes;
- kaitsta varajase lapsea steiner-waldorfhariduse vabadust ja nime;

- pakkuda informatsiooni ja trükiseid varajase lapse waldorfhariduse kohta;
- toetada vastavasisulisi projekte kõikjal maailmas.

IASWECE täisliikmeteks võivad olla riikide või üleriigiliste varajase lapse waldorfhariduse ühendused, kui neisse kuulub vähemalt 10 lasteaeda või muud varajase lapse haridusalgatust. Hetkel on ühenduse täisliikmeteks Austraalia, Austria, Belgia, Tšehhi, Taani, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Iirimaa, Itaalia, Põhja-Ameerika, Norra, Poola, Rumeenia, Venemaa, Hispaania, Lõuna-Aafrika Vabariik, Rootsi, Šveits, Ukraina, Suurbritannia, Holland, Ungari, Iisrael, Jaapan. Riikide ühendused, millised ei täida nõutavaid tingimusi, ning lasteaiad ja üksikisikud võivad olla ühenduse toetajaliikmed.

Põhja-Ameerika Waldorfkoolide Ühendus (*The Association of Waldorf Schools of North America*, AWSNA, http://www.whywaldorfworks.org/04_AWSNA/index.asp) rajati 1968. aastal eesmärgiga toetada waldorfkooli ja õpetajate koolitust ning seeläbi edendada waldorfharidust Põhja-Ameerikas ja laiemalt kogu maailmas. Hetkel on Põhja-Ameerikas üle 250 waldorfkooli ja 14 waldorfõpetajate täiendkoolituse asutust. AWSNA töö on korraldatud 8 regiooni baasil. Iga täisliikme staatuses kool/koolitusasutus on esindatud regiooni delegaatide ümarlaual ühe delegaadiga. Regiooni koolid toetavad üksteist ning annavad nõu uutele ja noortele koolidele. Regiooni tööd koordineerib regiooni nõukogu. AWSNA tööd kontinendi tasandil korraldab 3-liikmeline juhatus ning seda tööd nõustab AWSNA nõukogu. Koolid ja õpetajakoolituse asutused võivad olla erineva tasemega.

AWSNA liikmed:

- areneva kooli liikme tase: asutus, millel on kolmeks aastaks kava kooli arendamiseks; see tase tagab võimaluse nõu saamiseks regiooni teistelt waldorfkoolidelt; sageli määratakse AWSNA regiooni poolt selleks nõuandev töörühm;
- kandidaatliikme tase: asutus, mis on läbinud kujunemisfaasi ning taotlenud AWSNA täisliikme staatust ning alustanud AWSNA akrediteerimise protsessi või enesehindamisprotsessi (see tegevus võtab tavaliselt 3 aastat aega);
- täisliikme tase: asutus, mis on läbinud akrediteerimise või enesehindamise, on tunnustatud regionaalse kogu poolt ning omab kogus oma esindajat.

AWSNA põhitegevusteks on:

- waldorfhariduse arendamise kavandamine ja waldorfhariduse esindamine Põhja-Ameerikas;
- koordineerida liitunud koolide nõustamist õppekavade, lapse arengu, mentorluse, koolikorralduse ja finantseerimise valdkondades;
- konverentside ja seminaride korraldamine;
- waldorfõpetajate toetamine toetuste ja laenudega koolituste finantseerimiseks, waldorfõpetajate koolituskeskuste koostöö koordineerimine; õppekirjanduse ja materjalide tootmine; pedagoogiline nõustamine;
- uurimistegevuse toetamine, partnerlus Waldorfhariduse Uurimise Instituudiga;
- waldorfkoolide akrediteerimine ja alustavate koolide nõustamine;
- finantsvahendite hankimine waldorfhariduse toetamiseks;
- AWSNA haldus- ja arendusvõrgustiku (*Development and Administrative Network of AWSNA*, DANA) töö korraldamine;
- kauba- ja teenusmärkide Waldorf, Rudolf Steiner ja Steiner esindamine Põhja-Ameerikas.

Waldorfhariduse Uurimise Instituut (*The Research Institute for Waldorf Education*, <http://www.waldorfresearchinstitute.org/>) loodi 1996. aastal eesmärgiga süvendada ja edendada waldorfhariduse alaseid uuringuid, tagada pidev infovahetus laiema hariduskogukonnaga ning toetada uurimistulemustega õpetajate tööd kõigis koolitüüpides. Instituut on loodud waldorfliikumise algatusel ning teeb koostööd Vaba Vaimuteadusliku Kõrgkooli pedagoogika sektiiooniga. Finantstuge on saadus AWSNA-lt, *Midwest Shared*

Gifting Group’lt, Waldorfkoolide Fondilt ja Waldorfõppekava fondilt. Instituut on AWSNA toetajaliige ja kaasrahastab projekte koos Ühendusega. Toetatud uurimisprojektid on tegelenud näiteks tähelepanuhäirete, noorukiea arengu, ülaastme õppekava ja hindamise küsimustega. Instituut rahastab ka seminaride ja konverentside korraldamist, milles osalevad nii pedagoogid, psühholoogid, arstid kui ka sotsiaalteadlased. Instituut kirjastab uurimistulemusi ning üllitab 2 korda aastas Instituudi uuringute ajakirja (*Research Bulletin*).

Rudolf Steineri Kasvatuskunsti Sõbrad (*Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners e.V.*, <http://www.freunde-waldorf.de/>) loodi 1971. aastal waldorfliikumise toetamiseks eesmärgiga toetada sõltumatu hariduse algatusi, vabadust hariduses ja waldorfharidust kõikjal maailmas. Ühing toetab waldorflasteaedu, -koole, teisi haridusalgatusi, ravipedagoogika ja sotsiaalteraapia asutusi ning sotsiaaltöö projekte. Ühingu peakorter asub Berliinis Saksamaal. Karlsruhe kontor korraldab igal aastal ligikaudu 500 vabatahtliku noore tööd välismaal. Ühingul on ligikaudu 1000 liiget sh üksikisikud, koolid ja teised asutused. Ühingul on kontaktid üle 400 asutusega kogu maailmas. Igal aastal ühing edastab 3 miljoni euro ulatuses annetusi ligikaudu 200 projektile. Kõik ühingu tehtud annetused edastatakse, haldus- ja personalikulud kaetakse liikmemaksudest või eraldi toetuskampaaniate abil. Enamik (97%) annetustest on sihtotstarbelised konkreetsetele haridusasutustele. Määratlemata sihitusega annetusi haldab Rahvusvahelise Toetuse Fond, mis rahastab kiireloomulisi abivajadusi. Koostöös Saksamaa Liitvabariigi Majanduskoostöö Ministeeriumiga rahastatakse valitsusväliseid organisatsioone arengumaades (ühingu panus on sel juhul 25%). Korraldatakse riikide poolt alafinantseeritud või mittefinantseeritud waldorfkoolide abistamiseks sponsorlus- ning partnerlusprogramme. Toetatud on ka „hädaharidust“ (*emergency education*) kriisipiirkondades Kosovos ja Liibanonis. Õpetajakoolituseks on soovijatel võimalik taotleda stipendiumeid. Avalikkuse teavitamiseks avaldatakse pidevalt informatsiooni ühingu kodulehel ja kirjastatakse 2 korda aastas uudislehte.

3.2 Waldorfkoolide vilistlased

Waldorfkoolide poolt püstitatud eemärkide saavutamise hindamise üheks mooduseks on waldorfkoolide vilistlaste elukäigu ja eluhoiakute hindamine. Järgnevalt on esitatud lühidalt kahe suurema vilistlaste uuringu tulemuste kokkuvõte.

Põhja-Ameerika waldorfkoolide lõpetajate uuring⁶ käsitles Põhja-Ameerika waldorfkoolide lõpetajate käekäiku. Aastal 2005–2006 teostatud uuringus küsitleti waldorfkoolide ülaastme lõpetanuid (*High school graduates*); kokku saadi küsitlusele vastused 26 erinevas waldorfkoolis õppinud 556 inimeselt (sh 523 täielikult täidetud küsimustikku). Vastanutest 60% oli lõpetanud kolledži või ülikooli, 29% õppis seal uuringu ajal ning 11% ei õppinud kõrgharidust andvates koolides uuringu ajal. Vastajad olid waldorfkooli lõpetanud ajavahemikul 1943–2004. Uuring käsitles järgmisi teemavaldkondi: üldandmed, haridustee, elukutse, töökogemus, kultuuriline ja ühiskondlik tegevus, suhted, elukogemused, waldorfhariduse mõju, tervis ja heaolu.

Uuringu tulemuste üldistamisel väidavad autorid, et enamik waldorfkoolide ülaastme lõpetajatest jagavad sarnaseid jooni, millest 3 valitsevat on, et waldorfkooli lõpetajad

⁶ Baldwin, F., Gerwin, D., Mitchell D.; Research on Waldorf Graduates in North America. Phase I; Research Institute for Waldorf Education, 2005 http://www.waldorflibrary.org/Journal_Articles/Graduateresearch.pdf ; Gerwin, D., Mitchell D.; Survey of Waldorf Graduates Phase II; Research Institute for Waldorf Education, 2007; http://www.waldorflibrary.org/Journal_Articles/GradPhase2.pdf

- hindavad iseseisvat mõtlemist ja oma uute ideede teostamise võimalust. Nad nii hindavad kui praktiseerivad elukestvat õppimist ja omavad kõrgelt arenenud esteetilist meelt;
- hindavad kestvaid inimsuhteid ja otsivad võimalusi teiste inimeste aitamiseks;
- tajuvad oma elus „sisemist moraalsel kompassi“, mis aitab neil „seilata“ läbi töö- ja eraelu katsumuste ja kiusatuste. Nad kasutavad oma eetilisi põhimõtteid ka valitud elukutsel töötades.

Uuritud lõpetanud hindasid, et suudavad elult saada seda, mida soovivad, ja on õnnelikud oma eesmärkide poole püüdlemisel. Nad teavad, kuidas elada, aga ka kuidas elu kujundada. Sealjuures hindavad ülikoolide professorid ja tööandjad lõpetanute moraalseid ja eluoskusi kõrgemalt kui lõpetajad ise.

Uuringu tulemuste põhjal koostati Põhja-Ameerika waldorfkooli lõpetanute profiil. Waldorfkooli ülaastme lõpetanutest:

- 94 % asub ülaastme järel omandama kõrgharidust;
- valib peamiseks õppeaineteks kolledžis/ülikoolis kunstid/humanitaarained (47%) ning loodusteadused/matemaatika (42%);
- 88% kolledži või ülikooli sisseastunutest lõpetab selle;
- 91% hindab elukestvat õpet ja tegeleb sellega;
- 93% hindab kõrgelt verbaalset väljendusvõimet ja 92% kriitilist mõtlemist;
- 94% on iseseisvad ja hindavad kõrgelt enesekindlust;
- väljendab kõrget teadlikkuseastet suhete loomisel nii tööl kui ka kodus;
- 89% on rahul elukutse valikuga;
- 96% hindab kõrgelt isikutevahelisi suhteid;
- 90% on tolerantsed erinevate vaatekohtade suhtes;
- 82% hoolib tööd tehes eelkõige eetilistest printsiipidest;
- 82% hindab teiste aitamist.

Waldorfhariduse osas rõhutasid vastajad eriti selle toetavat mõju oma arengule, ühiskondlikule ärksusele ja tasakaalu-otsivaks inimeseks kujunemisele. Waldorfharidus mõjutas enim vastanute loovvõimete, õpiarmastuse, eneseväljenduse ja erinevate vaatepunktide otsimise vajaduse kujunemist. Valdava enamuse vastajate hinnangul ei ole neile koolis õpetatud antroposoofiat⁷.

Saksamaa ja Šveitsi waldorfkoolide vilistlaste uuringus⁸ osales 1124 waldorfkooli lõpetajat (osalusmäär 33%), lisaks intervjueriti 24 inimest ja peeti 6 grupidiskussiooni. Järgnevalt on esitatud kokkuvõtvad järeldused teemavaldkondade kaupa:

Lõpetatud kooliaste:

- 61 % waldorfkoolide lõpetanuid on lõpetanud abituriumiga (täieliku akadeemilise suuna aste Saksamaal); sealjuures 67% vanusegrupis 30-37 aastastest, mis on umbes poole võrra rohkem kui riigikoolides;
- 7,7 % lõpetasid nn piiratud akadeemilise suuna astmel, mis annab võimaluse astuda kunsti- ja tehnikakõrgkoolidesse (rakenduskõrgkoolidesse);
- 21% lõpetas (*Realschule* astmel), mis võimaldab kutseharidust ja 2% Põhikooli (*Hauptschule*).

⁷ Üks levinud „müütidest“ waldorfkoolide kohta on, et nendes koolides õpetatakse lastele antroposoofiat ning tegemist on „maailmavaate koolidega“. Antud uuringu tulemused seda väidet ei kinnita.

⁸ Allikas: Berz, Heiner; Randoll, Dirk (koost): Absolventen von Waldorfschulen. Eine empirische Studie zu Bildung und Lebensgestaltung, (Waldorfkoolide lõpetanud – empiiriline uuring hariduse ja elu kujundamise kohta), VS Verlag für Sozialwissenschaften/GWV Fachverlage GmbH, Wiesbaden 2007.

Elukutse:

- endiste waldorfkooli õpilaste hulgas on märgatavalt suurem hulk õpetajaid, insenere, arste ja kunstnikke kui kogu elanikkonnas, samas vähem äriinimesi ja kontoritöötajaid;
- waldorfkooli õpilased on rohkem rahul oma elukutsega, vähem tähtsustatakse rahateenimist ja ambitsioone karjääris kui isiklikku arengut ja mõttekat tööd;
- ainult 2,4% vilistlastest on valinud tüüpiliselt “antroposoofilise töö” (nt eurutmist või klassiõpetaja waldorfkoolis).

Kontekstsuaalne orientatsioon elus:

- endiste waldorfkooli õpilaste ja muu elanikkonna väärtused ja orientatsioonid elus on sarnased;
- kultuur ja loovad eluaspektid on tähtsamad kui inimestel keskmiselt, samas on elektrooniliste vahendite kasutamine vähemoluline, eriti meelelahutuse eesmärkidel;
- kõrgem vaimne orientatsioon üle konventsionaalsete religioonivormide;
- suurem sotsiaalne kaasatus ja vabatahtlike hulk.

Religioon

- lõpetajad ei kaldu ühegi institutsionaalse kiriku poole, vanemas vanusegrupis on enam katoliiklasi;
- Kristlaste Ühenduse Kiriku liikmete arv on kahanemas;
- enamikul vastanutest on ükskõikne, skeptiline või negatiivne suhtumine antroposoofiasse;
- waldorfkooli ei peeta aktiivseks antroposoofiliste mõtete propageerijaks, kuid nendes tajutakse avatust religioonide ja erinevate maailmavaadete suhtes;
- waldorfkool rikastab hingeelu niivõrd, et peetakse end võimeliseks olema avatud usuküsimustele ja käima oma „vaimset teed“.

Kool:

- vilistlastel on kõrge oma kooliga identifitseerumise tunne: 87% vastanutest on koolikuuluvuse tunne ja 80% tundis end koolis hästi. Enamik valiks võimalusel uuesti waldorfkooli kooliskäimiseks. 47% vastanute lapsed käivad samuti waldorfkoolis. Waldorfkooli mittevalimise põhjused on: läheduses puudub waldorfkool, teised koolid pakuvad samuti häid pedagoogilisi lähenemisviise, liiga kallis, et endale lubada;
- õpetamist peeti huvitavaks, mitmekesiseks ja tähenduslikuks, kuid mitte alati ei peegeldanud sisu piisavalt kaasaja sotsiaalseid teemasid (eriti 30-37 aastased vastajad väitsid seda), iga teine vastaja ütles, et waldorfkoolid pole väga avatud uuematele pedagoogilistele arengutele;
- metoodilis-didaktilise kompetentsuse suhtes oldi pigem kriitilised, samas hinnang õpetaja-õpilaste suhetele positiivne. Suhteid ei määra mitte kraadid ja punktid, vaid inimliku kontakti kvaliteet;
- enamik vastajaid tajus õpetajaid ülekoormatutena; seda tuleb võtta väga tõsiselt “õpetajaelukutse hügieeni” seisukohalt;
- 74% vastanutest meeldib klassiõpetaja kontseptsioon, kahaneva tendentsiga vanemas eas vastajate hulgas;
- Waldorfkooli nähakse avaldamas soodsat mõju isiksuse arengule: isiklik väärikus, enesekindlus, paindlikkus, loovus ja sotsiaalsetele pädevustele (empaatiavõime, arvestamine, koostöövõime) samuti ka võimekuse arengule kujundada oma arvamust ja muutuda enesekindlaks. Vastukaaluks hinnatakse väheseks mõju järgmistele aspektidele: omaenda saavutuste ja nende piiride hindamisvõime; õppima õppimine; praktiliste oskuste arendamine; üldiste teadmiste edasiandmine.

Muud probleemsed valdkonnad:

- enamik vastanuist leiab, et koolis oli liiga väike nõudlikkus akadeemiliste saavutuste osas ja saavutusi puudutav tagasiside polnud sageli kooskõlas nende tegeliku esitusega. Vastavalt oli paljudel lõpetanutel raskusi toime tulla saavutusele orienteeritud ühiskonna nõudmistega. Paljud mõtlevad, et nende saavutused võinuks olla suuremad, kui nõuded tulemustele ning pingutustele olnuks suuremad;
- poistel näib olevat koolis suuremaid raskusi sotsialiseerumisega kui tüdrukutel. Sarnast fenomeni võib kohata ka riigikoolides. Õpetuse kunstiline ja muusikaline fookus ning fakt, et konkurents etendab vähetähtsat osa waldorfhariiduses koos faktiga, et enamik õpetajaid on naised, võib olla siin määravaks teguriks;
- vilistlased näevad selgesti, et võõrkeeleeõpetus waldorfkoolis pole rahuldav ning adekvaatne. Mõningate reservatsioonidega kehtib see ka loodusainete ning kehalise kasvatuses kohta;
- 38% kinnitab, et neil oli õpetajaid väljastpoolt. See on oluliselt kõrgem protsent kui riigikoolides (kooliaastal 2004/05 abituriumiga lõpetanutel 30%-l); Seetõttu tekib küsimus: “Kas waldorfkoolid suudavad täita oma ülesannet ainult toega väljastpoolt – õpetajate ja koolitajate abiga?”

Waldorfkoolid on vilistlaste hinnangul tervikuna head koolid. Siiski peavad koolid rohkem täitma tänapäeva ühiskonna nõudmisi ja ümber hindama oma õppeplaani, eriti võõrkeeltes ning loodusainetes. Lisaks tuleb tungivalt tõsta õpetajate kvalifikatsiooni, eriti professionaalseid ja metoodilis-didaktilisi võimeid.

4. Ülevaade Eesti waldorfkoolide hetkeseisust

Eestis tegutses uurimise hetkel 5 waldorfkooli. Keilas ukсед avanud erakool Läte lähtub oma tegevuses samuti waldorprintsipidest ja alles püüdleb waldorfkooli staatuse poole⁹ ning seetõttu neid antud uuringusse ei kaasatud.

1990. aastal alustas õppetööd 3 waldorfkooli: Tartus, Põlva vallas Rosma külas ja Tallinnas Nõmmel. 1991. a alustas waldorfkool Rakveres, 1992. a Arukülas ning 1993. a Viljandis. Tänapäevaks on waldorfkoolina tegevuse lõpetanud Tallinna (Nõmme) kool ja Rakvere kool, mis 1990. aastate lõpust jätkasid tavaliste erakoolidena. 2001. aastast on Tallinnas taas waldorfkool, mis hetkel tegutseb Tallinna Paekaare Gümnaasiumi ruumides. Seega vanimad püsijäänud waldorfkoolid Eestis tegutsevad Tartus, Rosmal, Arukülas ja Viljandis. Tallinna Vaba Waldorfkool loodi 2001. aastal lapsevanemate initsiatiivil, jätkuks aastail 1996–2005 Tallinna Majaka Lasteaias tegutsenud waldorfrühmadele. 1992. aasta sügisel alustas Tartu waldorfkooli ruumides Tartu Waldorfpedagoogika Seminar (vaata täpsemalt Lisa 5 Lühike ülevaade Eesti waldorfkoolide ajaloost).

Tabel Eesti waldorfkoolide üldandmed

Kool	Johannese Kool Rosmal	Aruküla Vaba Waldorfkool	Tallinna Vaba Waldorfkool	Tartu Waldorf-gümnaasium	Viljandi Vaba Waldorfkool
Rajamisaasta	1990	1992.	2001	1990	1993
Kooli staatus	erakool	erakool	erakool	erakool	erakool
Kool tegutseb	põhikoolina	põhikoolina	põhikoolina	gümnaasiumina	põhikoolina
Õpilaste arv koolis 2008. a sügisel (kokku 386)	41	65	58	195	27
Perede arv, kust lapsi koolis käib (kokku 308)	37	48	45	152	26
Omaavalitsuste arv, kust lapsi koolis käib	9	8	3	21	6
Kooli asukohajärgses omaavalitsuses elavate õpilaste osakaal	24 %.	36%	90%	76%	52%
Põhikooli lõpetanud õpilaste arv (kokku 350)	80	49	-	183, (gümnaasiumi lõpetajaid 115)	38
Õpetajate arv*	14; 10 täiskohaga ning 4 osakoormusega õpetajat	14	8 põhikohaga õpetajat	27, 17 põhikohaga ja 10 osalise koormusega õpetajat	9**
Kooli asukoht	Põlva valla territooriumil, 3 km kaugusel Põlva linnast ning 45 km kaugusel Tartu linnast.	Aruküla alevik on valla keskus, lähim linn on Tallinn 25 km kaugusel	Tallinna linnas Lasnamäel	Tartu linnas	Viljandi linnas

* Ei sisaldada kõiki väikese koormusega õpetajaid **EVWLÜ koolide küsitluslehe andmed

Allikas: Waldorfkoolide küsitlus

⁹ Erakool Läte sai EVWLÜ liikmeks 2010. aasta kevad-talvel

Koolide üldandmed:

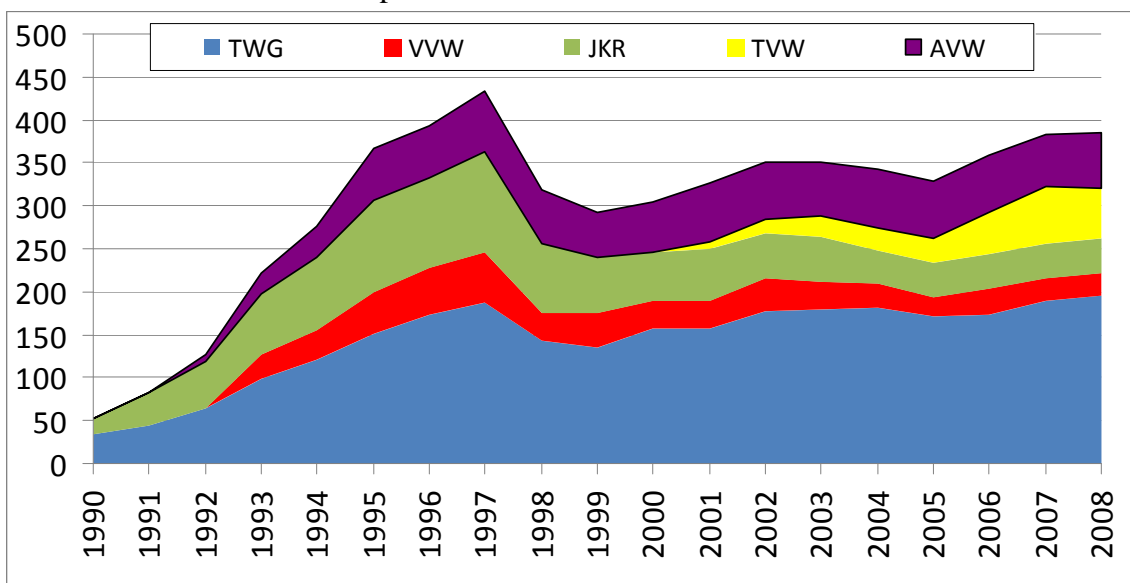
- viiest koolist neljas on põhikoolid ja üks on gümnaasium;
- kolm kooli tegutsevad linnas (Tallinnas, Tartus ja Viljandis) ning 2 maal;
- koolides õpib 386 õpilast 308 perekonnast ja õpetab 77 õpetajat;
- koole võib pidada „piirkonnata“ koolideks kuna neis õpib õpilasi suhteliselt paljudest erinevatest omavalitsustest – Johannese Koolis Rosmal on asukohajärgse omavalitsuse õpilaste arv vaid 24%; Aruküla Vabas Waldorfkoolis 36% ja Viljandi Vabas Waldorfkoolis 52%.

Eesti Waldorfkoolid on väiksed üldharidust andvad erakoolid, mis pakuvad waldorfhariidust lastele ja haridusvalikut Eesti lapsevanematele Põhja-, Kesk- ja Ida-Eestis. Lähtudes waldorfhariiduse üldprintsipidest, ei tee koolid laste vastuvõtmisel vahet lapse soo, rahvuse, usu, akadeemilise võimekuse või vanemate majandusliku seisu alusel. Seega ei saa pidada waldorfkooli ka eliitkoolideks. Waldorfkoolide eesmärgiks ei ole kasumi teenimine; kõigi Eesti waldorfkoolide pidajateks on mittetulundusühingud.

4.1 Õpilaste arv

Waldorfkoolide õpilaste arv kasvas koolide loomise järel kiiresti ning saavutas maksimumi 1997. aastal (425 õpilast, 5 praegu tegutseva kooli andmed). Esilekerkinud probleemide ja muutunud ühiskondliku suhtumise mõjul võtsid paljud lapsevanemad 1998. aastal oma lapsed koolidest ära ja õpilaste arv langes 1999. aastal 1994. aasta tasemele (299 õpilast). Koolide maine ja vanemate usaldus on taastunud tasapisi ning 2008. aastaks on õpilaste arv tõusnud 386 õpilaseni (220 poissi ja 160 tüdrukut). Seega ei ole veel siiani suudetud täielikult taastuda 1998. aasta kriisist. Kriisi põhjused vajaksid täpsemat uurimist kuna pelgalt ühiskondliku arvamuse muutumine ei selgita nii kiiret õpilaste arvu langust. Võimalik, et kiire kasvu tingimustes ei suudetud pöörata piisavalt tähelepanu olulistele kooli mõjustavatele asjaoludele (nt vanemate teadlikkus waldorfpõhimõtetest ja vanemate kaasamine, ebapiisav arv koolitatud waldorfõpetajaid vmt). Viimaste aastate huvi koolide ja waldorflasteaedade vastu lubab ennustada, et lähiaastatel õpilaste arv koolides suureneb.

Joonis Eesti waldorfkoolide õpilaste arv kooliti aastail 1990–2008

Allikas: Waldorfkoolide küsitlus

Tabel Õpilaste arv waldorfkoolides aastail 1990–2008 kooliti

Aasta	Õpilaste arv (vastava aasta sügisel)					Kokku
	Tartu Waldorf-gümnaasium	Viljandi Vaba Waldorfkool	Johannese Kool Rosmal	Tallinna Vaba Waldorfkool	Aruküla Vaba Waldorfkool	
1990	34		18			52
1991	45		38			92
1992	65		54		9	143
1993	98	30	69		24	235
1994	120	35	84		38	299
1995	151	49	106		60	367
1996	173	55	105		61	404
1997	187	58	117		71	425
1998	144	32	80		63	308
1999	136	40	64		52	299
2000	158	32	55		59	313
2001	158	31	62	7	68	323
2002	177	39	53	16	65	347
2003	179	32	54	23	62	355
2004	181	28	39	27	67	342
2005	171	23	39	30	65	328
2006	174	29	41	48	67	359
2007	190	25	41	67	60	383
2008	195	27	41	58	65	386
sh poisse	108	17	27	37	31	220
tüdrukuid	87	10	14	21	34	166

Allikas: Waldorfkoolide küsitlus

Õpilaste liikumine

Andmed õpilaste liikumise kohta pärinevad 2009. aasta kevadel läbi viidud koolide küsitlustest. Aruküla Vaba Waldorfkool ei esitanud arvulisi andmeid, Tartu Waldorf-gümnaasiumi õpilaste arvud on toodud eraldi tabelina, sest siin lisanduvad ka gümnaasiumiklassid.

Tabel Õpilaste liikumine õppeaastail 2004/05 kuni 2008/09

Õppeaasta	Johannes Kool Rosmal		Tallinna Vaba Waldorfkool		Viljandi Vaba Waldorfkool	
	tuli	lahkus	tuli	lahkus	tuli	lahkus
2004/05	10	4	2	3	1	1
2005/06	5	1	4	8	6	4
2006/07	8	3	18	6	4	5
2007/08	5	0	13	9	4	1
2008/09	3	2	6	20	6	2

Allikas: Waldorfkoolide küsitlus

Tabel Tartu Waldorfgümnaasiumi õpilaste liikumine* õppeaastatel 2004/05 kuni 2008/09

Õppeaasta	Tuli			lahkus
	kokku	sh X klassi	sh I klassi	
2004/05	42	7	16	14
2005/06	38	14	16	13
2006/07	37	12	9	14
2007/08	49	14	20	23
2008/09	50	9	26	5

* Õpilaste liikumine 1.–12. klassini õppeaastate lõikes. II veerus kajastub ka teistest koolidest X klassi tulnud õpilaste, samuti I klassi vastuvõetud õpilaste arv.

Allikas: Waldorfkoolide küsitlus

Tabel Tartu Waldorfgümnaasiumi X klassi vastuvõtt ning õpilaste arv I klassis õppeaastati

Õppeaasta	X klass				I klass
	Oma koolist	Teistest koolidest	Eesti teistest waldorfkoolidest	kokku	
2001/02	10	7	0	17	8
2002/03	7	13	1	21	9
2003/04	14	6	0	20	14
2004/05	13	6	1	20	16
2005/06	9	10	4	23	16
2006/07	10	12	0	22	9
2007/08	11	11	3	25	20
2008/09	9	6	3	18	26

Allikas: Waldorfkoolide küsitlus

Küsimusele waldorfkooli tuleku põhjuste kohta eristusid koolide vastuste hulgast kõige sagedamini esinevatena järgmised:

- lapsevanema teadlik valik waldorfkooli kasuks;
- väikese kooli eelistamine;
- õpiraskused: suutmatus õppimistempoga kaasa minna, logopeedilised probleemid jms;
- koolistress kas õppemahu või kiusamise tõttu;
- muud tervislikud põhjused, ootus suuremale individuaalsele lähenemisele;
- õpikeskkonna otsimine, milles oleks võimalik loovamalt ja paindlikumalt areneda
- elukohavahetus ja kooli valimisel jõutakse waldorfkoolini;
- lapse enda valik, kui vanem on käinud mööda koole ning laps osalenud külalisena tundides.

Arvandmeid pole siinkohal võimalik välja tuua, kuna paljude laste puhul esinevad mitmed põhjused koos ja koolid ei esitanud neid andmeid detailselt.

Küsimusele, mitmendast klassist keeldub teie kool reeglina tavakoolist uusi õpilasi vastu võtmast, vastati erinevalt. Kõik koolid peale Tartu Waldorfgümnaasiumi viitasid otsuse tegemisel individuaalsele lähenemisele, kuid samas märkisid, et neil on kogemusi ka väljaspool kehtestatud normi lisandunud lastega. Kooliti vastati küsimusele „mitmendast klassist keeldub teie kool reeglina tavakoolist uusi õpilasi vastu võtmast“ järgnevalt:

- alates 6. klassist (Johannese Kool Rosmal);
- 3. klassist me lapsi juurde võtta ei taha (Aruküla Vaba Waldorfkool);
- 7. klassi enam ei võta (Tallinna Vaba Waldorfkool);
- alates 4.–5.klassist (Viljandi Vaba Waldorfkool);
- IX ja XII klassi reeglina vastu ei võeta (Tartu Waldorfgümnaasium).

Küsimusele waldorfkoolist lahkumise põhjuste kohta esitasid koolid järgmised põhjusi:

- elukohavahetus;
- lapse enda soov üle minna tavakooli;
- keskastmesse tulnud õpilaste kohanemiskäik;
- lootus saada hiljem kergemini mõnda valitud gümnaasiumi 10. klassi, alates 7. klassist;
- pinged õpetajatega, eriti alates 7.–8. klassist;
- rahulolematuse kooliga;
- peresisesed lahkumised kooli valiku suhtes;
- koolipoolne soovitus kooli vahetada või koolist väljaarvamine;
- vanemate soovil koduõppel olnud õpilaste üleminek elukohajärgsesse kooli;
- X klassi või XI klassi õpilaste omal soovil lahkumine, õpiraskuste või muude probleemide tõttu (TWG).

Väljalangevus waldorfkoolide põhikooliosast on väga väike. Peamiste põhjustena on koolid küsitluses välja toonud järgmise probleemi: õpilased on tulnud põhjusega puudumise probleemiga, mis pole lahenenud ka waldorfkoolis.

Tabel Õpilaste väljalangevus kooliti ajavahemikul 2004–2009

Kool	Johannese Kool Rosmal	Tallinna Vaba Waldorfkool	Viljandi Vaba Waldorfkool	Aruküla Vaba Waldorfkool	Tartu Waldorf- gümnaasium
Väljalangenud õpilaste arv	1	3	3	1	1

Allikas: Waldorfkoolide küsitlus

Täpsemat analüüsi koolide poolt antud vastused ei võimalda. Küll aga võib täheldada, et algusest peale waldorfkoolis käinutega koolist väljalangevuse probleemi ei esine. Koolidele valmistavad muret erinevate probleemidega nn läbirändavad õpilased, kes tulevad kooli ning oma probleemidele kiiret lahendust leidmata lahkuvad mõnda järgmisest kooli. Väikestele klassidele mõjub selline olukord tihti häirivalt. Üheks lahenduseks antud probleemile võiks olla: teha võimalikult palju koostööd lapsevanematega, et neid paremini teavitada kooli sisust, töökorraldusest ning eesmärkidest. Koolidel on soovitatav tõhustada laste vastuvõtmise korda, et langetada uute laste vastuvõtmisel parimad otsused nii lapse kui kooli jaoks.

Inglismaa waldorfkoolide uuring (2005) käsitles samuti õpilaste liikumist. Mitmed koolid märkisid, et suurem õpilaste liikumine (lahkumine ja lisandumine) toimub 5. ja 6. klassis. Samuti märgiti õpilaste lisandumist ülaastmesse ja samuti ka lahkumist 10. klassis elukutset omandama. Õpilaste kooli vastuvõtmisest keeldumise peamiseks aluseks on koolide seisukoht, et nad ei suuda rahuldada konkreetse õpilase hariduslikke (sotsiaalseid ning käitumise ja õppimisega seotud) vajadusi. Keeldumise põhjuseks võib olla vähekindlustatud vanemate puhul ka nn „õppemaksust vabastatud“ kohtade puudumine hetkel, waldorfhariduse põhimõtted ei sobi vanemale, klassid on täidetud või klassiõpetaja hinnang, et antud lapse lisandumine võib mõjustada negatiivselt klassi sotsiaalset dünaamikat ja tasakaalu. Analüüsitud kirjalike vastuvõtutingimuste alusel võib väita, et Inglismaa waldorfkoolide õpilasi ei valita akadeemilise võimekuse, rahvuse, usu, soo või akadeemilise võimekuse alusel ning keeldumise aluseks on ülalkirjeldatud põhjused.

Vilistlased

Usaldust waldorfkoolide vastu on kasvatamas koolide vilistlased. Eluga toimetulevate inimeste lisandumine vähendab ka olemasolevate ja võimalike lapsevanemate hirmu oma lapse „waldorfkooli-järgse“ haridustee jätkamise võimaluste ja hakkamasaamise osas. 1998. a lõpetas Tartu waldorfkoolis I põhikooli lend, 1999. a. lõpetasid põhikooli Johannese Kooli Rosmal ja Tallinna Nõmme kooli I lend. Tänapäevaks on Eestis omandanud põhikoolihariduse waldorfkoolis 353 õpilast (5 uuringusse kaasatud kooli lõpetajad) sh:

- 41 Viljandi Vabas Waldorfkoolis;
- 49 Aruküla Vabas Waldorfkoolis;
- 80 Johannese Koolis Rosmal;
- 183 Tartu Waldorfgümnaasiumis.

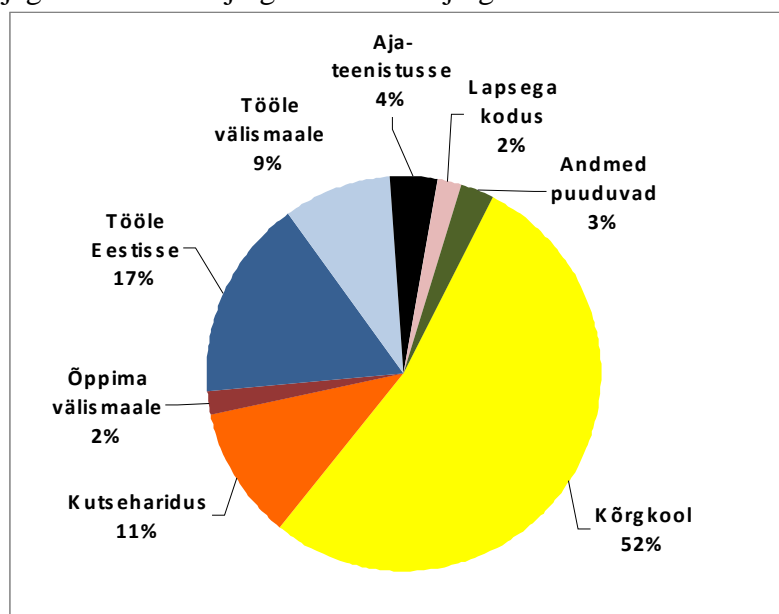
2002. a lõpetas Tartu Waldorfgümnaasiumi I gümnaasiumilend. Gümnaasiumihariduse on Tartu Waldorfgümnaasiumis saanud 8 lendu ehk 115 noort aastail 2002–2009. Esimese lennu lõpetajatest – 3 noormeest, 3 neidu – on tänapäevaks saanud jurist, arst, pangatöötaja, projektijuht, profiratsasportlane, tööline. Tartu Waldorfgümnaasiumi 2002.–2008. aasta gümnaasiumiastme lõpetajate koolijärgsete valikute kohta annab ülevaate järgnev tabel ja joonis.

Tabel. Tartu Waldorfgümnaasiumi gümnaasiumiastme lõpetajad aastail 2002–2008

Lõpetanute valik	Lend							Kokku
	I 2002	II 2003	III 2004	IV 2005	V 2006	VI 2007	VII 2008	
Kõrgkool	4	10	8	4	11	9	9	55
Kutseharidus		2	2	3	2	2		11
Õppima välismaale		1			1			2
Tööle Eestisse	2	1	1	5	1	4	3	17
Tööle välismaale		1	1	3	2	1	1	9
Ajateenistusse		1		2			1	4
Lapsega kodus		1		1				2
Andmed puuduvad							3	3
Kokku	6	17	12	18	17	16	17	103

Allikas: Tartu Waldorfgümnaasium

Joonis 2002.–2008. a Tartu Waldorfgümnaasiumi gümnaasiumiastme lõpetajate jagunemine koolijärgsete valikute järgi

Allikas: Tartu Waldorfgümnaasium

Käesolev uuring ei käsitlenud eraldi vilistlaste teemat. Praeguseks on kogunenud piisavalt arvukas waldorfkoolide vilistlaskond, mis annab võimaluse teostada ka vastavateemalist uuringut. Vilistlaste uuring võimaldaks hinnata waldorfkoolide olukorda ja arenguvajadusi veel ühest olulisest lähtekohast. Uuringurühm peab vastava uuringu teostamist vajalikuks ja oluliseks.

4.2 Õpetajad

Eesti waldorfkoolides töötas uuringu läbiviimise ajal 77 õpetajat. See number põhineb waldorfkoolide küsitluse tulemustele ning ei pruugi sisaldada kõiki väikese koormusega õpetajaid (nt üksikut perioodõppe tsüklit andvaid õpetajaid).

Johannese Koolis Rosmal töötas uuringu läbiviimise ajal 10 täiskohaga õpetajat (sh kõneraviõpetaja) ning 3 osakoormusega õpetajat ning 1 FIEna töötav õpetaja, kellel on 8. klassis kahe õppeaine perioodõppe tunnid. JKR õpetajate keskmine õpetajakogemus on 8,5 aastat.

Aruküla Vabas Waldorfkoolis töötas 14 õpetajat. Waldorfkooli õpetaja keskmine õpetajakogemus on 10 aastat. Riigikooli kogemusega on 4 õpetajat (29%), ülikooliharidus on 12 õpetajal (86%). Pikema waldorfkoolituse (pikemaajalise õppe läbimine välismaal või Eestis) läbinud õpetajatest 3 on õppinud välismaal, 3 lõpetanud Tartu Waldorfpedagoogika Seminari „pika“ õppe, 3 lõpetas Ene Sarve poolt korraldatud koolitusseminari.

Tallinna Vabas Waldorfkoolis töötas uuringu ajal 8 põhikohaga õpetajat, kellest 7 omab riigikooli õpetamise kogemust (87,5%) ja 3 omab ülikooliharidust (37,5%). Pikema waldorfkoolituse on läbinud 2 õpetajat (25%).

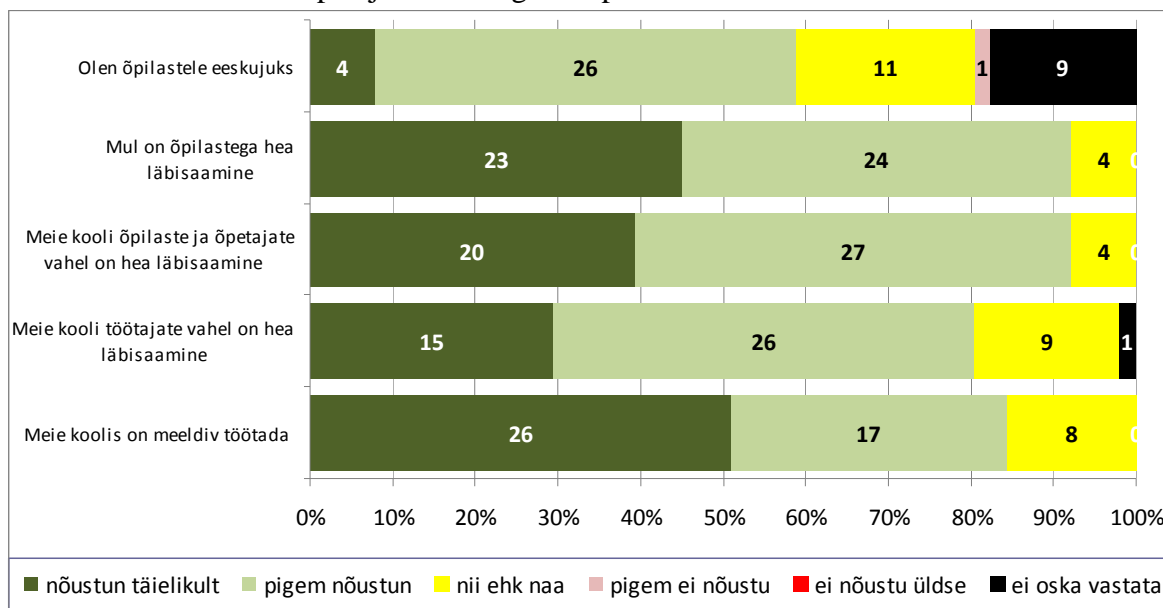
Viljandi Vabas Waldorfkoolis töötas 9 õpetajat, kelle keskmine õpetajakogemus on 8,4 aastat. Riigikoolis on õpetanud varem 1 õpetaja. Ülikooliharidusega on 6 õpetajat (67%). Pikema waldorfkoolituse on läbinud 5 õpetajat (56%).

Tartu Waldorfgümnaasiumis töötas 27 õpetajat sh 17 põhikohaga õpetajat. Põhikohaga õpetajate waldorfkoolis töötamise keskmine aeg on 11 aastat. Varasema riigikooli või lasteaia kogemusega on neist 8 (47%) ja ülikooliharidust omab 13 õpetajat (76%). Pikema waldorfkoolituse on põhikohaga õpetajates läbinud 9 õpetajat (52%). Koolis töötab 10 õpetajat, kelle koormus Tartu Waldorfgümnaasiumis on väiksem või kes töötavad mitmes koolis korraga. Nende õpetajate puhul on vastavad näitajad järgmised: riigikooli kogemus 8 õpetajal ehk (80% osalise koormusega õpetajatest), kõrgharidus 8 õpetajal (80%), kogemus waldorfkoolis keskmiselt 4,1 aastat, pikem waldorfpedagoogiline koolitus on 2 õpetajal (20%).

Waldorfkoolide õpetajate küsitluse käigus uuriti õpetajate hinnanguid koolielule. Alljärgnevalt on esitatud küsitluse peamised tulemused (vt küsitluse tulemuste koondtabeleid Lisas 6). Uuringu konkreetseid teemavaldkondi puudutavaid tulemusi on kirjeldatud vastavates peatükkides.

Hinnang kooliperele Õpetajate küsitlus näitas, et õpetajatele valdavalt meeldib waldorfkoolis töötada (84% vastasid, et on selle väitega nõus või pigem nõus) ning õpetajate vahel on koolis hea läbisaamine (80%). Enamus õpetajaid hindab õpilaste ja õpetajate vahelist läbisaamist heaks (92% vastanutest). Sama kõrgelt hindavad õpetajad enda läbisaamist õpilastega (92% nõustub väitega). On märkimisväärne, et eelnevate hinnangute osas ei leidunud ühtegi vastajat, kes poleks väidetega nõustunud. Seega võib öelda, et koolides valitseb üldiselt hea õhkkond. Väitega, et olen õpilastele eeskujuks, nõustus 59% vastanutest, 22% jäi kahtlevale seisukohale ja 18% ei osanud vastata.

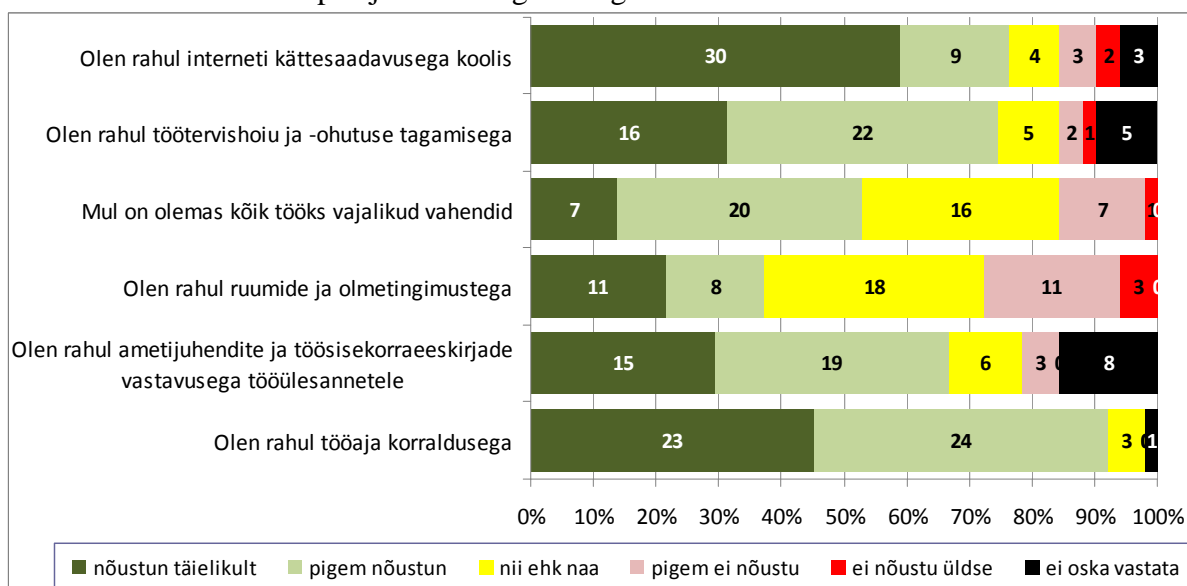
Joonis Waldorfkoolide õpetajate hinnang kooliperele

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus

Töötingimused Õpetajad on rahul tööaja korraldusega koolides (92% positiivselt vastanud). Vähem ollakse rahul ametijuhendite ja töösisekorraeeskirjade vastavusega tööülesannetele (66% vastanutest); seejuures on üllatavalt kõrge vastata mitteosanute osakaal (16%). See võib anda tunnistust osade õpetajate vähesest teadlikkusest ametijuhendite ja sisekorraeeskirjade osas või väikese koormusega õpetajate „nõrgast sisseelamisest“ kooliellu. Kõige vähem ollakse rahul kooli ruumide ja olmetingimustega: vaid 38% nõustus selle väitega, 35% jäi kahtlevale seisukohale ja 28% ei olnud rahul. Kooliruumide puudus on üks waldorfkoolide teravatest probleemidest, mida on täpsemalt käsitletud finantseerimist ja majandamist kajastavas peatükis. Veidi parem on olukord tööks vajalike vahendite osas; siin hindab olukorda heaks 53% vastanutest, 31% on enam-vähem rahul ja 16% ei jää olukorraga rahule. Ruumide ja vahendite küsimus on seotud koolide finantsvõimalustega, mis sageli jäävad tagasihoidlikeks. Õpetajad on üldiselt rahul töötervishoiu ja -ohutuse tagamisega (74% nõustus väitega) ja interneti kättesaadavusega koolides (77% vastanutest).

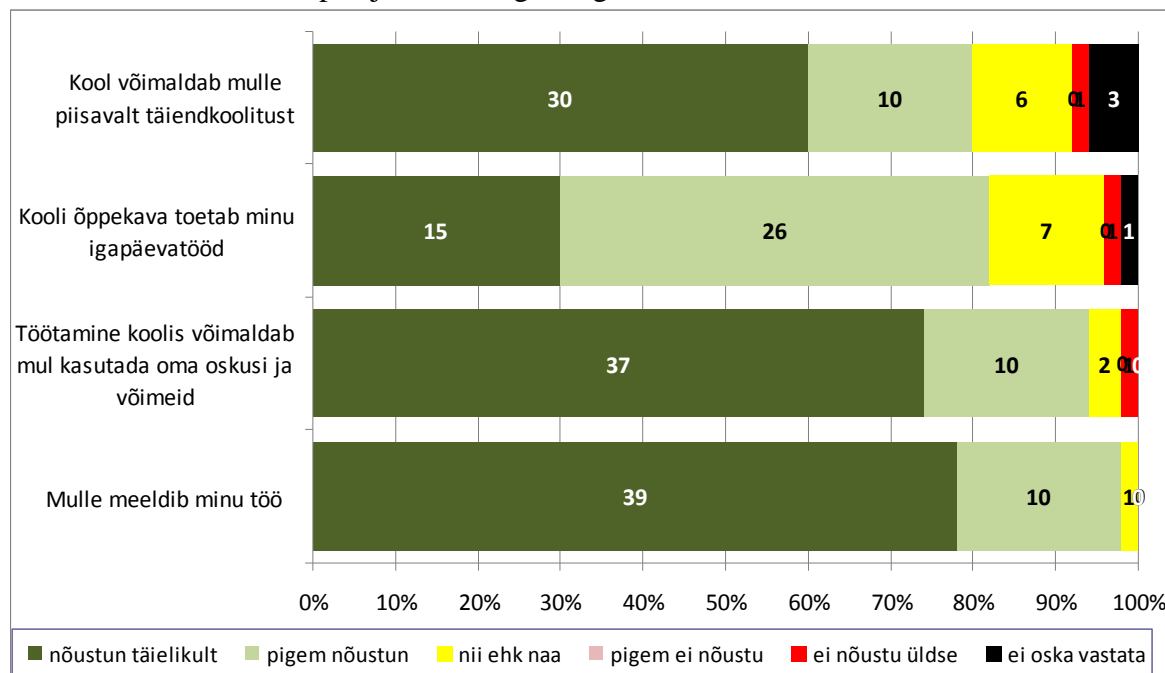
Joonis Waldorfkoolide õpetajate hinnang töötingimustele

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus

Õpetaja arenguvõimalused Peaaegu kõigile vastanud õpetajatest meeldis nende töö (98%) ning õpetajad leidsid, et töötamine koolis võimaldab oma oskusi ja võimeid kasutada (94%). Enamus vastanud õpetajatest leidis, et kooli õppekava toetab tööd (82%), samas oli väitega täiesti nõus 30% ja pigem nõus 52% õpetajatest. Enamasti on kool võimaldanud õpetajatele piisavalt täiendkoolitust (80% nõustus väitega).

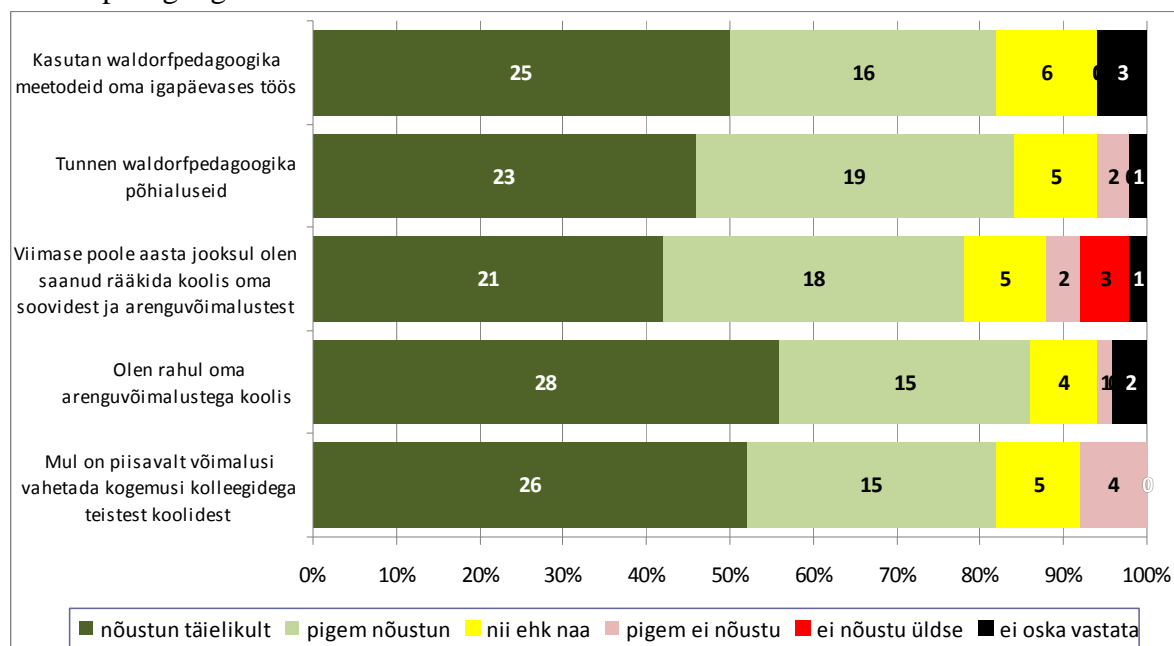
Joonis Waldorfkoolide õpetajate hinnang arenguvõimalustele koolis

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus

Õpetajatel on enamasti piisavalt võimalusi vahetada kogemusi kolleegidega teistest koolidest (82% nõustus ja 8% ei nõustu väitega) ning ka üldine rahulolu arenguvõimaluste osas on kõrge (86%). 78% vastanud õpetajatest on viimase poole aasta jooksul saanud koolis rääkida oma soovidest ja arenguvõimalustest, 10% vastanutest on see võimalus olnud ebapiisav ja 10% õpetajatest ei ole saanud antud teemadel rääkida. Selline vastuste jaotust viitab vajadusele üle vaadata olemasolevat õpetajate arenguvajaduste hindamise süsteemi, et kõigil õpetajatel tekiks vastav võimalus. Soodsat arengukeskkonda ilmestab ka waldorfpedagoogika põhialuste tundmine ja waldorfmeetodite rakendamine igapäevatöös (vastavalt 84% ja 82% nõustus väitega), mis viitab koolitusvõimaluste kasutamisele ja kogemuste vahetamisele õpetajate poolt. Kokkuvõtvalt võib hinnata, et waldorfkoolid pakuvad õpetajatele soodsat arengukeskkonda.

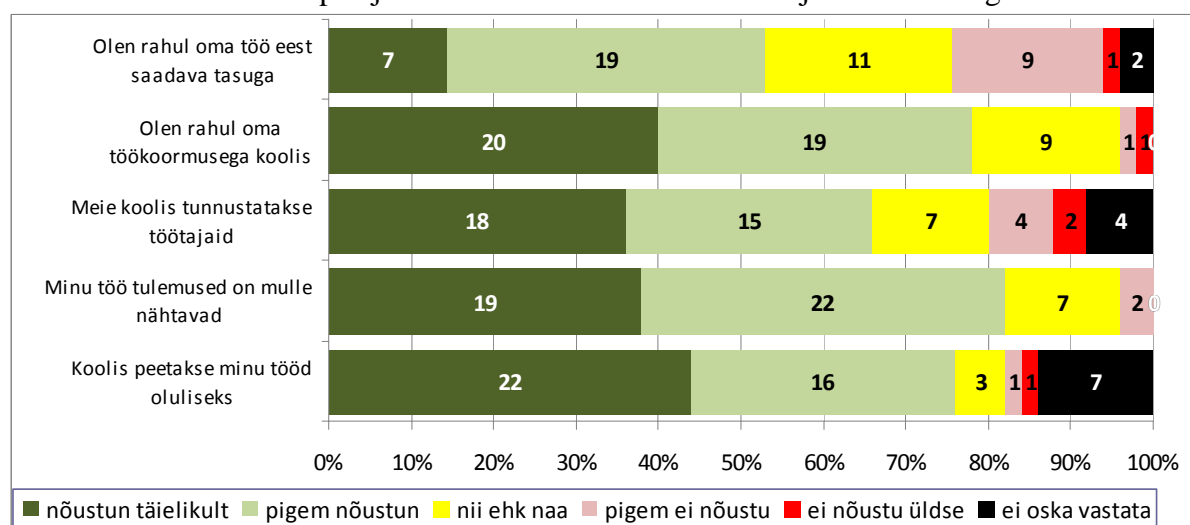
Joonis Waldorfkoolide õpetajate hinnang arengukeskkonnale ja teadmistele waldorfpedagoogikast

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus

Motivaatorid Õpetajatel paluti hinnata ka nende tööd motiveerivaid faktoreid. Vaid veidi üle poole vastanud õpetajatest oli rahul töötasuga ja 20% ei olnud sellega rahul. See viitab väikeste õpilaste arvuga waldorfkoolide kesistele finantsvõimalustele õpetajate tasustamisel. 78% õpetajatest oli rahul töökoormusega. Ülejäänud hinnangute osakaal viitab aga küllalt suurele hulgale osalise koormusega õpetajatele koolides, kellele „ei jätku tunde“ väikeses koolis. Täiendavat analüüsi vajaks õpetajate tunnustussüsteem koolides, sest vaid 66% vastanutest nõustus, et seda tehakse koolis piisavalt. Samas oli veidi kõrgem vastajate osakaal, kes leidsid, et nende tööd peetakse koolis oluliseks (76%) ning enamus õpetajatest leidis, et nende töö tulemused on neile nähtavad (82%).

Joonis Waldorfkoolide õpetajate rahulolu tööd innustavate mõjurite olukorraga koolis

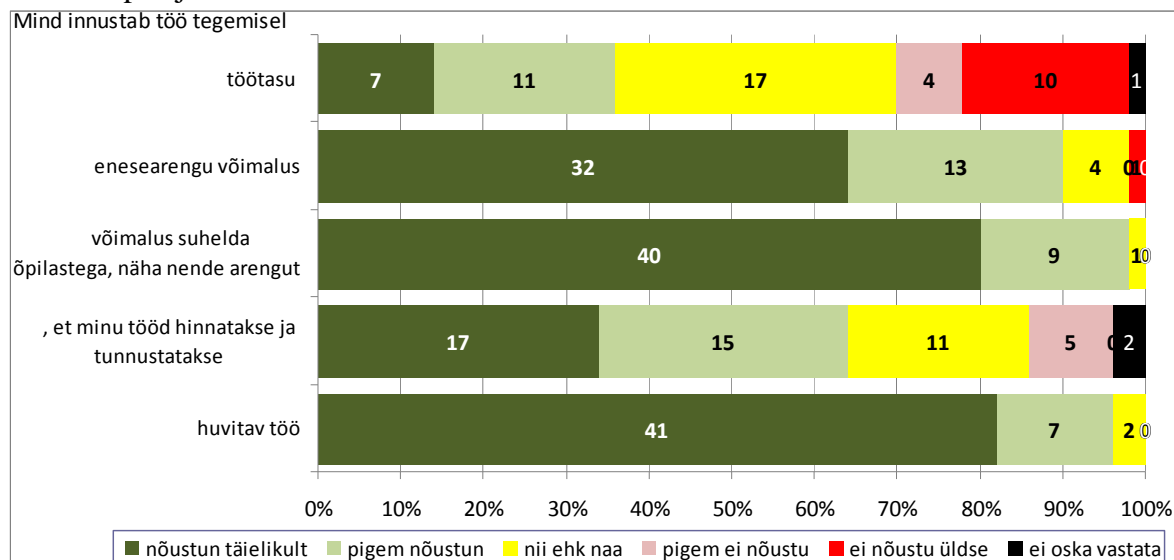

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus

Kui õpetajad ei ole sageli rahul töötasu või töö tunnustamisega koolis, siis nende tööd innustavad enam hoopis teised faktorid. Nii pidas töötasu tööd innustavaks mõjuriks 36% õpetajatest ja 22% ei nõustunud selle väitega. Töötasust olulisem on tunnustamine (64% vastanutest nõustus väitega). Suurimateks tööd innustavateks faktoriteks on aga

huvitav töö (96% nõustus), võimalus suhelda õpilastega ja näha nende arengut (98%) ning enesearenguvõimalus (90%). Uuringutulemuste alusel võib järeldada, et õpetajatele soodne arengukeskkond ja eneseteostamisvõimalused kaaluvad enamasti üles mõningase rahulolematuse töötasu suhtes. Töö tulemused on küll õpetajatele „nähtavad“, kuid oodatakse ka oma panuse avalikku tunnustamist väljastpoolt nt kolleegide ja vanemate poolt.

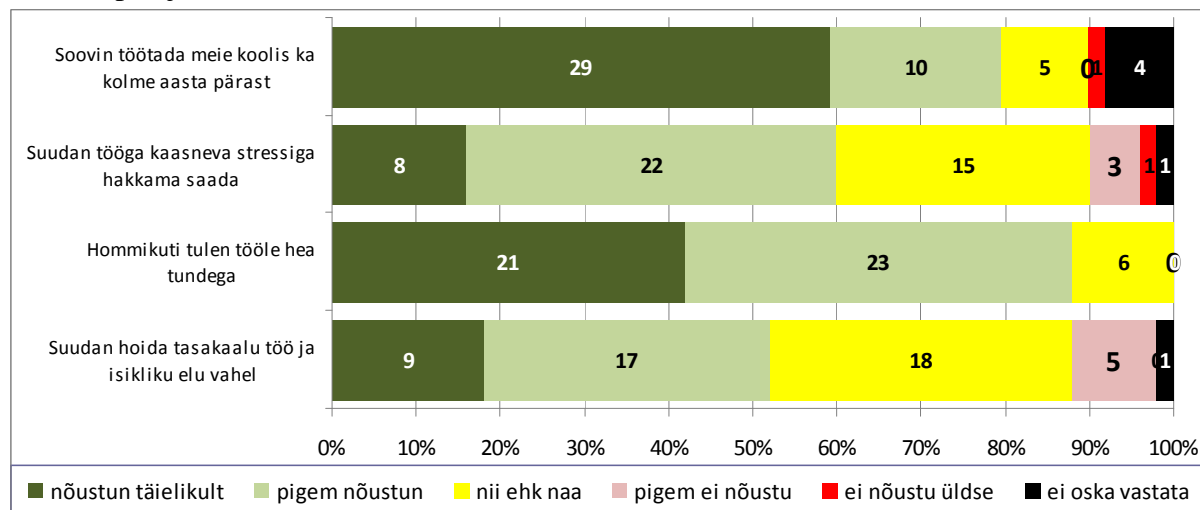
Joonis Õpetajate tööd innustavad faktorid

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus

Kindlus ja tasakaal Enamus vastanud õpetajatest (88%) käib tööl hea meelelega, kuid paljud tunnistavad, et neil on probleeme tasakaalu hoidmisega töö ja isikliku elu vahel; vaid veidi üle poolte õpetajatest suudab seda ja 36% õpetajatest on see aeg-ajalt probleemiks. Sarnane on ka olukord tööga kaasneva stressiga toimetulekul; 60% vastanutest saab sellega hakkama, 30% on aeg-ajalt probleeme ja 8% ei saa hakkama. Tegemist on olulise probleemiga, millele on viidanud ka rahvusvahelised waldorfkoolide uuringud. Õpetajate väsimus ja „läbipõlemine“ on waldorfkoolis probleemiks. Teema vajab tõsiselt käsitlemist, et koolides säiliks ka pikas perspektiivis elujõuline õpetajaskond. 80% vastanud õpetajatest soovib töötada samas koolis ka 3 aasta pärast ja 10% on selles osas kahtleval seisukohal ja 8% ei oska seisukohta võtta.

Joonis Õpetajate kindlustunne

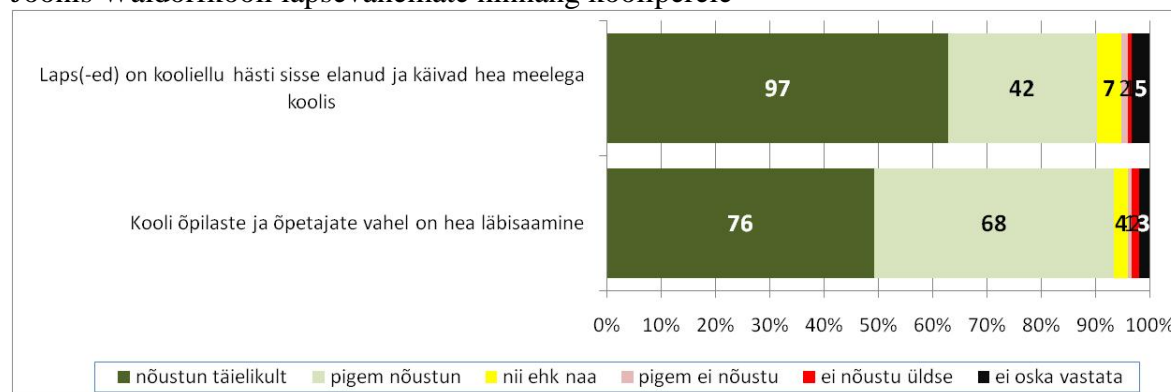
Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus

4.3 Lapsevanemad

Eesti waldorfkoolides õppis uuringu läbiviimise ajal lapsi 308 perekonnast. Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse käigus uuriti vanemate hinnanguid koolielu kohta. Alljärgnevalt on esitatud küsitluse peamised tulemused (vt küsitluse tulemuste koondtabeleid Lisas 7). Uuringu konkreetseid teemavaldkondi puudutavaid tulemusi on kirjeldatud vastavates peatükkides.

Hinnang kooliperele Vastanud vanemate üldine hinnang kooliperele on väga kõrge; seda nii õpilaste ja õpetajate vahelist läbisaamise ja laste kooliellu sisseelamise osas (vastavalt 94% ja 90% vastanutest nõustus väitega).

Joonis Waldorfkooli lapsevanemate hinnang kooliperele

Allikas: Waldorfkoolide vanemate küsitlus

Kooli valik Waldorfkoolide lapsevanemate küsitlusega sooviti teada, kuidas vanemad leiavad oma lastele waldorfkooli ehk, mis on nende koolivaliku aluseks. Vastajatele anti loetelu vastusevariantidest, millest võis valida ühe või mitu sobivat vastusevarianti. Lisaks oli võimalik kirjeldada mitteleotletud põhjuseid. Etteantud vastusevariantide hulgast märkis koolivaliku põhjuse 146 vastajat ehk 95% küsitletud lapsevanematest (vt järgnev tabel). 108 vastajat ehk 74% antud küsimusele vastanutest märkis ühe koolivaliku põhjuse, 26% vastajatest märkis 2 või enam koolivaliku põhjust. Kokku märgiti 191 erinevat koolivaliku põhjust.

Kõige sagedasemaks põhjuseks nimetati “Otsisin lastele nimelt waldorfkooli”; nii vastas ligikaudu kolmandik kõigist vastanutest ning 22% vastanutest oli see ka ainukeseks põhjuseks. Teiseks oluliseks koolivaliku põhjuseks on „Kuulsin tuttavalt”, nii vastas 30% kõigist vastanutest ning 20%-le vastanutest oli see ainsaks põhjuseks. Oluliseks põhjuseks laste waldorfkooli panekul on ka lapse eelnev waldorflasteaias käimine, seda varianti märkis 21% vastanutest. Lapsevanemad kuulevad waldorfkooli kohta meediast (13% vastanutest, kusjuures 5% oli see ainukeseks põhjuseks), külastavad otsusele jõudmiseks ümberkaudseis koole (12% vastanutest, 9% oli see ainukeseks põhjuseks) või on tutvunud waldorfpedagoogikaga Tartu Waldorfpedagoogika Seminaris (8% vastanutest). Suhteliselt harva satuvad vanemad kooli juhuslikult, nii vastas 7% vanematest (4% vastanutest oli see ainuke põhjus). Mõningatel juhtudel on waldorfkooli soovitajateks ka kooli õpetajad (5% juhtudel) või arst, psühholoog ning varasema kooli õpetaja (3% juhtudest).

Tabel Lapsevanemate waldorfkooli valiku põhjused

Kuidas leidsite oma lapse jaoks waldorfkooli?	ainuke valik		kokku		
	arv	osakaal vastanutest* (%)	arv	osakaal vastustest (%)	osakaal vastanutest* (%)
Otsisin lastele nimelt waldorfkooli	32	21,9	48	25,1	32,9
Kuulsin tuttavatelt	29	19,9	43	22,5	29,5
Lapsed käisid waldorflasteaias	13	8,9	30	15,7	20,5
Lugesin/kuulsin waldorfkooli kohta meediast	7	4,8	19	9,9	13,0
Käisin mööda kodukandi koole ja see kool oli sobivaim	13	8,9	18	9,4	12,3
Käisin Tartu Waldorfpedagoogika seminaris	2	1,4	11	5,8	7,5
Sattusin kooli juhuslikult	6	4,1	10	5,2	6,8
Kooli õpetajad soovitasid	5	3,4	7	3,7	4,8
Arst/psühholoog/teise kooli töötaja soovitas	1	0,7	5	2,6	3,4
Osakaal	108	74,0	191	100,0	130,8

* Kokku vastas antud küsimusele 146 lapsevanemat

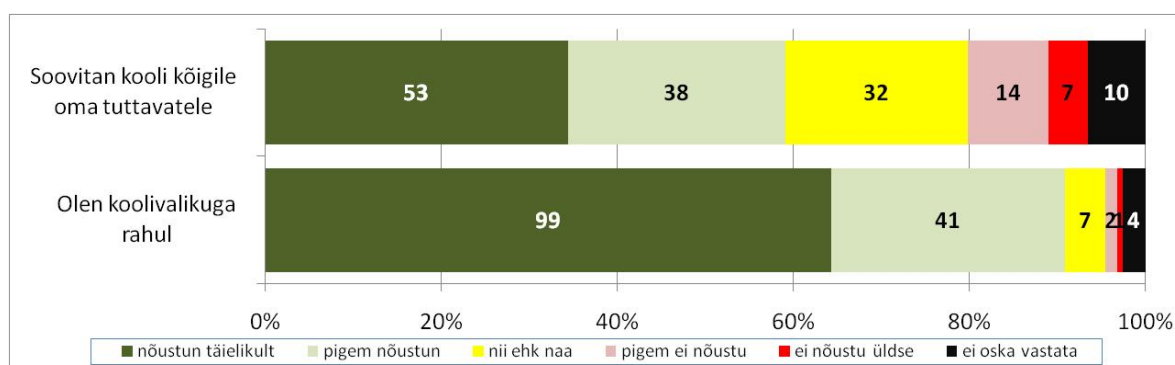
Allikas Waldorfkoolide vanemate küsitlus

Kokkuvõtvalt võib öelda, et vähemalt pooltel juhtudest on waldorfkooli valiku aluseks teadlik otsustus waldorfhariiduse kasuks (otsitakse just waldorfkooli, laps on varem käinud waldorflasteaias või vanem ise seminaris) ning võib eeldada, et need vanemad on teadlikud ka waldorfhariiduse põhialustest. Küllalt suur hulk vanematest (vähemalt kolmandik) valib lapsele waldorfkooli usaldusväärse informatsiooni alusel, mille ta on saanud tuttavatelt (ilmselt on nendeks sageli teised waldorfkooli lapsevanemad), kooli õpetajatelt, arstilt, psühholoogilt või meediast. 13% vanematest valib waldorfkooli „juhuslikult“ – ainukese põhjusena märgitud vastused „Sattusin kooli juhuslikult“ ja „Käisin mööda kodukandi koole ja see kool oli sobivaim“.

Viimase kahe grupi puhul tuleb koolidel olulist vaeva näha waldorfhariiduse ja waldorfkooli põhimõtete selgitamisel ja vanemate kaasamisel. Selle töö ebaõnnestumisel võivad vanemad koolis pettuda kuna nende ettekujutused erinevad oluliselt koolis toimuvast. Äärmuslikel juhtudel lõpeb see lapse koolist äravõtmisega. Samas tuleb ka vanematel olla avatud waldorfkoolis toimuvale ning parimal juhul „last aktiivselt kooliteel saata“ – teadvustada ka kodus koolis toimuvat ning last ja õpetajaid toetada. Oluliseks tuleb pidada ka kohase ja ülevaatliku informatsiooni kättesaadavust nii elektroonilises meedias (sh koolide interneti koduleheküljed) kui ka ajakirjanduses ja waldorfhariidust tutvustavate ürituste korraldamist.

Enamus vanematest on tehtud koolivalikuga rahul (91% vastanutest). Vaid 2% vastanutest ei ole koolivalikuga rahul ja 3% ei osanud seisukohta võtta. Oma kooli on valmis kõigile tuttavatele soovitada 59% vastanutest, 21% ei teeks seda iga kord ja kõigile. Lisatud kommentaarides märgivad vanemad, et on valmis hea meelega waldorfkoolidest rääkima kui selle vastu huvi tuntakse. Samas ei minda waldorfkooli teistele vägisi „kuulutama“ ega „pähe määrima“.

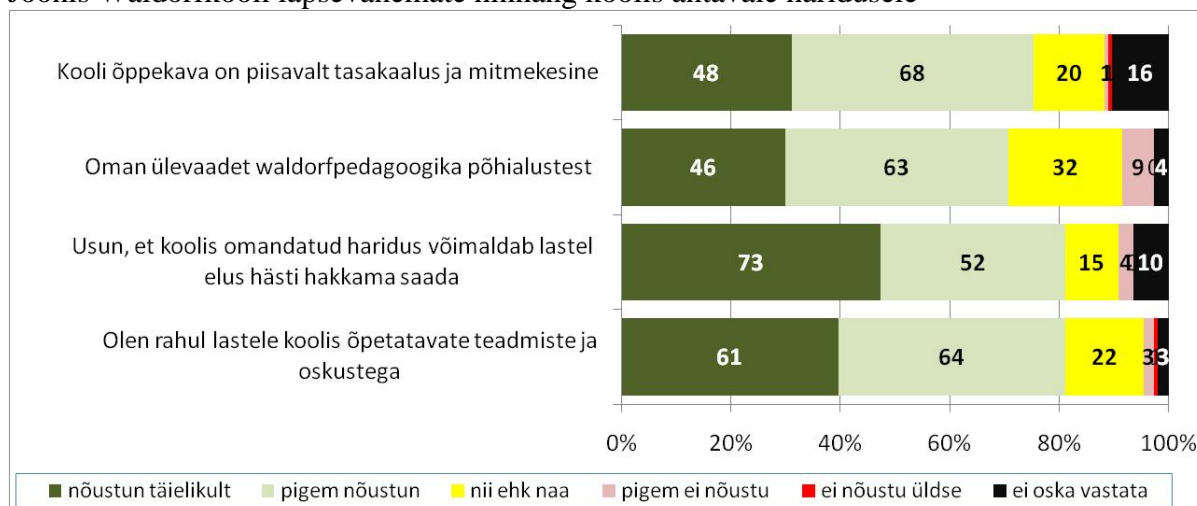
Joonis Waldorfkooli lapsevanemate rahulolu koolivalikuga

Allikas: Waldorfkoolide vanemate küsitlus

Haridus Vastajad olid enamasti rahul koolis õpetavate teadmiste ja oskustega, koolis omandatava haridusega ning õppekavaga (positiivsed hinnangud vastavalt 81%, 81% ja 75%). Jätkuvalt ja pidevalt vajavad vanematele tutvustamist waldorfpedagoogika põhialused ja õppekava kuna puuduliku ülevaate omamist märkis kokku vastavalt 29% ja 25% vastanutest.

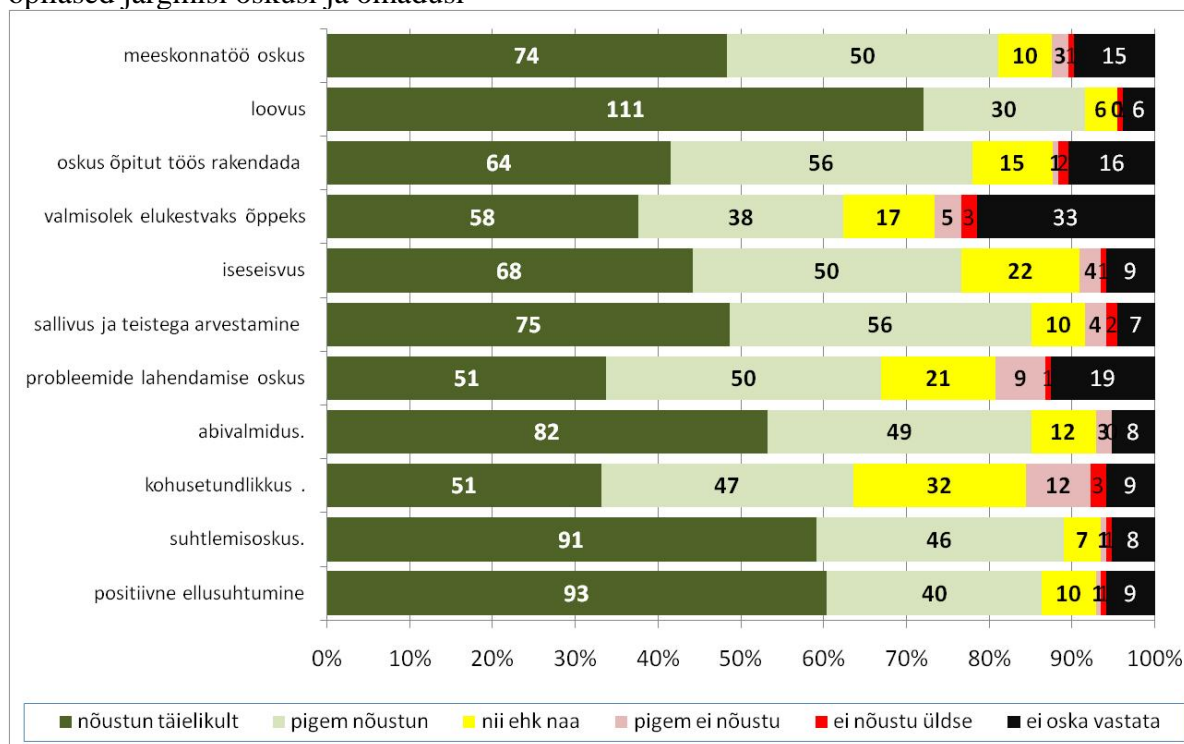
Joonis Waldorfkooli lapsevanemate hinnang koolis antavale haridusele

Allikas: Waldorfkoolide vanemate küsitlus

Vastajatel paluti hinnata ka koolis omandatavaid oskusi ja kujundatavaid omadusi. Kõige kõrgemalt hindasid vanemad kooli osa loovuse kujundamisel (nõustus 92% vastanutest), kõrge hinnangu said ka suhtlemisoskus, positiivne ellusuhtumine, abivalmidus, sallivus ja teistega arvestamine ning meeskonnatöö oskus. Rohkem nähti probleeme kohusetunde kujunemisel. Probleemide lahendamise oskust ja elukestvaks õppeks valmisolekut on vanematel sageli raskem hinnata kuna need omadused ilmnevad täiel määral sageli alles hilisemas vanuses, sellele viitab ka suhteliselt kõrge vastusevariandi „ei oska öelda” osakaal.

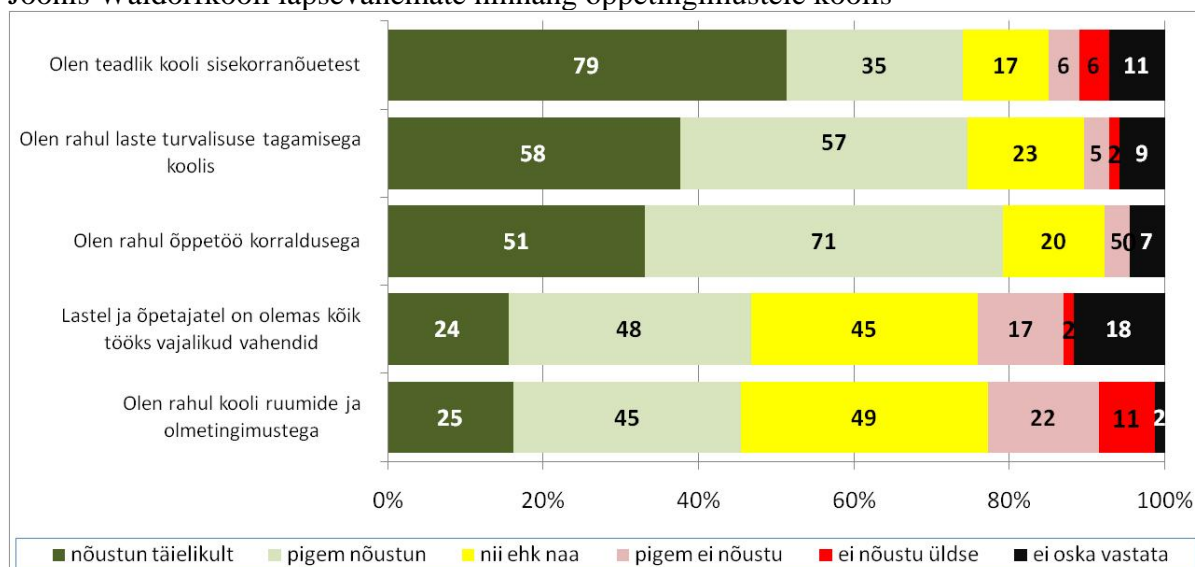
Joonis Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse tulemused: hinnang, kas koolis omandavad õpilased järgmisi oskusi ja omadusi

Allikas: Waldorfkoolide vanemate küsitlus

Õppetingimused Õppetingimuste puhul on vanemad sarnaselt õpetajatega kriitilised vajalike ruumide ja olmetingimuste osas; vaid 45% leiab, et vajalik on olemas, ning 21% ei ole selle väitega nõus. Sarnane on hinnang ka vajalike õppevahendite osas (47% nõustub), kuid siin on vastata mitteosanute osakaal suurem (12%). Enam ollakse rahul õppetöö korralduse ja laste turvalisuse tagamise osas (vastanutest nõustus vastavalt 79% ja 75%). Sisekorranõuetest on teadlikud 74% vastanutest.

Joonis Waldorfkooli lapsevanemate hinnang õppetingimustele koolis

Allikas: Waldorfkoolide vanemate küsitlus

4.4 Waldorfkoolide koostöö

Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteadeade Ühenduse (EVWLÜ) põhitegevuseks on waldorfpedagoogika alusel tegutsevate koolide ja teiste pedagoogiliste asutuste vahelise koostöö korraldamine, ühine suhtlemine Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeeriumi ja teiste asutuste-organisatsioonidega, waldorfpedagoogika tutvustamine ja waldorfpedagoogika alase täiskasvanute koolituse korraldamine Tartu Waldorfpedagoogika Seminaris. EVWLÜ liikmed on Aruküla Vaba Waldorfkool ja lasteaed, Johannese Kool Rosmal ja lasteaed Täheke, Tartu Maarja Kool, Tartu Waldorfgümnaasium, Meie Mängurühm Tartus, Tallinna Vaba Waldorfkool ja lasteaed Meelespea, Viljandi Vaba Waldorfkool ja lasteaed. Külalisena on viimasel aastal ühenduse töös osalenud ka Keilas asutatud erakool „Läte“.

Eesti Waldorfkoolide Ühendusele pandi alus 1993. aastal. Alguses tegutses ühendus mitteformaalse ühinguna, alates 1997. aastast on Eesti Vabade Waldorfkoolide Ühendus ametlikult registreeritud. Alates 2008. aastast on EVWLÜ ametlikeks liikmeteks ka lasteaiad.

Vastavalt EVWLÜ põhikirjale on ühenduse tegevuse eesmärkideks:

- Steineri ideede alusel tegutsevate koolide ja teiste pedagoogiliste asutuste vahelise koostöö korraldamine;
- Waldorfpedagoogika lähem tutvustamine teaduslik-kultuuriliste ürituste kaudu.

Oma põhikirjaliste eesmärkide elluviimiseks ühendus:

- on nõuandvaks organiks waldorfpedagoogika küsimustes;
- aitab kaasa uute waldorf-algatuste tekkimisele;
- koordineerib ühendusega liitunud koolide töötajate väljaõpet ja otsustab õppetoetuste jagamise üle;
- annab omapoolse hinnangu või toetuse R. Steiner-koolile, waldorfkoolile või muu nimega koolile, mis tegutseb lähtuvalt waldorfpedagoogika põhimõtetest;
- kaitseb Rudolf Steineri nime kasutamist Eestis;
- teeb koostööd teiste haridus- ja valitsusasutustega oma tegevusvaldkonnas.

Ühenduse liikmeks võivad olla Eestis tegutsevad Vabad waldorfkoolid ja teised steinerpedagoogika alusel tegutsevad ja seda toetavad juriidilised isikud. Ühingu liikme vastuvõtmise otsustab juhatus soovija kirjaliku avalduse alusel. Koolide ühenduse töövormiks on koolide ning lasteadeade esindajate koosolekud, mis toimuvad vähemalt 3 korda ühe õppeaasta jooksul. Vajadusel korraldatakse ka täiendavaid kokkusaamisi.

Olulisemad teemad ja töövaldkonnad on viimastel aastatel olnud:

- waldorfkoolide ühise raamõppekava koostamisele alusepanemine, raamõppekava aluste väljatöötamine, mille raames toimusid erinevate koolide aineõpetajate ühised kokkusaamised ning kohtumised ja arutelud Eesti Vabariigi Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Riikliku Eksami Kvalifikatsioonikeskuse esindajatega;
- info liikumise korraldamine koolide ja lasteadeade vahel, kogudes andmeid ning levitades neid kõikidele ühenduse liikmetele;
- waldorfpedagoogiliste asutuste sisekvaliteedi juhtimise aluste väljatöötamine;
- õpetajate koolitusvajadustest lähtuv koolituste koordineerimine;
- õppematerjalide ning muu waldorfpedagoogilise kirjanduse väljaandmise ning tõlkimise korraldamine.

EVWLÜ rahalised vahendid koosnevad ühenduse liikmemaksudest, samuti toetustest ning sihtotstarbelistest annetustest. Aastaringelt on palgal Waldorfpedagoogika Seminari juhataja asetäitja, kes ühtlasi täidab ka EVWLÜ tegevsekretäri ülesandeid. Seminari juhataja töötab ühiskondlikel alustel. Seminari lektorid töötavad töövõtulepingute alusel.

Lisaks EVWLÜ-le toimib pidev koostöö ka otse koolide, õpetajate ja lapsevanemate vahel. Korraldatakse ühiselt üritusi, jagatakse teavet ja vahetatakse kogemusi.

4.5 Waldorfpedagoogiline koolitus Eestis

Vajadus waldorfpedagoogilise täiskasvanute koolituse järele Eestis sündis koos esimeste waldorfkoolide ja -lasteaedade loomise impulssidega aastatel 1990–1991. Koos esimeste loodud koolidega pandi alus ka Eesti Waldorfkoolide Ühendusele. Koolitusvajaduste väljaselgitamine ja koolituste korraldamine on olnud üheks ühenduse tööülesandeks, täpsemalt ühenduse juures alates 1992. aastast tegutseva Tartu Waldorfpedagoogika Seminari ülesandeks. Algusaastatel tegutses seminar igapäevase õppeasutusena, andes 2 aasta jooksul põhikursuse waldorfpedagoogilistest ja antroposoofiat tutvustavatest ainetest. Hiljem kandus seminari tegevuse põhirõhk täienduskursuste korraldamisele nädalavahetustel.

Praeguseks töövormiks on igas kuus kaks laupäevast kursust. Nende kursuste üheks sihtrühmaks on tegevõpetajad ning teiseks lapsevanemad ja kõik huvilised. Seminaril on 4-aastase kehtivusajaga täiskasvanute täienduskoolitusluba. Kursuste põhiteemadeks on sissejuhatus waldorfpedagoogikasse ja antroposoofiasse, erinevad metoodilis-didaktilised ained, kunstilis-praktilised ained. Kursustel osaleb tavaliselt 12–13 kursuslast, suuremad kursused toimuvad kuni umbes 40 osalejaga. Lektoriteks on valdavalt Eesti waldorfkoolides ja -lasteaedades töötavad kogemusega õpetajad. 1–3 korda aastas on kutsutud kursusi andma välislektorid-spetsialistid. Vajadusel toetab seminar kontaktide leidmisel ja loomisel seminaril osalejaid ja waldorfkoolide ja -lasteaedade töötajaid, kes soovivad end täiendada lühema- või pikemaajagel koolitustel mõnes Euroopa waldorfpedagoogilises koolitusasutuses.

Eesti õpetajad on õppinud järgmistes waldorfpedagoogilistes õppeasutustes:

- Snellman Korkeankoulu Helsinki (Soome);
- Freie Hochschule Stuttgart Seminar für Waldorfpädagogik (Saksamaa);
- Seminar für Waldorfpädagogik Hamburg (Saksamaa);
- Seminar für Waldorfpädagogik Kassel (Saksamaa);
- Institut für Waldorfpädagogik Witten-Annen (Saksamaa);
- Rudolf Steinerseminariet Järna (Rootsi);
- Perioditšeski Seminar für Waldorflehrer (Moskva).

Koostöös rahvusvahelise Ida-Euroopa waldorfpedagoogika assotsiatsiooniga (IAO) toimub Eestis igal suvel ühenädalane kursus waldorfkoolide klassiõpetajatele, kus tegeletakse metoodilis-didaktiliste küsimustega ja harjutatakse kunstilis-praktilisi aineid.

Tasemekoolituse arendamiseks toimub 2010. aastal 320-tunnine lasteaiaõpetajate pedagoogikakursus „Waldorfpedagoogika alushariduses” Tartu Ülikooli haridusteaduskonna juures, mis annab lisaks waldorfpedagoogika aluste tundmaõppimisele ka vajaliku ning riiklikult tunnustatud kvalifikatsiooni. Koolituse sihtrühmaks on koolieelse lasteasutuse kõrg- või keskeriharidusega õpetajad, waldorflasteaedades töötavad õpetajad ning waldorfpedagoogikast huvitatud inimesed. Koolituse eesmärgiks on koolieelse lasteasutuse õpetaja kvalifikatsiooninõuete täitmine (Haridusministri 26. augusti 2002. a

määrus nr 65 §18(3)); Waldorfpedagoogiliste põhimõtete tutvustamine Eesti Vabariigis; Waldorflasteaiaõpetajate kutsealaste teadmiste ja oskuste kasv (vt Tartu Ülikooli haridusteaduskonna kodulehekülge <http://www.ht.ut.ee/569951>).

Üheks peamiseks puuduseks võib nimetada hetkel waldorfpedagoogilise õpetajakoolituse puudumist, mis tagaks õpetajatele ka vajaliku kvalifikatsiooni. Soovitav oleks lisaks lasteaiaõpetajate kursusele alustada koostöös Tartu Ülikooliga sarnast kursust ka õpetajatele.

Vaatamata kvalifikatsiooni andva pikemaajalise kursuse puudumisele toimub siiski arvukalt täiendkoolituskursusi, nii et pikema staažiga waldorfkooli õpetajad on läbinud suure arvu tunde. Näiteks võib tuua Tartu Waldorfgümnaasiumi õpetajate koolituse andmed. Alljärgnevas tabelis on ära toodud Tartu Waldorfgümnaasiumi 15 põhikohaga õpetaja täiendkoolitustunnid aastail 2005–2009, sealjuures on neist õpetajatest 2 töötanud TWG-s 2 aastat ja 1 õpetaja 4 aastat, teised 5 või enam.

Tabel Tartu Waldorfgümnaasiumi õpetajate täiendkoolitus aastail 2005–2009 (15 põhikohaga õpetaja andmed)

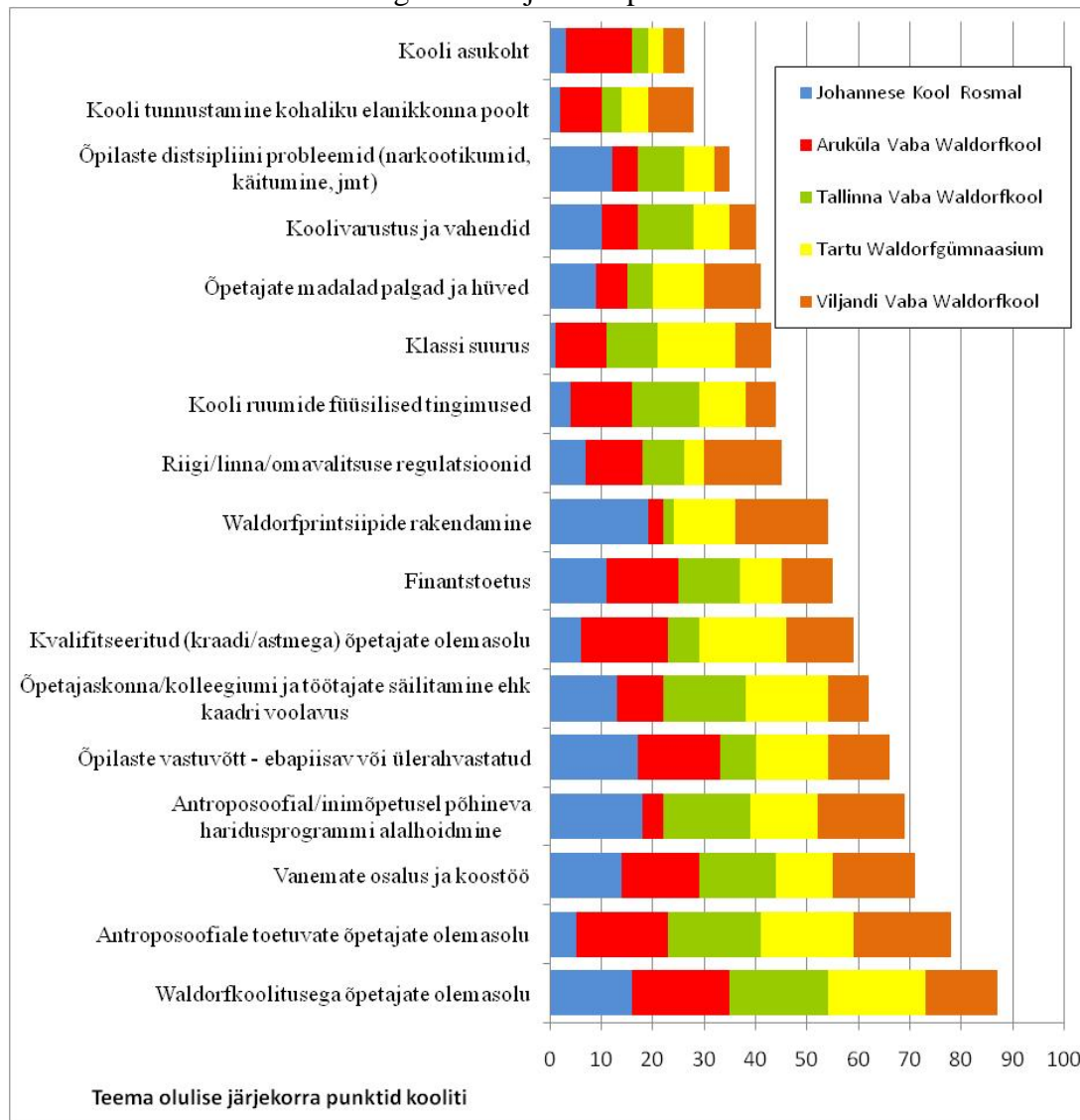
Koolituse liik	Maht/osalus
Waldorfpedagoogiline koolitus Eestis või välismaal	210,9 tundi keskmiselt õpetaja kohta perioodil 2005–2009
Muu pedagoogiline koolitus	203 tundi keskmiselt õpetaja kohta perioodil 2005–2009
Pedagoogikakursus 160 tundi	Nimetatud ajavahemikus on selle läbinud 7 õpetajat
Koolikatsuja 2006+, 198 tundi	osales 2 õpetajat

Allikas: Tartu Waldorfgümnaasium

4.6 Peamised kooli mõjutavad teemad

Waldorfkoolide küsitluse käigus paluti koolidel reastada etteantud loendi alusel peamised kooli mõjutavad teemad. Märgitud vastuste järjestuste alusel koostati Eesti waldorfkoolide mõjutavate peamiste teemade pingerida.

Joonis Eesti waldorfkoolide tegevust mõjutavad peamised teemad* kooliti

*Mida pikem on tulp, seda olulisem on teema

Allikas: Waldorfkoolide küsitlus

Tabel Waldorfkooli tegevust mõjutavad peamise teemad kooliti Eestis (hinnatud olulisuse järjekorras 1–19 – mida suurem on number seda olulisem on teema) ja maailmas

Teema	Johannese Kool Rosmal	Aruküla Vaba Waldorfkool	Tallinna Vaba Waldorfkool	Tartu Waldorfgümnaasium	Viljandi Vaba Waldorfkool	Kokku	Olulisus Eestis	Olulisus maailmas
Waldorfkoolitusega õpetajate olemasolu	16	19	19	19	14	87	1.	4.
Antroposoofiale toetuvate õpetajate olemasolu	5	18	18	18	19	78	2.	6.
Vanemate osalus ja koostöö	14	15	15	11	16	71	3.	6.
Antroposoofial/inim-õpetusel põhineva haridusprogrammi alalhoidmine	18	4	17	13	17	69	4.	7.
Õpilaste vastuvõtt - ebapiisav või ülerahvastatud	17	16	7	14	12	66	5.	6.
Õpetajaskonna/kolleegiumi ja töötajate säilitamine ehk kaadri volavus	13	9	16	16	8	62	6.	5.
Kvalifitseeritud (kraadi/astmega) õpetajate olemasolu	6	17	6	17	13	59	7.	3.
Finantstoetus	11	14	12	8	10	55	8.	1.
Waldorfprintsipide rakendamine	19	3	2	12	18	54	9.	6.
Riigi/linna/omavalitsuse regulatsioonid	7	11	8	4	15	45	10.	7.
Kooli ruumide füüsilised tingimused	4	12	13	9	6	44	11.	7.
Klassi suurus	1	10	10	15	7	43	12.	5.
Õpetajate madalad palgad ja hüved	9	6	5	10	11	41	13.	2.
Koolivarustus ja vahendid	10	7	11	7	5	40	14.	6.
Õpilaste distsipliini probleemid (narkootikumid, käitumine, jmt)	12	5	9	6	3	35	15.	8.
Kooli tunnustamine kohaliku elanikkonna poolt	2	8	4	5	9	28	16.	7.
Kooli asukoht	3	13	3	3	4	26	17.	7.

NB! Pingereast jäeti välja kaks teemat: „muu: täpsusta“ ja „koostöö erinevate huvigruppidega“ kuna neile ei olnud kõik koolid vastanud. Seepärast ei ole tabelis esindatud kõik järjekorranubrid 1–19. Tabelis on esitatud 17 teemat

Allikas: Waldorfkoolide küsitlus; Rahvusvaheline waldorfkoolide uuring (1998)

Olulisemateks pidasid Eesti waldorfkoolid inimestega seotud teemasid: waldorfkoolitusega õpetajate olemasolu, antroposoofiale toetuvate õpetajate olemasolu ning vanemate osalust ja kaasamist. Kõige olulisemaks teemaks hinnati waldorfkoolitusega õpetajate olemasolu 3 kooli poolt. Pingereas järgnesid haridusprogrammi säilitamine, õpilaste arv, õpetajaskonna säilitamine ja kvalifitseeritud õpetajate olemasolu. Alles 8. kohale paigutus finantseerimine, järgnesid waldorfprintsipide rakendamine, erinevad kooli mõjutavad regulatsioonid, kooli ruumide olukord ja olemasolu, klasside suurus, õpetajate palgad ja koolivahendite olemasolu. Kõige vähemkriitilisemateks hinnati õpilaste

probleeme, kooli omaksvõttu elanikkonna poolt ja kooli asukohta. Seejuures ei tähenda asukoht pingereas tingimata probleemi väheolulisust koolile vaid pigem hindab probleemi kriitilisust strateegilises plaanis. Ka koolide vastused erinevad. Nii näiteks on Aruküla Vaba Waldorfkoolile olulise tähtsusega kooli asukoht, kuigi üldises pingereas jäi see teema viimaseks. Kui kooli ruumidega on kõigil koolidel üldiselt probleeme, siis antud pingereas jäi teema 11. kohale. Kokkuvõtvalt võib öelda, et Eesti koolidele on kriitilise tähtsusega koolitatud waldorfõpetajate olemasolu, vanemate kaasamine ja waldorfharidusprogrammi säilitamine. Nende temade edukas käsitlemine loob eeldused ka teiste loetletud temade lahendamiseks.

Rahvusvahelise waldorfkoolide uuringu (1998) tulemuste alusel on peamisteks koolielu mõjutavateks teguriteks maailmas finantseerimine ja õpetajate madalad palgad, millele järgnevad kvalifitseeritud ja waldorfkoolitusega õpetajate olemasolu ning klasside suurus ja stabiilse õpetajaskonna säilitamine. Finantstoetuse asetumist esikohale võib seletada asjaoluga, et paljudes maades riiklik toetus waldorfkoolidele puudub või on see väga väike. Finantsprobleemide pikemaajalisel kestmisel hakkab see mõjutama nii õpetajaskonna toimetulekut kui ka kooli üldist majandamist. Finantseerimisega on omakorda seotud klasside täituvus kuna väikeste klasside puhul langeb suurem finantskoorem õppemaksu tasujatele ehk vanematele – väikeste klasside puhul on suurem ka õppemaks. „Ametliku“ (riiklikult tunnustatud) õpetajakutsega õpetajate vähesus võib tuleneda olukorrast, kus sageli asuvad waldorfpedagoogikast innustunud inimesed (nt lapsevanemad) tööle koolis ja täiendavad ennast waldorfpedagoogika osas, kuid õpetajakutse jääb omandamata. Kõik waldorfpedagoogilised õppeasutused ei anna ka riiklikult tunnustatud kvalifikatsiooni. Probleemiks võib osutuda ka välismaal omandatud waldorfõpetaja kutse tunnustamine kodumaal.

Waldorfkoolide küsitluses võimaldati koolidel täpsemalt kirjeldada oma probleeme. Järgnevalt on esitatud peamised probleemid kooliti:

- Johannes Kool Rosmal:
 - väike õpilaste arv (sellest tulenevad liitklassid, õpetajate väiksem tunnikoormus ja väiksemad palgad);
 - puudub võimalus välja arendada kõiki vajalikke tugisüsteeme (psühholoog või sotsiaalpedagoog, majanduspersonali juht jmt);
 - kohalike omavalitsuste finantseerimine (võimalus erakoole mitte või osaliselt toetada); waldorfskoole ei käsitleta kasumit mittetaotlevate asutustena ja haridusvalikute suurendajatena;
 - õppemaksu ei ole võimalik oluliselt suurendada (kooli piirkonnas on küllalt suur üldise tööpuudus) kuna see poleks enam paljudele vanematele jõukohane;
 - viletsad sportimisvõimalused (puuduvad spordisaal ja -väljak, ka pesemisvõimalused on piiratud).
- Aruküla Vaba Waldorfkool:
 - rahastamine ja suhted kohalike omavalitsustega – Tallinna ümbritsevad vallad on võtnud vastu otsused, et erakoole ei toetata ja nendega läbirääkimisi pidada ei saa, 8 omavalitsusest maksab kohamaksu 3, ei maksa ka Tallinna linn, kust käib palju lapsi;
 - ruumipuudus – klassiruumide puudus, soov on lõpetada liitklassid, sest väiksematesse klassidesse on lapsi tulemas;
 - vähestest klassikomplektidest tingitud õpetajate madal koormus (vaid 2 täiskoormusega õpetajat, ülejäänud töötavad osalise koormusega), keeruline on leida õpetajat väikese koormusega tööle (nt 4–6 tundi nädalas, eriti füüsika-keemia);

- Vähemkoormatud õpetajad ei ole aktiivsemad täitma koormusväliseid ülesandeid, mis on õpetajate „läbipõlemise üks tegur“ – igal aastal tuleb esitada uue koolitusloa taotlemiseks dokumendid, õppekava koostamine, kooli arengukava, samuti kooli üritused jmt;
- koolitusloa andmine üheks aastaks korraga - kooli stabiilse arengu ja vanemate kindlustunde jaoks oleks vaja, et koolitusluba ei peaks iga aasta uuendama, vaid võiks olla tähtjatu nagu munitsipaalkoolidel.
- Tallinna Vaba Waldorfkool:
 - kolleegidevahelised suhted;
 - oma maja puudumine ja kooliruumide vähesus;
 - väike õpilaste arv;
 - kaadri voolavus;
 - erivajadustega laste suur osakaal.
- Tartu Waldorfgümnaasium:
 - rahastamine, eelarveliste vahendite leidmine õpetajate palkade konkurentsivõimelisele tasemele viimiseks; ebapiisav õppemaksu laekumine;
 - ruumipuudus, kool tegutseb linnale kuulavas lasteaiahoones, kus asub ka munitsipaallasteaed, puudus on saalist, kuhu mahuks terve kool; võimlast; ruumidest aineklasside jaoks, nt füüsika-keemia; töökodadest;
 - õpetajate koolitus – Eestis puudub õpetajate täismahuline waldorfpedagoogiline koolitus;
 - vanemate kaasatus kooliellu on ebastabiilne ja juhuslik. Huvitatus nn klassielust on suurem kui koolielust tervikuna. Ülaastme klasside lapsevanemate osalemine ja kaasatus kooliellu on märgatavalt tagasihoidlikum kui alg- ja keskastme lapsevanemate osalus;
 - kooli ülaastme arendamine ja waldorfkooli ülaastme strateegia – õpetajatel puudub piisav väljaõpe waldorfkooli gümnaasiumiastmes õpetamiseks, palju peab tegema kompromisse seoses riiklike eksamitega. Puudub võimalus teha tihedat koostööd teiste koolidega, sest Tartus on ainuke gümnaasiumi klassidega waldorfkool Eestis;
 - info liikumine koolis on ebapiisav.
 - vastutusalade hajusus – koolis tegutsevate juhtimisorganite ja uute moodustatud töögruppide vastutusalad vajavad täpsustamist
- Viljandi Vaba Waldorfkool:
 - lahtine omandi küsimus;
 - kooli ruumid (hoone suhteline amortiseeritus – põrandatalad ja vundament lagunevad);
 - vähene õpilaste arv, siit raske majanduslik olukord;
 - kogemustega projektijuhi puudumine;
 - õppevahendite puudus;
 - õpetajate ülekoormus;
 - omavalitsustepoolne finantseerimine võiks olla munitsipaalkoolidega samal tasemel.

Koolid on asunud ka probleemidega tegelema. Johannese Kool Rosmal märkis, et olukorra parandamiseks on käivitatud Vanemate Kool, tegeletakse regulaarse teavitustööga meedia vahendusel, PGS eelnõusse on tehtud ettepanekuid, et omavalitsustel oleks erakoolidele õpilaskoha maksu tasumise piirmäär. Tallinna Vabas Waldorfkool on kolleegidevaheliste suhete parandamiseks kaasatud psühholoog; ruumide otsimisega tegeletakse pidevalt; erivajadustega laste vastuvõtmisega ollakse tunduvalt ettevaatlikumad. Tartu Waldorfgümnaasiumis on eelarve tasakaalustamiseks ja lisatulude leidmiseks kirjutatud projekte, aktiivselt on suheldud KOV-ga rahastamise küsimustes; ruumiprobleemi lahendamiseks moodustati nn Majagrupp, asutati majafond ja on asutud

läbirääkimistesse Tartu linnavalitsusega; õpetajate koolituse osas tehakse koostööd Tartu Waldorfpedagoogika Seminariga, organiseeritakse koolitusi koolivaheaegadel; käivitatud on nn lahtiste tundide süsteem, toetatakse õpetajate enesetäiendamist, alustatud on õpetaja koolitusaasta finantseerimisega, rakendatud on mentorsüsteemi uute õpetajate puhul; valitud on uus Seltsi juhatus ja on moodustatud uued töögrupid; infoliikumise parandamiseks on täielikult uuendatud kooli interneti kodulehekülge.

5. Waldorfkoolide tegevuse põhialused

Kõik waldorfkoolid Eestis kuuluvad oma üldharidust andvas tegevuses Erakooliseaduse alla. "Erakool on äriregistrisse kantud aktsiaseltsi, osühingu või mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse kantud sihtasutuse või mittetulundusühingu (edaspidi *pidaja*) asutus, mis juhindub oma tegevuses seadustest, nende alusel antud õigusaktidest ning erakooli pidaja põhikirjast ja erakooli põhikirjast."

[<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13001161>]

Erandiks on siin Tartu Waldorfgümnaasium (kannab seda nime alates veebruarist 2000), mis on tegutsenud lühikese perioodi jooksul ka munitsipaalkoolina. Tartu Waldorfgümnaasiumi eelkäijaks olid 1990. aastast tegutsenud eksperimentaalklassid Tartu Kunstigümnaasiumi (siis Tartu 14. Keskkool) juures. Lapsevanemad asutasid 1992. aasta augustis eelnimetatud klasside põhjal Tartu Vabakooli ning palusid linna toetust kooli ülalpidamiseks. 15. juulil 1993 asutati Linnavalitsuse määrusega Tartu Vabakool (lasteaed-alkool). Järgnevatel aastatel muutusid aga juriidilised suhted haridusministeeriumi, linna haridusosakonna ja kooli vahel järjest keerulisemaks. Haridusministeeriumi seisukoht oli, et Tartu Vabakool kui alternatiivpedagoogikat viljelev kool ei saa tegutseda munitsipaalkoolina. Alates 1. septembrist 1996 jätkas kool Tartu Vaba Waldorfkooli nime all tegevust juba erakoolina.

Tabel Eesti waldorfkoolide pidajad

Kool	Johannese Kool Rosmal	Aruküla Vaba Waldorfkool	Tallinna Vaba Waldorfkool	Tartu Waldorfgümnaasium	Viljandi Vaba Waldorfkool
Kooli pidaja nimi	Asutaja: MTÜ Põlva Väikese Kooli Selts, alates 21. jaanuarist 2008 kannab nime Rosma Haridusselts	MTÜ Aruküla Vabakooli Selts	MTÜ Kultuuri- ja Haridusselts "Meelespea"	MTÜ Tartu Vaba Waldorfkooli Selts	MTÜ Viljandi Vaba Waldorfkooli Ühing
Kooli pidaja aadress	Rosma Põlva vald, 63221 Põlvamaa http://www.rosma.edu.ee/	Tallinna mnt 38, Aruküla alevik Raasiku vald, 75201 Harjumaa http://www.avw.ee/	Punane 17, Tallinn http://kool.waldorf.ee/	Ploomi tn 1, Tartu 50110 http://waldorfkool.info/	Lutsu 3, Viljandi 71003 www.waldorf.vil.ee
Pidaja juriidiline staatus	Mittetulundusühing	Mittetulundusühing	Mittetulundusühing	Mittetulundusühing	Mittetulundusühing
Milliseid haridusasutusi kooli pidaja haldab:	lasteaed põhikool	lasteaed põhikool	waldorf-lasteaed "Meelespea" põhikooli klassid 1–8	põhikool gümnaasium	lasteaed põhikool

Allikas: Waldorfkoolide küsitlus

Erakooliseadus sätestab erakoolide asutamise, õppe- ja kasvatustöö korralduse, juhtimise, finantseerimise ja riikliku järelevalve ning lõpetamise. Teiseks põhiliseks seadusaktiks, millest waldorfkoolid oma tegevuses lähtuvad, on Põhikooli ja gümnaasiumi seadus (PGS, <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=784125>). Vastavalt PGS

§ 1. (2) Käesolevat seadust kohaldatakse eralasteaed-alkkoolidele, eraalkoolidele, erapõhikoolidele ja eragümnaasiumidele niivõrd, kuivõrd erakooliseadus ei sätesta teisiti.

Kooli omanikuks ehk pidajaks on kõigi Eesti waldorfkoolide puhul mittetulundusühingu staatuses selts või ühing (edaspidi **selts**). Mittetulundusühingute seaduse (vt <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13110829>) järgi mittetulundusühing on isikute vabatahtlik ühendus, mille eesmärgiks või põhitegevuseks ei või olla majandustegevuse kaudu tulu saamine. Seega ei ole Waldorfkoolide pidajate eesmärgiks majandusliku tulu saamine.

4 kooli puhul on tegemist põhikooliga, mille juures kooli pidaja haldab ka lasteaeda. Vaid Tartu Vaba Waldorfkooli Seltsi hallatavas Tartu Waldorfgümnaasiumis on gümnaasiumiaste, samas ei halda antud selts lasteaeda.

Rahvusvaheliselt ei ole waldorfkoolidele kehtestatud ühtseid selgepiirilisi nõudeid (näiteks detailselt normeeritud õppekava, ühetaoline koolide hindamissüsteem, juhtimismudel). Koolid rajatakse vanemate, õpetajate ja muude waldorfpedagoogikast kui kandvast põhiideest innustunud inimeste vabal initsiatiivil. Koolide kasvamisel toetatakse kollektiivsele ja individuaalsele õpiprotsessile nii pedagoogiliste ideede rakendamisel kui ka koolielu korraldamisel. Olulist rolli mängib seejuures koostöö teiste waldorfkoolidega, waldorfpedagoogilist koolitust pakkuvate õppeasutuste, waldorfpedagoogika arengut toetavate rahvusvaheliste organisatsioonidega, kohalike huvigruppide ning üksikisikutega. Enamikes riikides pakub koolide rajamisel tuge riigis tegutsev waldorfpedagoogilisi asutusi ühendav katusorganisatsioon, sageli toetavad koole ka teised waldorfkoolid nii kodu- kui ka välismaalt.

Euroopas on koolil õigus nimetada ennast steiner- või waldorfkooliks, kui kool on waldorfkooli ühendava rahvusliku organisatsiooni liige või kui riiklik kogu puudub, siis Steiner-Waldorfhariiduse Euroopa Nõukogu (*European Council for Steiner Waldorf Education*, ECSWE) liige. ECSWE on katusorganisatsiooniks 650 steiner-waldorfkoolile Euroopa piirkonnas. Koolidele on jäetud vabadus sobiva juriidilise vormi ja staatuse leidmisel ja kujundamisel konkreetsetes riigis valitsevatest õiguslikest, kultuurilistest ja majanduslikest tingimustest lähtudes. Küll on võtnud koolid endale vastutuse järgida waldorfhariiduse põhiprintsiipe. Arvestades waldorfkoolide liikumist kui üleilmset rahvusvahelist liikumist, koolid ECSWE-s tunnistavad ja töötavad jagatud printsiipide kogumi alusel. Viimased kooskõlastati ECSWE nõukogu poolt 10. mail 2009 Timisoaras Rumeenias (vt lisa 1 Steiner-waldorfhariidus Euroopas. Põhimõtete ja püüdluste avaldus): Põhja-Ameerikas on samalaadsed alusprintsiibid sätestatud dokumendis „Põhja-Ameerika Waldorfkoolide Assotsiatsiooni (AWSNA) jagatud printsiibid“ (vt lisa 2). Mõlemad dokumendid märgivad, et waldorfkoolid peaksid eelistatult olema mittetulundusühingud ning säilitama piisava sõltumatuse teistest organisatsioonidest, tagamaks võimaluse täita oma missiooni ja korraldada tegevust. Seejuures tuleb märkida, et antud dokumentidesse on koondatud printsiibid, mis peaksid olema ühised kõigis waldorfkoolides, kuid koolide tunnustamisel waldorfkoolidena ei peeta vajalikuks, et kõik tingimused oleks koheselt täidetud. Oluline on, et nende printsiipide tähtsust teadvustatakse ning tehakse püüdusi nende saavutamiseks. 2009. aasta sügisel kooskõlastas Waldorf/steinerkoolide rahvusvaheline konverents (Haagi ring) dokumendi „Waldorfpedagoogika oluliste tunnuste iseloomustus“ (vt Lisa 13).

Rangemalt on kaitstud nimede „Waldorf“ ja „Steiner“ kasutus. Alates 2. oktoobrist 1982 on Saksa Vabade Waldorfkoolide Liit (*Bund der Freien Waldorfschulen*) mõlema teenuskaubamärgi, nii „Waldorf“ kui ka „Rudolf Steiner“ seoses pedagoogiliste teenustega

klassides 41 ja 42, õiguslik omanik. Ta omab Münchenis asuva Saksa Patendiameti kaubamärkide registrisse numbrite all 1048930 “Waldorf” ja 1048931 “Rudolf Steiner” kantud kaubamärkide õigusi. Nende nimede kasutamine kooli või mõne muu asutuse nimes pole õigusliku omaniku loata lubatud. Seega võib seda nime kanda vaid Saksamaa Vabade Waldorfkoolide Liidu liige või Vabade Waldorfkoolide Liidult selleks nn kasutusloa saanu. Saksa Waldorfkoolide Liit on vastutav nende nimede kaitse eest üle maailma, kuid jagab kasutusõigust vabalt ja ilma pikaajaliste juriidiliste protseduurideta, kui vastaval maal on olemas oma waldorfkoolide ühendus. Nii on nimekasutus Kesk- ja Ida-Euroopas korraldatud Rahvusvahelise Ühenduse Waldorfhariduse Toetamiseks Ida- ja Kesk-Euroopas ning Teistes Idariikides (IAO) poolt ja tihedas koostöös organisatsiooniga Rudolf Steineri Kasvatuskunsti Sõbrad (*Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners e.V.*), kes on tegevad kogu maailmas. Vaata täpsemalt nimekasutuse osas lisas 3. Ameerika Ühendriikides, Kanadas ja Mehhikos on kauba- ja teenusmärkide „Waldorf“, „Steiner“ ja „Rudolf Steiner“ omanik ning kasutusõiguse andja Põhja-Ameerika Waldorfkoolide Ühendus (*Association of Waldorf Schools of North America, AWSNA*). Märkide ja nimekasutusõigust antakse vaid AWSNA-ga liitunud ning AWSNA kriteeriumitele vastavatele organisatsioonidele. Vt täpsemalt kauba- ja teenusmärkidega seonduvat AWSNA kodulehelt:

http://www.whywaldorfworks.org/04_AWSNA/documents/Service%20Mark%20Position%20Statement%20revised%2012.05.08.pdf

http://www.whywaldorfworks.org/04_AWSNA/documents/Guidelines%20for%20term%20use%20revised%2012.05.08.pdf.

Kõik Eesti waldorfkoolid on kasumit mittetaotlevate ühingute poolt peetavad erakoolid. Hetkel kehtivast seadusandlusest ei leia alust ühe üldharidust andva kooli määratlemiseks erakoolina kasutatava hariduskäsitluse alusel. Seetõttu võiksid waldorfkoolid põhimõtteliselt tegutseda ka munitsipaal- või riigikoolidena. Erakoolina tegutsemise eeliseks võib pidada võimalust juhtimist ja koolielu paindlikumalt ja vastavalt konkreetsetele vajadustele korraldada ning teatavat sõltumatust riikliku haridussüsteemi „hierarhisest käsuliinist“. Kohapeal jääb rohkem otsustusvõimalust ning ka vastutust. Waldorfkoolides kasutatav juhtimismudel tagab enamasti ka vanemate suurema osaluse kooli juhtimises ja koolielu korraldamises. Samas on olulisteks probleemideks juriidilisest staatusest ja koolide väiksusest tulenev finantsvahendite vähesus (seda eriti investeeringute osas) ning praegu ka tugeva õpetajate koolitussüsteemi puudumine. Praegune olukord ei sea olulisi takistusi koolide tegevuse jätkumisele, üldiselt pakub MTÜ vormis kooli pidamine võimaluse waldorfkoolide printsiipide rakendamiseks. Seadusandlikud muudatused on vajalikud waldorfkoolide õppekava tõhusa rakendamise tagamiseks (vt alapeatükk Kooli oma õppekava olemasolu ja selle arendamine).

6. Õppekava

Inglismaa waldorfkoolide uuring (2005) võttis õppekavasid käsitleva osa kokku üldistusega, mille suunas tuleks püüelda ka Eesti oludes.

Waldorfkoolid on autonoomsed asutused ega vaja ettekirjutatud õppekava. Tänu Rudolf Steineri filosoofia ja pedagoogiliste juhiste üldisele järgmisele on koolide poolt pakutavates õppekavades väga palju ühist. Waldorfkoolid pakuvad mitmekesist ja laiapõhjalist õppekava, mis kestab ideaaljuhul kuni õpilase kooli lõpetamiseni. Aineteemad järgivad õppekava spiraalset arengut, kordudes, kui õpilased on vanemad, kuid vastavalt lapse arenguastmele erineval tasemel.

6.1 Õppekava waldorfkoolis

Waldorfharidus põhineb Rudolf Steineri (1861–1925) arusaamal inimese olemusest, mis tugineb empiirilistele uuringutele ja vaatlustele, mida laiendab otsene sissevaade vaimsesse ja psühholoogilisse reaalsusesse. Seda teadmiste kogumit toetab ja täiendab märkimisväärne uurimistöö, mida on tehtud waldorfliikumises 90 aasta jooksul ja mille kohta on avaldatud hulgaliselt materjale erinevates keeltes.

Rudolf Steineri arusaam inimese olemusest moodustas keskse osa filosoofiast ja kosmoloogiast, mida ta nimetas antroposoofiaks. Tööstur Emil Molt palus 1919. aastal Steineril rajada esimene waldorfkool Stuttgartis, algselt Waldorf-Astoria sigaretivabriku tööliste lastele. Rudolf Steiner oli ka esimene koolidirektor kuni oma surmani 1925. aastal. Selle aja jooksul pidas ta õpetajatele arvukalt kursusi, külastas tunde ja osales regulaarselt õpetajate koosolekutel.

Esialgse õppekava andis Rudolf Steiner ja hiljem arendati seda tema juhtnööride järgi Stuttgarti Vabas Waldorfkoolis õpetajate initsiatiivil edasi. Sellest alates on waldorfõppekava arenenud ja seda on kujundatud erinevates kultuurilistes ja geograafilistes tingimustes ning nüüd kasutatakse seda umbes 1000 koolis 65 riigis.

Esimese waldorfkooli rajamisest peale rõhutati ka ühtluskooli printsiipi, mis tähendas võrdsete võimalustega 12-aastast üldharidust kõigile, olenemata sellest, missugune saab olema õppija tulevane elukutse. Sellele vastavalt anti ka õppekavajuhised.

Iga õpetaja peab õppekavaga süvitsi tegelema. Waldorfõpetajat puudutab see veel eriti, sest tal tuleb pidevas dialoogis arenevate laste ja noortega õppekava luua, see ellu viia ja leida rõhuasetused — tõeline õppekava on laps ise. Rudolf Steineri impulsid ja soovitusel õppekava kujundamiseks on suunatud sellele, et õppida tundma last tema arengus ja õigesti „lugema“ tema olemuse väljendusi, et siis „õpetuse sisu“ abil arengut toetada. Sealjuures on „kuidas“ vähemalt niisama tähtis kui „mis“. Rudolf Steineri pedagoogilise pärandi intensiivne uurimine võib äratada entusiasmi, mis on kasvatamisel ja õpetamisel uuendava jõuna hädavajalik.

Õppekavade väljaandmisest ja rahvusvahelise waldorfõppekava kujunemine

Eelkõige suuliselt antud juhiseid waldorfkooli õppekava koostamiseks Rudolf Steiner ise enam süstemaatiliselt läbi ei töötanud, kuigi ta seda kavatses. Selle töö tegi pärast Steineri surma ära Caroline von Heydebrand 1925. aastal avaldatud raamatuga „Vaba

Waldorfkooli õppekavast”¹⁰ (*Vom Lehrplan der freien Waldorfschulen*). Koos kolleegidega kogus ja võttis ta kokku Steineri õppekava kohta antud näpunäited ja esitas need ülevaatlikult vanematele ja õpetajatele.

Hiljem anti välja E.A.K. Stockmayeri kogumik ”Rudolf Steineri juhised waldorfõpetuseks”¹¹ (*Angaben Rudolf Steiners zum Waldorfunterricht*). Mõlemas töös on välditud programmilisust ja dogmaatikat. Õpetuse sisu suhtes on üldmäärav, et igasuguse individuaalse diferentseerimise puhul, on aluseks nooruki arengufaaside teaduslik-inimeseõpetuslik käsitlus.

Waldorfkooli õppekava tähendust on Caroline von Heydebrand ise kirjeldanud järgnevalt:

“Ideaalne õppekava peab erinevates vanuseastmetes kajastama areneva inimloomuse muutuvat pilti, aga nagu iga teinegi ideaal, seisab see silmitsi täie elureaalsusega ja peab viimasesse liigenduma. Sellise reaalsuse juurde kuuluvad mitmed asjad – klassi ees seisva õpetaja isiksus, klass ise iga üksiku lapse eripäraga, ajastu ja vastav paik maailmas koos teatud kooliseaduste ja -ametitega, kus asub kool, mis tahab õppekava ellu viia. Kõik need asjaolud muudavad ideaalset õppekava ja nõuavad muutusi ning kokkuleppeid. Kasvatusülesandeid, mis on meie ette seatud kasvavast inimesest tulenevalt, on võimalik lahendada, kui õppekava on ise liikuv ja paindlik.”

1990. aastate alguseks esitas grupp Austria õpetajaid Austria Haridusministeeriumile “Waldorfkoolide õppekava”, mis kätkeb endas aja jooksul eri maades tekkinud õppekavasid. See dokument sai 1992. aastal moodustatud töörühma töö aluseks. Töö tulemusena valmis 1995. aastal, esialgu manuskripttrükisena väljaantud T. Richteri „Pedagoogiline ülesanne ja õpetamisesmärgid – vaba waldorfkooli õppekavast”¹² (*Pädagogische Auftrag und Unterrichtsziele – vom Lehrplan der Waldorfschule*). Hiljem on sellest ilmunud veel 2 täiendatud ja parandatud trükki (2004. ja 2006. aastal), milles on esimest korda terviklikult ning põhjalikult käsitletud kõiki waldorfkoolides õpetatavaid aineid 1.–12. klassini. 2003. aastal kohandati sama väljaanne M. Rawsoni poolt toimetatuna inglisekeelsele maailmale – Steiner-waldorfõppekava hariduslikud ülesanded ja sisu¹³.

Samaaegselt Tobias Richteri toimetatud õppekavaga koostas teine töörühm väljaande: „Õppetöö kujundamiseks waldorf-/steinerkoolides 1. kuni 8. kooliaastani. Põhitunni läbiviimisest. Ülevaade ainetundidest. Mõtteid klassijuhatamiseks ja tööks lastevanematega”¹⁴ (*Zur Unterrichtsgestaltung im 1. bis 8. Schuljahr an Waldorf-/ Rudolf Steiner Schulen*, 1997).

Kõigi nimetatud õppekavade/õppekavaprojektide juures on rõhutatud järgmisi asjaolusid:

- õppekava peab olema avatud;
- õppesisu on soovitusliku iseloomuga;
- õppesisu valikul tuleb lähtuda lapse ning konkreetse klassi arengust;
- õppekava peab andma õpetajale innustust selle sisu põhjalikumalt uurida.

¹⁰ C. von Heydebrand. *Vom Lehrplan der freien Waldorfschulen*, 1925.

¹¹ E.A.K. Stockmeyer. *Angaben Rudolf Steiners für den Waldorfschulunterricht*, Manuskriptdruck, 1998.

¹² T. Richter. *Pädagogische Auftrag und Unterrichtsziele — Vom Lehrplan der Waldorfschulen*, 1995 Manuskriptdruck, 2004 täiendatud uusväljaanne.

¹³ Steiner-waldorfõppekava hariduslikud ülesanded ja sisu¹³ (*The Educational Tasks and Content of the Steiner Waldorf Curriculum*), 2003

¹⁴ *Zur Unterrichtsgestaltung im 1. bis 8. Schuljahr an Waldorf-/ Rudolf Steiner Schulen*; Dornach.

6.2 Waldorfkooli õppekava Eestis ja maailmas

Õppekavatöö

1990. aastatel, kui waldorfkoolid Eestis 1. klassidega alustasid, tugineti täiendkoolitustelt saadud teadmiste ja kogemuste ning näidetele põhiliselt Saksamaalt, Soomest ja Rootsist; tervikõppekavasid põhikooli ulatuses veel polnud. Koolide kasvades võtsid koolid aluseks Saksamaal välja töötatud 1995. aastal ilmunud ja EVWÜ poolt 1998. aastal tõlgitud „Pedagoogiline ülesanne ja õpetamisesmärgid — vaba waldorfkooli õppekavast“. Samal ajal tõlgiti õppekava-alastest algmaterjalidest veel: C. von Heydebrandi „Vaba Waldorfkooli õppekavast“, samuti E.A.K. Stockmayeri koostatud raamat ”Rudolf Steineri juhised waldorfõpetuseks”, veidi hiljem „Õppetöö kujundamiseks waldorf/steinerkoolides 1. kuni 8. kooliaastani“. Waldorfkoolid olid tegemas esimesi samme, väheseid kogemusi korvasid algusaegade märkimisväärne entusiasm ning õpetajate pidev täienduskoolitus. Seadusandluses polnud teistel alustel loodud õppekava jaoks veel ruumi ning nii lisandusid nn ideaalõppekavasse kompromissid riikliku õppekavaga. Tulemuseks olid waldorfkoolide õppekavad, mis ei vastanud ei riiklikule ega waldorfõppekavale, aga ka mitte tegelikult koolides tehtavale. Oma õppekava välja töötamine koolide ülesehitamise kõrval käis täiskoormusega töötavatele õpetajatele selgelt üle jõu. Kokkuvõttes lepiti kohendustega, mis olid tingitud uutest kompromissidest järjekordsel koolitusloa uuendamisel iga kolme aasta tagant. Olukord ei rahuldanud ei waldorfkooli ega Haridusministeeriumi.

2007. a algas koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga waldorfkoolide tuumõppekava arendus. Ministeerium avaldas soovi näha waldorfkoolide ühist raamõppekava, millel oleks ka selgelt väljendunud waldorfpedagoogiline sisu. Aeg selleks oli küps, õpetajad olid teoreetilise ettevalmistuse kõrval omandanud piisavalt praktilisi kogemusi, et anda õppekavale Eesti koolipraktikaga kooskõlas olev sisu. EVWLÜ-l kujunes töö käigus selge arusaam, et ainuüksi õppekava arendusest ei piisa – ka seadusandluses tuleb uutele arenguvõimalustele ruumi luua. Vastavad ettepanekud tegi EVWLÜ Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse eelnõusse 2009. a kevadel.

Waldorfkoolide ühine tuumõppekava (endise raamõppekava sisulisem nimetus) on 2009. a märtsis esitatud koolitusloa saamiseks Haridus- ja Teadusministeeriumile. Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus (REKK) hindas Waldorfkoolide ühise tuumõppekava vastavust riiklikule õppekavale ning tõi esile ka mitmeid erinevusi ja täiendamise vajadusi (vt Lisa 11. Väljavõte Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse hinnangust waldorfkoolide tuumõppekava kohta). REKK-i poolt antud hinnang waldorfkoolide õppekava projektile keskendub võrdlusele tollal kehtinud Põhikooli ja –gümnaasiumi riikliku õppekavaga. Kuna waldorfkoolide tuumõppekava koostades polnud eesmärgiks õppekava detailne kooskõlla viimine riikliku õppekavaga, siis on selline hinnang igati ootuspärane. 25. augustil 2009. a HTM-s toimunud waldorfkoolide ja HTM kohtumisel lepiti kokku, et 25. septembriks 2009 tuuakse välja põhilised erisused riikliku ja waldorfkoolide õppekava vahel. Nimetatud tähtjaks valmis waldorfkoolide koostöös dokument Riikliku õppekava ja Waldorfkoolide tuumõppekava erinevused (vt Lisa 12).

Õppekavaerisuste väljatoomisel arvestati järgmiste asjaoludega:

1. Waldorfkoolide tuumõppekava vajab edasist täiendamist ja arendamist.
2. Kehtiva RÕK -i asemele tuleb uus, muudetud versioon.
3. HTM-ga arutati võimalust erisusteks 9. ja 12. klassi õpitulemustes. Hetkel waldorfkoolid loobusid vastavate erisuste taotlemisest. Praeguses tuumõppekavas on arvestatud 9. klassi lõpueksamite ja ka 12. klassi riigieksamitega.

Erisuste väljatoomisel ilmnes, et õpitulemuste erisused tulenevad põhikoolis põhiliselt ainesisu erinevast jaotusest ja paigutusest või on vormilist laadi. Seepärast esitasid waldorfkoolid erisused põhjalikumalt 1.–6. klassi kohta, 9. ning 12. klassi valiti näiteks võõrkeel. Rohkem erinevusi oleks sel juhul, kui täpsemalt järgida rahvusvahelist waldorfkoolide raamõppekava, mis pole küll üldkohustuslik, kuid mida põhijoontes järgitakse kõigis waldorfkoolides üle maailma (vt alapeatükk Koolide õppekavade eripärad).

Hetkel on olemas tuumõppekava projekt, koolide erinev tegelikkus peab saama väljenduse kooliõppekavades. Eesti waldorfliikumine on veel noor. Koolide arenguülesanne on läheneda ideaalidele ja oma õppekava tööd pidevalt jätkata.

Keerukus waldorfõppekava arendamisel seisneb selles, et lõhe ideaalide ja selle vahel, milleni igapäevane tegelikkus küünib, on loomulikult olemas. Kui õppekavas loobuda tegelikkuse võimalikult täpse kujutamise nimel ideaalidest, siis on tulemuseks mandumine. Kui aga panna kirja puhas ideaal, mis tegelikkuses katet ei leia, siis on tegemist fiktsiooniga

Eesti waldorfkoolide õppekava tugevused ja nõrkused

Tugevused:

- õppekava aluseks on Rudolf Steineri poolt välja töötatud inimeseõpetus, mis on waldorfkoolide ligi saja aastase tegevuse vältel koolipraktikas kinnitust ja edasi arendamist leidnud;
- õppekavas on tasakaalustatud kasvava lapse tahet, tundeelu ja mõtlemisvõimet arendavad ained;
- õppekava on elav, reaalses kasutuses, praktikud teevad sellega pidevat tööd.

Nõrkused:

- õppekava on aineti ebaühtlane. See vastab koolide arenguteele. Esmalt olid tugevdatud tähelepanu all kõik nn klassiõpetaja ained. Järgnesid nn pehmetel väärtustel põhinevad kunsti-, käsitöö- ja muusikaõpetus, mis olid jäänud senises koolisüsteemis vaeslapse ossa. Nimetatud ained on praktikale toetudes õppekavas hästi kajastatud. Praegust arenguetappi iseloomustab töö kehalise kasvatus, eurütmia ja religiooniõpetusega. Vastavates ainetes on vähe vajaliku ettevalmistusega õpetajaid ning kooliti on seis ebaühtlane. Seetõttu on nimetatud ained ka õppekavas kõige vähem läbi töötatud;
- Riikliku õppekava nõuete tõttu on õppekavas kooliastmeti kirjas õpitulemused, mis sellisel kujul killustavad terviklikku õppeprotsessi.

Kooli oma õppekava olemasolu ja selle arendamine

Erakooliseadus kehtestab järgneva paragrahviga:

§ 11. Õppekava

(4) Erakooli õppekava peab vastama:

3) algkoolil, põhikoolil ja gümnaasiumil – põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekavaga kehtestatud kooliastmete pädevusele ja ainete õpitulemustele;

sisuliselt sarnase nn haridusstandardi ka erakoolidele. Detailselt kirjeldatud õpitulemused ei võimalda tervikliku waldorfõppekava moonutusteta rakendamist.

2009. a kevadel ei kiitnud Riigikogu kultuurikomisjon heaks EVWLÜ poolt esitatud Põhikooli- ja gümnaasiumi seaduse eelnõu muutmissetpanekuid waldorfkoolide õppekava osas. Koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga otsustati olukorra lahendamiseks Põhikooli riiklikusse õppekavasse sisse viia waldorfkoole käsitlev punkt. Õppekava kiideti heaks Vabariigi Valitsuse 28. jaanuari 2010. a määrusega nr 14 (RTI, 11.02.2010, 6, 22) ning selle § 15 Õppe ja kasvatuse korralduse alused sätestab, et:

(7) Kooli hoolekogu nõusolekul võib põhikool oma tegevuses juhinduda Steineri-Waldorfi hariduse Euroopa Nõukogu (*European Council for Steiner Waldorf Education*) kinnitatud põhimõtetest ja püüdlustest ning korraldada sellest tulenevalt õpet viisil, kus riikliku õppekava I ja II kooliastme õpitulemusi ei taotleta vastava kooliastme lõpuks. Vastavad erisused määratakse kooli õppekavas ning kooli õppekava kooskõlastatakse Eestis Waldorfi hariduse põhimõtteid järgivaid kooli ühendava organisatsiooniga, mille eesmärgiks on Waldorfi-pedagoogiliste asutuste vahelise koostöö korraldamine ning Waldorfi pedagoogika lähem tutvustamine ja edasiarendamine.

Antud seadusandlik muudatus annab waldorfkoolidele õigusliku aluse waldorfkooli õppekava paindlikuks rakendamiseks võrreldes riikliku õppekavaga. Ühtlasi tagab see punkt vanematele õiguse saada teavet kooli õppekavast võimalike erinevuste kohta lapse teadmistes ja oskustes koolivahetuse puhul. Samas tuleb märkida, et tegemist on kompromissvariandiga, kus arvestatakse õpilaste vajadusega jätkata õpinguid ka teistes üldhariduskoolides. Kaugemaks eesmärgiks on haridusvabaduse suurendamine õppekavade rakendamisel kõigis üldhariduskoolides, mis võimaldaks õpetajatel paremini arvestada konkreetsete õpilaste vajadustega.

Sama paragrahvi punkt (9) sätestab: III kooliastmes korraldab põhikool õpilastele läbivatest teemadest lähtuva või õppeaineid lõimiva loovtöö, milleks on uurimus, projekt, kunsttöö vmt. Loovtöö temaatika valib kool, täpsema teemavaliku teevad õpilased. Loovtööd võib teha nii individuaalselt kui ka kollektiivselt. Loovtöö teema märgitakse lõputunnistusele. Loovtöö korraldust kirjeldatakse kooli õppekavas. Waldorfkoolides on 8. klassi aastatöö olnud kasutusel juba aastaid.

Septembris 2009 esitasid kõik Eesti waldorfkoolid kooli õppekava Haridus- ja Teadusministeeriumile ja said 5-aasta pikkuse kehtivusajaga koolitusload. Eelmisel õppeaastal anti waldorfkoolidele 1 aasta pikkuse kehtivusajaga koolituslube.

Oma õppekava kohta andsid waldorfkoolide küsitluses 5 kooli järgnevad vastused: 3 kooli vastas, et päris oma õppekava, st oma vajadustest ja võimalustest lähtuv õppekava neil puudub, 2 kooli vastasid küsimusele jaatavalt. Ühe kooli puhul võib öelda, et oma õppekava on olemas osaliselt; osad ained on koolis õppekava tarbeks vähem läbi töötatud. Töös lähtutakse kas tuumõppekava projektist või on tegemist kompromissvariandiga Riikliku õppekavaga. Kõigi koolide õppekavad on kättesaadavad trükitult, 3 koolil ka digitaalselt, 1 kooli õppekava on ka kodulehel. Seega võib öelda, et küsitluse hetkel polnud koolide õppekavad päris avalikud, vaid otseselt kättesaadavad kooliga seotud inimestele — lapsevanemad, õpetajad.

Neljas Eesti waldorfkoolis toimub suuremal või vähemal määral õppekava täitmise hindamine ning analüüs. Selle põhilisteks vormideks on regulaarsed tagasisivaated ainetüklitele ja ainetundidele, nt ainetükli või õppeveerandi lõpus. Sellest tehakse kas kirjalik või protokolliline kokkuvõte, mis osaliselt kajastub ka kirjalikes tunnistustes. Nimetatud töös osaleb enamik õpetajaid. 1 koolis sellist tööd hetkel ei toimu.

Koolide õppekavade eripärad

Põhipunktides ja -joontes vastavad Eesti waldorfkoolide õppekavad ka rahvusvaheliselt tunnustatud kavadele, mille aluseks on Rudolf Steineri poolt formuleeritud inimeseõpetusest tulenev lapse arengukäsitus ning vastavalt seda toetavad ainesisud ning õppe-eesmärgid.

Riiklikust õppekavast erinevatest ainetest on kolme kooli õppekavas eürütmiat, kõigi koolide õppekavades eraldi ainenat vormijoonistamine¹⁵ 1.–4. klassini.

Lisaks koolitundidele toimuvad Eesti waldorfkoolides igakuised kuupeod, kus lapsed saavad näidata eelmisel kuul erinevates ainetes õpitut, samuti klassinäidend 8. klassi lõpus ning individuaalse projektina aastatöö (8. ja 11. klassis). Tartu Waldorfgümnaasiumis toimuvad lisaks õppepraktikad: 10. klassis põllumajanduspraktika, 11. klassis metsanduspraktika, 12. klassis sotsiaalpraktika.

Rahvusvahelise waldorfkoolide uuringu (1998) käigus püüti hinnata õppekava rakendamise ühiseid jooni waldorfkoolides. Järgnev tabel esitab võrdlevad andmed ka Eesti koolide kohta

Tabel Waldorfkoolide ja waldorfõppekava rakendamise ühised jooned maailmas ja Eestis

	maailmas			Eesti koolides
	jah	ei	muu	
Kas koolis on üks õpetaja 1.–8. klassini (klassiõpetaja)?	88%	7%	0	4 kooli jah, ühes koolis võib alates 7. klassist jaguneda teiste õpetajate vahel
Tasakaalus koolipäev: akadeemilised, kunstilised, füüsilised tegevused vastavalt hommikul, keskpäeval, pärastlõunal	90%	8%	0	jah
Õpilaste poolt kirjutatud ja illustreeritud töövihikud/raamatud	96%	3%		jah
Hommikusalm päeva alguses	85%	11%	3%	jah
Kas kooli vastuvõtul arvestatakse hammastevahetust?	71%	19%	1%	Jah Lisaks arvestatakse veel üldist füüsilist kooliküpsust
Kas soovitate vanematel piirata lastel TV vaatamist?	67%	27%	2%	jah
Vormijoonistamine 1.–5. klassis	95 %	3%	1 %	jah
Geomeetriline joonistamine ja konstrueerimine 6.–8. klassis	90 %	5 %	2 %	4 kooli jah, 1 kool ei vastanud
Kaks võõrkeelt alates 1. klassist.	81 %	14 %	2 %	jah
Kreeka/ladina keelt	25 %	64 %	2 %	Ei
Põhitund 1,5-2 tundi igal hommikul	92 %	2 %	0	Jah
Eürütmiat igas klassis. (kui ei ole kõigis, siis millistes klassides on)	75 %	23 %	0	Eürütmiat on 2 koolis, kuid mitte kõigis klassides
Ravieürütmiat kasutatakse terapeutilistes programmides	56 %	39 %	0	Kasutab 1 kool, teised mitte
Õpilaste teenindamiseks on tööal kooliarst. Millise koormusega?	53 %	44%	0	Enamikus koolides osales koormusega
Õpilasi rühmitatakse temperamentide alusel	60 %	27%	0	2 kooli ei, sest see pole väikeste klasside puhul otstarbekas, 2 koolis jah, 1 osaliselt

Allikas: Rahvusvaheline waldorfkoolide uuring (1998), Waldorfkoolide küsitlus.

¹⁵ Vormijoonistamine sisaldab elemente kirjast, geomeetriast ja joonistamisest, õppeainena toetab ta mõtlemise, kujutlemise ja tahtetegevuse vaheliste seoste kujunemist. Vormijoonistamise esmaseks ülesandeks on äratada lapses vormimeel. See on vajalik kirjutama ja lugema õppimiseks, hiljem võimaldab see mõista nii looduses kui ka inimese loodud asjades esinevaid vorme.

Tabel Kõige tähtsamad aspektid, mis eristavad waldorfpedagoogikat tavakoolide praktikast võrdluses Inglismaa waldorfkoolide uuringuga,

Aspekt	Inglismaa waldorfkoolide uuring (täiesti nõus väitega)	Eesti waldorfkoolide küsitlus
1. Põhineb vaatel lapse arengust	100 %	4 kooli vastasid jah, 1 ei vastanud
2. Jutustamise roll õpetamisel	95%	5 kooli nõustasid
3. Arengu rõhuasetus tahtel, tundel, mõtlemisel	95 %	4 kooli nõustasid, 1 ei vastanud
4. Õpetaja kunstimeisterlikkus	95 %	2 kooli olid täiesti nõus, 3 osaliselt
5. Tähelepanelikkus lapse vaimsuse suhtes	81 %	3 kooli nõus, 2 osaliselt nõus
6. Põhitunni teemade jätkumine ainetundides	76 %	4 kooli osaliselt nõus, 1 kool ei vastanud
7. Sama õpetaja 1.- 8. klassini	71 %	4 kooli nõus, 1 pole kindel

Allikad: Inglismaal waldorfkoolide uuring (2005), Eesti waldorfkoolide küsitlus.

Inglismaal waldorfkoolide uuringust (2005) ilmnevad järgmised waldorfkoolide riigikoolidest eristavad jooned:

- rütm, st põhimõtted, kuidas kujundada tundi ja õpetamise tempot erinevate lähenemisviiside abil ning tähelepanu osutamine aastapäuhadele;
- konkurentsivaba õhkkond ja koostöö edendamine;
- õpetaja sisemise töö tähtsus — st reflektiivne tegevus, mille läbi õpetaja süvendab oma arusaamist lapse arengust uurimise, meditatsiooni, kunstilise tegevuse jmt abil;
- lähedased suhted koolis ning kooli ja vanemate vahel;
- tähelepanu pööramine laste temperamendile;
- õpetajate koostöö laste vaatlemisel. Sellist kollektiivset ja vastastikku toetavat lähenemist lapse mõistmiseks koolis tuntakse lapsevaatluse¹⁶ ja klassivaatluse¹⁷ nime all.

Rahvusvahelistes uuringutes määratletud waldorfkoolide eristavate tunnuste osas võib täheldada Eesti waldorfkoolide olulist sarnasust maailma waldorfkoolidele.

Õppekava rakendamine koolides

Õppekava rakendamise põhimõtete kohta, eriti 1.–8. klassini, on väljaandes „Õppetöö kujundamiseks waldorf-/steinerkoolides 1. kuni 8. kooliaastani“ toodud ära järgmised „kuldreeglid“:

- kõik õpetatav ja tehtav peaks olema seotud inimesega;
- enne teen, siis mõistan;
- õppematerjali käsitlemisel liikuda tervikult osadeni;
- kõik, mida tehakse, iseäranis nooremas koolieas, peab olema ilus;
- kõik esitada võimalikult piltlikult;

¹⁶ Lapsevaatlus waldorfkoolis tähendab seda, et last tundvad õpetajad vaatlevad üht konkreetset last väga põhjalikult, alustades tema välimusest, harjumustest, hoiakutest, käitumismudelitest üha peenemate detailideni. Kogutud andmeid analüüsitakse ja otsustatakse vajadusel täiendavate abinõude rakendamise kohta.

¹⁷ Klassivaatlus waldorfkoolis tähendab seda, et ühes klassis tunde andvad õpetajad vaatlevad põhjalikult antud klassi nii terviku kui ka üksikute õpilaste vaatekohast ning püüavad ühiselt arutledes jõuda parimate lahendusteni selles osas, mida oleks vaja muuta või parendada antud klassi puhul.

- tegevustes peab valitsema rütm;
- õppetegevustes juhinduda praktilisest elust.

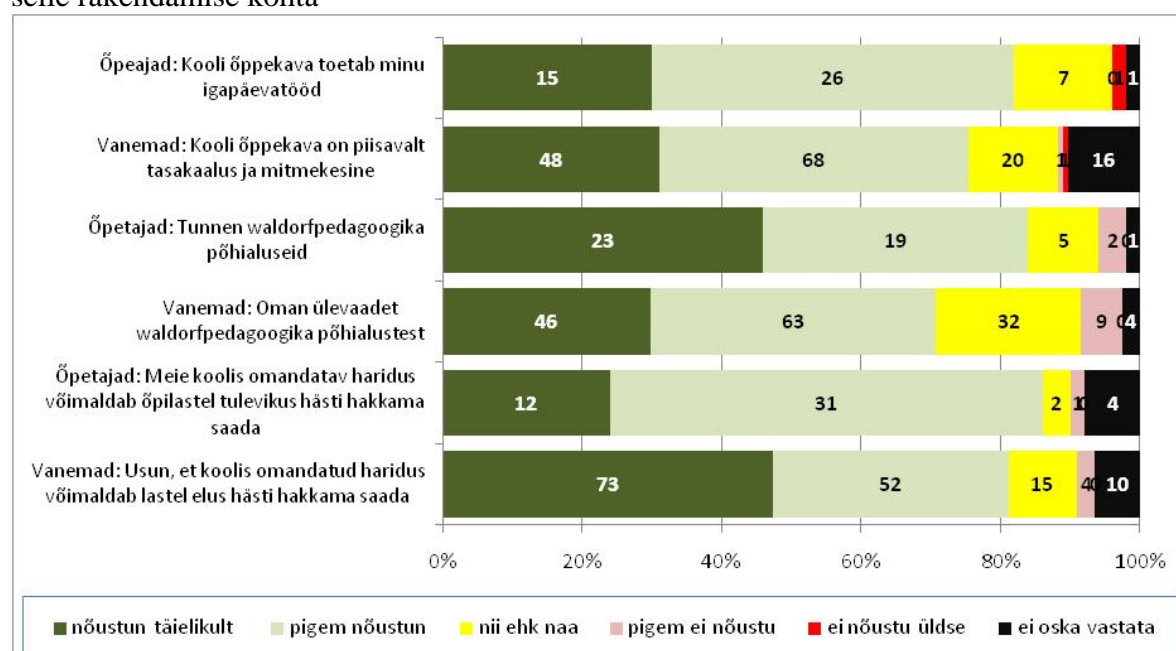
Inglismaa waldorfkoolide uuring tõi esile kaks hea praktika põhilist väidet õppekava mitmekesisusest:

- Waldorfõppekava ühendab akadeemilise/kutsealase jagunemise ja selle eesmärgiks on kasvatada terviklikke, võimekaid ja vabalt mõtlemaid kodanikke, kes on ka mitmekülgsed käelistes oskustes. Järelikult on rõhk praktilistel oskustel ja välditakse info- ja kommunikatsioonitehnoloogia vahendite liigvarajast kasutamist, mis väidetavalt kahandab õpilaste võimekust, kui sundida neid kasutama arvuteid enne, kui nad suudavad täielikult mõista sooritataavaid tegevusi;
- Waldorfõppekava pakub kõiki aineid kuni 12. klassini. Seetõttu pole õppeainetest loobumist ja varajast spetsialiseerumist. Arvestatakse sellega, et õpilase otsustusvõime ja mõtlemine areneb, kui jätkatakse kõigi ainete õppimist.

Inglismaa uuring näitas, :

- et on positiivne seos waldorfkoolis õppimise, saavutuste ja õpilase arengu vahel. Tõendid kinnitavad waldorfkooli õpilaste häid tulemusi eksamites ja tasemetöodes, samuti loovate, sotsiaalsete võimete arenemist, mis on olulised isiksuse tervikliku arengu seisukohast;
- et waldorfkoolid näivad loovat positiivseid ja vastastikku toetavaid suhteid;
- et waldorfpedagoogika eristavateks joonteks on, et tähelepanu pööratakse rütmile, sümbolitele, rituaalidele ning suurt tähelepanu osutatakse igapäevale nii isikute kui kollektiivi liikmetena;
- et „riikliku“ hariduse ja waldorfhariduse vahel on nii sarnaseid jooni kui erinevusi: põhierinevuseks on waldorfkooli põhijoonte (õppekava, vanemate kaasamine, õpetaja autonoomsus, kooli juhtimine jmt) omavaheline ja vastastikune toimimine ja mõtestatus. Sarnasustest võib nimetada huvi tervikliku hariduse ja teatud pedagoogiliste teemade vastu, millest tähtsaim on lapse areng.

Joonis Eesti waldorfkoolide õpetajate ja vanemate võrdlevad hinnangud kooli õppekava ja selle rakendamise kohta

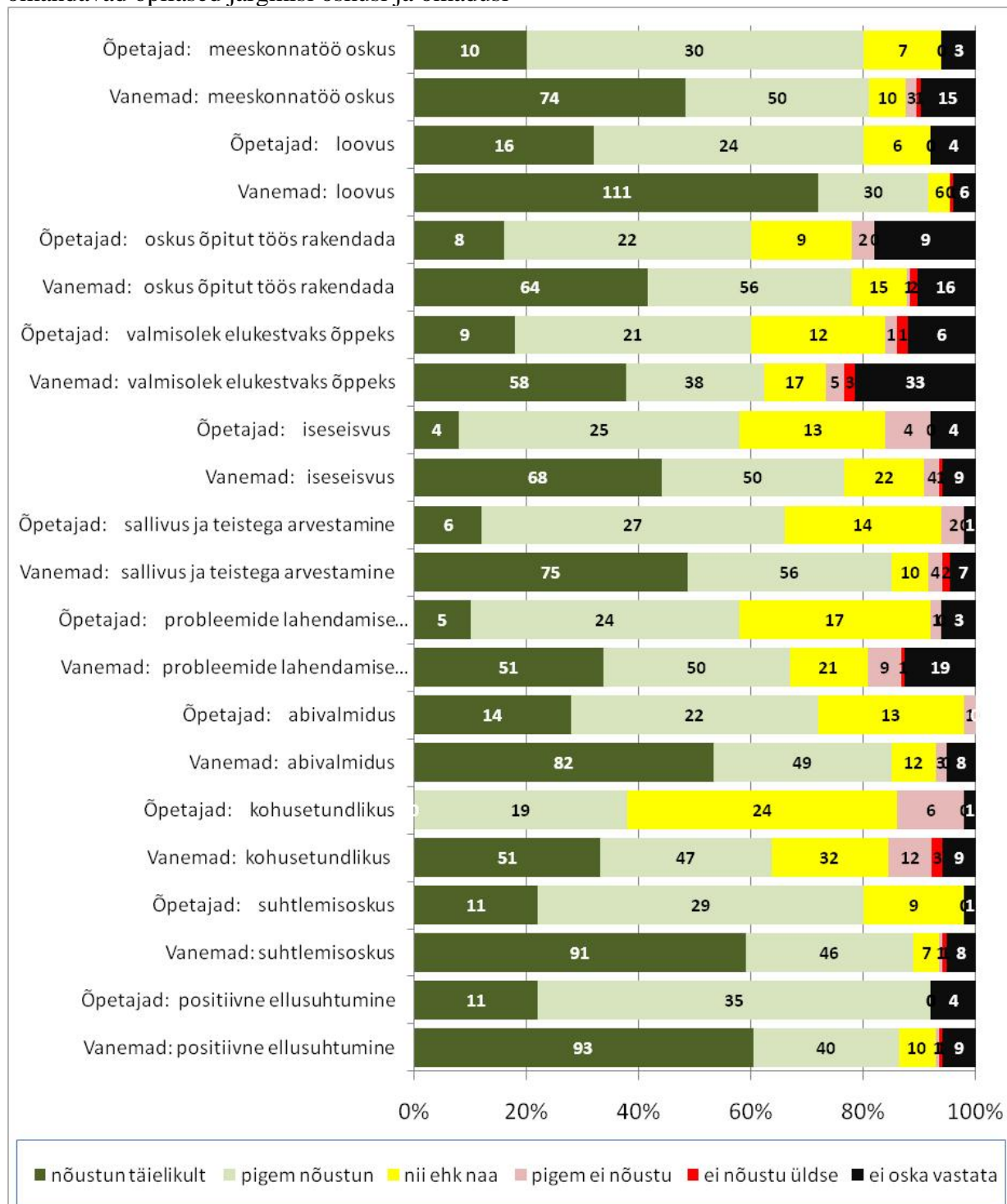
Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus, Waldorfkoolide lapsevanemate küsitlus

Eestis läbi viidud küsitlustest ilmneb,:

- et õpetajad tajuvad valdavalt õppekava toetavat funktsiooni; lapsevanemad, et kooli õppekava on piisavalt mitmekesine;
- et nii vastanud õpetajad kui ka lapsevanemad tunnevad valdavalt waldorfpedagoogika põhialuseid;
- samuti usutakse, et koolis antav haridus võimaldab elus piisavalt hästi hakkama saada.

Waldorfkoolide lapsevanematel ja õpetajatel paluti hinnata waldorfkoolis eluks vajalike oskuste ja omaduste omandamist. Vastused on esitatud järgneval joonisel.

Joonis: Waldorfkoolide lapsevanemate ja õpetajate küsitluse tulemused: hinnang, kas koolis omandavad õpilased järgmisi oskusi ja omadusi

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus, Waldorfkoolide lapsevanemate küsitlus

Valdava enamik vastanud õpetajatest ja lapsevanematest hindavad joonisel esitatud omaduste ja oskuste omandamist koolis positiivselt. Sealjuures ilmnes huvitav asjaolu, et täielikult nõustunute protsent lapsevanemate hulgas on märgatavalt kõrgem kui õpetajate hulgas. Lapsevanemate ja õpetajate hinnangute erinevused üldisel positiivsel foonil võivad tuleneda erinevatest ootustest lapsele/õpilasele, samuti erinevast keskkonnast, kus last põhiliselt nähakse (kool vs kodu) ja erinev hindamisbaas (oma laps kodus vs palju õpilasi koolis). Oskustest on vanemad hinnanud kõige kõrgemalt suhtlemisoskust, meeskonnatööoskust, omadustest positiivset ellusuhtumist, loovust, abivalmidust, sallivust ja iseseisvust.

Peamiste probleemidena õppekava rakendamisel töid küsitletud Eesti waldorfkoolid välja:

- õpetamine liitklassides (3 kooli);
- väike laste arv klassis;
- tasemetööd 3. ja 6. klassis (4 kooli);
- valmistumine 9. klassi lõpueksamiteks (4 kooli);
- ebapiisav õppevahendite hulk (eriti loodusainetes) 2 kooli;
- õpetajate ebapiisav koolitus (2 kooli);
- korraliku spordiväljaku ning aula puudumine (2 kooli);
- tasemetööd mõjutavad õppetööd (4 kooli);
- eksamid mõjutavad õppetööd (5 kooli);

Vaatamata nimetatud takistustele on õppekava võimalik siiski küllaltki efektiivselt rakendada, nagu ilmneb vanemate ning õpetajate küsitlustest. Samuti vajab õpetajate koolitus tõhustamist.

Õpetajate kaasatus uuringutesse

Waldorfkoolides peetakse õpetaja enesearendamise juures väga oluliseks ka uurimistegevust. Eesti waldorfkoolide küsitluses vastasid 2 kooli, et nende kooli õpetajad on teostanud uurimistöid. Töid on tehtud põhiliselt TÜ haridusteaduskonna juures, 7 tööd, lisaks on lõpetamisel uuring Noored Euroopa koolis waldorfkoolide 7.–9. klassi õpilaste hulgas. Ühe kooli 3. klassi õpilased osalesid TÜ 3. klasside uuringus põhikoolide efektiivsusest. Eesti waldorfkoolide õpetajad on kirjutanud põhiliselt oma kooli kogemustel ning teoreetilisel materjalil põhinevaid uurimistöid.

Tabel Eesti waldorfkoolide õpetajate poolt kirjutatud uurimistööd

Aasta	Töö pealkiri	Asutus
1994	„Eesti waldorfõpetajate enesehinnangud”	TÜ
2003	Kunstilis-praktilise õpetuse tähtsus isiksuse arengule”	TÜ
2003	„Waldorfpedagoogika printsiipide kasutamisest Tartu Waldorfgümnaasiumis „	TÜ
2003	„Waldorfpedagoogika eripärad”	TÜ
2006	”Loodusainete õpetamisest waldorfkoolis“	TÜ
2008	„Sisehindamine waldorfkoolis: võimalused ja ohud Tartu Waldorfgümnaasiumi näitel”	TÜ
2009	„Üks katse suurendada sotsiaalset kapitali waldorfkoolis“	TÜ

Allikas Waldorfkoolide küsitlus

Klassiõpetaja roll

Klassiõpetajal on waldorfkoolis keskne roll nii õpetamisel kui ka kasvatamisel. Kui klassiõpetaja ei anna oma klassis teisi ainetunde, võib tekkida probleem koormusega. Klassiõpetaja võimaldab luua ainetevahelise seose ning integratsiooni, suudab aastate jooksul lapsi hästi tundma õppida ja näha nende vajakuid ning edusamme, samuti leida abinõusid lastele vajalikul määral abi osutamiseks.

Tabel Missuguseid meetodeid kasutatakse koolides, et õpilased saaksid klassiõpetaja ajal kuni 8. klassini piisavalt aineteadmisi

Meetod	Inglismaa waldorfkoolide uuring (täiesti nõus väitega)	Eesti koolid
1. Teised õpetajad on toeks/konsulteerivad	91 %	1 kool väga, 3 kooli üsna, 1 kool ei vastanud
2. Eeldatakse, et klassiõpetaja arendab pidevalt oma teadmisi laste vanemaks saamisel	86 %	4 kooli vastasid väga, 1 kool ei vastanud
3. Mõningaid aineid õpetavad aineõpetajad	33%	1.–3. klassini põhiliselt võõrkeeli, muusikat, käsitööd
4. Aineõpetajad võtavad üle põhitunni	28 %	2 koolis vähe, 1 koolis alates III kooliastmest, 1 koolis tihti, 1 kool ei vastanud
5. Õpetajad vahetavad klasse kasutades oma tugevaid külgi	14 %	2 vastanud koolis seda ei tehta, 1 koolis üsna ja 1 koolis alates 7.klassist
6. Muu	15 %	Koolid sellele küsimusele ei vastanud

Allikad: Inglismaal waldorfkoolide uuring (2005), Eesti waldorfkoolide küsitlus.

Eesti waldorfkoolide vastused näitavad, et klassiõpetajad õpetavad valdavalt kõiki põhiaineid kuni 6. klassini, väiksemates koolides ka edasi. Ühes koolis toimub see osaliselt, st alates 7. klassist hakkavad põhiaineid õpetama kas teised klassiõpetajad või vanema astme aineõpetajad. Aineõpetajad õpetavad olenevalt klassiõpetaja lisaerialast muusikat, võõrkeeli ja käsitööd juba alates 1. klassist. Kõik vastanud koolid väärtustavad seda, et klassiõpetaja arendab oma teadmisi. See on seda olulisem, mida vanemasse klassi lapsed jõuavad. Samuti hinnatakse kõrgelt teiste õpetajate rolli konsulteerimisel. Viiest koolis kolmes võtavad teised õpetajad vajadusel mõne põhitunni aine õpetamise üle. Samuti ilmneb vastustest, et alates 6. või 7. klassist võtavad aineõpetajad üle mõne põhitunniaine. Siit ilmnevad puudujäägid ka õpetajakoolituses, muu maailma praktika kinnitab valdavalt seda, et klassiõpetajal on võimalik edukalt õpetada põhiaineid kuni 8. klassi lõpuni.

Tabel Mõnede õppeahendite kasutamine õpetamisel Inglismaa ja Eesti waldorfkoolides

	Inglismaa koolid		Eesti koolid
	1.–8. klass	9.–12. klass	
1. Õpikute/lugemike kasutamine	52 %	56 %	1.–8. klassini vähe, 9.klassis rohkem
2. TV ja video	0 %	0%	3 kooli väga vähe, 1 kool üldse mitte
3. Info- ja kommunikatsioonitehnika	0 %	11 %	1.–8.klassini vähe

Allikad: Inglismaal waldorfkoolide uuring (2005), Eesti waldorfkoolide küsitlus

Waldorfpedagoogika tugineb väga vähestele elektrooniliste vahendite kasutamisele õpetamise abivahendina. Põhiline aine edasiandmine toimub õpetajalt õpilasele elava sõna kujul. Nimetatud joon leidis kinnitust ka koolide küsitlemisel nii Inglismaa kui ka Eesti koolide puhul. Kuigi koolid ei kasuta põhikooli osas, eriti kuni 8. klassini, traditsioonilisi õpikuid, on siiski kasutusel erinevad raamatud ning vajadusel ka lugemikud. Kasutatavate õppevahendite ja koolitarvete osas on erinevuseks võrreldes tavakooliga vahakriitide, jämedate värvipliatsite ja valgete A3 või A4 formaadis põhitunnivihikute kasutamine, mis täidavad nii õpiku kui ka töövihiku funktsiooni.

6.3 Hariduslike erivajadustega lastega töö korraldus

Hariduslike erivajadusi (HEV) märgatakse ja arvestatakse kõikides Eesti waldorfkoolides. Kirjalik kord on hariduslike erivajadustega õpilaste kohta on valmimas Johannese Koolis Rosmal.

Oma kooli õpetajate hinnangul õpib praegu Eesti waldorfkoolides HEV õpilasi järgmiselt¹⁸ (sulgudes on esitatud Inglismaa waldorfkoolide uuringu (2005) andmetel koolide osakaal, kus vastavat erivajadust esineb):

1. Düsgraafia või düsleksia probleemiga 14 last (95% Inglismaa waldorfkoolides);
2. Düspraksiaga¹⁹ õpilasi – 3 (95%), see mõiste oli koolidele pisut võõras;
3. Vaegnägijaid – 2 (71%);
4. Vaegkuuljaid – 2 (81%);
5. Liikumishäirega – 2 (67%);
6. Emotsionaal- või käitumisraskusega – 13 (86%);
7. Hüperaktiivseid või tähelepanu puudulikkusega – 9 (76%);
8. Autismi või aspergeri sündroomiga – 5 (86%);
9. Andekaid – 15 (52%), TWG märgib, et igas klassis 1-2 õpilast;
10. Üldise õpiraskusega – 2;
11. Muu:
 - õpiraskus, mis on tingitud mitmekeelsusest ja düsgraafiast – 1;
 - migreen ja geenihäire – 1;
 - astma – 1, neid õpilasi on kindlasti rohkem, märkis ainult Tallinna Vaba Waldorfkool;
 - segatüüpi kõnehäire – 1;
 - täpsustamata psüühikahäire – 3;
 - muukeelne – 1;

Waldorfkoolide küsitluse alusel esineb sagedamini järgmisi hariduslike erivajadusi: düsgraafia või düsleksia, hüperaktiivsus või tähelepanu puudulikkus ja autism või aspergeri sündroom. Koolides õpib ka küllalt palju andekaid lapsi. Koolides käib kõiki küsimustikus kirjeldatud erivajadustega lapsi. Inglismaa waldorfkoolide uuring tõi esile võrdlemisi sarnase erivajaduste esinemise; enim on koolides düsleksia, düspraksia, emotsionaal- ja käitumisraskusega, vaegkuuljaid ja autismi või aspergeri sündroomiga lapsi.

¹⁸ sisaldab nii ametlikult diagnoositud kui ka koolides hinnatud erivajadusi

¹⁹ düspraksia on võimetus tegevusi algatada, organiseerida ja ellu viia.

HEV töös kasutatavatest abinõudest märgiti järgmisi võimalusi (sulgudes on esitatud Inglismaa waldorfkoolide uuringu (2005) andmetel koolide osakaal, kus vastavat meetodit kasutatakse):

- klassisisest toetust rakendavad JKR, TVW, TWG ja VVW (80% Inglismaa waldorfkoolides);
- klassist „väljavõtmist“ ehk individuaaltunde kasutavad JKR, TVW, TWG ja VVW (95%);
- abiõpetajaid kasutavad JKR, AVW, TWG ja VVW (50%);
- spetsialistidena on tööl HEV laste jaoks logopeed JKR-s ja parandusõppe õpetaja TWG-s (20% koolidest on vastav allüksus);
- muude toetavate meetmetena mainib JKR varast sekkumist, tööd lastevanematega, toetavast tööst kokkuvõtete tegemist õpetajate kolleegiumi istungitel ja klassikolleegiumis, eraldi konkreetse lapse vaatlust (seda märgib ka VVW ja TWG).

JKR märgib veel turvalise sotsiaalse keskkonna loomist ja asendusvanemaks olemist. TVW toob esile koduõpet. Inglismaa waldorfkoolide uuringus toodi erivajadustega lastega töös lisaks esile liikumisspetsialistide kasutamist, ravieürütmiat²⁰, kunsti- ja muusikateraapiat, teise võõrkeele õpetamata jätmist, antroposoofilise kooliarsti abi, kõneteraapiat, lapsevaatlusi ja koolitatud düsleksia spetsialiste.

Hariduslike erivajaduste selgitamist kirjeldas põhjalikumalt Johannese Kool Rosmalt: „Kodu ja kooli vaheline koostöö on tihe. Juba enne lapse kooli tulekut toimub põhjalik vestlus õpetajate (vähemalt kaks õpetajate kolleegiumi liiget) ja lapse vanemate vahel, kus õpetajad tutvuvad lapse elukäigu, kalduvuste, harjumuste ning lapse enesega. Vanemate ülevaatest ning lapsega kohtumisest saab esialgse pildi sellest, millised on antud lapse hariduslikud erivajadused. Kokkuvõtte vestlusest viiakse õpetajate kolleegiumi ning koosolekul tehakse otsus lapse kooli vastuvõtmise kohta. Edasise õppetöö käigus annavad klassi- ja aineõpetajad iganädalaselt ülevaate klassi tööst ja laste arengust. Tagasivaate käigus selgub, millisele lapsele tuleb pöörata individuaalset tähelepanu ning millised on võimalused rakendada tugisüsteeme.“

Õpilaste hariduslike erivajadusi püütakse välja selgitada juba enne nende kooli vastuvõtmist: vestlused lapsevanematega (seda märkisid JKR, TWG, VVW, TVW), arstitõendi ja vaatluse põhjal (TVW, VVW). Erivajadused selguvad tavaliselt algklassides (JKR, TWG). Vajadusel konsulteerivad koolid erialaspetsialistidega (JKR, AVW, TWG, VVW). Inglismaa waldorfkoolide uuring tõi esile erivajaduste selgitamise klassiõpetajate vaatluse tulemusel; enamasti toimub erivajaduste selgitamiseks laste ülevaatus 2. klassis. HEV hindamisprotseduurid sisaldavad Inglismaal järgmisi võimalusi: antroposoofilise arsti vastuvõtule saatmine, spetsiaalsed testid (nt lugemine, arvutusoskus, liikumine, erikäelisus jmt), lapsevaatlus, abiõpetaja vaatlused, lapse suunamine kooli tugiõppespetsialistide juurde, kui koolisisene tugi on ebapiisav, siis eriasutustesse suunamine, vanemate poolt rahastatud hindamine väljaspool kooli.

JKR, TVW ja TWG on oma vastustes märkinud, et HEV laste osakaal on viimastel aastatel tõusnud. JKR märgib lapse kasvukeskkonnast põhjustatud kahjustuste mõjusid (TV/elektroniliste meelelahutusvahendite ja arvutustehnika liigne kasutamine), TVW tähelepanuhäirete, emotsionaal- ja käitumisraskustega ning TWG hüperaktiivsete, tähelepanupuudulikkusega, aspergeri sündroomiga, andekate ning käitumisraskustega laste osakaalu suurenemist.

²⁰ Eurütmiat on Rudolf Steineri poolt loodud liikumiskunst, mida viljeletakse kunstina (kunstieürütmiat), pedagoogilistel eesmärkidel (koolieürütmiat põhiliselt waldorfkoolides) ja terapeutilistel eesmärkidel (ravieürütmiat). Eurütmiat ühendab kehalise liikumise inimese sisemise (hingelise) liikumisega.

7. Hindamine

Inglismaa waldorfkoolide uuringust (2005) selgus, et waldorfkoolides on hindamise põhieesmärkideks:

- toetada õppimist edaspidi (100% vastanud koolidest);
- hinnata tervislikku arengut (100%);
- hinnata lapse vajadustega arvestamist (100%);
- mõõta edasiarengut waldorfpedagoogilisest aspektist (81%);
- muu (38%).

Kõik vastanud 21 kooli annavad kirjalikud tunnistused vanematele/hooldajatele, enamik (67%) kord aastas. Kõik 19 kooli, kes vastasid tunnistuste sisu kohta väitsid, et need sisaldavad õpetaja iseloomustust lapse kohta ja hinnangut edasiminekuks. Viimane käsitleb õpilase osalust (tähelepanuulatust, koostööd ja vastust), edasiminekut ja võimeid õppeainetes, sotsiaalses käitumises, aktiivsust (töö vormistamine, korralikkus, tööde lõpuleviimine) ja esteetilist arengut. Kõik koolid käsitlevad õpilase hindamisel ka eakohast võimet töötada iseseisvalt.

Enamik tunnistusi vanematele/hooldajatele sisaldavad ka:

- kokkuvõtet õppeaasta läbitud õppekavast (86%);
- õpitulemusi kõigis ainetes (71% vastanud koolidest);
- nooremate õpilaste puhul midagi, mis on mõeldud isiklikult lapsele nt maalimisanne (71%)

Vanematel õpilaste puhul:

- õpilase profiil igas aines (60%)
- koolilõpetajal detailne lõputunnistus (71%)

Enamik tunnistusi sisaldab ka tulevikueesmäärke (86% vastanud Inglismaa waldorfkoolidest) ja märkmeid selle kohta, kuidas eesmäärke on võimalik saavutada (62%). Eesmärgid puudutavad hariduslikke, sotsiaalseid, isiklikke või kunstilisi sihte õpilasele, millele tuleks tähelepanu pöörata. Üldiselt väljendatakse neid positiivsel ning julgustaval moel, jutustavas vormis eriti nooremate õpilaste puhul. Osades koolides (38%) sisaldavad eesmärgid enesehindamist. Natuke üle poole koolidest osutab sellele, et edaspidine hindamine põhineb neil eesmärkidel (52%).

Eesti Waldorfkoolide küsitluse tulemused

Hindamise seaduslikuks aluseks Eesti Vabariigis on „Õpilaste hindamise, järgmisse klassi üleviimise ning klassikursust kordama jätmise alused, tingimused ja kord“ (Haridus- ja teadusministri 10. augusti 2005. a määrus nr 24) Määrus kehtestatakse «Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse» § 27 lõike 2 alusel.

Nimetatud määruse § 5 lõigetes 6 ja 7 on öeldud:

- 6) **Kool võib viiepallisüsteemi asemel kasutada koolisisest teistsugust hindedüsteemi.** Kasutatav hindedüsteem ja hinnete viiepallisüsteemi teisendamise põhimõtted sätestatakse kooli õppekavas. Õpilase koolist lahkumisel teisendatakse selle õppeaasta kokkuvõtvad hinded ning käimasoleva õppeveerandi või kursuse jooksul saadud hinded viiepallisüsteemi.
- (7) 1. ja 2. klassis õpilaste teadmiste ja oskuste hindamisel võib mõnes või kõigis õppeainetes kasutada hinnete asemel suulisi ja kirjalikke sõnalisi hinnanguid, mis kirjeldavad õpilase teadmisi ja oskusi erinevates õppeainetes. Sõnaliste hinnangute kasutamise põhimõtted ning hinnangute andmise tingimused ja kord sätestatakse õppeaineti kooli õppekavas.

Eesti waldorfkoolides kasutatakse vähemalt kuni 8. klassini kujundavat-kirjeldavat hindamist. Alates 9. klassist kasutatakse paralleelselt ka numbrilisi hindeid. Waldorfkoolides kannab hindamine ning tagasiside andmine põhiliselt üht ja peamist eesmärki – toetada last tema arengus. Last vaadeldakse võimalikult mitmekülgsest, kaasates vajadusel protsessi ka kooliarsti või teisi spetsialiste. Tagasiside toimub nii suuliselt: vanemateõhtud, individuaalvestlused vanematega, arenguvestlused kui ka kirjalikult kirjeldavate-iseloomustavate tunnistuste vormis. Kirjalik tunnistus on algklassides mõeldud eelkõige vanemale, kes peab lapsega koos selle sisu läbi rääkima ja vajadusel selgitama. 2002. aastal koostas Eesti Vabade Waldorfkoolide Ühendus seisukoha hindamise küsimustes (vt lisa 9).

Tunnistustel hinnatakse/kirjeldatakse järgnevat:

- lapse osalus tundides, sh tähelepanu, koostöövalmidus, vastamine;
- edasijõudmine ja võimekus vastavas aines;
- eakohane võimekus iseseisvalt töötada;
- sotsiaalne käitumine;
- töö korralikkus, ülesannete lõpuleviimine;

Lisaks kantakse tunnistusele:

- aasta ja/ või veerandi ainekavade kokkuvõtted;
- tulemused igas õppeaines;
- tunnistussalm või midagi muud isiklikult lapsele suunatud (kuni 8. klassini):

Ühe vastanud kooli tunnistusel (veeranditunnistus) on lapsevanemal võimalus lisada omapoolne kommentaar. 4 kooli näitavad tunnistusel ka tulevase eesmärgi, millele laps võiks edaspidi rohkem tähelepanu pöörata või mida arendada, 3 kooli on märkinud, et edaspidi arvestatakse seda hindamisel.

Lapse jooksvat tööd hindavad õpetajad, kes nendega päevast-päeva kokku puutuvad. Tulemused arutatakse kolleegidega läbi klassivaatluste ja lapsevaatluste käigus.

Klassivaatlus waldorfkoolis tähendab seda, et ühes klassis tunde andvad õpetajad vaatlevad põhjalikult antud klassi nii terviku kui ka üksikute õpilaste vaatekohast ning püüavad ühiselt arutledes jõuda parimate lahendusteni selles osas, mida oleks vaja muuta või parendada antud klassi puhul.

Lapsevaatlus waldorfkoolis tähendab seda, et last tundvad õpetajad vaatlevad üht konkreetset last väga põhjalikult, alustades tema välimusest, harjumustest, hoiakutest, käitumismudelitest üha peenemate detailideni. Kogutud andmeid analüüsitakse ja otsustatakse vajadusel täiendavate abinõude rakendamise kohta.

Küsimustega hindamise kohta loodeti leida ühised jooned ning erisused Eesti waldorfkoolide hindamispõhimõtetes ning -praktikas.

Hindamise eesmärgid waldorfkoolis:

- viiest koolist neli olid nõus väitega, et hindamise peamine ülesanne on toetada õppimist tulevikus;
- kõik koolid nõustusid väitega, et hindamine peab mõõtma õpilase edusamme, võrdlema praegust ja varasemat õppimist ootustega, mis on lapse arengule ja saavutustele waldorfpedagoogikas;
- küsimusele, kas toimub konkreetse lapse tervisliku arengu hindamine, vastasid kaks kooli jaatavalt, üks kool eitavalt ja üks jäi vastuse võlgu.

Täiendavalt märkisid koolid veel järgmisi asjaolusid hindamise rolli kohta:

- teavitada kodu lapse arengust;
- mõõta ja hinnata lapse teadmisi võrreldes kehtiva riikliku õppekavaga.

Õpilaste kaasatus hindamisse

- 1.–5. klassini on õpilased kaasatud hindamisse vähesel määral, nt kunstitööd, kodused tööd vms (3 kooli);
- 6. klassist alates on 2 koolis õpilased hindamisse kaasatud, nt õpimapi koostamise näol (4 kooli);
- 6. klassist alates räägivad 4 koolis õpilased õpetajaga läbi eesmärgid (4 kooli);
- õpilasi julgustatakse algusest peale andma tagasisidet kogemuste kohta koolis (3 kooli).

Kokkuvõtte koolide küsitlustest teemal hindamine:

- Eesti waldorfkoolidest on kolmel koolil oma kirjalik hindamisjuhend, 1 koolil pole juhend kirjalik ning 1 koolil see puudub;
- kolm kooli annavad välja kirjalikud-iseloomustavad aastatunnistused 1 kord aastas, ühes koolis antakse tunnistus välja 2 korda aastas, ühes koolis antakse 1.–4. klassis välja ainult aastatunnistus, 5.–8. klassini lühem kirjeldav veeranditunnistus 4 korda aastas; kahes koolis lisandub tunnistusele lapsele mõeldud salm või lühem proosakatke. Kolm kooli vastasid, et 9. klassis antakse välja ka hindeline veeranditunnistus, 2 kooli jätsid selle mainimata;
- koolides jälgitakse pidevalt õpilaste edasiminekut: küsitlusest ilmneb, et vaatlus hõlmab õigeaegset kohalejõudmist, töö lõpuleviimist, käitumist, tundidest osavõttu, ebatavalisi ilminguid lapse juures, nagu pereprobleemid, haigused vmt;
- lisaks jälgitakse edasiminekut õppetöös: lugemine, arvutusoskus, koordinatsioonivõime ja sotsiaalsed oskused, vastavatele küsimustele vastasid kõik koolid jaatavalt;
- koolides toimuvad regulaarselt põhjalikud lapse- ning klassivaatlused.

Vaatamata vormilistele erinevustele on Eesti waldorfkoolides põhilähenemine hindamisele ühesugune, see sarnaneb ka maailma waldorfkoolide praktikale.

8. Koolide ülesehitus ja juhtimine

Waldorfkoolide ülesehitus ja organisatsiooniline struktuur võib erineda olulisel määral. Erinevused võivad esineda nii riikides kui ka riikide vahel. Siiski on mõned olulised jooned, mis on enamikule maailma waldorfkoolidest ühised. AWSNA poolt kirjastatud Waldorfkoolide majandamise käsiraamatus²¹ on need kokku võetud järgnevalt: „Iga waldorfkool on unikaalne organism, mis loob endale omase eluloo. See võrsub oma asukohas ja inimkeskkonnas. Siiski on olemas teatud ühisnimetajad, mida kõik koolid peavad rajamisel arvestama. Waldorfkoolidel ei ole traditsioonilist hierarhilist struktuuri. Nad koosnevad kolmest omavahel seotud sfäärist: ühingu/seltsi eestseisus/juhatus, õpetajaskond ja vanemad. Kõigil neil on esmaseks prioriteediks laste heaolu.... Kooli õiguslikuks aluseks on seltsi/ühingu põhikiri, mis kirjeldab kooli, selle eesmärki, asukohta ja liikmelisust.... Igal riigil on õigus reguleerida põhikirjale seatud nõudeid.... Põhikiri või selle alusel koostatud seltsi õiguslikku alust määratlevad dokumendid kirjeldavad seltsi juhatuse/eestseisuse ülesehitust, õigusi ja töökorraldust. Põhikirja ja muid õigusdokumente võib muuta ning neid peab perioodiliselt üle vaatama seltsi nõukogu/juhatus, mis on kooli seaduslikult vastutav üksus.“

Eesti waldorfkooli pidajate eesmärgid on kirjas nende põhimäärustes. Kui esmaseks eesmärgiks on enamasti vastava kooli (ja lasteaia) ülalpidamine ja arendamine ning waldorfpedagoogikale põhineva hariduse pakkumine, siis näiteks MTÜ Rosma Haridusselts on oma tegevuse eesmärgi laiemalt määratlenud: keskkonna loomine vaba inimese kasvamiseks. Ka MTÜ Kultuuri- ja Haridusselts “Meelespea” peab oluliseks põhikirjas esile tuua laiemaid eesmärke:

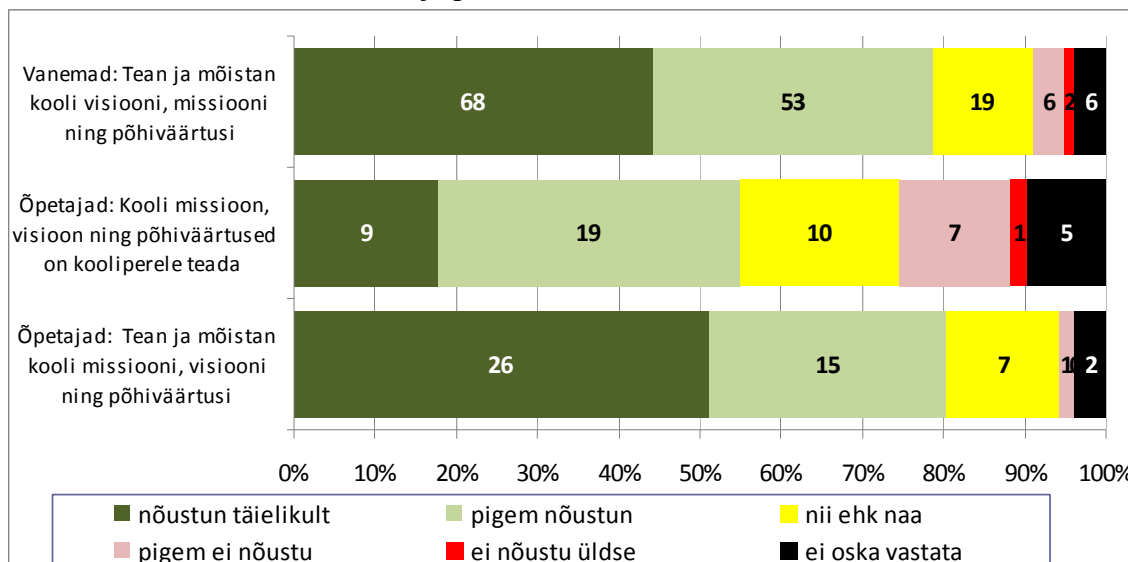
- kultuuri ja hariduse arengu toetamine;
- inimeste aktiveerimine ja julgustamine, oma liikmetele sotsiaalse toe pakkumine, ümbritseva maailma ja omaenda elu mõtestamisele kaasaaitamine;
- laste ja noorte sotsiaalsete võimete mitmekülgne arendamine;
- laste arengu suunamine, lähtudes waldorfpedagoogika põhimõtetest.

MTÜ Viljandi Vaba Waldorfkooli Ühing seab eesmärgiks ökoloogilise ja inimkeskse kultuuri ja eluhoiaku kujundamist. Olulise eesmärgina nimetavad seltsid ka koostööd teiste waldorfkoolide ja muude organisatsioonidega, waldorfpedagoogika tutvustamist (sh kirjastamine ja ürituste korraldamine) ning seltside liikmete nõustamist õpetamise ja kasvatamisega seotud küsimustes.

Lisaks põhikirjalistele eesmärkidele on koolides sõnastatud kooli visiooni, missiooni ja põhiväärtuseid. Vanemate ja õpetajate küsitluse tulemuste alusel võib öelda, et enamuse (ligikaudu 80%: positiivseks loetakse hinnangud „nõustun täielikult“ ja „pigem nõustun“ kokku) vastanud õpetajatest kui ka lapsevanematest teavad ja mõistavad kooli visiooni, missiooni ja põhiväärtusi. Samas nõustub vaid veidi üle poolte vastanud õpetajatest, et need väärtused on teada kooliperele, 20% kahtleb selles ja 16% arvab vastupidist. Antud erinevus isikliku mõistmise ja kollektiivse teadvustamise vahel viitab vajadusele neid kooli põhieesmärke ja väärtusi jätkuvalt üheskoos teadvustada ning vajadusel uuendada.

²¹ Mitchell, D., Alsop, D (editors); Economic Explorations – An Economic Handbook for Waldorf Schools, AWSNA (kasutatud koopial puudus väljaandmise aasta). Chapter 4 „The Organisation of the Waldorf Schools“, autor David Mitchell.

Joonis Kooli visiooni, missiooni ja põhiväärtuste teadvustamine Eesti waldorfkoolides

Allikas: Waldorfkoolide lapsevanemate küsitlus, Waldorfkoolide õpetajate küsitlus.

Kõikides koolides koostatakse arengukavu ning neid täiendatakse ja uuendatakse vastavalt tekkinud olukorrale või regulaarse ülevaatuse korras saavutamaks. Protsessis osalevad kooliti erinevad osapooled. Osalevad kas õpetajate kolleegiumi ja juhatuse liikmed, üks pool neist, kooli üldkogu, vastav töögrupp või kaasatakse osalisi laiemalt nt kooli sõbrad.

Seltsi liikmed. Seltsi kuuluvad liikmetena lapsevanemad, õpetajad ja teised isikud, kes toetavad seltsi tegevuse eesmärke. Seltsi kuulumisele ei ole seatud otseseid piiranguid. Nii võivad liikmeks olla esitatud avalduse alusel ning seltsi juhatuse/eestseisuse nõusoleku korral kõik füüsilised isikud. Juriidiliste isikute puhul on MTÜ Tartu Vaba Waldorfkooli Selts ja MTÜ Rosma Haridusselts puhul võimalik toetajaliikme staatus, MTÜ Kultuuri- ja Haridusselts “Meelespea” puhul võib liikmeks olla ka nn kollektiivliige. Kui Tartu, Aruküla ja Rosma kooli pidajad ei tee üksikliikmete puhul vahet nende staatuse osas, siis MTÜ Kultuuri- ja Haridusseltsi “Meelespea” ja Viljandi Vaba Waldorfkooli Seltsi põhikiri sätestab ka neile erinevad „tasemed“. Seltsi liikmed jagatakse nendes organisatsioonides

- põhiliikmeteks: lasteaia ja kooli lapsevanemad ning nende kohuseid täitvad isikud;
- personalliikmeteks: seltsiga töösuhetes olevad isikud;
- toetajaliikmeteks: liikmelisuse kaudu seltsi tegevust toetada soovivad isikud;

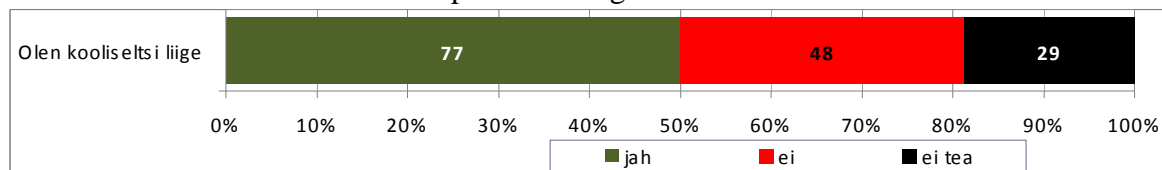
Põhiliikmeks olemine algab neil juhtudel lapse vastuvõtmisega kooli või lasteaeda ning lõpeb viimase koolis käiva lapse kooli lõpetamisel või lapse koolist äravõtmisel või väljaarvamisel. Personalliikmed, see on õpetajad, kasvatajad ja kaastöötajad ning toetavliikmed, saavad ühingu liikmeks kirjaliku sooviavalduse alusel ja on liikmeks töösuhete lõppemiseni. Teiste seltside puhul arvatakse liige seltsist välja omal soovil, esitatud avalduse alusel. MTÜ Rosma Haridusseltsi põhikiri sätestab liikmeks olemise lõppemise ka liikme lapse lasteaia või kooli lõpetamisel, tema äravõtmisel või väljaarvamisel. Kooli pidajate põhikirjad ei eelda lapsevanemate kohustuslikku kuulumist seltsi liikmeks.

Üldiselt erinevad liikmestaatused ei anna erinevaid õigusi ega kohustusi seltsi tegevuses osalemisel. Vaid Viljandi Vaba Waldorfkooli Ühingu puhul määratakse Ühingu üldkogul põhiliikmetele liikmemaks, mille tasumine võrdsustatakse õppemaksu tasumisega. Samuti omab antud ühingu puhul tähtsust põhiliikmete osalemine üldkogul kuna ühingu üldkogu on otsustusvõimeline vähemalt ühe kolmandiku põhiliikmete osavõtul.

Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluses kinnitasid pooled vastanutest oma kuulumist kooli pidavasse seltsi/ühingusse. 31% vastanutest ei ole kooli pidava seltsi liikmed. Küllalt

kõrge oma liikmestaatusest mitteteadlike vastajate arv (19%) viitab vajadusele seltsi liikmelisust, seltsi tegevust ja eesmäärke jätkuvalt teadvustada.

Joonis Vanemate kuulumine kooli pidavasse organisatsiooni

Allikas: Waldorfkoolide lapsevanemate küsitlus

Seltsi üldkoosolek/üldkogu. Seltside kõrgeimaks juhtorganiks on seltsi üldkoosolek (nimetatakse ka üldkoguks), mis koosneb seltsi liikmetest. Üldkoosolek toimub vastavalt vajadusele, kuid mitte vähem, kui üks kord aastas; MTÜ Tartu Vaba Waldorfkooli Seltsi ja MTÜ Aruküla Vaba Waldorfkooli Selts puhul vähemalt 2 korda aastas. MTÜ Kultuuri- ja Haridusselts “Meelespea” puhul tegutsevad lisaks üldkogule:

- Lasteaia Kogu (Lasteaia esindaja Üldkogul), kuhu kuuluvad kõik Seltsi liikme staatuses olevad Lasteaia lapsevanemad ja õpetajad;
- Kooli Kogu (Kooli esindaja Üldkogul), kuhu kuuluvad kõik Seltsi liikme staatuses olevad Kooli lapsevanemad ja õpetajad.

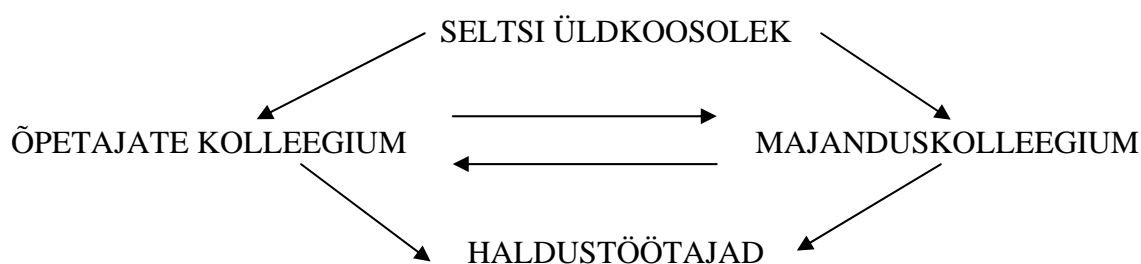
Korraldise seltsi üldkoosoleku/-kogu kutsub kokku seltsi juhatus/eestseisus. Üldkoosoleku pädevusse kuuluvad (üldistatud mittetäielik nimekiri seltside põhikirjade põhjal):

- põhikirja vastuvõtmine ja muutmine;
- ühingu ühinemise, jagunemise ja tegevuse lõpetamise otsustamine;
- ühingu eesmärgi muutmine, seltsi arengukava kinnitamine, tegevussuundade määramine;
- juhatuse/eestseisuse ja revidendi (revisjonikomisjoni) valimine ja tagasikutsumine ning nende tööle hinnangu andmine;
- juhatuse/eestseisuse ettepanekul kooli (lasteaia) liikmemaksu ning seltsi liikmemaksu suuruse ja tasumise üldpõhimõtete määramine;
- eestseisuse tegevusaruande, majandusaasta aruande ja revidendi (revisjonikomisjoni) aruande kinnitamine, hinnangu andmine Seltsi finantsmajanduslikule tegevusele;
- kooli (lasteaia) ja seltsi eelarve kinnitamine;
- liikmete seltsist väljaheitmise otsustamine (TVW, AVW).

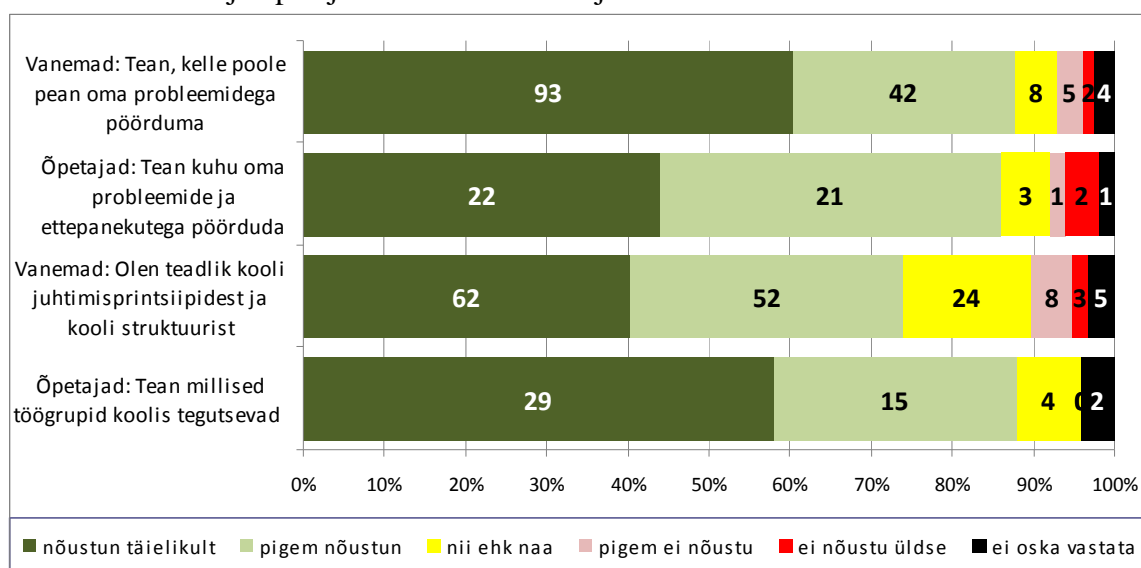
8.1 Kooli juhtorganid

Waldorfkoolide peamiseks juhtorganiteks on seltsi/ühingu juhatus/eestseisus, mida waldorfkoolides kasutatava kollegiaalse juhtimisstiili tõttu nimetatakse vahel ka majanduskolleegiumiks, ja õpetajaskonnast moodustunud õpetajate kolleegium. Seltsi eestseisus või selle poolt volitatud isik palkab kooli tegutsemiseks vajalikud haldustöötajad. Seltsi liikmeteks on ka õpetajad. Õpetajate kolleegium tegeleb kooli igapäevaelu korraldamisega ja suhestub seeläbi kooli haldustöötajatega. Vajadusel moodustatakse juhtorganite siseselt või juhtorganite vahelisi töögrupe konkreetsete ülesannete lahendamiseks. Töögrupi moodustamiseks annab mandaadi konkreetse valdkonna eest vastutav organ. Grupid võivad olla nii lühiajalise (näiteks suurema ürituse korraldamine koolis) või pikemaajalise kestusega (näiteks kooli ruumivajaduste lahendamise tegelev töörühm). Töörühma võivad kaasatud olla ka juhtorganitesse mittekuuluvad inimesed (näiteks lapsevanemad, käsitletava teemavaldkonna spetsialistid).

Joonis Waldorfkoole pidavate organisatsioonide üldistatud juhtimisskeem (jooned ei esinda hierarhilist subordineeritud suhet vaid põhilisi suhtlemissuundi)

Joonis Vanemate ja õpetajate teadlikkus kooli juhtimisstruktuurist Eesti waldorfkoolides

Allikas: Waldorfkoolide lapsevanemate küsitlus, waldorfkoolide õpetajate küsitlus.

Vanemate ja õpetajate küsitlus näitas, et õpetajad on kooli juhtimisstruktuurist teadlikumad kui vanemad (vastavalt 88% ja 74% positiivseid vastuseid, küsimus ei olnud täpselt ühesugune mõlemal puhul). Seda võib seletada õpetajate kaasatusega kooli juhtimisse õpetajate kolleegiumi kaudu. Viletsamat ülevaadet omavad tõenäoliselt väikese koormusega ja õpetajate kolleegiumis mitteosalevad õpetajad. Vanemate teadlikkus kooli struktuurist on mõnevõrra väiksem, kuid siiski küllalt kõrge, arvestades, et paljud neist ei osale juhtimisorganites ega töögruppides ja suhtleb põhiliselt klassiõpetajaga. Probleemide lahendamise võimaluste osas on mõlema grupi vastused ühetaolised ehk suurem enamus (üle 85%) teab „kelle poole oma probleemidega pöörduda“. Seejuures on huvitav märkida, et selle väitega nõustus täielikult rohkem vanemaid kui õpetajaid (60% ja 44% vastavalt). See võib viidata õpetaja suhete tasandil tekkivate probleemide lahendamise seotud riskidele kuna suhteliselt väikestes kollektiivides ei pruugita alati pingete lahendamiseks sobilikke võimalusi leida.

8.2 Majanduskolleegium ehk seltsi juhatus

Majanduskolleegium (nimetatakse ka juhatuses või eestseisuseks) on organ, mis on olemas kõigis Eesti waldorfkoolides. Liikmed valitakse nii arvuliselt kui ajaliselt vastavalt kooli pidavate MTÜ-de põhikirjadele seltsi üldkoosolekul. Koolide küsitluse tulemuste põhjal selgub, et nad valitakse 1–3 aastaks ning koosnevad 4–7-st liikmest. Töö juhatuses toimub lähtudes kollegiaalsest juhtimisprintsiibist. Tartu Vaba Waldorfkooli Seltsil on erandina lisaks viieliikmelisele seltsi juhatuses ka 4-liikmeline kooli juhatus (majanduskolleegium), mis

tegeleb kooli igapäevaste haldus- ja majandusküsimustega, eelarve planeerimise ja selle täitmise kontrollimisega. Juhatuse kooskäimise sageduse kohta märkis MTÜ Rosma Haridusselts, et kohtumised toimuvad vähemalt 1 kord kuus. Kõigis koolides on juhatuse liikmetel kujunenud lisaks "jooksvatele" tööülesannetele ka konkreetse vastutusvaldkonnad, mis lähtuvad enamasti vastava inimese pädevustest ja erialastest teadmistest. MTÜ Rosma Haridusseltsi tõi välja meediasuhtluse korraldaja, majandustööde eest vastutaja, kooli juhataja infovahetajana ja suhtekorraldajana koolisiselt ja -väliselt, seltsi juhataja abistab eelarve, lepingute ja projektide osas. MTÜ Aruküla Vabakooli Selts tõi esile konkreetse inimesega seotud vastutusaladena lasteaia laiendamise, finants- ja struktuuriküsimused. Tartu Vaba Waldorfkooli Selts märkis konkreetsete kooli juhatuse liikmete vastutusvaldkondadena eelarve täitmise kontrollimise, kodulehe haldamise, sisehindamise korraldamise; jooksvad ülesanded jagatakse koosolekul kollegiaalselt. Sealjuures märkis Tartu Vaba Waldorfkooli Selts, et juhatuse liikmete vahetumisel tuleb ka vastutusalad uuesti jagada.

Kooli majanduskolleegiumi liikmeteks valitakse vastanud koolidest neljas õpetajad ja vanemad/eestkostjad ning ühes on õpetajate kolleegiumi esindajaks kooli sekretär, kes osaleb ka õpetajate kolleegiumi töös. Majanduskolleegiumi liikmeks on ühes koolis ka majandusjuhataja. Esindajate valimise puhul arvestatakse, et esindatud oleks ka lasteaed neis organisatsioonides, kus lisaks koolile töötab lasteaia osa. See tagab organisatsiooni tervikliku haldamise kõikidel tasanditel.

Majanduskolleegiumi kohustuseks on üldine vastutus kooli ees, seda eelkõige haldus- ning finantsküsimuste lahendamise läbi. Küsimusele „Kas juhatuse ülesandeks on hariduse korraldamiseks vajalike toetusvahendite korraldamine (finants- ja õiguslikud küsimused, jmt), vastasid kõik seltsid jaatavalt. Kahes koolis aitab juhatus korraldada ka igapäevast koolielu, kooli üritusi ja heategevust. Juhatus osaleb ka töös kooli visiooniga ning arengukava koostamisel, kuid juhatus ei tegele pedagoogiliste küsimustega, õpilaste vastuvõtu ja õpetajate värbamisega.

Inglismaa waldorfkoolide uuring tõi esile Eesti waldorfkoolide küsitlusega sarnaseid tulemusi. Inglismaal kuuluvad seltsi/ühingu juhatusse 95% koolidest vanemad ja kooli sõbrad (90%), Pooltes koolides kuuluvad juhatusse ka õpetajad. Juhatuse peamisteks ülesanneteks on (95% koolidest) üldine vastutus kooli ees ja hariduse korraldamiseks vajalike toetusvahendite korraldamine, (finants-, õiguslikud, ja lepingulised küsimused, jmt), 62% koolidest heategevuse korraldamine ja 38% koolidest ka õpetajate värbamine. Vähemal määral tegelevad Inglismaa koole pidavate seltside juhatused kooli igapäevaelu korraldamisega (19%), õpilaste vastuvõtuga (14%), kooliürituste korraldamise järelevalvega (14%), õppetöö korraldamisega (10%).

AWSNA Waldorfkoolide majandamise käsiraamatus rõhutatakse, et juhatus peaks olema ideaalis hästi tasakaalustatud st selle liikmeteks oleksid pädevad seltsi ees seisvate probleemide lahendamisel (nt juhtimiskogemusega ärijuhid, koolimaja ehitamisel ehitaja jne). Sama oluline on ka waldorfhariduse eesmärkide tundmine ning vähemalt mõni liige peaks olema teadlik waldorfkooli õppekava alustest. Käsiraamat nimetab juhatuse ülesanneteks: õigusküsimused, finantsküsimused, eelarve ülevaade ja kinnitamine, finantsvahendite hankimine sh heategevuse korraldamine, kooli ehitusküsimused, õpetajaskonna nõustamine üldistes küsimustes.

8.3 Õpetajate kolleegium

Õpetajate kolleegiumi puhul on tegemist juhtimis- ja tööorganiga, mis on olemas kõigis Eesti waldorfkoolides. Ka maailmas on enamikel waldorfkoolidel õpetajate kolleegiumid. Inglismaa waldorfkoolide uuringust selgus, et vaid 2-l Inglismaa koolil ei ole

kolleegiumit ning neid koole juhivad õpetajatest ja vanematest moodustatud juhtgrupid. See olukord esineb tavaliselt väga väikeste ja alles alustavate koolide korral.

Töö kolleegiumis toimub lähtudes kollegiaalsest juhtimisprintsipiist. AWSNA Waldorfkoolide majandamise käsiraamatus käsitleb kollegiaalse juhtimise põhimõtteid järgnevalt: „Kolleegium töötab konsensuse alusel ehk „ühendatud julgusega“ mitte hääletamise teel... Selline tööviis võib olla raske ja aeganõudev, aga selle eelised kaaluvad tugevasti üles kaasnevad puudused. Mõnikord õpetajad peavad muutma oma arvamust kogu grupi heaks. Õpetaja peab järgima enda initsiatiivi aga olema harmoonias kogu grupiga... See loob grupi, kus iga üksikisik omandab võrdse vastutuse ja aruandekohustuse. Seal ei ole kindlat liidrit... Teatud mõttes on waldorfkoolid organisatsioonilised eksperimendid, mis tekitavad stressi ja er(g)utust!“

Kolleegiumi liikmeteks on õpetajad ning vahel ka muud kooli töötajad, näiteks Aruküla Vaba Waldorfkoolis seltsi sekretär. Samasugust lähenemist kinnitab ka Inglismaa waldorfkoolide uuring (2005).

Eesti waldorfkoolides toimuvad õpetajate kolleegiumi koosolekud regulaarselt kord nädalas, algusega 14.00–15.00 ja kestvusega 3–4 tundi. Oluliste teemade käsitlemise puhul võivad koosolekud mõnikord ka pikemaks venida. Koosolekutel on kindel struktuur, mis on kooliti võrdlemisi sarnane. Kolleegiumid algavad ühiselt nädalasalmi lugemisega ja lõpevad nädalasalmi lugemise või ühise laulmisega. Kolleegiumis päevakorras sisaldub (järjekord võib kooliti erineda samuti ei pruugi kõik elemendid olla esindatud igal koosolekul):

- pedagoogiline osa: haridust käsitlevate tekstide ettekanne või ühislugemine, lapse- ja klassivaatlused, tagasisaated õppeperioodile, pedagoogilise töö korraldus jmt;
- kunstiline osa (ühine kunstiline tegevus);
- tagasisaade toimunud tegevustele ja üritustele;
- „jooksvate“ küsimuste (sh vajadusel majandusküsimuste) arutelu ja tegevuste kavandamine;
- info;
- tagasiside toimunud koosolekule.

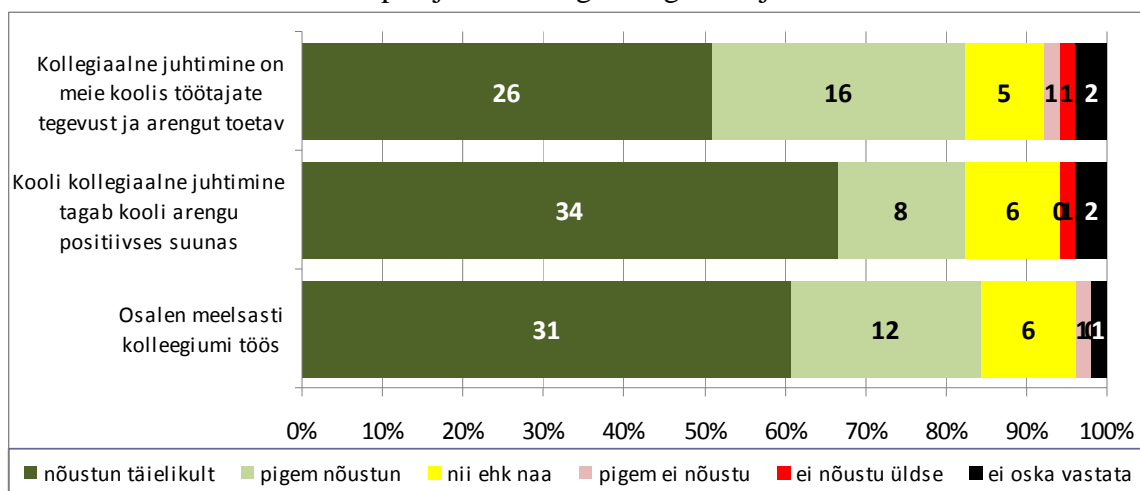
Kolleegiumis osaleb koolide hinnangul enamus õpetajatest. Tartu Waldorfgümnaasium märkis, et kolleegiumi kokkusaamistel osaleb 70% õpetajatest. Osalus võib kõikuda aasta jooksul – Aruküla Vaba Waldorfkool märkis, et sügisel värskest puhanuna on osavõtt aktiivsem ja kevadel tuleb puudumisi sagedamini ette.

Waldorfkoolide küsitluse tulemuste põhjal on õpetajate kolleegiumi liikmeks olemisele kooliti erinevaid tingimusi; nendeks on:

- peab olema tegevõpetaja (Johannese Kool Rosmal);
- peab olema õpetaja või seltsi töötaja (Aruküla Vaba Waldorfkool);
- kõik õpetajad kuuluvad kolleegiumisse, otsustamisõigus aga on põhikohaga õpetajatel (Tallinna Vaba Waldorfkool);
- õpetajatele lepingust tulenevalt kohustuslik (Viljandi Vaba Waldorfkool);
- pole tingimusi seatud (Tartu Waldorfgümnaasium).

Waldorfkoolide õpetajate küsitlus näitas, et valdav enamus õpetajatest osaleb meelsasti kolleegiumi töös (85% vastanutest), hindab kollegiaalse juhtimise mõju kooli juhtimisel positiivseks (83%) ning töötajate tegevust ja arengut toetavaks (82%). Iga kümnes jäi antud küsimustes kahtlevale seisukohale ja vaid üksikud vastanutest olid kollegiaalse juhtimise kasutamise suhtes negatiivselt meelestatud.

Joonis Eesti waldorfkoolide õpetajate hinnang kollegiaalse juhtimise kasutamisele koolides

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus

Rahvusvahelise waldorfkoolide uuringu (1998) andmetel märkis 81% vastanud koolidest et kolleegiumi kuulumise peamiseks tingimuseks on pühendumine waldorfhariduse põhimõtetele, 36% vastanud koolidest olid seadnud ajalise piirangu (teatud aastate arv õpetajaks olemist enne kolleegiumi liikmeks saamist), 24% ei olnud seadnud eraldi piiranguid, 19% pidas oluliseks antroposoofiliste üritustes/tegevustes osalemist ja 17% antroposoofilisse seltsi kuulumist.

Inglismaa waldorfkoolide uuringu (2005) alusel tegelevad kolleegiumid laia ulatusega ülesannetega: alates kooli igapäevaelu korraldamisest kuni pedagoogiliste küsimusteni sh õpetajate personali küsimustega, haldus- ja finantsküsimustega, distsipliiniprobleemidega, õpilaste vastuvõtu, arendustegevustega, koolituse, õppekava ja pedagoogiliste küsimustega, lapsevaatlustega jne. Kolleegiume peetakse vastutavaks ka kooli vaimse identiteedi süvendamise ja säilitamise eest. Õpetajate kolleegiume konverentsid ei ole klassikalised ärinõupidamised vaid sisaldavad ka kollegiaalse uurimistöö ja ühistegevuse komponente.

AWSNA Waldorfkoolide majandamise käsiraamatus käsitletakse eraldi õpetajaskonna ja õpetajate kolleegiumi ülesandeid kuna õpetajatel on ülesandeid ka väljaspool kolleegiumi. Õpetajaskonna peamiseks ülesanneteks on kõik pedagoogilised küsimused, hariduspoliitika, lapsevaatlused, töö õppekavaga, antroposoofilised uuringud, kunstilised tegevused ja vanemateõhtud. Õpetajate kolleegiumi ülesanneteks on kooli kultuuri- ja vaimuelu, poliitika kujundamine ja rakendamine, õpetajate värbamine, töölt vabastamine ja hindamine, haldusküsimused ja efektiivsus, koostöös juhatusega eelarve-, ehitus- planeerimis- ja arenguküsimused. Kooli haldav kogu (juhatuse ja palgatud personal) vastutavad aga kooli finants- ja majandusküsimuste korraldamise, kontoritöö ja raamatupidamise korraldamise, kooliruumide haldamise, vahendite hankimise ja välissuhtluse eest (nt kohaliku omavalitsuse ja riigiasutustega). Õpetajaskond võib vajada kooli igapäevaelu korraldamiseks abi ekspertidelt nt kooliarst, finantskonsultandid, õigusabi spetsialistid. Õpetajad võivad moodustada töö korraldamiseks järgmisi töögruppe (või osaleda nende töös):

- õpetajaskonna hulgas: juhtgrupp (võtmeteemade määramine), päevakorragrupp (valmistab ette õpetajate kolleegiumi kohtumisi), pedagoogiline grupp, personaligrupp, hindamisegrupp, pühadegrupp;
- laiemalt kooli tasemel: finantstoetuste grupp, vastuvõtugrupp, avalike suhete grupp, haldusküsimuste grupp, ehitusgrupp, heategevuse korraldamise grupp, „jooksvad“ töögrupid kiireloomuliste ülesannete lahendamiseks.

Õpetajaskond (või selle esindajad) osaleb järgmistel aasta jooksul toimuvatel regulaarsetel planeeritud kohtumistel: neljapäevane õpetajate kolleegiumi konverents, muud õpetajate kolleegiumi kohtumised, pedagoogilised töögrupid, kohtumised klassi lapsevanematega (vanemate õhtud), finantsgrupp, kohtumised vanematega (nt üldkoosolek), seltsi juhatuse koosolekud, koolielu planeerimise päev (kooliürituste planeerimine). Käsiraamatus esitatud jaotus on soovituslik alustavatele koolidele ning tegelikkuses koolid lepivad kokku täpse töökorralduse, kuid üldplaanis on selline lähenemine toimiv enamikes waldorfkoolides.

Eesti waldorfkoolide küsitluse vastustest selgub, et õpetajate kolleegiumi pädevuses on: üldine vastutus kooli eest;

- õppekava rakendamine ja järgimine;
- igapäevase koolielu korraldamine;
- õpilaste vastuvõtt;
- õpetajate värbamine;
- kooli ürituste korraldamine ja järelevalve;
- õpetajate koolituse organiseerimine, kontakt teiste pedagoogiliste üksustega (Haridusamet, nõustamiskomisjonid);
- täiendkoolitus;
- koostöö teiste institutsioonidega.

Kaks kooli märkis ka heategevuse korraldamist ja täiendkoolituse korraldamist. Põhiliselt majanduskolleegiumi vastutusalasse jääva „hariduse korraldamiseks vajalike toetusvahendite korraldamisega“ tegelevad 2 kooli kolleegiumid (1 märkis seejuures, et tegeleb vahendite hankimisega). Väikeste koolide puhul võib selline olukord tekkida olude sunnil. Kokkuvõtvalt võib öelda, et Eesti koolide tegevuspraktika on vastavuses üleilmselt kasutatavaga.

Õpetajate kolleegiumi peamiste arutlusteemadena tuuakse välja:

- kooli pedagoogilise juhtimise küsimused;
- kooli pedagoogiline töö;
- koolielu üldised küsimused;
- konkreetset üritust nt aastapäevade ja kooliürituste läbiviimine (kuupeod jmt);
- klassi- ja lapsevaatlused;
- perioodõppe kokkuvõtte²²;
- õppekavaga seonduv;
- uute õpetajate kandidaatidega kohtumised;
- õpetajate koormusi puudutavad küsimused;
- kohtumised vanemate ja lastega probleemide arutamiseks;
- kooli arenguküsimused;
- õpilaste tutvustus;
- tagasisaade sündmustele.

Kolleegium korraldab ka kõigis vastanud Eesti waldorfkoolides uute õpetajate mentorlust. Reeglina on selleks kooli enda kogenud kolleeg, kuid ühtset koolide ülest juhendamissüsteemi pole välja kujundatud. Samas on küsitlustest selgunud, et waldorfhariduse saanud õpetajate vähesus on koolide arengule tõsiseks takistuseks. 2009. aasta sügisel alustas waldorfkoolide nõustamise pilootprojekt (rahastab IAO), kus üks kogenud waldorfkoolide õpetaja külastab koole, jälgib tunde ning nõustab õpetajaid.

²² Perioodõppe – aine süvendatud käsitlemine määratud perioodi (keskmiselt neli nädalat) jooksul. Perioodõppe tund hõlmab koolipäevast põhitunni osa, st kaks akadeemilist tundi, ja on eakohaselt liigendatud. Waldorfkoolides toimub perioodõppe esimesest kuni kaheistkümnenda klassini. Perioodõppe ainete hulka kuuluvad: emakeel, matemaatika, loodusõpetus, ajalugu, geograafia, füüsika, keemia, bioloogia, kunstiajalugu, ühiskonnaõpetus.

Lisaks neljapäeviti toimuvatele õpetajate kolleegiumitele korraldatakse Eesti waldorfkoolides ka teisi õpetajate kokkusaamisi. Pedagoogilisi õppeaine või vanusegrupiga seotud töögrupe nimetatakse samuti kolleegiumiteks. Neljas koolis toimuvad klassikolleegiumid, kahes koolis ainekolleegiumid ja ainult Tartu Waldorfgümnaasiumis astmekolleegiumid. Üheks takistuseks selliste kokkusaamiste korraldamisel võib olla väikese õpetajate arvuga koolide puhul võimalike osalejate väike arv, mis ei võimalda „töötava“ grupi moodustamist.

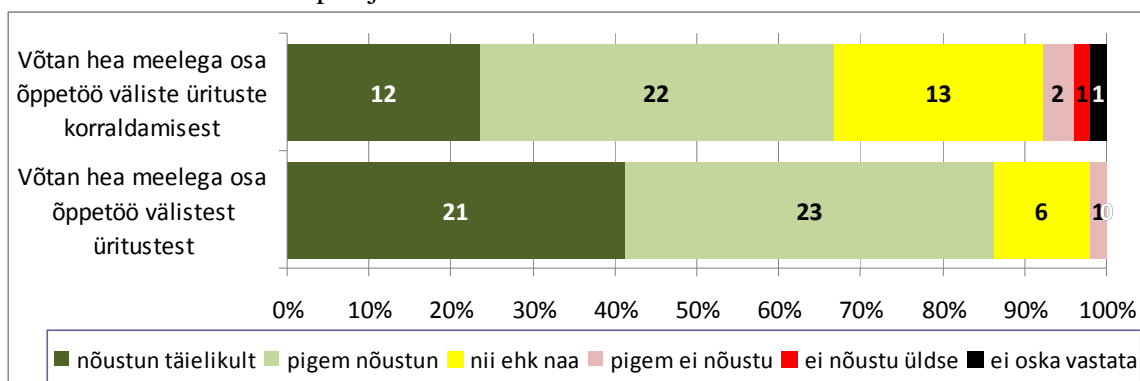
Tabel Õppeaine või vanusegrupiga seotud õpetajatevahelised kokkusaamised kooliti

Nimetus	Vastava kolleegiumi toimumine				
	Johannese Kool Rosmal	Aruküla Vaba Waldorf-kool	Tallinn Vaba Waldorf-kool	Tartu Waldorf-Gümnaasium	Viljandi Vaba Waldorf-kool
Ainekolleegium	Jah	Ei	Ei	Jah	Ei
Klassikolleegium	Jah	Ei	Jah	Jah	Jah
Astmekolleegium	Ei	Ei	Ei	Jah	Ei

Allikas: Waldorfkoolide küsitlus

Viiest koolist kolmes toimub regulaarseid kokkusaamisi ka väljaspool kolleegiumi koosolekuid. Kohtutakse sünnipäevadel, pidustustel, organiseeritud väljasõitudel jm. Arutatakse teemasid, mida ei jõutud käsitleda piisavalt, või jooksvaid küsimusi, üritustega seonduvat, arengukavad, visioon jms. Waldorfkoolide õpetajate küsitluse tulemused näitavad õpetajate aktiivsust ka õppetöö välistest üritustel osalemisel (86% osaleb meelsasti); samas on tunduvalt väiksem nende ürituste korraldamise soov (67% osaleb hea meelega). Üldiselt võib täheldada koolide õpetajaskondades valitsevat head õhkkonda ja koostöövalmidust

Joonis Waldorfkoolide õpetajate osalemine koolitöövälistel üritustel

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus

Inglismaa waldorfkoolide uuringu (2005) alusel toimub ka kõikides Inglismaa koolides õpetajate kolleegiumi väliseid õpetajate kokkusaamisi (sh õppeaine- ja vanusegrupiga seotud töörühmad) ning õpetajad osalevad nendel meelsasti. Peamisteks teemadeks on:

- haridusalased kohtumised – pedagoogiliste küsimuste arutelu, õpilastega seotud küsimused (nt käitumine), lapse- ja klassivaatlused, haridusküsimuste (sh antroposoofia) teooria ja praktika uurimine;
- haldus-, majandus- ja planeerimisküsimused sh kooli igapäevaelu ja ürituste korraldamine ning töökorraldust..

Inglismaa waldorfkoolide uuring kirjeldas waldorfkoolide kollegiaalse juhtimise eelistena järgmisi aspekte:

- tekitab „omanikutunde“ – kõiki julgustatakse võtma vastutust kooli ees;

- põhineb oskuste ja tugevuste mitmekesisusele;
- hariduslikud eelised – näiteks õpetajad jagavad hariduslikke probleeme, otsuseid tehakse nende poolt, kelle „käes on lapsed“;
- vähendab lõhet hariduse ja haldamise vahel;
- säilitab inimesekeskse lähenemise kooli organisatsioonis;
- arendab osalisi inimeste ja õpetajatena – näiteks aitab õpetajal „kasvada“, toob esile parima igaihes erinevate teemade käsitlemisel.

Sama uuring tõdes, et kollegiaalne koolijuhtimine on waldorfpedagoogikale olemuslik. Sellest tulenevad õpetamist toetavad kolme liiki tegevused:

- kollektiivne keskendumine teemadele, mis otseselt puudutavad konkreetseid lapsi (näiteks lapsevaatlused);
- õpetaja esteetilise ja tundepärase vastuvõtlikkuse kollektiivne arendamine ja alalhoidmine (nt ühiste kunstiliste tegevuste abil); see on oluline õpetajate sisemise tasakaalu ja enesearendamise võimekuse säilitamiseks nii, et õpetamine tegeleks ja lähtuks inimolevuse terviklikust käsitlemisest;
- strateegiliste ja muude otsuste (finantsid, personal, õppekava jmt) kaalutlemine põhineb jagatud teadmiste laste ja nende vajaduste kohta.

Eesti waldorfkoolide küsitlus püüdis selgitada, millist kasu toob koolielu organiseerimine õpetajate kolleegiumi kaudu. Esile tuli järgnev:

- ühtsus – meeskond, mis tagab kõigi vahel koordineeritud tegutsemise;
- ülesandeid saab jaotada vastavalt oskustele ja annetele, vastavalt sellele, kes missuguses valdkonnas tugevam on;
- tegemisi motiveerib teadmine, et minu kooli käekäik sõltub otseselt minu panusest.

Küsimusele, kas mõnedel määratud õpetajatel on erilisi kohustusi, vastasid kõik koolid jaatavalt, sealjuures märkisid koolid:

- kolleegiumi juhataja (käesoleval õppeaastal kaks inimest): valmistavad ette ja viivad läbi koosoleku, vahendavad infot, koostavad tunniplaani (JKR);
- kolleegiumi juhataja esindab kooli väljaspool, kirjutab alla käskkirjadele jms dokumentidele – on kooli direktori rollis. Õpetajad osalevad erinevates töögruppides nt finantsgrupp (TVW);
- kodulehe koordinaator, kaadrigrupp, tunniplaani koostaja, asendustundide organisaator, vastuvõtugrupid I ja X klass, sünnipäevade eest vastutaja, kohvipausi korraldaja, õpetajate toa korrapidaja, koolimaja dekoreerija, kolleegiumi juhataja (TWG);
- EHIS-e ja tunniplaani täitmine/koostamine, ühenduse delegaadid, juhatuse delegaadid, uute õpilaste vastuvõtukomisjon, lasteaia kolleegiumi juhataja esindab lasteaeda väljaspool ühingat, kolleegiumi juhataja (VWV).

Eespool välja toodud kohustuste õiglase jaotumise osas õpetajate vahel vastati mõnevõrra erinevalt. See on tundlik teema ja seotud isiku omadustega, motivatsiooni, oskuste, tervise jmt ning võib organisatsioonis pingeid põhjustada. Kolm kooli vastasid otsekohele, et kohustused pole õiglaselt jaotunud. Põhjustena toodi osade õpetajate passiivsus või vanemate õpetajate kogemustest tulenevat argumenti põhiraskus enda kanda võtta. Kaks kooli tõid koormuse jagunemisel välja vabaduse otsustada kas, kui palju ja mille eest vastutust võtta. Samas ka nende vastuste puhul on arusaadav, et kui valida „mitte vastutada“ teatud ülesande eest, peab keegi selle vastustuse ikkagi võtma. Inimpsühholoogiast tulenevalt haaravad „ohjad enda kätte“ just need, kes on juba ülesannetega koormatud ning nende puhul on suur oht „läbi põleda“. Saksamaal toimunud küsitluse järgi on waldorfpedagoogid keskmisest enam

„läbipõlenud“ ja lapsed mäletavad neid väsinutena²³. Lahendusena võib siinkohal märkida ühtselt motiveeritud õpetajaskonna loomist; waldorfõpetajaks õppinud õpetajate, kes mõistavad koolis toimuvat laiemalt, põhikohaga kooli tulek. Asendusõpetaja või lühiajalise lepinguga töötav õpetaja üldjuhul ei leia võimalust panustada tunni- ja koolivälistesse asjadesse, mida tuleb sageli teha oma isiklikust ajast.

Inglismaa waldorfkoolide uuringu (2005) alusel 29% vastanud koolidest väitis, et vastutus ei ole kolleegiumis ühtlaselt jagatud. Samas oluliselt suurem osa koolidest (67%) kinnitas, et koolielu korraldamine esitab keerukaid väljakutseid. Probleemid jagunevad põhiliselt nelja kategooriasse:

- aeglus ja ebaefektiivsus: arutlused võivad olla ajakulukad ja näida ebaefektiivsetena, ilma otsese vastutusega jõuda otsuseni;
- kohustuste ebaühtlane jagunemine, millest tuleneb nende koondumine suhteliselt väikese hulga inimeste kätte;
- sisemised „võimuerinevused“, teatud isikud/grupid valitsevad, isiksuste kokkupõrked ja „võimumängud“;
- isiklikud piirangud: kõigil pole võimet ja oskusi osaleda.

Eeltoodud probleemide ületamiseks kasutatud meetoditena märgiti: ärksus ja teadlikkus kooli vajaduste suhtes, mandaatide andmise süsteem, koolitus.

Kolleegiumi tööga seoses tunnetavad kahe kooli õpetajad (Johannese Kool Rosmal ja Tartu Waldorfgümnaasium) sarnaseid väljakutseid, mis on seotud eelkõige ajaplaneerimise ja aja kasutuse efektiivsusega. Välja toodi ka igapäeva rutiini vältimise vajalikkust.

Waldorfkoolide vanematel ja õpetajatel paluti küsitlustes hinnata juhtimise tulemuslikkust. Tulemustest võib välja lugeda ka eelpool kirjeldatud probleeme. Veidi üle poole vanematest ja õpetajatest nõustub, et plaanitud muudatused viiakse ellu, ning 30% vastanud õpetajatest ja 19% vanematest jääb selles küsimuses kahtlevale seisukohale. Vanemate puhul 20% vastanutest ei osanud antud küsimusele vastata, mis viitab nende vähesele informeeritusele nii otsustest kui ka nende elluviimisest. See olukord osutab vajadusele juhtimisprotsesse ka paremini kommunikeerida.

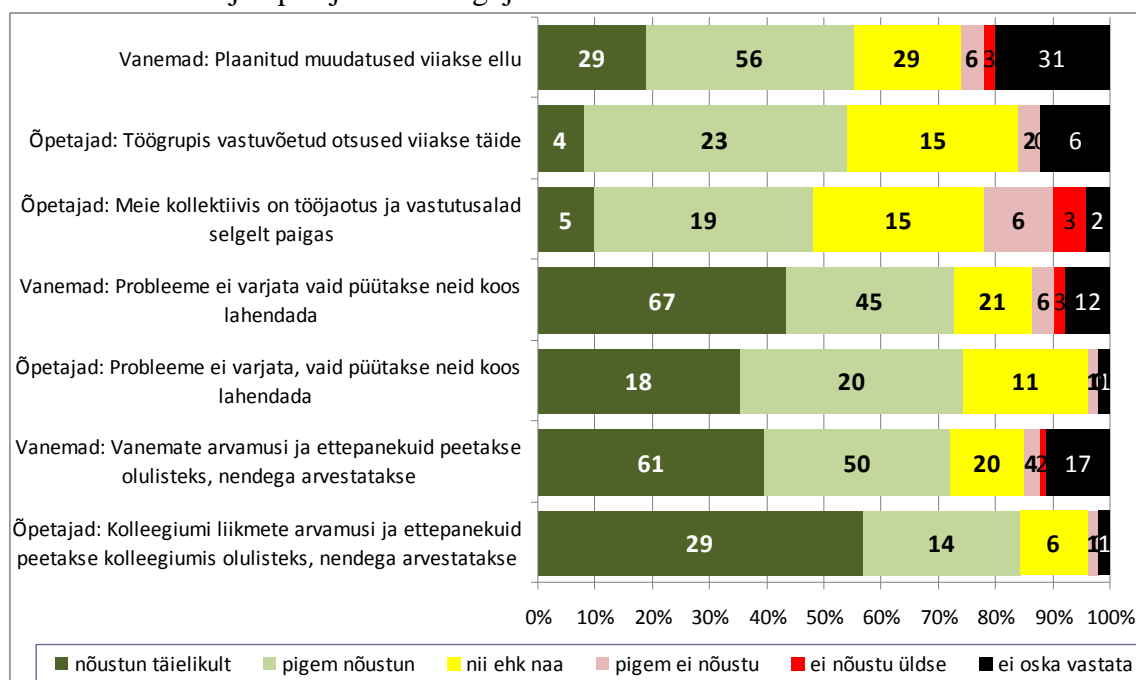
48% vastanud õpetajatest hindas tööjaotuse ja vastutusalade jaotust selgelt määratletuks, 18% leidis, et see on selgelt määratlemata ning 30% jäi väitega osaliselt nõusse. Vaid 10% õpetajatest jäi selle väitega täiesti nõusse. Nende hinnangute taustal võib pidada positiivseks hinnanguid probleemidega tegelemisele ja kõigi osaliste kaasamisele juhtimisprotsessi. Nii õpetajad kui ka vanemad tajuvad probleemidega tegelemist sarnaselt: ligikaudu kolmveerand vastanutest leiab, et probleeme ei varjata ja neid püütakse koos lahendada: Vanemate hulgas on siiski suurem osakaal inimesi (11%), kes ei oska sellele küsimusele vastata. 84% vastanud õpetajatest ja 72% vanematest leiab, et nende arvamuste ja ettepanekutega arvestatakse; samas on vanemate hulgas küllalt palju neid (11%), kes ei oska sellele küsimusele vastata.

Kokkuvõtvalt võib tõdeda, et kollegiaalne koolijuhtimine esitab olulisi väljakutseid protsessi juhtimise kvaliteedile ning võib põhjustada vastutuse ja töökohustuste ebaühtlast jagunemist. Sellest tulenevalt ei pruugita ka kõiki kavandatud muudatusi piisava tulemuslikkusega ellu viia. Samas tuleb pidada positiivseks osapoolte kaasamist probleemide lahendamisesse ja püüet oluliste probleemidega ühiselt tegeleda. Kooli juhtimisega seotud küsimused on paremini teadvustatud õpetajate poolt, kes selles protsessis ka pidevalt osalevad. Lapsevanemad vajavad järjepidevat teavitamist nii juhtimisprintsipiidest kui ka

²³ Berz, Heiner; Randoll, Dirk (koost): Absolventen von Waldorfschulen. Eine empirische Studie zu Bildung und Lebensgestaltung (Waldorfkoolide lõpetanud – empiiriline uuring hariduse ja elu kujundamise kohta), VS Verlag für Sozialwissenschaften/GWV Fachverlage GmbH, Wiesbaden 2007

vastu võetud otsustest ja nende elluviimisest. See küsimus on laiemalt seotud vanemate kaasamisega „kooliellu“ (sh juhtimisse nt töögruppides osalemise kaudu) ja mitte pelgalt info parema edastamisega, mis omab samuti olulist mõju. Juhtimisemudeli parendamine on koolidele jätkuv ülesanne. Töökorralduse regulaarne hindamine (sh sisehindamine), otsustusprotsessi selge kirjeldamine, teadvustamine ja järgimine (nt mandaatide süsteem) ning juhtimisprotsessi professionaalne korraldamine võivad parandada ka tulemuslikkust ning osalejate rahulolu. Kõigi protsessis osalevate inimeste juhtimisalane koolitamine pakub selleks ühe võimaluse, kuid seejuures tuleb koolituse planeerimisel arvestada kollegiaalse juhtimismudeli iseloomu ja konkreetsete vajadustega.

Joonis Vanemate ja õpetajate hinnang juhtimise tulemuslikkusele Eesti waldorfkoolides

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus, Waldorfkoolide vanemate küsitlus

Sisehindamine

Põhilise meetodina sisehindamisel võiks uuringu põhjal välja tuua õpetajate kolleegiumi koosolekutel regulaarselt toimuvad tagasisaated, kus leiavad käsitlust:

- ülevaated koolielule;
- mentorlus;
- tundide külastamise ja analüüs;
- ainetüklite ülevaated;
- aineõpetajate veerandilõpu kokkuvõtted;
- lapsevaatlused;
- poolaasta ja aasta tagasisaated.

2006. aastal algas Eestis pilootprojektina sisehindamisteemaline koolitus „Koolikatsuja 2006+“ koolide sisehindamismeeskondadele, milles osales 36 erinevat Eesti kooli. Selles projektis osales ka Tartu Waldorfgümnaasiumi meeskond. Selle tulemusena pidid projektis osalenud koolid tegema ja esitama hindamiseks 3 aastal sisehindamisaruanded. Tartu Waldorfgümnaasiumis koostati sisehindamisaruanded aastatel 2007 ja 2008. Mõlemad aruanded said nõunikelt positiivse hinnangu. 2008. aasta aruande põhjal tegi nõunik ettepaneku esitada järgmine kohustuslik aruanne 5 aasta pärast, st aastal 2014. Enne nimetatud projekti ei toimunud koolis sisehindamist terviklikult ja süsteemselt kujul. Projektis osalemine ning esimesed aruanded andsid palju uusi ideid. Edaspidi on Tartu Waldorfgümnaasiumis plaanis sisehindamist läbi viia süsteemselt igal õppeaastal.

8.4 Majandus- ja õpetajate kolleegiumi koostöö

Mõlema kolleegiumi töö toimub Eesti koolides kollegiaalsest juhtimisprintsipist lähtudes. Kooli majanduskolleegium ehk juhatus ja õpetajate kolleegium kohtuvad üksteisega määratud aegadel. Nii vastasid kõik koolid peale Tartu Waldorfgümnaasiumi, mis on põhjendatav sellega, et nende õpetajate kolleegiumisse võivad kuuluda ja kuuluvadki juhatuse liikmed. Haldustöötajatega suhtlevad regulaarselt juhatuse liikmed; mõnedes koolides toimub see kooli juhataja kaudu, teistes otse. Ühe erandiga ei ole kolleegiumi juhataja ühenduslülilik majanduskolleegiumile. Suhtlemine on laiapõhjaline, asjaajamine käib teemaga seotud ühest või mõlemast kolleegiumist liikmete vahel. Vajadusel moodustatakse töögrupid ning infot levitatakse nõ tagasivaadete ajal mõlemas kolleegiumis.

Küsimusele kuidas on juhtimise ja majandamise kohustused jagatud ja jaotatud koolis, vastati järgnevalt:

- üldises plaanis tegelevad juhtimisega nii pedagoogiline kolleegium kui juhatus;
- majandamise igapäevakohustused on majanduspersonali (kütja, koristaja, kokk, remondimees, raamatupidaja) kanda;
- kooli juhi ülesandeid täidab juhatus, tegeledes suuremate majandusküsimustega (sh kooli eelarve koostamine ja täitmise jälgimine, õppemaksusoodustuste andmine, finantstaotluste läbivaatamine);
- majandusküsimusi on jõudnud ka õpetajate kolleegiumi koosolekutele;
- pedagoogilise juhtimise eest vastutab kooli kolleegium;
- kooli sekretär vastutab kooli igapäevaeluks vajalike materjalide ja vahendite hankimise eest, kassa pidamise, toidulao arvestamise ja haldamise eest, valmistab ette töölepingud;
- raamatupidamisteenust ostetakse teenusena või on selleks raamatupidaja, kes täidab ka sekretäri ülesandeid;
- projektide kirjutamiseks on osalise koormusega projektijuht (TWG), mujal on see õpetajate ja lapsevanemate kanda;
- suuremate teemade jaoks moodustatakse vajadusel töörühmad (nt kaadrigrupp kolleegiumis, kooli laienemisega seoses juhatuses)

Üks kool võttis vastav kirjelduse kokku sõnadega: „Üldiselt on kõik kõige toimuvaga kursis.“

Inglismaa waldorfkoolide uuringu (2005) andmetel kasutatakse koolides juhtimise ja majandamise alase vastutuse jagamisel järgmisi meetodeid:

- mandaatide süsteem: isikutele või gruppidele antakse konkreetne vastustus ja õigused mingi algatuse või tegevusala üle; kasutatakse ka allgruppide süsteemi;
- vastutus antakse konkreetsele inimesele nt finantsjuht, õppealajuhataja;
- haldusspetsialistide koordineeriv roll, kes „korrastab“ gruppide tööd ja kontrollib, et midagi ei jää tegemata;
- majandusgrupp (-kolleegium) korraldab erinevaid selgelt piiritletud ülesandeid nt ehitus, ruumid, avalikud suhted jmt.

Sama uuring tõi välja ka majandus- ja õpetajate kolleegiumi vahelise töö korraldamise viisid:

- töögrupid kus osalevad seltsi juhatuse (majandusnõukogu) ja õpetajate/haldustöötajate esindajad (89% vastanud koolidest);
- juhatuse liikmed kohtuvad regulaarselt õpetajaskonna ja töötajate esindajatega (84%);
- õpetajate kolleegiumi juhataja/pedagoogiline juhataja tegutseb ühenduslülina kolleegiumite vahel (53%);
- muu nt arendusgrupid, erakorralised kohtumised, aeg-ajalt ühislõunad (32%).

8.5 Lapsevanemate kaasamine

Waldorfkool on loodud vaba initsiatiivina lapsevanemate poolt, kes sellist kooli oma lastele soovivad. Lapsevanemad moodustavad enamasti koos õpetajatega kooliseltsi (MTÜ), olles seega kooli omanikud ja ka ühed majanduslikud kandjad. Eeltoodut silmas pidades on uuringust selgunud vanemate teadlikkus ja aktiivsus koolielu suhtes loomulik. Waldorfkoolide küsitluse alusel võib väita, et kõigis küsitletud koolides on vanemad kaasatud:

- kooli juhatuses,
- kooli üritustel (laadad, matkad, transpordi leidmine, heategevus),
- kooli hoonete ja ümbruse hooldamisel ja ruumide kaunistamisel.

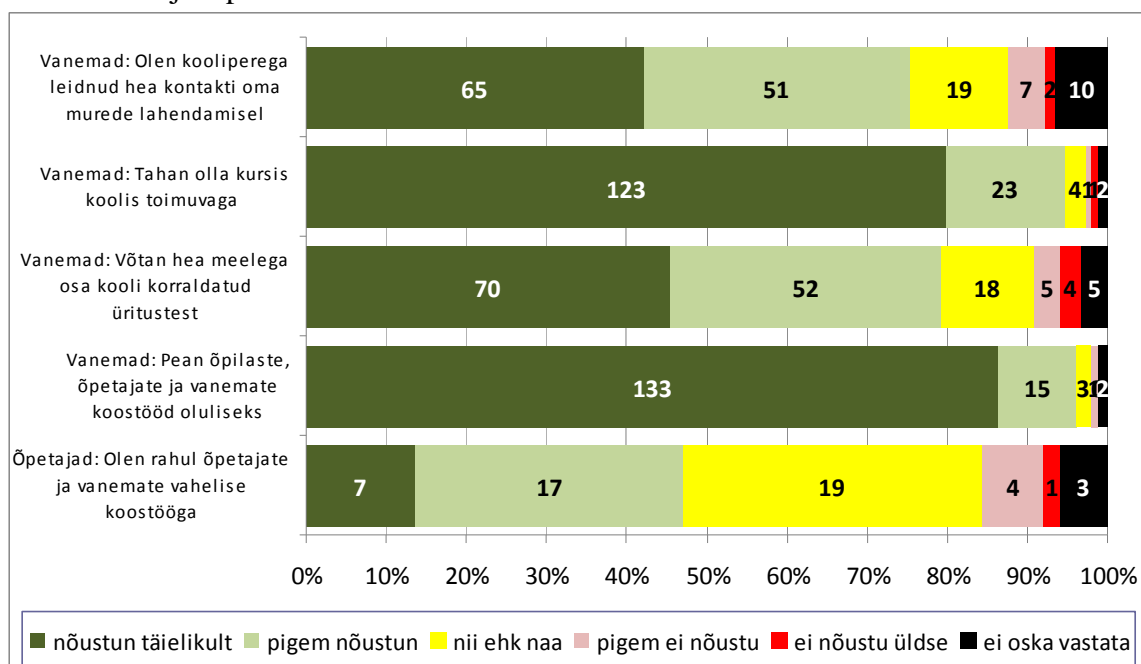
Kahes koolis abistavad vanemad vajadusel ka tundides või osalevad etenduste ettevalmistamisel.

Kõik koolid peavad vanemate toetust koolile oluliseks. Oodatud on nii moraalne (usaldus waldorfpedagoogika ja õpetaja vastu, teadmised waldorfpedagoogikast) kui ka rahaline toetus, aktiivne osalus ja praktiline abi koolielu korraldamisel ning kooli arendamisel ja majanduselus kaasarääkimine. Märgitud on ka turvalise pereelu tagamise olulisust.

AWSNA Waldorfkoolide majandamise käsiraamatus rõhutatakse samuti vanemate olulist rolli waldorfkoolis. Olulist abi võivad õpetajale pakkuda „klassi vanemad“ ehk lapsevanemad, kes on vahelüliks õpetaja ja konkreetse klassi vanemate vahel. Vanemkonna peamine roll organisatsioonis on haridusprogrammi elluviimise toetamine nii moraalselt kui finantsiliselt. Kriitilise tähtsusega antud koostöö puhul on kommunikatsiooni korraldamine.

Inglismaa waldorfkoolide uuringu (2005) tulemused on üsna sarnased Eesti koolide küsitluse tulemustega. Vanemate osalus, vanemate probleemidega tegelemine ja suhtluskanalid on sarnased mõlema riigi koolides. Inglismaa uuring rõhutas vanemate vähesemat teadlikkust waldorfharidusest võrreldes õpetajatega ning vanemate koolituse erilist rolli eduka koostöö tagamisel.

Joonis Kooli ja lapsevanema koostöö Eesti waldorfkoolides

Allikas: Waldorfkoolide õpetajate küsitlus, Waldorfkoolide vanemate küsitlus

Valdav enamus (96%) Eesti waldorfkooli vanemate küsitlusele vastanud vanematest peab õpilaste, õpetajate ja vanemate koostööd oluliseks. Õpetajate küsitluses paluti vastajatel seda koostööd hinnata ning saadud tulemuste alusel on 43% vastanud õpetajatest rahul õpilaste, vanemate ja õpetajate koostööga ja tervelt 37% omab selles osas erinevaid kogemusi. Vanemate panus ei vasta alati õpetajate koostööootustele. Seega võib täheldada teatud ootuste ja tegeliku koostööpraktika erinevusi, kuid uuringu andmestik ei võimalda välja tuua selle põhjuseid. Teema on keerukas ja vajab täpsemat uurimist mõlema osapoole ootuste, koostööks valmiduse ja koostöö korraldamise osas.

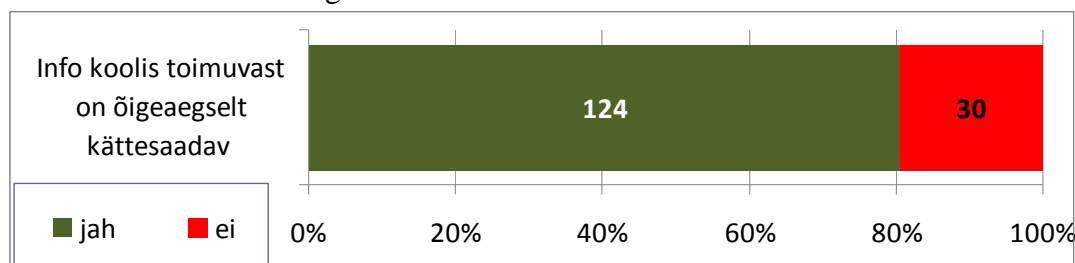
Vanemate tõstatatud küsimuste ja muredega tegelemine

Kaks Eesti kooli märkisid, et neil on olemas kokkulepitud kord vanemate probleemidega tegelemiseks. Samas ka ülejäänud koolid märkisid, et vanematel on kontaktisikud, kelle poole pöörduda. Tekkinud probleemide puhul on kõikides koolides vanemate esmaseks kontaktisikuks klassiõpetaja. Kui klassiõpetaja ei suuda probleemi lahendada, siis arutatakse küsimust õpetajate kolleegiumis või moodustatakse usaldusgrupp. Kui vanemal on probleem klassiõpetajaga, siis on võimalik pöörduda usaldusisiku poole (see on kooliti erinev). Majandusküsimuste puhul on ühes koolis märgitud kontaktisikuks kooli sekretär ja majandusjuhataja. Sõltuvalt tõstatunud küsimuse liigist on koolidel oma väljakujunenud lahendamise tava: pedagoogilised küsimused on õpetajate kolleegiumi pädevuses, majanduslikud juhataja arutada ja otsustada.

87% vanematest teab, kelle poole koolis oma probleemidega pöörduda ja 73% vanematest nõustub, et nende ettepanekuid ja arvamusi peetakse oluliseks (vaid 1% vanemaid ei nõustu, vt joonis peatükis 8.1). Vaatamata eelpool viidatud vastuolule koostöö osas, osalevad vanemad hea meelega kooli korraldatud üritustel (79%), enamasti leiavad kooliperega hea kontakti oma murede lahendamisel (75% vastanutest) ja tahavad kursis olla koolis toimuvaga (95%). Samas vajavad tähelepanu ka ebaõnnestunud probleemilahendustega juhtumid; 6% vastanud vanemaist pole neid rahuldavat kontakti probleemide lahendamisel saanud ning sama suur hulk ei oska küsimusele vastata. Valdavalt kasutatakse tekkinud probleemide lahendamisel siiski koostöövorme.

Üheks oluliseks vahendiks vanemate kaasamisel on nende õigeaegne ja kohane teavitamine. 81% vastanud lapsevanematest väidab, et info koolis toimuvast on õigeaegselt kättesaadav.

Joonis. Vanemate hinnang info kättesaadavusele

Allikas: Waldorfkoolide vanemate küsitlus

Küsitluse käigus sooviti selgitada ka vanemate eelistusi info edastamise vahendite osas. Etteantud vastusevariantide hulgast tuli vastajal märkida eelistatud infokanal või -kanalid. Küsimusele vastanud 153 vanemast pidas sobivaimaks infoallikaks kirju e-posti aadressile (86% vastanutest), järgnesid kooli interneti kodulehekülg (51%) ja koolileht (18%). Vaid üks

vastaja väitis, et ta ei ole kooli uudistest huvitatud. Erinevate infokanalite kombinatsioonidest (vastaja võis valida mitu infokanalit) olid enam esindatud järgmised:

- ainult e-kirjad (44%);
- kooli kodulehekülj ja e-kirjad (24%);
- kooli koduleht, e-kirjad ja koolileht (11%);
- kooli koduleht (10%).

Lisaks etteantud loendile oli vastajatel võimalus endal kirjutada muu sobiv infokanal. Vastajad tõid esile järgmised: info edastamine telefoni teel, (klassi-)õpetajaga otsesuhetlemine, ja regulaarsed klassikoosolekud.

Lapsevanematelt küsiti, mida saaks teha infoliikumise parandamiseks. Sellele küsimusel vastas 40 inimest. Vastustega esitati järgmiseid ideid:

- kooli kodulehte tuleb pidevalt uuendada ning see peab sisaldama ka „jooksvat infot“ – uudised, teated, sündmused;
- sama info peaks olema mitmes infokanalis korraga (e-kiri ja kodulehekülj);
- info edastamine lapsevanemate tugivõrgustiku kaudu (1-2 vanemat edastab info ülejäänud sama klassi lapsevanematele);
- lapsevanemate e-postituslisti või internetifoorumi loomine.

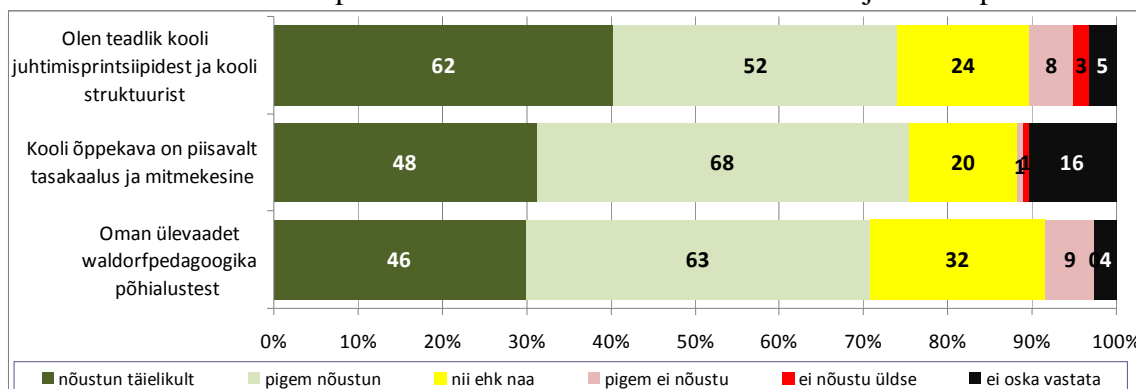
Vanemate teadlikkus waldorfpedagoogikast.

Vanemate koolitus on waldorfkooli üks ülesannetest, sest kooli eripära eeldab vanema teadlikkust lapse arengust, kooliga ühtset arusaama selle arengu toetamisel ja waldorfkooli pedagoogilistele põhimõtetele toetumist ka kodus. Waldorfkoolide vanemate küsitluse tulemuste alusel võib väita, et enamus vanematest on teadlikud waldorfkooli ja waldorfhariiduse põhialustest sh:

- 76% vanematest väidab, et nad on teadlikud kooli struktuurist ja juhtimisprintsipiidest;
- 71% vastanud vanematest omab ülevaadet waldorfpedagoogika põhialustest;
- 79% vanematest on tuttavad õppekavaga, leides, et see on piisavalt mitmekesine ja tasakaalustatud.

Uute vanemate lisandumine ning laste “edasiliikumine õppekavas” eeldab vanemate pidevat teavitamist ja koolitamist. Sellise töö vajadusele viitab ka küllalt suure hulga vanemate olemasolu, kes ei osanud õppekava tasakaalu ja mitmekesisust hinnata (10% vastanutest) või omavad piiratud teadmisi waldorfpedagoogika põhialustest (kokku 30%).

Joonis: Waldorfkoolide lapsevanemate teadlikkus waldorfhariiduse ja -kooli põhimõtetest

Allikas: Waldorfkoolide vanemate küsitlus

Vanemate koolitamine

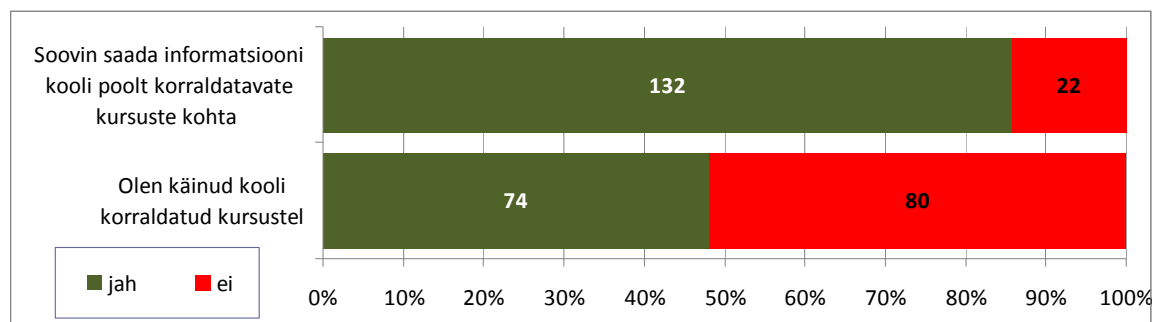
Lapsevanemate õhtutel käsitletakse nii pedagoogilisi küsimusi kui ka konkreetseid probleeme ning toimub ka vanemate koolitamine. Vanemate õhtud toimuvad koolides enamasti kord veerandis, vahel ka sagedamini.

Kõigis viies Eesti waldorfkoolis viiakse läbi lapsevanemate koolitust nii individuaalsete vestluste, loengute, kursuste (nt Tartu Waldorfpedagoogika Seminari loengud koolides, Vanemate Kool ja Loovusnädal Johannese Koolis Rosmal) kui ka vanematele mõeldud trükiste (koolilehed – VVW, AVW, TWG ja JKR) ja waldorfpedagoogilise kirjanduse tutvustamise kaudu. Vanemate küsitluse vastanutest 86% on huvitatud koolis toimuvatest kursustest. 50% vanematest on käinud kooli korraldatud kursustel. Vanematel paluti märkida, milliseid koolitusi või üritusi nad koolilt ootavad. Sellele küsimusele vastas 36 inimest.

Vastustes märgiti järgnevad teemad:

- waldorfpedagoogika taust ja põhimõtted;
- lapse ja inimese ning inimkonna areng;
- õppekava sisu ja rakendamine,
- inimeseõpetuse ja antroposoofia alused;
- konfliktide lahendamine;
- suhtlemise ja psühholoogia alased koolitused;
- konkreetses vanuses lapsele kasvukeskkonna loomine;
- kunstilis-praktilised ühistegevused;
- rahvatraditsioonid.

Joonis Vanemate osalemine waldorfkoolides korraldatud kursustest

Allikas: Waldorfkoolide vanemate küsitlus

Ühe õnnestunud vanemate koolituse näiteks on „Vanemate Kool“ Johannese Koolis Rosmal, mis alustas tegevust 2008. aasta oktoobris. Algatus tekkis kooli ja lasteaia vanematel ning seltsi juhatuse liikmetel. Korraldajateks said MTÜ Rosma Haridusseltsi lasteaed „Täheke“ ja Johannese Kool Rosmal. Läbivaks põhimõtteks on:

- aidata kaasa Eesti haridusmaastiku rikastamisele;
- ärgitada lapsevanemaid kaasa mõtlema lapse arenguetappide ning nendest tulenevate vajaduste üle
- tutvustada MTÜ Rosma Haridusseltsi kogemust waldorfpedagoogikast

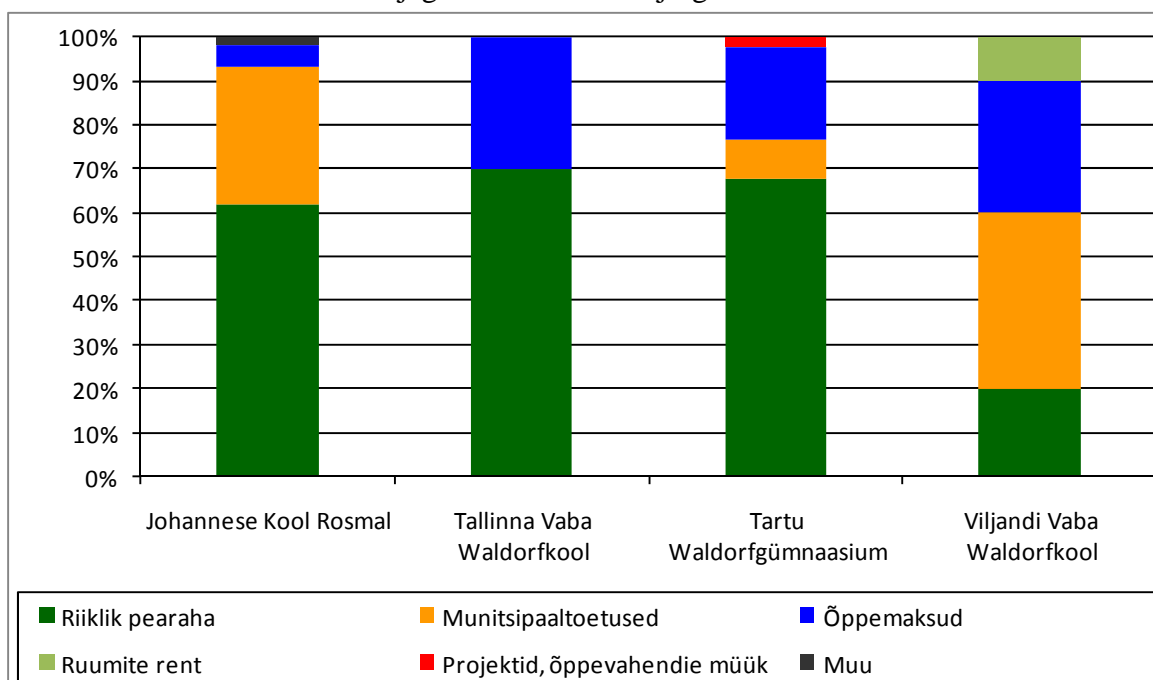
Lastevanemate Kooli loengud/tegevused toimusid oktoobrist maini üks kord kuus. Alates veebruarist lisandusid sama sagedusega filmiõhtud koos järgneva aruteluga. Peateemadeks koolis olid: tahe kui liikumapanev jõud, emakeel, vormijoonistus, väärtuskasvatus. Kõiki teemasid käsitleti nii lasteaia-ealiste kui koolilaste seisukohalt, iga teemaga seostusid kunstilis-praktilised harjutused. Teemakäsitlused põhinesid R. Steineri üldisele inimeseõpetusele ning meelteõpetusele. Kokku külastasid Vanemate Kooli kaheksat tundi 74 osalejat-lapsevanemat. Vähim osavõtjate hulk oli kooli lapsevanemaid, pisut rohkem lasteaia omi ning ülekaalukalt enamuses olid nõ uued, otsijad lapsevanemad.

9. Koolide finantseerimine ja majandamine

Eestis tegutsevate waldorfkoolide finantseerimise allikad on järgmised:

- õppemaksud;
- riiklik pearaha;
- munitsipaaltoetused;
- kooliseltsi maks;
- ehitiste/vahendite väljarentimine;
- heategevus;
- kinkeraha;
- projektid.

Joonis Waldorfkoolide eelarve jagunemine allikate järgi

Allikas: Waldorfkoolide küsitlus

Riiklik pearaha moodustab koolide eelarvest 60–70%, vaid Viljandi Vaba Waldorfkooli puhul on see 20%. Õppemaksud moodustavad eelarvest 5–30% ning munitsipaaltoetused 10–40%. Tallinna Vaba Waldorfkool ei saa toetust Tallinna linnalt. Viljandi Vaba Waldorfkool teenib tulu ruumide rendilt. Muude allikate osakaal on eelarve sissetulekutes väike

Inglismaa waldorfkoolide uuring (2005) tõi esile, et Inglismaal on koolide peamiseks sissetulekuallikaks õppemaksud (81% koolidest), mis moodustab 66–100% koolide sissetulekust. Seejuures tuleb märkida, et Inglismaal puudub riiklik toetus waldorfkoolidele. Täiendavateks sissetulekuallikateks on heategevuse korraldamine, annetused, kooliruumide rent, pärandused jmt. 71% koolidest pakuvad alandatud õppemaksuga või tasuta õppekohti. Kooli eelarve koostab enamasti majandusjuht ja selle kinnitab seltsi juhatus. Eriti suureks probleemiks finantseerimisel on õpetajate palgad ning kooli ruumidega seonduv.

Rahvusvaheline waldorfkoolide uuring (1998) kirjeldab koolide peamise sissetulekuallikana õppemaksu, millele järgnesid heategevusüritused, äriettevõtete toetus, pärandid ja toetusrahad ning viimasena riiklikud fondid. Riigiti on olukord väga erinev: uuringu vastuste andmetel oli õppemaks on peamiseks allikaks nt USA-s, Inglismaal,

Prantsusmaal, Saksamaal, Itaalias ja Šveitsis, samas Belgias, Taanis, Soomes, Hollandis, Uus-Meremaal, Norras ja Rootsis oli suurima osakaaluga riigi finantstoetus.

Lisas 8 on esitatud riikliku toetuse osakaal ja õppemaksu suurus waldorfkoolides riigiti aastal 2000 (allikas Freunde der Erziehungskunst).

Küsimusele õppemaksu suurusest Eesti waldorfkoolides 2008/2009 õppeaastal vastati järgmiselt (õppemaks aastas):

- Johannese Kool Rosmal – ühe lapse õppemaks 6 360 kr, kahe ja enama lapse puhul kokku 10 800 kr;
- Tallinna Vaba Waldorfkool – ühe lapse õppemaks 12 000 kr, kahe lapse puhul on ühe lapse õppemaks 9 600 kr, kolme lapse puhul ühe lapse õppemaks 8 400 kr;
- Tartu Waldorfgümnaasium – 7956 kr;
- Viljandi Vaba Waldorfkool – 8494 kr;
- Aruküla Vaba Waldorfkool – 6360 kr.

Võimalusele taotleda õppemaksu vähendamist vastasid kõik koolid, et see on võimalik ning kooliti on erinevad võimalused kokkulepete saavutamise tingimuste osas.

Kooli eelarvega seotud majandamise otsuste tegemine koolides on järgmine:

- seltsi juhatus (majanduskolleegium) koostab eelarve, mille Üldkogu kinnitab. Igapäevaelu toimub vastavalt eelarvele (TWG; TVW);
- seltsi juhatus kinnitab eelarve, jooksvad vajadused vaadatakse eraldi üle ja võimalusel eraldatakse juhatuse otsusega (VWV);
- kooli juhataja teeb ettepaneku, seltsi juhatus kinnitab (JKR).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et vastanud koolides koostab eelarve kas juhatus või õpetajate kolleegiumi esindaja ning kinnitab otsusena seltsi juhatus või üldkogu.

Koolide finantseerimise peamised probleemid

Eesti waldorfkoolid toimivad erakoolidena ning vastavast seadusest tulenevalt on nende õpilaste eest makstav süsteem erinev riigi- või munitsipaalkoolist. Seadus jätab kohalikele omavalitsustele võimaluse valida, kas toetada erakooli või mitte. Sellest tulenevalt puudub näiteks Tallinna koolil omavalitsuse toetus täielikult. Samas küsimuses toodi välja omavalitsuste õpilaskoha tasu finantseerimise kõikumise, ehk sõltuvalt asjaoludest võivad KOV-d oma finantseerimistavasid muuta, mis kooli, kui organisatsiooni eelarve koostamise ja täitmise seisukohast on probleemiks. Tugev seotus kohalike omavalitsuste rahaliste otsustega on koolidele ebakindlust tekitav olukord. Kõik omavalitsused ei ole nõus koostööks ja õpilaskoha tasu maksmiseks. Viidates „oma koolides“ vabade kohtade olemasolu ning omandamata tähtsust kahes võrreldavas koolimudelil kasutatava õppemetoodika erinevustele, mille kasuks on lapsevanemal põhiseaduslik õigus otsustada.

Waldorfkoolide õpetajate personalikulu on kaetud riiklikest vahenditest, teenindava personali kulud tasuvad lapsevanemad. Üks kool märkis, et toitlustamisega seoses võiks olla toidurahast kaetud ka koka palgakulu.

Nimetati ka järgmisi finantseerimisega seotud asjaolusid:

- riigieelarveliste laekumiste kõikumine – riigi finantsvahendid moodustavad keskmiselt 62–70% eelarve tuludest, Viljandi Vabas Waldorfkoolis vaid 20% tuludest, mis on omakorda seotud väikese õpilaste arvuga
- koolimaksude ebaregulaarne laekumine lapsevanematelt;
- puuduvad vahendid investeringuteks; eelarve katab igapäevakulud;
- laste vähesus.

Ettepanek on kaaluda täiendavate finantsvahendite kasutamise võimaldamist erakoolidele. Üheks oluliseks takistuseks finantsvahendite hankimisel on kohaliku omavalitsuse või riigi kaasfinantseerimise kohustus suuremate projektide puhul. Samuti on waldorfkoolide pidaval mittetulundusühingutel sageli keeruline pääseda toetatavate asutuste/objektide nimistutesse; kohaliku omavalitsuse tugeva toetuse puudumisel võib see osutuda võimatuks.

Koolide majandusliku arengu küsimused

Eesti waldorfkoolidest omab ainsana oma koolimaja Rosma Haridusselts, kes küll rendib Põlva vallalt lasteaiamaja. Kõik teised koolid on rentniku staatuses. Waldorfkoolide küsitlusest selgus, et kasutusel olevate ruumide osas plaanivad kõik koolid muutusi. Millises vormis – kas juurde- või uusehitise, täiendava ruumide rentimisega või praeguse rendipinna omandamise abil – sõltub suuresti koolide finantsolukorrast ja pindade omanikest. Koolid on antud vallas tegevust alustanud; rahastamisvõimaluste otsimine on koolide juhatuste või vastavate töögruppide ülesanne.

Üsna sarnase olukorra kooli ruumidega tõi esile ka Inglismaa waldorfkoolide uuring (2005). Ligikaudu pooled vastanud koolidest märkisid, et kooliruumide (eriti klassiruumide) hankimine ja nende hooldamine on valdkond, mis vajab kõige enam täiendavat rahastamist. Mõned koolid püüavad kohandada õppetööks suuremaid maju, teised tarvitavad õppetööks geniaalseid meetodeid kasutades erinevaid hooneid nt tall või kasutuseta jäänud kirik. Rahvusvahelise waldorfkoolide uuringu (1998) andmetel vastas 21% koolidest, et nad on endale koolimaja ehitanud, 38% omavad ja 39% rendivad kooli jaoks koolihoonet/ruume. Enamasti on koolihooneid ehitatud pikema waldorfkoolide ajalooga, suuremate koolidega ja suurema riigipoolse toega maades. Nii on Saksamaal vastanud koolidest 42% endale koolimaja ehitanud, Rootsis 40%, Norras 42% ja Holland 44%. Samas on pea olematu riigipoolse toega USA-s vaid 15% koolidest omale koolimaja ehitanud, Inglismaal 10%

Põhjus, miks nimetatud tegevusi plaanitakse, tuleb esile ka waldorfkoolide küsitlusest: kõigil koolidel on täiendavate ruumide vajadus. Küsimusele, kas kooli käsutuses olevad ruumid on õppetööks piisavad, vastasid kõik koolid eitavalt.

Täiendavate ruumide vajadus Eesti waldorfkoolides on:

- (aine-)klassiruumide järele – 5 kooli (100%);
- töökodade järele – 5 kooli (100%);
- saali/ võimla järele – 4 kooli (80%);
- WC – 2 kooli (40%).

Vastates küsimusele rahastamisest, et millised valdkonnad sellest enim kasu saaksid, toodi küsimusele vastanud nelja kooli poolt välja järgmised valdkonnad:

- kõik valdkonnad – 2 kooli (40%);
- otsene õppetegevus (ruumid, õppevahendid, suureneks valikainete võimalus, ekskursioonid) – 4 kooli (80%);
- vastavalt võimalustele saaks siis investeerida oma majja – 2 kooli (40%);
- õpetajate palgad, mille suurus on praegu siiski sõltuvuses laste arvust (riiklik pearaha) – 1 kool (20%).

10. Kommunikatsioon

Koolide suhtlus avalikkusega toimub erinevalt. Osad koolid ei tee seda plaanipäraselt ja suhtlemine toimub pigem avalikkuse initsiatiivile vastates. Infot pakutakse koolide kodulehekülgedel, kohalikes väljaannetes, kirjutatakse artikleid, antakse intervjuusid ajakirjandusväljaannetele. Suhtlemiskanalina tuuakse välja ka osalemised avalikel üritustel (laadad, kursused). Johannes Kool Rosmal eristub teadvustatud väljapoole kommunikeerumisega.

Oma kooli või waldorfpedagoogika tutvustamise viisid

Oma kooli tutvustatakse kõigis koolides lahtiste uste päevade abil, mis ühes koolis on ainuke avalikkusele mõeldud üritus. Waldorfpedagoogikat tutvustatakse muuhulgas ka:

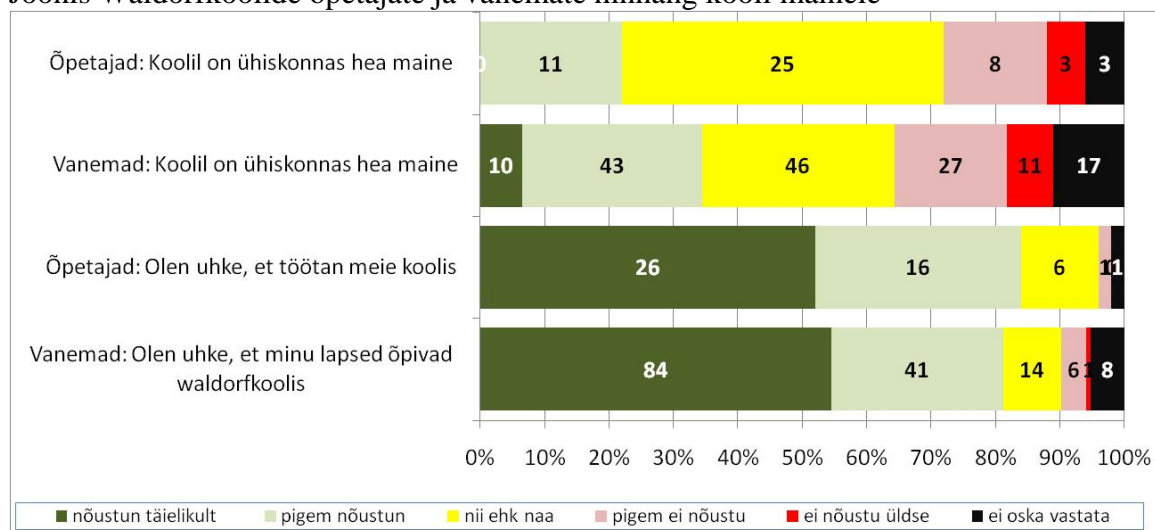
- koolis käivate laste vanematele vestluste, koos peetavate pidude ja ürituste ning klassikoosolekute kaudu;
- laiemale üldsusele Vanemate Kooli formaadi abil, millest on oodatud osa võtma ka oma või teiste waldorfkoolide lapsevanemad;
- kooli sisu vastu huvitudvate kollektiivide võõrustamine ning teemakohaste loengute pidamine;
- osalemine nt TÜ Eetikakeskuse poolt korraldatud haridusteemalisel konverentsil ettekandega;
- haridusteemaliste konverentside korraldamine laiema diskussiooni algatamiseks ning waldorfpedagoogika aluste tutvustamiseks. Esimene neist toimus Rosmal 30. mail 2009, kus osales üle saja inimese;
- Tartu Waldorfgümnaasiumis toimuvad õppepäevad TÜ haridusteaduskonna tudengitele ja teiste koolide õpetajatele.

Koolisisene suhtlus toimib kooliti sarnaselt. Kolleegiumite koosolekutelt puuduvad saavad infot protokollide või otsekontakti vahendusel. Suheldakse otse, telefoni või teadetetahvli vahendusel. Loodud on listid, mille kaudu toimub operatiivse info edastamine. Lapsevanematega suheldakse otse klassiõpetaja vahendusel või eelpool kirjeldatud sidevahendite kaudu.

Waldorfkoolide maine

Waldorfkoolide õpetajate ja vanemate küsitluses küsiti vastajatelt hinnangut kooli maine kohta. Enamus vastanud vanematest ei häbene kooli kus nende lapsed õpivad. 81% vastanutest tunnistab uhkusega, et nende lapsed õpivad waldorfkoolis, 5% ei ole sellega nõus ja 5% ei osanud väidet kommenteerida. Ka 84% vastanud õpetajatest tundsid uhkust võimalusest töötada waldorfkoolis, vaid 1 vastaja ei olnud selle väitega nõus ja 1 õpetaja ei osanud vastata. Samas kooli mainet ühiskonnas peetakse pigem madalaks. Vaid 34% vastanud vanematest ja 22% õpetajatest hindab waldorfkooli mainet ühiskonnas heaks, kusjuures mitte ükski vastanud õpetajatest ei nõustunud antud väitega täielikult. 30% vanematest ja 50% õpetajatest peab kooli mainet vastuoluliseks või pigem halvaks vastavalt 25% vanematest ja 22% õpetajatest.

Joonis Waldorfkoolide õpetajate ja vanemate hinnang kooli mainele

Allikas: Waldorfkoolide vanemate küsitlus, Waldorfkoolide õpetajate küsitlus

Waldorfkoolide kohta adekvaatse ja piisava info edastamine on koolidele jätkuvaks väljakutseks. Ühiskonnas levinud väärarusaamu on suhteliselt väiksel grupil raske muuta ning iga ühiskonnaliikmeni keeruline jõuda. Avatus nii ühiskonnale info edastamisel, hariduspoliitika kujundamisel kaasarääkimine kui ka koolist „väljapoole“ suunatud ürituste korraldamine nõuab koolide õpetajatelt ja lapsevanematelt olulist pingutust. Teadlik ja pidev info edastamine nõuab koordineeritud tegutsemist nii kooli sees kui koolide vahel. Waldorfkoolide „nähtavus“ – osalemine avalikel üritustel, koolitus- ja teabepäevade korraldamine, koostöö erinevate organisatsioonidega, kooliürituste kohta teabe levitamine – on seejuures kriitilise tähtsusega. Samas näitavad antud uuringu tulemused (koolivaliku küsimused), et asendamatu on inimestevaheline otsesuhtlemine ja oma kogemuste edastamine. Võimaluste loomine koolide külastamiseks lastele, vanematele, õpetajatele ja teistele huvilistele loob aluse waldorfpedagoogika kogemisele selle tegelikus keskkonnas ning uute õpetajate, vanemate ja õpilaste kooli jõudmisele.

Inglismaa waldorfkoolide uuring (2005) kinnitas samuti, et waldorfkoolide kohta on levinud hulgaliselt väärarusaamu, nt:

- waldorfkoolid on vabakoolid, kus lapsed võivad ise otsustada, kas nad tundides osalevad;
- waldorfkoolis ei ole kohustuslikku õppekava;
- waldorfkoolid on eliiterakoolid,
- waldorfkoolid on osa religioosest kultusest, mis „jutlustab“ õpilastele oma põhitõdesid;
- waldorfõppekava koosneb peamiselt kunstiainetest ja on seetõttu sobiv lastele, kellele traditsiooniline akadeemiline õppekava on liiga raske;
- waldorfkoolid on muudest koolidest väljalangenud lastele viimaseks pelgupaigaks.

Inglismaa koolide uuring kinnitas, et tegemist on väärarusaamadega. Taoliste hinnangutega ühiskonnas on silmitsi ka paljude teiste riikide waldorfkoolid.

Kooli maine puhul on oluline, kuidas tajuvad kooli olemust waldorfkooli õpetajad. Rahvusvahelise waldorfkoolide uuringu (1998) küsitlusele vastanud õpetajatest vaid 9% pidas waldorfkooli liiga traditsiooniliseks ja 11% liiga saksapäraseks. Vastanud õpetajatest 6% arvas, et tema kooli tajutakse sektantliku või religioosse koolina. Samas leidis 28% vastanutest, et waldorfkoolide meetodeid on üle võetud teiste koolide poolt. 44% vastanud õpetajatest arvas, et enamik vanematest on teadlikud waldorfhariduse vaimsest alusest ja 26% arvas sama õpilaste kohta. Tervelt 72% vastanutest leidis, et huvi waldorfhariduse vastu on kasvamas.

11. Kokkuvõte ja ettepanekud

Uuring „Waldorfkoolide hetkeseisust ja arenguvõimalustest“ põhineb kirjandusallikatele ning waldorfkoolide lapsevanemate, õpetajate ja koolide küsitlustele. Uuring teostati EVWLÜ poolt HTM tellimusel 2009. aasta märtsist 2010. a märtsini.

Kokkuvõtvad järeldused uuringust:

- **Waldorfhariidus** on paljudes riikides üheks peamiseks alternatiivseks hariduskäsitluseks „peavoolu“ haridusele. Waldorfhariidust kirjeldatakse kui suurimat ülemaailmset sõltumatute koolide liikumist. Maailmas õpib hetkel 65 riigis ligikaudu 1000 waldorfkoolis 200 000 õpilast. Lisaks on veel 10 riigis olemas vähemalt waldorflasteaed, kokku on lasteaedu ligikaudu 1500. Waldorfkoolid on levinud kõikjal maailmas, kuid endiselt on suurem enamus koole Saksamaal, USA-s, Hollandis ja Rootsis. Waldorfkoolide arvu kasv on olnud eriti kiire alates 1970. aastatest. 1990. aastatel rajati koolid ka Ida-Euroopas. 1990. aastast tegutsevad esimesed Eesti waldorfkoolid Tartus ja Põlva lähisel Rosmal.

- Waldorfliikumise areng põhineb **lapsevanemate ja õpetajate vabal initsiatiivil** loodud koolidele. Olulist tuge koolide rajamisel ja haldamisel ning õpetajate koolitamisel pakuvad rahvusvahelised organisatsioonid ja koostöövõrgustikud.

- **Waldorfkoolide** toimimise hindamiseks on läbi viidud mitmeid **rahvusvahelisi uuringuid**, mille põhijäreldus on: waldorfhariidus omab toetavat mõju õpilase arengule, ühiskondlikule ärksusele ja tasakaalu-otsivaks inimeseks kujunemisele. Waldorfhariidus mõjutab enim õpilaste loovvõimete, õpiarmastuse, eneseväljenduse ja erinevate vaatepunktide otsimise vajaduse kujunemist. Samas vajab ka waldorfhariiduse rakendamine pidevat uuendamist ja peab suutma kohaneda muutuvate oludega ühiskonnas.

- Eestis tegutses uuringu läbiviimise ajal **5 waldorfkooli**: 4 põhikooli ja üks gümnaasium. Koolides õppis 386 õpilast 308 perekonnast ja õpetas 77 õpetajat. Koole võib pidada „piirkonnata“ koolideks, kuna neis õpib õpilasi suhteliselt paljudest erinevatest omavalitsustest. Eesti Waldorfkoolid on väikesed üldharidust andvad erakoolid. Waldorfkoolid ei tee laste vastuvõtmisel vahet lapse soo, rahvuse, usu, akadeemilise võimekuse või vanemate majandusliku seisuse alusel. Waldorfkoolide eesmärgiks ei ole kasumi teenimine; kõigi Eesti waldorfkoolide pidajateks on mittetulundusühingud.

- **Waldorfkoolide õpilaste** arv kasvas koolide loomise järel kiiresti ning saavutas maksimumi 1997. aastal. 1998. aasta kriisi järel võtsid paljud vanemad oma lapsed koolidest ära, ning alles 2008. aastaks on õpilaste arv tõusnud kriisieelsele tasemele. 1998. a lõpetas Tartu waldorfkoolis I põhikooli lend. Tänapäevaks on Eestis waldorfkoolis omandanud põhikoolihariduse 353 õpilast ja gümnaasiumi on lõpetanud Tartu Waldorgümnaasiumis 115 noort aastail 2002–2009.

- **Eesti waldorfkoolide õpetajatele** meeldib waldorfkoolis töötada ning nii õpetajate omavaheline kui ka õpilastega läbisaamine on hea. Õpetajad on rahul tööaja korraldusega, kuid samas rahulolematud kooli ruumide ja olmetingimustega. Kooliruumide puudus on üks waldorfkoolide teravatest probleemidest. Õpetajatele meeldib nende töö, mis võimaldab neil oma oskusi ja võimeid kasutada. Tööd toetab waldorfpäppkava ning enamasti on piisavalt täiendkoolitusvõimalusi ja infovahetust kolleegidega teistest koolidest. Waldorfkoolid pakuvad õpetajatele soodsat arengukeskkonda. Uuringutulemuste alusel võib järeldada, et õpetajatele soodne arengukeskkond ja eneseteostamisvõimalused kaaluvad enamasti üles mõningase rahulolematuse madala töötasu ja ebapiisava tunnustamise suhtes. Õpetajaid innustab töös eriti võimalus näha õpilaste arengut. Kuigi õpetajad käivad tööl meelsasti, esineb neil küllalt tihti raskusi tasakaalu hoidmisega töö ja isikliku elu vahel ning stressiga toimetulekul. Samuti vajab tähelepanu õpetajate tunnustamine koolides.

- Eestis waldorfkoolides õppis uuringu läbiviimise ajal lapsi 308 perekonnast. **Lapsevanemad** on koolivalikuga enamasti rahul ja hindavad kõrgelt koolis valitsevat õhkkonda. Enamik vanematest on teadlikult otsinud lastele waldorfkooli või teinud otsuse

usaldusväärse info põhjal. "Juhuslikke lapsi" satub waldorfkooli suhteliselt harva. Vanemad on enamasti rahul koolis õpetavate teadmiste ja oskustega, koolis omandatava haridusega ning õppekavaga. Samas on vajalik vanematele järjepidevalt tutvustada waldorfpedagoogika põhialuseid. Õppetingimuste puhul on vanemad sarnaselt õpetajatega kriitilised vajalike ruumide ja olmetingimuste ning õppevahendite osas.

- Eesti waldorfkoolide esindusorganisatsiooniks ja koostöökohaks on **Eesti Vabade Waldorfkoolide ja -lasteaedade Ühendus**, mis koordineerib koolidevahelist suhtlust ja korraldab koolitusi ja teostab projekte. Õpetajate koolituse korraldamine on olnud üheks ühenduse tööülesandeks, selleks tegutseb ühenduse juures alates 1992. aastast Tartu Waldorfpedagoogika Seminar. Praeguseks töövormiks on kursused nädalavahetustel. Täismahulise kvalifikatsiooni tagava waldorfõpetaja koolituse puudumine on üheks oluliseks waldorfhariduse arengut takistavaks teguriks Eestis. Vastavat haridust on võimalik omandada vaid välismaal.

- Eesti waldorfkoolid hindasid kõige enam **koole mõjutavateks faktoriteks**: waldorfkoolitusega õpetajate olemasolu, antroposoofiale toetuvate õpetajate olemasolu ning vanemate osalust ja kaasamist. Pingereas järgnesid waldorfõppekava järgimine, õpilaste arv, õpetajaskonna säilitamine ja kvalifitseeritud õpetajate olemasolu; järgnesid koolide finantseerimine, waldorfprintsiiptide rakendamine, erinevad kooli mõjutavad regulatsioonid, kooli ruumide olukord ja olemasolu, klasside suurus, õpetajate palgad ja koolivahendite olemasolu. Koolidele on kriitilise tähtsusega koolitatud waldorfõpetajate olemasolu, vanemate kaasamine ja võimalus waldorfõppekava järgida. Nende teemade edukas käsitlemine loob eeldused ka teiste loetletud teemade lahendamiseks.

- Mittetulundusühingu vormis **erakooli pidamise eeliseks** on võimalus koolielu paindlikult korraldada ja waldorfprintsiipe rakendada. Kohapeal jääb rohkem otsustusvõimalust ning ka vastutust. Waldorfkoolides kasutatav juhtimismudel tagab enamasti ka vanemate suurema osaluse kooli juhtimises ja koolielu korraldamises. Samas on olulisteks probleemideks juriidilisest staatusest ja koolide väiksusest tulenev finantsvahendite vähesus. Oluliseks tuleb pidada waldorfkoolide tegevusvabaduse suurendamist Põhikooli riikliku õppekava raames.

- Waldorfkoolid ei vaja täpselt ettekirjutatud **õppekava**. Samas on maailma koolides kasutatavates waldorfkavades palju ühiseid jooni. Põhiosas sarnaneb Eesti koolides rakendatav waldorfõppekava maailmas kasutatavaga, kompromisse tuleb teha seoses eksamitega ja kogenud waldorfpedagoogide nappusega, seda eriti vanemates klassides. EVWLÜ eestvedamisel on aastatel 2007–2009 koostatud waldorfkoolide tuumõppekava, mille alusel koolid koostavad kooli õppekava. Vaatamata erinevatele takistustele on õppekava võimalik siiski küllaltki efektiivselt rakendada, samas vajab tõhustamist õpetajate koolitus. Waldorfkoolid tegelevad aktiivselt hariduslike erivajaduste väljaselgitamise ja toe pakkumisega; samas ei võimalda nii ebapiisavad finantsvõimalused kui ka pädevate terapeutide puudumine pakkuda piisavat toetust kõigile.

- Eesti waldorfkoolid kasutavad õpilaste **hindamisel** enamasti kirjeldavaid-iseloomustavaid tunnistusi peaeesmärgiga toetada õppimist tulevikus. Vaatamata vormilistele erinevustele on Eesti waldorfkoolides põhilähenedamine hindamisele ühesugune ning see sarnaneb ka maailma waldorfkoolide praktikale.

- **Waldorfkoolide ülesehitus ja organisatsiooniline struktuur** võib erineda oluliselt nii riikides kui ka riikide vahel. Waldorfkoolidel ei ole enamasti traditsioonilist hierarhilist struktuuri. Nad koosnevad kolmest omavahel seotud sfäärist: ühingu/seltsi eestseisus/juhatus, õpetajaskond ja vanemad. Koolide pidajaks on mittetulundusühingud, mille liikmeskonna moodustavad lapsevanemad ja õpetajad/töötajad. Waldorfkoolide peamisteks juhtorganiteks on seltsi/ühingu juhatus/eestseisus ja õpetajaskonnast moodustunud õpetajate kolleegium. Õpetajate kolleegium tegeleb kooli igapäevaelu korraldamisega. Kooli juhatus ehk majanduskolleegium tegeleb kooli majanduselu korraldamise ja finants- ning õigusküsimustega. Juhatusse kuuluvad vanemad ja õpetajad. Vajadusel moodustatakse töögrupe konkreetsete ülesannete lahendamiseks. Kollegiaalne koolijuhtimine esitab olulisi

väljakutseid protsessi juhtimise kvaliteedile ning võib põhjustada vastutuse ja töökohustuste ebaühtlast jagunemist. Kuigi tööjaotus ja vastutusala ei ole alati selgelt määratletud, hindavad õpetajad ja vanemad kõrgelt probleemide ühise lahendamise võimalust ja osaliste kaasatust juhtimisprotsessi.

- **Õpetajate kolleegiumi** puhul on tegemist juhtimis- ja tööorganiga, mis on olemas kõigis Eesti waldorfkoolides ning ka enamikus maailma waldorfkoolides. Otsustamine kolleegiumis toimub lähtudes kollegiaalsest juhtimisprintsibist konsensuse alusel, mitte hääletamise teel. Kolleegiumi liikmeteks on õpetajad. Kolleegiumi töös osaleb meelsasti enamik õpetajaid, kes hindavad kollegiaalse juhtimise mõju kooli juhtimisele positiivselt. Kollegiaalse juhtimise eelisteks peetakse ühtse meeskonna kujunemist, ülesannete paindliku jagamise võimalust ja iga osaleja vastutuse kasvu koolielus. Samas esineb selle printsibi rakendamisel koolides ka osade õpetajate ülekoormatust, isiksustevahelisi konflikte ja probleeme ajakasutusega (aeglane otsustusprotsess).

- **Vanemad on kaasatud** Eesti waldorfkoolide töösse kooli juhatuses, kooli üritustel, kooli hoonete hooldamisel jmt. Koolid peavad vanemate toetust koolile oluliseks. Oodatud on nii moraalne kui ka rahaline toetus, aktiivne osalus ja praktiline abi koolielu korraldamisel ning kooli arendamisel ja majanduselus kaasärääkimine. Valdav enamus vanematest peab õpilaste, õpetajate ja vanemate koostööd oluliseks. Samas ei vasta vanemate panus alati õpetajate koostööootustele. Vanemad leiavad enamasti oma probleemidele lahenduse ning nende arvamustega koolis arvestatakse.

- **Vanemate koolitus** on waldorfkooli üks ülesannetest, sest kooli eripära eeldab vanema teadlikkust lapse arengust ja õppekavast. Enamus vanematest on teadlikud waldorfkooli ja waldorfhariduse põhialustest ning hindavad õppekava mitmekesisust ja tasakaalustatust. Uute vanemate lisandumine ning laste “edasiliikumine õppekavas” eeldab vanemate pidevat teavitamist ja koolitamist.

- Eestis tegutsevate **waldorfkoolide finantseerimise** peamised allikad on riiklik pearaha, õppemaksud ja munitsipaaltoetused. Waldorfkoolide õpetajate personalikulu on kaetud riiklikest vahenditest, teenindava personali kulud tasuvad lapsevanemad. Õppemaksu suurus kõigub kooliti 6000–12000 kroonini. Kuna seadus jätab kohalikele omavalitsustele võimaluse erakoole mitte toetada, siis puudub näiteks Tallinna koolil omavalitsuse toetus täielikult. Esile toodi probleemidena ka omavalitsuste õpilaskoha tasu kõikumist, koolimaksude ebaregulaarset laekumist, ebapiisavaid vahendeid investeringuteks. Koolide finantseerimine on maailma waldorfkoolide tegevust kõige enam mõjutavaks faktoriks.

- Eesti waldorfkoolidest omab ainsana oma **koolimaja** Rosma Haridusselts. Kõik teised koolid on rentniku staatuses. Koolidel on puudus klassiruumidest, spordisaalidest ja töökodadest. Koolid on asunud otsima ruumikitsikuse lahendamise võimalusi. Ruumipuudus on oluliseks takistuseks koolide laienemisele tulevikus ning õppekava tõhusale elluviimisele.

- Koolide **suhtlus avalikkusega** toimub erinevate kanalite kaudu. Infot pakutakse koolide kodulehekülgedel, kohalikes väljaannetes, kirjutatakse artikleid, antakse intervjuusid ajakirjandusväljaannetele, korraldatakse avalikke üritusi (laadad, kursused, avatud uste päevad) ja osaletakse nendel. Kooliti on avalikkusega suhtlemise oskused ja praktika erineval tasemel.

- Enamus waldorfkooli vanematest ja õpetajatest ei häbene waldorfkooliga seotust. Samas kooli **mainet ühiskonnas** peetakse pigem madalaks. Vaid 34% vastanud vanematest ja 22% õpetajatest hindab waldorfkooli mainet ühiskonnas heaks. Waldorfkoolide kohta adekvaatse ja piisava info edastamine on koolidele jätkuvaks väljakutseks. Avatus nii ühiskonnale info edastamisel, hariduspoliitika kujundamisel kaasärääkimine kui ka koolist „väljapoole“ suunatud ürituste korraldamine nõuab koolide õpetajatelt ja lapsevanematelt olulist pingutust. Teadlik ja pidev info edastamine nõuab koordineeritud tegutsemist nii kooli sees kui koolide vahel.

Ettepanekud

Waldorfkoolid on iseseisvad organisatsioonid, mille arenguprioriteetid seavad kooli omanikud. Terviklikku arengukava waldorfkoolide arenguks ei ole koostatud ning selle vajalikkus on kaheldav. Küll võib olulise arengutõuke anda ühistegevuse strateegiline planeerimine Eesti Vabade Waldorfkoolide ja –lasteadeade Ühenduse raames. Õpetajakoolituse korraldamine, koordineeritud suhtlus avalikkusega, kooli kvaliteedijuhtimise alase tegevuse korraldamine, waldorfliikumise esindamine Eestis ja välismaal ning arendusprojektide elluviimine on mõned olulisemad väljakutsed ühendusele lähiaastatel. Strateegilise valdkonnana kerkib esile ka waldorfkoolide koostöö tugevdamine HTM-i, haridusasutuste, kohalike omavalitsuste, teiste waldorfkoolide, koostöövõrgustike ja organisatsioonidega. Waldorfkoolidel on partneritelt õppida ning ka piisavalt vastu pakkuda. Vaatamata uuringus kirjeldatud probleemidele võib waldorfkoolide tulevikuväljavaadet hinnata mõõdukalt optimistlikuks. Probleemvaldkondade lahendamiseks on juba alustatud aktiivset tegevust või seatakse selleks sihte. Järgnevad ettepanekud on koostatud üldistatud uuringutulemustest lähtudes ning iga üksiku kooli puhul võivad vajalikuks osutuda kooli eripärast lähtuvad tegevused. Eeldatavalt peaksid pakutud tegevused olema kasulikud kõikidele waldorfkoolidele ja Eesti haridussüsteemile tervikuna.

Waldorfkoolide arengu toetamiseks peavad uuringu koostajad oluliseks järgnevate tegevuste elluviimist lähiaastatel.

- Waldorfpedagoogika põhialuste, waldorfkoolide tegevuse ja õppekava aktiivne ja sihipärane tutvustamine koolide ja EVWLÜ poolt sh waldorfkoolide lapsevanematele, huvilistele ja avalikkusele.
- Waldorfkooli õpetajate koolitussüsteemi tõhustamine koostöös HTM-i ja ülikoolidega nt waldorfkooli klassiõpetaja (1.–8. klassi õpetaja) koolitus Tartu Ülikoolis vmt.
- Terapeutide kaasamine ja õpetajate koolitamine tööks HEV õpilastega, vajalik on töö koordineerimine koolide vahel, kuna üks spetsialist võiks vajadusel töötada mitme kooli heaks;
- Waldorfkoolide juhtimise tõhustamine kollegiaalsete juhtimismeetodite alaste koolituste abil, oluline koordineeriv roll on EVWLÜ-l; võimalusel kaasata väliseksperte waldorfkoolidest;
- Kooli õppeprotsessi ja kooli haldamise kvaliteedijuhtimise meetodite sh sisehindamise meetodite juurutamine ja tõhustamine, oluline koordineeriv roll on EVWLÜ-l, võimalusel kaasata väliseksperte waldorfkoolidest;
- Järjepideva töö tagamine waldorfkoolide tuumõppekava arendamiseks, oluline koordineeriv roll on EVWLÜ-l; võimalusel kaasata väliseksperte waldorfkoolidest; sh ülaastme ja „waldorfõppeainete“ (eurütmia, vormijoonistamine, Bothmer-võimlemine) rakendamise osas;
- Koolide finantseerimist käsitleva seadusandluse menetlemisel arvestada waldorfkoolide kui piirkonnata koolide vajadusi ning tagada kohamaksu tasumine waldorfkoolidele KOV-de poolt – õpilase pearaha peaks liikuma koos õpilasega. Oluline on koolide ja EVWLÜ aktiivne osalus seadusandlikus protsessis;
- Kaaluda võimalusi toetada waldorfkoolide ruumivajaduse lahendamiseks vajalike investeeringute hankimisel – kaasfinantseerimise garanteerimine, KOV-ga ühiste rahastamisvõimaluste esitamine, waldorfkoolide pidajatele juurdepääsu „võimaldamine“ struktuurifondide rahadele; vajadusel ja võimalusel riigile või KOV-le kuuluvate hoonete või maa rentimine või võõrandamine; kooli õppetegevuseks tarbeks riigi või munitsipaalmaa kasutusõiguse andmine waldorfkoolidele;
- EVWLÜ aktiivne osalus haridusseadusandluse kujundamisel sh jätkuv koostöö HTM-i ja REKK-ga waldorfkoolide tuumõppekava tunnustamiseks.

Lisa 1. Steiner-waldorfhariidus Euroopas. Põhimõtete ja püüdluste avaldus²⁴

Steiner-Waldorfhariiduse Euroopa Nõukogu (ECSWE)

Neile, keda see puudutab

Euroopas on koolil õigus nimetada ennast Steiner või waldorfkoolis, kui kool on rahvusliku organisatsiooni liige või, selle puudumisel, Steiner-Waldorfhariiduse Euroopa Nõukogu liige. Kuna waldorfkoolide liikumine on rahvusvaheline, tunnustavad ja töötavad ECSWE-sse kuuluvad koolid kindla ühiste printsiipide koondi alusel.

Steiner-waldorfhariidust toetav filosoofia põhineb keha, hinge ja vaimu ühendava inimolevuse tunnistamisel. Ideede kogumit ja uurimistegevust, mis inspireerib hariduslikke põhimõtteid, nimetatakse „antroposoofiaks” ning see tähendab inimolevuse ja maailma olemuse terviklikku ja põhjalikku uurimist.

Mõiste „antroposoofia” võttis kasutusele Rudolf Steiner 20. sajandi alguses, et kirjeldada oma tööd ja uuringuid elu, inimkonna ja maailma põhiolemusest. See uurimistöö üritas haarata käegakatsutavaid, materiaalselt tõestatavaid komponente ja vähem käegakatsutavaid vaimseid olemasolu ja reaalsuse dimensioone. Antroposoofia on teadmiste, tegevuste ja uuringute arenev kogu. Töö sisaldab tahte-, emotsionaalsete ja tunnetuslike võimete uurimist. Neid võimeid pole sageli võimalik haarata kaasaegsete tõendamise-, tõestus- ja kontrollistandardite alusel, siiski on need olemuslikud vahendid, mille kaudu inimolevus, ja eriti kasvav laps, on võimeline looma kogemusi, õppimisprotsesse ja võimekusi, mis teenivad teda kogu elu jooksul.

Steiner-waldorfhariiduse andjad õpivad ja uurivad antroposoofia aspekte, et täiendada ja arendada oma tööd õpetajana koolides ja õppeasutustes. Antroposoofia aluseks olevaid filosoofilisi ja metoodilisi lähenemisviise käsitletakse kui isikliku ja ametialase arengu abivahendeid, neid ei õpetata koolis õppeaine või uskumusena.

Sellele kirjale on lisatud põhimõtete ja püüdluste avaldus, mis kooskõlastati ECSWE kokkusaamisel Timisoaras Rumeenias 2009.a mais. ECSWE on katusorganisatsiooniks 650 steiner-waldorfkoolile Euroopas.

Christopher Clouder
(CEO) ECSWE

²⁴ Käesolev tõlge on esialgne versioon. EVWLÜ jätkab tööd korrektse tõlkevariandi saavutamiseks.

Steiner-waldorfhariidus Euroopas Põhimõtete ja püüdluste avaldus – mai 2009

Sissejuhatus

Steiner-waldorfhariiduse keskmes on austus iga lapse ja tema lapsepõlve puutumatuse vastu, mis on omakorda aluseks lastele omastele õigustele ja aktiivseks toeks inimlikule ja kultuurilisele mitmekesisusele. Hariidusliku lähenemisviisi aluseks on idee, et inim- ja maailmakogemused on ühinenud vaimses aspektis ja mõõtnes.

Steiner-waldorfkoolid ja koolieelsed lasteasutused püüavad ülal hoida eetilisi põhimõtteid ja väärtusi, säilitades professionaalse ülesehituse ja tegutsedes neile sobivas õiguslikus raamistikus. Nad on loodud mittetulundusorganisatsioonidena.

Hariidustegevuse aluseks koolides ja lasteasutustes on antroposoofia - arenev tööde kogum, mille rajas teadlane, filosoof ja õpetlane Rudolf Steiner (1861-1925), keskendudes kasvava lapse loomusele ja integreeritud lähenemisele õpetamises ja õppimises. Rõhutatakse hoolivuse ja õppimise duaalset aspekti. Hariiduslikud lähenemisviisid hõlmavad pedagoogikat, õppekava, õpetamise ning õppimise hindamist ja väärtustamist ning ka koolide ja asutuste organisatsiooni, majandamist ja haldamist. Hariiduselu ja -tegevuse kujundamine tugineb järgmistel printsiipidel:

Hariidus:

- Hariiduse eesmärgiks on ühiskondliku teadlikkuse, enesetunnetuse ja eetilise intelligentsuse arendamine aktiivse globaalse kodanikkonnani.
- Hariidus on ühiskondlik ja kultuuriline ülesanne, mida teostatakse avalikus sfääris ja mis omab unikaalset tähtsust igale isikule.
- Hariiduse inspiratsiooniks on kasvava lapse loomuse vaatlemine ja mõistmine selleks, et võimaldada õpetajal vastata iga lapse potentsiaalile, avalduvatele oskustele ja arenevatele omadustele.
- Pedagoogiline lähenemine, õppekava sisu ja materjalid ning õpetamismeetodid seostuvad õpilaste ea ja arenguvajadustega²⁵.
- Hariidus pakub toitu kehale, hingele ja vaimule, soosides praktilisi, esteetilisi ja tunnetuslikke õppimise ja arenemise meetodeid.
- Hariidus püüab võimaldada isiksuse unikaalse potentsiaali avaldumist. Selles mõttes on hariidus heaolu ja tervise mõjur – salutogenees²⁶.
- Pedagoogiline lähenemine on terviklik (holistiline), kunstiline ja kujutluslik (imaginatiivne); ainetevaheline (interdistsiplinaarne) ja laiendatud²⁷,
- Keskseteks punktideks on kohaste ja mitmekesiste oskuste omandamine, erinevate mitmekülgsete pädevuste ning sobivate ja positiivsete õpiharjumuste) arendamine.
- Hariiduslik eetos (vaim) on kõikehõlmav ja mittevalikuline soo, rahvuse, religioossete või muude uskumuste, etnilise ja sotsiaalse tausta suhtes. Koolid ja hariidusasutused

²⁵ Hariiduslik lähenemine (hariiduskäsitlus) rajaneb arusaamal, et iga isik areneb kogu elu käigus ja eriti lapsepõlves läbi üksteisele järgnevate füüsiliste, emotsionaalsete ja tunnetuslike astmete ning muutuste. Hariiduse ülesanne on tegeleda õppijaga lähtuvalt arengumuutuste ja kasvamise etappidest.

²⁶ Salutogenees – salus, salutus (Ladina k) = tervis + genesi (kreeka k) = päritolu, algus. Salutogeneesi all mõeldakse „tervise päritolu“ vastandina traditsioonilisele patogeneesi (pathein = kannatama) mõistele. See uus paradigma meditsiinis sai alguse USA-s möödunud sajandi 60-ndatel, aga kinnitas Euroopas kanda alles 90-ndatel, kui kasvavad tervishoiuteenuste kulud tõmbasid enam rahvusvahelist tähelepanu uuele „tervise“ kontseptsioonile.

²⁷ Laiendatud õppimine – ilmneb kui õppimist ja õpetamist taaskäsitletakse või teistes tundides või õppeperioodides lisaks määratud aine- või tunniajale (-mahule). Näiteks teemat „kohalik geograafia“ võib laiendada muusika, maalimise ja inglise keele tundidesse. Elkind (1999) märgib seda „laiendatud õppimise“ kontseptsiooni steiner-waldorfhariiduse post-modernse kvaliteedi käsitlemisel.

töötavad, et vastata õpilaste individuaalsetele võimetele ja pädevustele ning, kus ressursid ja kontekst seda võimaldavad, laste ja noorte inimeste täiendavatele õpivajadustele.

Väikelaps:

- Väikelapsee tähelepanu keskpunktis on väikelapse meelte harimine kogemusliku õppega.
- Rütmi olemasolu (fenomen) ja kvaliteet on põhiliseks liikumapanevaks jõuks varases lapseas.
- Väikelaps on oma loomult jälgendav (matkiv) ja väikelapse kasvataja teostab sobivaid praktilisi tegevusi, mis vääriavad jälgendamist.
- Lapse algatatud kujutlusele põhinev (imaginatiivne) mäng, mis vaheldub juhendatud loodus- ja inimtegevuse kogemisega, on õppimise ja arenemise lähtekoht esimestel eluaastatel. Individuaalse loovuse seeme hakkab idanema sel ajal.

Koolilaps:

- Ametlik õpetamine ja õppimine algab koolivalmiduse hindamise alusel. Koolivalmiduse hindamisel eelistatakse „ajalisusele” pigem kasutada lapse arengutaseme ja sotsiaalse vanuse näitajaid.
- Rütm ja jätkuvus, kujutlusvõime, uurimine ja aktiivne kaasatus on õppimise protsessi põhijooned.
- Klassiõpetaja kannab alg- ja keskastmes peamist vastutust klassi eest, et tagada õpilaste ja õpetajate vahelise koostöö järjepidevust.
- Õpetaja kujundab klassiruumi ja õpikeskkonna tundide kavandamise, ettevalmistamise ja ülesehitamisega (struktureerimisega) ning klassikogukonna (koosluse) siseste ehedate (autentsete) suhete arendamisega.
- Õpilaste õppimist ja edusamme toetatakse pakutud õppimisvõimaluste ja käsitletud õppematerjali alusel toimuvate õpetajate poolsete jätkuvate kontekstualiseeritud vaatluste, hindamiste ja väärtustamisega.

Nooruk:

- Vastukaaluna arutlemisele, kriitilisele mõtlemisele ja probleemilahendamisele, mida koolitatakse noorukieas, ilmnevad noores inimeses individuaalne sisemine tundeelu ja identiteet.
- Haridus püüab pakkuda noortele inimestele kogemuslikku ettevalmistust saamaks ühiskonna aktiivseks osaliseks, kes on haaratud elukestvasse õppimisse, enda ja maailma avastamisse.
- Noore inimese hariduse põhiosised on ratsionaalse loogilise mõtlemise arendamine, ühiskondliku ja emotsionaalse õppimise pädevuste edendamine, praktilisse ellu kaasamise võimaldamine ning elu ja tähenduse kohta küsimuste loomise ja esitamise toetamine.
- Noore inimese elu ja haridusteed toetatakse kunstipärase lähenemisega õppimisele ning õpetamisele ja huvituvale ning uuriva suhtumise julgustamisega.
- Õppekava materjal (sisu) ja hariduslik lähenemine püüavad tasakaalustada sisu ulatust detailse analüütilise teravustamisega õppeainete ja õppekava teemade üleselt.
- 16. eluaastast alates on noore inimese õpiprotsessi ja haridustee võtmeaspektideks teistsugused õpistiilid, õppesisu ning -metoodika. Neid aspekte toetatakse ja rikastatakse juhendatud õppimise (uurimise) ulatusliku kogemisega põhiainetes, iseseisvate projektide ja õpimapi (portfolio) töödega, praktilis-kutsealase tööga ja sotsiaaltöoga. Sellise õppimise ja arenemise protsessiga omandab ja arendab noor inimene pädevusi kaalutlevaks otsustamiseks, eneseteadlikkuseks, isiklikuks vastutuseks ja enesest lähtuvaks eetiliseks käitumiseks.

Rakendamine - ained ja harud:

- Õpetamise ja õppimise kava viitab rahvusvahelise raamõppekava materjalidele ja õpipädevustele.
- Igal koolil on oma visioon, kooli arengukava ja hariduskava sh sõnastatud hariduslikud eesmärgid ja suunad.
- Seal kus võimalik, on õppekavas ära toodud waldorfpedagoogikale iseloomulikud õppeained – eurütmia, vormijoonistamine, botmervõimlemine –, mille eesmärgiks on parendada ja kasvatada ruumilist teadlikkust, kindlustunnet ja väljendusoskust.
- Võõrkeeles õppimine algab esimesest kooliaastast.
- Erinevate tehnoloogiate arenemist ja kasutamist ühiskonnas käsitletakse laiaulatuslikult erinevates õppeainetes sh loodus- ja ühiskonnaainetes (teadustes). Info ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) ulatuslikku kasutamist ühiskonnas tunnustatakse ning hariduslik lähenemine IKT-le ja IKT rakendamine noorte inimeste elus asetatakse ajalooliste, kultuuriliste, ühiskondlike ja tehnoloogiliste muutuste konteksti. IKT kirjaoskust käsitletakse tähtsa eluks vajaliku oskuseks ning ametlikult tutvustatakse ja arendatakse seda alates puberteedieast.
- Loodusmaailmale ja -teadustele lähenetakse vaatlusel põhinevatest ja teoreetilistest vaatenurkadest.

Õpetamine:

- Haridustegevust käsitletakse kutsena, professionaalse asjatundlikkuse tee ning kunstina.
- Õpetajad ja haridustöötajad läbivad steiner-waldorfhariduse põhimõtteid ja praktikat käsitleva spetsiaalse koolituse.
- Kõik kolleegid osalevad isiklikus ja erialases arendustöös ja õppimises, mis põhineb individuaalsel ning kollegiaalsel uurimistegevusel ja õppimisel.
- Õpetajaid ja haridustöötajaid toetatakse aktiivselt eneserefleksiooni pädevuste arendamisel ning efektiivseks õpetamiseks vajalike loovjõudude ja oskuste omandamisel.
- Lugude jutustamine ja ettevalmistatud materjali vaba esitamine on hariduselus mõjuvõimas ning omanäolist väljakutset esitav vahend.

Väline kontekst ja kogukond:

- Hariduselu on kooskõlas kohaliku kultuuri ja oludega ning koolid on aktiivselt haaratud oma kohalikes kogukondades.
- Õpetamise ja õppimise kavad püüavad noori ette valmistada kohasteks hindamiseks ja eksamiteks, mis kaasnevad steiner-waldorfharidusest riiklikusse haridussüsteemi astumisega.
- Sidusa teadlikkuse arendamine on kooliteed läbiv iseloomulik joon.
- Koolid on õpi-, praktika- ning ühiskondlik-kultuurilised organismid, kus õpetajad ja vanemad aktiivselt osalevad koolikogukonna elus, kandes jagatud rolle ja vastutust.
- Õpetajad ja töötajad kohtuvad nõuandva koguna, mis kannab igapäevast erialast vastutust hariduselu ja kooli õppimise kvaliteedi eest.
- Koolid ja haridusasutused pürgivad koostööle põhineva majandamis- ja juhtimismudeli poole, kus kogu organisatsiooni vastutus ja aruandekohustus on määratletud ja jagatud läbipaistvalt.

Vastu võetud ECSWE poolt Timisoaras, Rumeenias 10. mail 2009. a

Lisa 2. Põhja-Ameerika Waldorfkoolide Assotsiatsiooni (AWSNA) ühised printsiibid

AWSNA Shared Principles

The following list of shared principles has been developed, and will be reviewed periodically, to describe the kind of school that AWSNA believes it can serve and that, in turn, can benefit from the AWSNA network and services. Accreditation by the association is assurance to the public that these shared principles have been met and that the school's success in meeting these shared principles is periodically reviewed.

A key principle of Waldorf education is the fundamental relationship between teacher and child. The success of this relationship depends upon the vital and living presence of a number of elements in the pedagogical life of the school. For each of these elements, a conscious and active use of anthroposophical methods is implicit. These elements include:

- A keen interest in and study of each child in the teacher's care
- An on-going study of human development, especially as it relates to a teacher's specific classes
- A commitment to community building and positive collegial working
- A wide interest in a teacher's subject area and in the world as a whole
- A commitment by the teacher to the cultivation of her/his own creative sources
- An active practice of self-reflection by the teacher.

These shared principles have been developed to focus on the elements that should be common to all Waldorf schools. The approval of a school, however, for accreditation shall not be contingent upon literal compliance with every detail of the shared principles. Wherever the provisions of a particular principle are waived, however, there shall be sufficient evidence that the intent of those provisions is being observed.

It is believed that the ultimate test of a school's quality is the measure of how well the school does what it purports, represented by the degree of congruence between the school's mission and program, as well as between its purposes and results.

A. Purpose, Goals, and Philosophy

- A1: The school is an independent institution working out of the pedagogical indications of Rudolf Steiner, based on anthroposophy, the philosophy initiated by Rudolf Steiner.
- A2: There is a clearly articulated statement of educational mission, philosophy, and goals that reflects the individual character of the school, based upon sound Waldorf educational tenets. Such statement reflects the characteristics and needs of its students and is implemented by a specific statement of shared visions manifested in the educational program.
- A3: The statement of educational mission, philosophy, and goals is approved by the school; it shall be understood and supported by the school community.
- A4: The development and periodic review of the mission and vision of the school are a collective effort involving faculty, administrators, parents, board, and students, as deemed appropriate.
- A5: The school teaches in an age-appropriate manner that rejects all forms of indoctrination of its students and lays the foundations for the capacities of creative and independent thinking.
- A6: There is full disclosure of the schools mission, policies, programs and practices.
- A7: There is a high degree of congruence between the stated mission of the school and the actual program and practices of the school.
- A8: The school demonstrates its commitment to inclusiveness in gender and cultural diversity through its governance and leadership, curriculum, support programs, staffing, and activities.

B. The Educational Program, Activities and Student Services

- B1: The faculty is responsible for the educational program of the school and strives continually to recreate and renew the Waldorf curriculum according to the indications of Rudolf Steiner. An understanding of these indications is developed through the collegial workings of the full faculty and each individual faculty member.
- B2: A central understanding is that the education meets the needs of the developing child according to the insights of Rudolf Steiner, the continuing work of Waldorf educators, as well as contemporary insights that are considered compatible and appropriate.
- B3: The school promotes student development in thinking (e.g. cognitive), feeling (e.g. affective), and willing (e.g. psychomotor) in an age appropriate manner by addressing the emerging individuality of the whole human being in both the process and the content of the curriculum.
- B4: The educational program needs to include sufficient diversity and recognition of resources to meet the capacities, learning styles, developmental needs, and cultural backgrounds of the students enrolled. The school enrolls only students whose needs the faculty believes it can meet.
- B5: The school's educational program includes a balance of language, mathematics, natural science, social science, humanities, fine arts, practical arts, performing arts, physical education and practical work experience as is appropriate for the age, needs, and abilities of students enrolled in the school.
- B6: The faculty is responsible for ensuring review, evaluation, and development of the curriculum on a regular basis.
- B7: The faculty provides regular oral and written assessment of progress for each student at all age levels and shares these assessments with the family in an open and timely manner. The school is able to document appropriate information regarding student performance in its student records.
- B8: The school provides adequate access to program support including guidance services; special needs support, and health services.
- B9: The educational program addresses the rhythmic element within each lesson, the day, the week, the month, and the year.
- B10: The length of the school day and year will be sufficient for the total school program and will meet all applicable legal requirements.
- B11: The school maintains records for students containing information required by law and as necessary for the operation of a quality program.
- B12: The school provides or has access to appropriate and sufficient instructional materials and equipment necessary for the requirements of the instructional program and the needs of the students.
- B13: The school provides sufficient access to quality library and/or media center facilities, or suitable alternatives, as indicated by accepted Waldorf practices.
- B14: If there is a residential program, it must be conceived and staffed to suitably fulfill that aspect of the school's program, particularly with respect to the portion of the day outside regular classroom hours. Applicable health and safety regulations shall be fully observed.
- B15: The relationship between the school and any special programs it offers on a supplementary basis (summer sessions, student exchange, extra-curricular, work experience, beforehand after-school programs, special needs education, seminars, institutes, etc.) is fully disclosed. The operation of supplemental programs shall not be in conflict with the school's purpose.

C. School Governance, Administration, Finance and Law

- C1: The school is incorporated as a not-for-profit organization and shall have been granted 501(c)(3) status by the Internal Revenue Service in the United States, or have the equivalent not-for-profit incorporation and tax-exempt status in Canada or Mexico.
- C2: The school and its governance structure are organized with sufficient independence from other organizations, so as to ensure its ability to fulfill its mission and to control its own destiny.
- C3: The school is developed and organized so as to carry out policies effectively. It is responsible for the educational program, personnel, facilities, and resources, to include the employment of all teachers, staff and support personnel.
- C4: The school provides clearly stated decision-making processes for the administration of the school, for strategic planning, for the periodic review of school organization, and for appropriate development of programs and services.
- C5: The school has clearly defined programs for regular evaluation of the performance of administration, teachers, and staff, and understood procedures for non-renewal and termination of employment.
- C6: There is no discrimination against any person in admissions, employment, or otherwise because of ethnicity, creed, gender or national origin in violation of federal, provincial, state and local laws and regulations.
- C7: The school maintains facilities and equipment that are aesthetic and meet health, fire, safety, and sanitary standards.
- C8: The school generates necessary resources for providing and maintaining physical facilities, equipment and materials adequate to support the program of the school.
- C9: The school has appropriate procedures for management of financial resources including process for annual budget-making, accounting, auditing such accounts, investing, and long-range planning.
- C10: The school provides adequate fundraising, public relations, and financial management support to achieve the school's mission.
- C11: The school will have an external accounting firm complete an annual financial report. This can be either a compilation, a review, or an audit, except in the case of the final fiscal year preceding the on-site evaluation visit at which time at least a review-level report will be done.
- C12: The school periodically reviews and evaluates its processes of governance and administration.
- C13: The school publishes a tuition and fee schedule appropriate to its operations and clientele as well as a refund policy that is communicated and meets legal and ethical considerations.
- C14: The school implements appropriate policies and procedure regarding financial reporting and record keeping as necessary to its effective, ethical, and legal operations and is able to evidence that those records are kept in a safe and professional manner.
- C15: The school complies with the required AWSNA septennial evaluation/accreditation program including a self-study, visitation by an AWSNA team, and prescribed follow-up activity and reports. (Schools in a ten-year cycle with another accrediting agency may request a variance.)

D. Personnel

- D1: The administration, teachers, and staff are qualified for their positions and responsibilities by education and/or experience. Teachers have a formal preparation, or the equivalent, for Waldorf/Steiner teaching, or are engaged in such preparation.
- D2: There are clear, established procedures for recruiting, screening, interviewing, hiring, supporting, evaluating, and dismissing of personnel.

- D3: There are fair and appropriate personnel policies, salaries and benefits for all personnel and these policies are written and readily available for all co-workers.
- D4: After mutual agreement for compensation, term of employment, and principal duties and responsibilities, each teacher and staff member is informed in writing.
- D5: The school has a clearly, stated program for professional growth.
- D6: There are adequate procedures for identifying changing needs and priorities in teacher and staff requirements.
- D7: Every teacher and staff member will participate in a fair and regular form of evaluation. D8: The school has a clearly articulated written policy for expectations of professional behavior.
- D9: The school keeps accurate and complete personnel records as required by law and as necessary for its effective operations and they include professional qualifications and credentials.

E. Community of the School

- E1: The school has an organization and procedures for effective communication among, and involvement of, parents, students, alumni, and friends of the school in a way that is appropriate to their interests as well as the purposes and objectives of the school.
- E2: The school has clearly defined and stated admissions and dismissal policies and procedures consistent with the stated mission and philosophy of the school and which provide the general criteria upon which admissions and dismissals are made.
- E3: Parents (or guardian) are fully informed of their financial and other responsibilities to the school prior to enrollment.
- E4: The school has a clearly articulated and written policy of the expected and acceptable behavior of students and parents.
- E5: The school demonstrates that it provides adequate and competent supervision of all its students and that sufficient and appropriate disciplinary policies and procedures are implemented to provide for a safe and positive learning environment.

The Self-Study/Evaluation Process

Schools that have completed the evaluation process invariably find that the principal benefit is the spirit of inquiry that develops in the school community as a whole concerning the school's qualities, needs, and plans for the future. Of all the components, it is the self-study conducted by the school itself which most contributes to this spirit of inquiry and to a commitment for self-improvement. The purpose of the material that follows is to help the school develop an evaluation plan and process that will most effectively stimulate and nurture such inquiry and commitment. AWSNA maintains the evaluation schedule for the next seven years. Schools that are due for re-evaluation are sent reminders and suggestions in special mailings in the two summers preceding the school year in which the evaluation visit will occur.

Lisa 3. **Waldorf-nime päritolust**²⁸

1763. aastal sündis Saksamaal Heidelbergi lähedal Walldorffis Johann Jakob Astor, kes lahkus teismelisena Londonisse ja sealt edasi Ameerikasse. Ameerikas alustas ta äriettevõtlusega, milles saavutas ülemaailmset edu karusnaha- ja kinnisvaraäris. Nii majandus- kui ühiskonnaelus olid edukad ka Johann Jakob Astori järeltulijad. Äriettevõtmistes hakati kasutama Waldorf-Astoria nime. Selle nime all on tuntud näiteks hotellid. Esimese Waldorf-Astoria hotelli rajas 19. sajandi lõpul William Waldorf Astor. Ameerikas oli nimest Walldorf kadunud üks „l“ ja nimi muutus Waldorffiks.

Esimese waldorfkooli rajas Stuttgardis Waldorf-Astoria sigaretivabriku direktor ja kaasomanik Emil Molt koostöös Rudolf Steineriga sigaretivabriku tööliste lastele. Otsustades Waldorfi nime kasuks, loodi seos Waldorfi nime ajaloo ja tuntusega. Waldorfil oli maine, mis tähendas ülemaailmset edu, kvaliteeti ja majanduskasvu, lisaks tekkis partnerlus kooli ja majanduselu vahel. Esimese waldorfkooli rajamisel said Rudolf Steineri vaimsed kujutlused ühineda majanduslikega, mida esindas Emil Molt. Seega on Rudolf Steiner waldorfpedagoogika ja Emil Molt esimese waldorfkooli rajaja. Rudolf Steineri kõikehõlmav visioon uuest ühiskonnakorraldusest, mis kultuurielule, kuhu ka kool kuulub, piisavalt vabadust pakub, leidis esimese teostuse. Kui aastaks 1919 oli “waldorf” saanud majanduslikuks margimõisteks, siis nüüd omandas see ka kultuurilise mõõtme. Waldorfkoolid levisid kiiresti, Ameerikas asutati esimene waldorfkool juba 1928. aastal New Yorgis. Ka reformpedagoogika vallas kõneldi peagi waldorfpedagoogikast. Kui Waldorf-Astoria sigaretivabrik veeres allamäge, see ei elanud üle 1928/29 aasta ülemaailmset majanduskriisi, siis 90 aastat waldorfpedagoogikat ja ligikaudu 200 waldorfkooli Saksamaal ja 1000 kogu maailmas koos kasvutendentsiga, on oluliselt kaasa aidanud mõiste *waldorf* sidumisele pedagoogika ja kooliga.

Nimeandjaga seob selle veel tänapäevalgi kvaliteedinõue. Materiaalsete toodete puhul on see alati oluline olnud. Kooli, hariduse ja kasvatuses vallas on kvaliteedimõiste uus. Standardite ja tunnuste otsingul jõutakse piirideni, kus keskne on inimene ise. Ilma kvaliteetse kasvatuseta pole võimalik kooli teha. Kui seda tahetakse, siis on selleks ühest küljest tarvis mitmekesisust hariduses, teisest küljest finantsiliselt võrdseid šansse konkurentsitingimustes. Tänapäeval pole olukord tasakaalus ja selle harmoneerimine kuulub tuleviku kultuuripoliitika hädavajalike ülesannete hulka, mida rõhutavad veelgi rahvusvaheliste võrdlevate uuringute, nagu TIMSS ja PISA tulemused.

Nimekaitse Õiguslikult on “Waldorf” kaubamärgiga kaubad (nt tubakas) ja teenused (nt hotellid) koondatud 42 erinevasse tooteklassi. Kaitse on ka rahvusvaheliselt reeglustatud. Kaubamärki kaitstakse Saksa Patendiametis rahvusliku margina, Euroopa Patendiametis Madridis EL margina või ülemaailmselt igal maal rahvuslikult. Koolid kuuluvad selle süstemaatika järgi teenuste valdkonda. Nimekaitse temaatika kohta on loomulikult erinevaid käsitlusi ja arvamusi, kas pedagoogilist tegevust tohiks piirata sel viisil. Nimekaitse jääb diskuteeritavaks teemaks, kuna koos “waldorf” nime tuntuse kasvuga ka seda mõistet soovimatult kasutatakse.

Vastavalt Rudolf Steineri testamendile, võttis Saksa Vabade Waldorfkoolide Liit (*Bund der Freien Waldorfschulen*) asutamisel 1933. aasta sügisel “Rudolf Steineri” ja “Waldorf” nime kasutamise õigused üle Stuttgardis asuvalt esimeselt waldorfkoolilt. Rudolf Steiner oli enne oma surma (1925) usaldanud selle kooli hoolde kõigi Saksamaal asuvate koolide majandusliku ning pedagoogilise juhtimise. Pärast keelustamist natsionaalsotsialismi

²⁸ Tekst on refereeritud raamatust: Hofrichter, Hansjörg; Waldorf. Nime lugu; väljaandja: Pädagogische Forschungsstelle beim Bund der Freien Waldorfschulen e.V., 2005

ajal, taasasutati Vabade Waldorfkoolide Liit 15. juulil 1949. Kui tekkis konkreetne oht, et “Mooni-sekti” koolid asutatakse “Waldorfi” nime kasutades, laskis Vabade Waldorfkoolide Liit nime kaitsta. Alates 2. oktoobrist 1982 on Saksa Vabade Waldorfkoolide Liit mõlema teenuskaubamärgi, nii “Waldorf” kui ka “Rudolf Steiner” seoses pedagoogiliste teenustega klassides 41 ja 42, õiguslik omanik. Ta omab Münchenis asuva Saksa Patendiameti kaubamärkide registrisse numbrite all 1048930 “Waldorf” ja 1048931 “Rudolf Steiner” kantud kaubamärkide õigusi. Praktikas tähendab see, et nende nimede kasutamine seoses pedagoogiliste teenustega reklaamimisel või muul esiletõstval viisil, nt kooli või mõne muu asutuse nimes, pole õigusliku omaniku loata lubatud. See kehtib ka allnimetuste kohta (nt Kool Rudolf Steineri pedagoogika alusel). Alates 1993. aastast on mõlemad nimed registreeritud kaitstud kaubamärkidena paljudes maades: kas Rahvusvahelise kaubamärgi raamides Madridis asuva organisatsiooni *Mondiale de la Propriete Intellectuelle* vahendusel, või rahvuslikul tasandil neis maades, mis pole ühinenud Madridi leppega. Täpne nimekiri on saadaval Saksa Vabade Waldorfkoolide Liidust. Seega võib seda nime kanda vaid see, kes on Saksa Vabade Waldorfkoolide Liidu liige või Liidult selleks nn kasutusloa on saanud. Eesti waldorfkoolide nimekiri on Saksa Waldorfkoolide Liidu kodulehel aadressil <http://www.waldorfschule.info/de/schulen/waldorfschulen-weltweit/waldorfschulen-weltweit.html?land=EST>

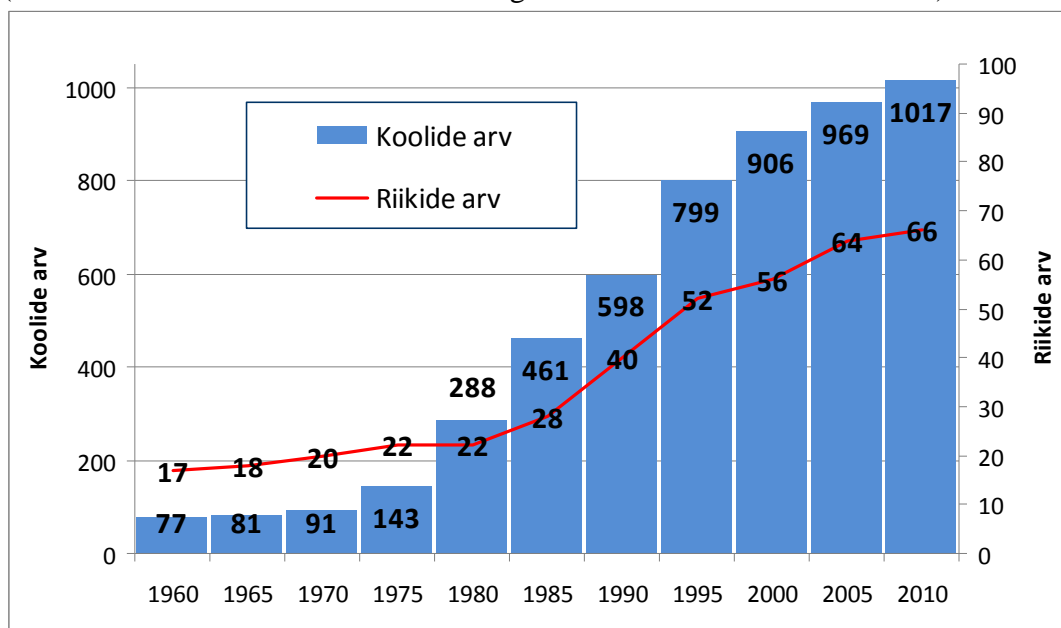
Saksa Waldorfkoolide Liit on vastutav nende nimede kaitse eest üle maailma, kuid jagab kasutusõigust vabalt ja ilma pikaajaliste juriidiliste protseduurideta, kui vastaval maal on olemas oma waldorfkoolide ühendus. Neil juhtudel korraldatakse asi Ida-Euroopa koolide Assotsiatsiooni (IAO, *"Internationale Assoziation für Waldorfpädagogik in Mittel- und Osteuropa und weitere östliche Länder e.V., International Association for Waldorf Pedagogy in Middle and Eastern Europe and other Eastern Countries*) poolt ja tihedas koostöös organisatsiooniga Rudolf Steineri Kasvatuskunsti sõbrad (*Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners e.V., Friends of Waldorf Education*), kes on tegevad kogu maailmas. Rahvusvahelisele Waldorflasteaedade Ühendusele anti õigus kasutada nime “Waldorf” ja “Rudolf Steiner” ning samuti lubada seda teha lasteaedadel Saksamaal ja paljudes teistes maades. On olemas ka juriidiline argument nimede kaitsmiseks. Esimene isik, kes registreerib avatud turul toote või teenuse kaubandusliku nime saab selle nime suhtes eksklusiivsed õigused.

Saksa Vaba Waldorfkoolide Liit on laiendanud “waldorf” nime kaitset 28 tootele. Nii on nt Käthe Kruse kompaniil litsentsiiniimetatud “waldorfnukkude” tootmiseks. See ei mõjуста ei nukkude valmistamist koolides ega nukuvalmistamiskursusi ega piira nende nukkude müümist koolilaaadel. Teised äriettevõtted aga ei tohi enam waldorfnukke turustada. Teine näide puudutab kirjutusvahendeid. Firma “LYRA” on kontaktis waldorfkoolide ja nende õpetajatega tundma õppinud koolide vajadusi. Selle tulemusel on disainitud Waldorf Selection: jämedate värvipliatsite seeria, mis rahuldavad nii ergonoomilisi kui ka esteetilisi vajadusi, kuna nad on ülevärvimata ja ümardatud kolmnurkse kujuga. Valik ei sisalda musta ja valget pliatsit ning koosneb kuuest või kaheteistkümnest värvist, mida waldorfõpetajad kõige enam tellivad. Ka selles tootekategoorias (16 kirjutusvahendit) on “waldorf” kaubamärgi õigused Saksa Waldorfkoolide Liidul. “LYRA” firma on saanud lepinguga selle kaubamärgi litsentsiõigused.

Lisa 4. Ülevaade waldorfkoolide liikumise arengust aastail 1960–2007²⁹

Tänapäevaks on waldorfkoolide liikumine muutunud rahvusvaheliseks ning selle laienemine on viimastel kümnenditel olnud märkimisväärne. Kõikjal, kus inimesed otsivad alternatiivse hariduse, rajatakse waldorfkooli. Maailmas on praeguseks ligikaudu 1000 waldorfkooli 65 riigis. Lisaks on veel 10 riigis olemas vähemalt waldorflastead. See areng ei ole olnud ühtlase kiirusega ja pidev (vt joonis).

Joonis. Waldorfkoolide ja riikide, kus tegutsevad waldorfkoolid, arv aastail 1960–2010* (2010 andmed on Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners ennustus)

Allikas: Siin ja edaspidi antud peatükis on kõikide jooniste allikas Rudolf Steineri Kasvatuskunsti Sõbrad (*Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners e.V.*)

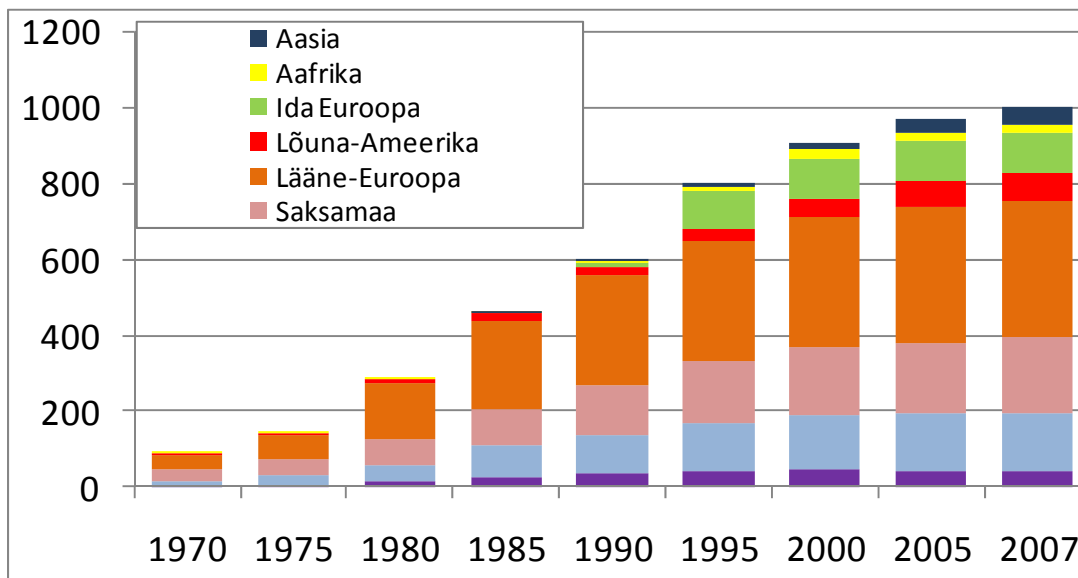
1970. aastatel algas kiire laienemine kiirusega 20–55 uut waldorfkooli igal aastal. Kui aastani 1975 võttis koolide arvu kahekordistumine aega 20 aastat (71-lt 143-ni), siis see arv kahekordistus jälle juba aastal 1980 (288 kooli) ja jälle aastal 1989 (569). Suurim kasv toimus ajavahemikul 1980–1996.

Sarnasel moel on waldorfharidus laienenud uutesse riikidesse. Kui 1980. aastal oli veel vaid 22 riiki, kus oli waldorfkooli, siis järgnesid geograafiliselt jagatult):

- 80-ndatel: Ecuador (kuni 1996), Mexico (uus), Peruu, Egiptus, Island, Liechtenstein, Luxembourg, Portugal (kuni 1996), Hispaania, Ungari, Iisrael, India, Jaapan (kokku 14 riiki).
- 90-ndatel: Keenia, Tansaania, 8 Ida-Euroopa riiki sh Eesti, Horvaatia, Sloveenia, Venemaa, Gruusia, Armeenia, Kõrgõzstanis, Kasahstan, Taivan, Tai, Filipiinid (kokku 20 riiki).
- alates aastast 2000: Costa Rica, Ecuador (uus), Salvador (kuni 2007), Namiibia, Portugal (uus), Slovakkia, Tadžikistan, Pakistan, Hiina, Nepal and Lõuna-Korea (kokku 11 riiki).

²⁹ Allikas: Antud peatüki teksti koostamisel on refereeritud Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners kodulehel publitseeritud materjale (<http://www.freunde-waldorf.de/>). Materjalide kasutamiseks on saadud vastav luba.

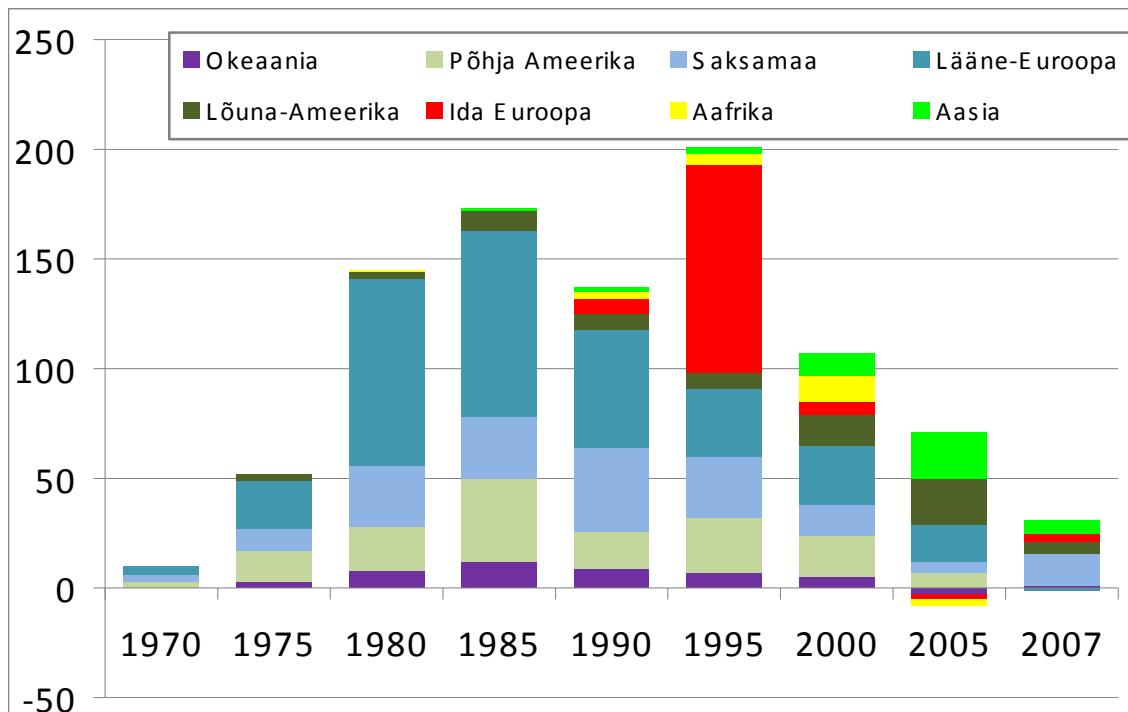
Joonis: Waldorfkoolide arv regiooniti aastail 1970–2010

Waldorfhariiduse regionaalne areng

Põhja-Ameerikas ja Lääne Euroopas ning Austraalias/Uus-Meremaal tekkisid uued koolid üsna kiiresti, seda eriti kuni 80. aastate lõpuni. Lõuna-Ameerikas on olnud suhteliselt ühtlane kasv (kiirendusega aastail 1996–2006). Sellele järgnes aastail 1990–1997 tugev laienemine Ida-Euroopas ning aastail 1996–2000 algas uus kuid väiksem kasvuline Aafrikas. Aastast 2000 on märgata kasvu laienemist Aasiasse.

Joonis: Waldorfkoolide arvu kasv regiooniti aastail 1970–2007

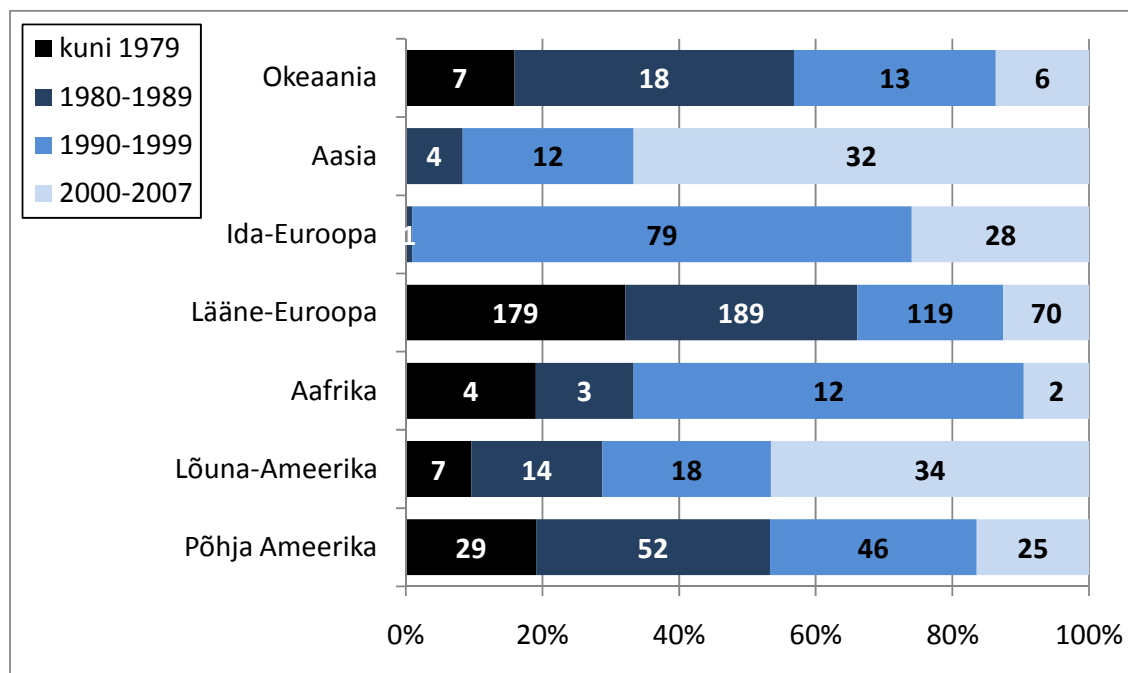
Lõuna-Ameerikas oli 1980. aastal vaid 9 kooli: 4 Brasiilias, 2 Argentiinas ja 1 Tšiilis, Kolumbias ja Uruguais. 1985. a oli piirkonnas juba 18 kooli, sellest 8 Brasiilias. Aastail 1990–1999 kasvas koolide arv aeglaselt 25 koolilt 42-ni, siis tekkis kolme aasta jooksul 15 uut algatust. Tänapäeval on piirkonnas 72 kooli.

Ida-Euroopa esimesed koolid avati 1989. a Ungaris, 1990. a Eestis, Tšehhis, Rumeenias ja Venemaal. Sellele järgnesid 1991. a Läti ja Ukraina, 1992. a Moldaavia, Poola, Sloveenia, 1993. a Horvaatia, 1994. a Armeenia, 1995. a Leedu ja 2001. a Slovakkia. 5 aasta jooksul (1991–1995) alustas ligikaudu 100 kooli ning 1998. aastal saavutati tipp 110 kooliga. Sel ajal oli Venemaal üle 30 algatuse ja Rumeenias üle 20 algatuse (siin veel lisaks klassid riigikoolides), tänaseks on alles vastavalt 28 ja 14 kooli. Vastandina sellele on pidev kasv aset leidnud Ungaris (23 kooli) ja Tšehhis (12 kooli).

Aafrika 1995. aastaks oli Aafrikas vaid 12 waldorfkooli (10 Lõuna-Aafrika Vabariigis, 1 Keenias ja Egiptuses), millele lisandus 1999. aastal 9 kooli LAV-s, 1998. a 1 kool Namiibias ja 2000. a Tansaania ja uus kool Keenias. Waldorfsuunitlusega algatused eksisteerivad ka Sierra Leones, Angolas ja Ugandas.

Aasia: 1987. aastal alustas tegevust Tokio waldorfkool, mis jäi tükiks ajaks ainukeseks. 1996. a alustas tegevust Kool Filipiinidel, 1998. a Indias ja Tais, 1999. a Taivanis (ning kolmas kool Jaapanis), 2000. a teine kool Indias ja Taivanis; selleks ajaks tegutses kokku 9 kooli. Aastail 2001-2002 avati veel 8 kooli ja peale seda aastani 2007 veel 12 kooli sh koolid Pakistanis, Nepalis, Hiinas ja Koreas. Lisaks neile 29 koolile Lõuna- ja Ida-Aasias tuleb lisada 11 kooli Iisraelis ja 1 kool Kasahstanis, Kõrgõzstanis ja Tadžikistanis. Alates 2002. a on Aasias koole rohkem kui Aafrikas; 2001. aastal jõudis koolide arv Okeania piirkonna koolide arvu tasemele.

Joonis: Waldorfkoolid regiooniti kooli rajamise aasta järgi

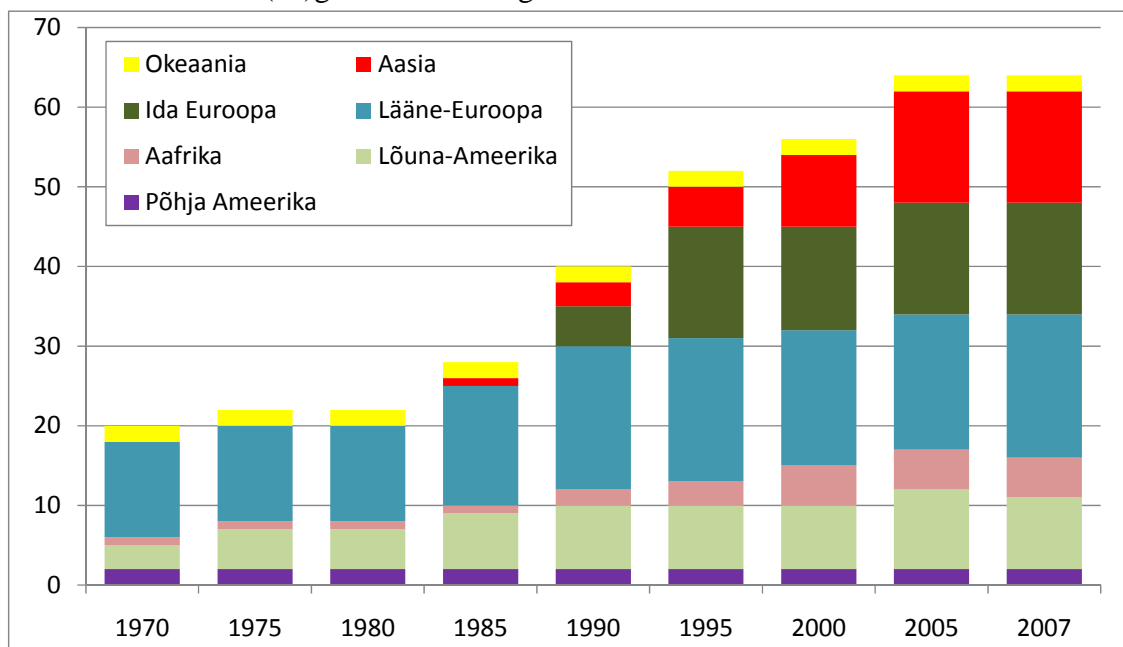
Eelnev joonis näitab veelkord waldorfkoolide vanuselist jagunemist piirkonniti. Lääne-Euroopas kaks kolmandikku koolidest on rajatud enne 1990. aastat, Põhja-Ameerikas ja Okeanias üle 50%. Lõuna-Ameerikas on noorem waldorfliikumine, peaaegu 50% sealsetest koolidest alustas tegutsemist 2002. aastal. Aafrika waldorfkoolide alustasid enamasti 1990. aastatel. Ida-Euroopa liikumise algusaeg oli väljapaistev 1990. aastatel, kuigi 25% koolidest rajati pärast 1999. a. Selgelt noorim waldorfliikumise võsu asub Aasias, kus üle 70% kõikidest koolidest alustasid pärast 2000. aastat.

Piirkondlik kontsentratsioon

Waldorfkoolide suurim laienemine leidis aset Lääne-Euroopas, Põhja-Ameerikas ja Austraalias/Uus-Meremaal. Neid kolme regiooni võib nimetada tuumaladeks. „Ülejäänud maailm“ sisaldab Lõuna-Ameerikat, Aafrikat, Ida-Euroopat, Aasiat – piirkonnad, kus asuvad paljud nn „kolmanda maailma riigid“.

1980. aastal oli 275 kooli tuumaladel ja ainult 13 „ülejäänud maailmas“ (5%). 1990. aastal jäi see suhe sarnaseks 556 ja 42 kooli (7%). 1995. aastaks suurenesid koolide arvud mõlemas piirkonnas 100 kooli võrra ning „muu maailma“ (peamiselt Ida-Euroopa) osakaal tõusis 19%-ni (647 ja 152 kooli vastavalt). Aastail 1996–2000 mõlemas regioonis koolide arv kasvas 40–65 võrra. Aastail 2001–2005 tuumaladel oli kasv vaid 26 võrreldes muu maailma 37 kooliga (peamiselt Lõuna-Ameerika ja Aasia). Tänapäevaks on see suhe 754 ja 246 kooli ning „muu maailma“ osakaal on 25% ehk veerand kõigist maailma waldorfkoolidest.

Joonis Waldorfkooli(de)ga riikide arv regiooniti aastail 1970–2010

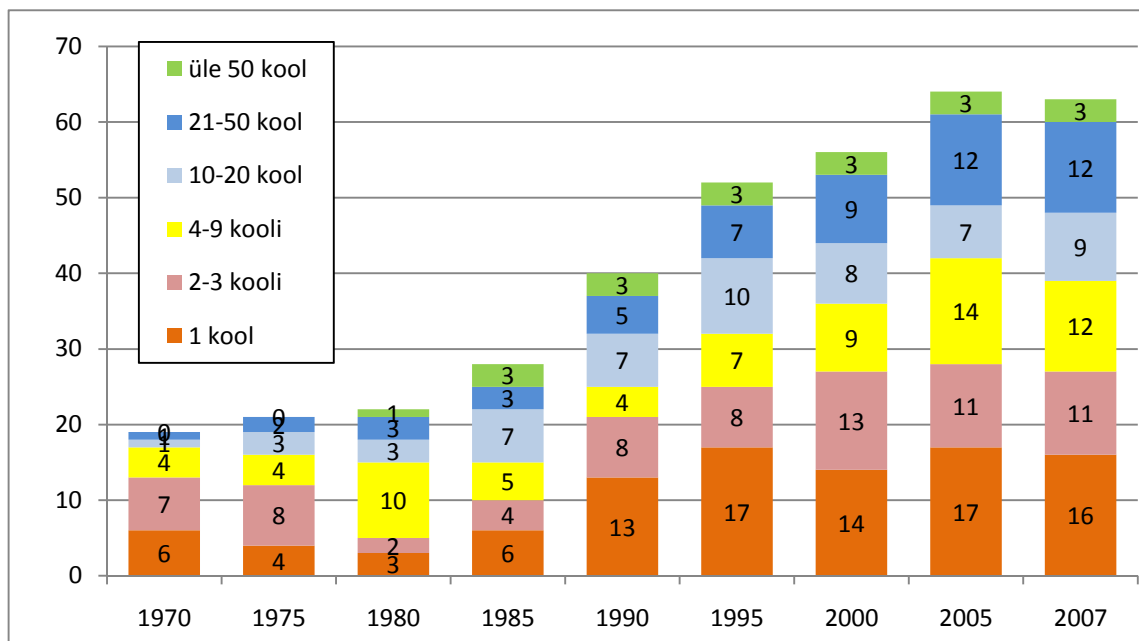

Riikide arvu järgi oli waldorfharidus esindatud 1975. ja 1980. aastal 22 riigis, millest 6 (22%) kuulusid „muu maailma hulka“. 1985. aastal oli suhe 9 (32%) ja 19 riiki. Järgnevatel aastatel laienemine muudesse riikidesse kiirenes. 1990. aastal oli suhe 18 (45%) ja 22 riiki, 1995. aastal vastavalt 30 (58%) ja 22 riiki, 2000. a 35 (63%) ja 21 riiki ja tänapäevaks on see 42 (66%) ja 22 riiki. Seega jõudis tuumalade laienemine tipule 1980-ndatel 22 riigiga. 1992. a „ülejäänud maailmas“ laienesid waldorfkoolid rohkematesse riikidesse (25), kuid nende osakaal koolide koguarvust moodustas vaid 14%. Tänapäevaks on „muu maailma“ waldorfkoolide 42 riigis (66% waldorfkoolidega riikide koguarvust) ning nende arv moodustab 25% waldorfkoolide koguarvust maailmas.

Waldorfkoolide kontsentratsioon on siiani selgelt täheldatav: 75% kõigist maailma waldorfkoolidest tegutseb 22 riigis tuumaladel. Kolmandik waldorfkoolidest on Saksamaal (20%) ja USA-s (13%), veel 9% Hollandis. Koos Rootsi ja Šveitsiga need 5 riiki moodustavad poole maailma waldorfkoolidest. Veelgi enam ehk kolm neljandikku kõigist koolidest asub 14 riigis: Saksamaa (197), USA (129), Holland (91), Rootsi (41), Šveits (34),

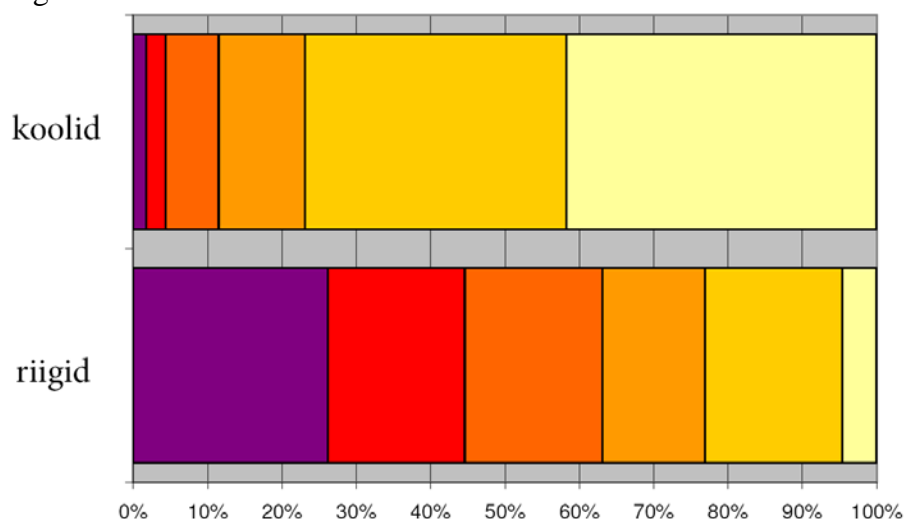
Brasiilia (33), Austraalia (33), Norra (32), Suurbritannia (31), Itaalia (30), Venemaa (28), Kanada (23), Soome (23) ja Ungari (23). 90% kõigist koolidest asub 25 riigis, 39 ülejäänud riigis on 10% ehk 104 kooli. Pooltes riikides (32) on 94% kõikidest koolidest ja ülejäänud pooles ainult 60 kooli.

Joonis Waldorfkoolide kontsentratsioon. Waldorfkooliga riikide arv aastail 1970–2007 koolide arvu järgi riigis

Kokku on 16 ühe waldorfkooliga riiki, 12 kahe kuni kolme ja nelja kuni üheksa waldorfkooliga riiki, 9 riigis on 10–20 waldorfkooli ja 12 riigis 21–50 waldorfkooli. Järgnev joonis iseloomustab veelkord, millise osakaalu need riikide grupid moodustavad riikide ja koolide koguarvust. Näiteks on vaid kolmandikus riikides enam kui 10 waldorfkooli, aga nendes riikides asub 89% kõigist waldorfkoolidest.

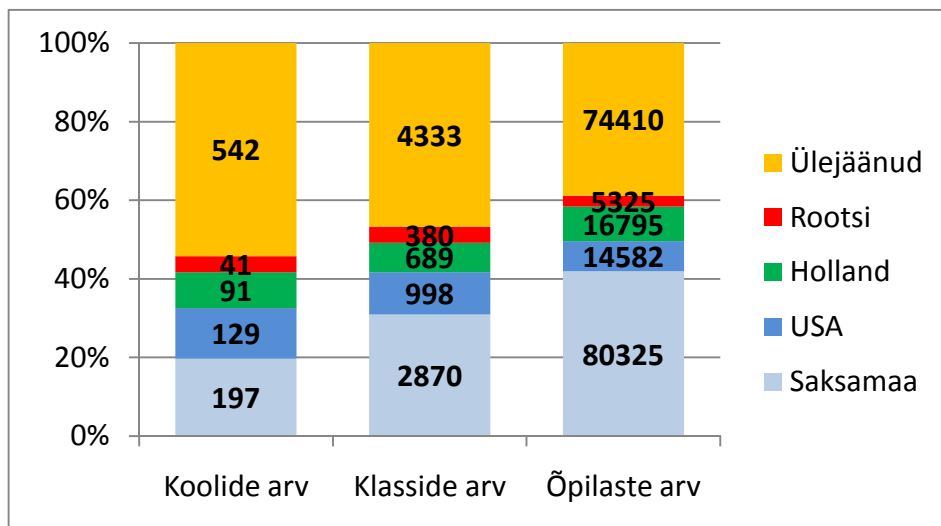
Joonis „n“ waldorfkooliga riikide osakaal waldorfkoolide ja waldorfkoolidega riikide koguarvust

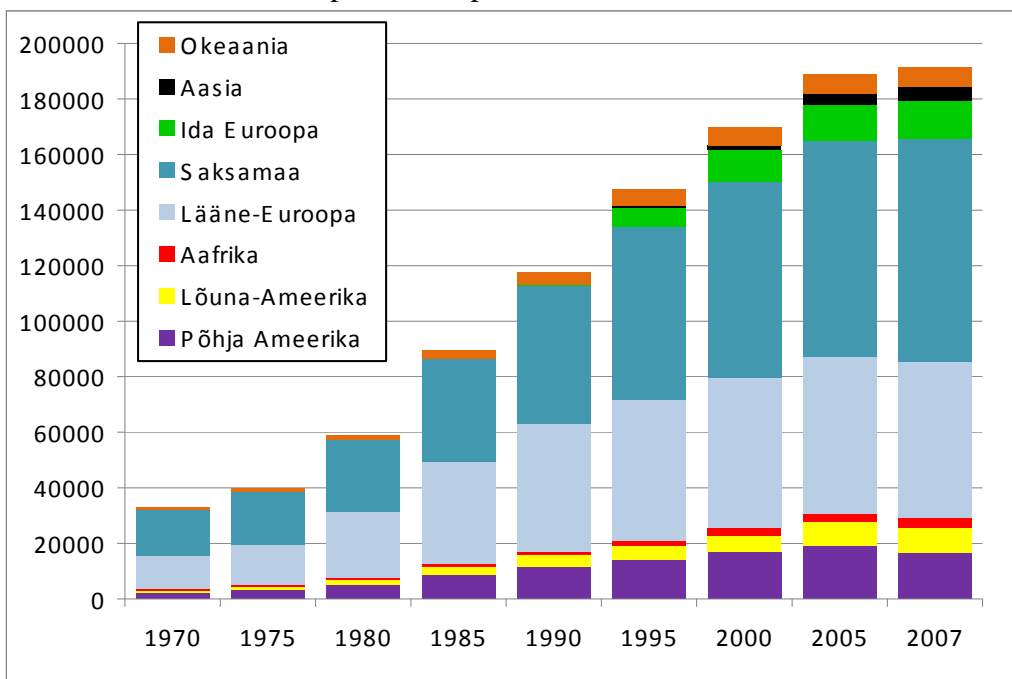
Õpilaste arv ja selle suurenemine

Vaadeldes õpilaste arvu, saame veidi teistsuguse pildi. Kuigi need andmed on vaid osaliselt saadaval, on ilmne, et Saksamaa koolides on täisklassid, mis lähevad enamasti kuni 13 klassini. Teistes riikides ei ole see enamasti või reeglina nii. Selle tulemusena on Saksamaal 20% waldorfkoolide koguarvust, kolmandik klassidest ja üle 40% kõigist maailma waldorfõpilastest.

Joonis Waldorfkoolide kontsentratsioon: koolide, klasside ja õpilaste arv Saksamaal, USA-s, Hollandis ja Rootsis.

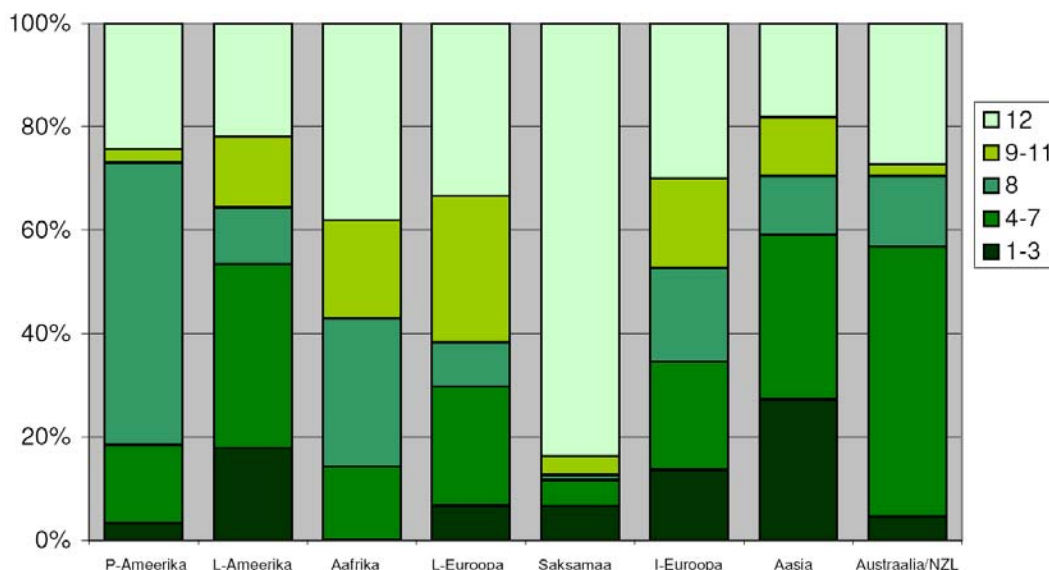
Joonis: Waldorfkoolide õpilaste arv piirkonniti aastail 1970–2007

Saksamaa waldorfkoolides on keskmiselt 400 õpilast kooli kohta. Kõigis teistes riikides on selgelt vähem õpilasi. Üle 200 õpilase waldorfkooli kohta on Kolumbias (5 kooli), ligikaudu 200 Soomes ja Austrias, 150–200 Tšiilis, Lõuna-Aafrikas, Suurbritannias, Norras, Taanis, Hollandis, Šveitsis, Tsehhis, Lätis, Ukrainas, Iisraelis, Austraalias, Uus-Meremaal, 100–150 USA-s, Argentiinas, Brasiilias, Peruus, Belgias, Prantsusmaal, Rootsis, Leedus, Rumeenias, Ungaris, alla 100 õpilase Kanadas, Mehhikos, Itaalias, Poolas, Eestis, Venemaal, Indias ja Jaapanis. 140-st enam kui 400 õpilasega waldorfkoolist 120 asub Saksamaal,

ülejäänud 22st 9 asub Hollandis, 2 Šveitsis ja Austraalias, 1 kool USA-s, Brasiilias, Kolumbias, Norras, Rootsis, Soomes, Suurbritannias, Iisraelis, ja Taivanil. Järgnevad 2 joonist näitavad piirkonniti koolide arvu ja selle laienemist koolide klasside arvu ja õpilaste arvu järgi.

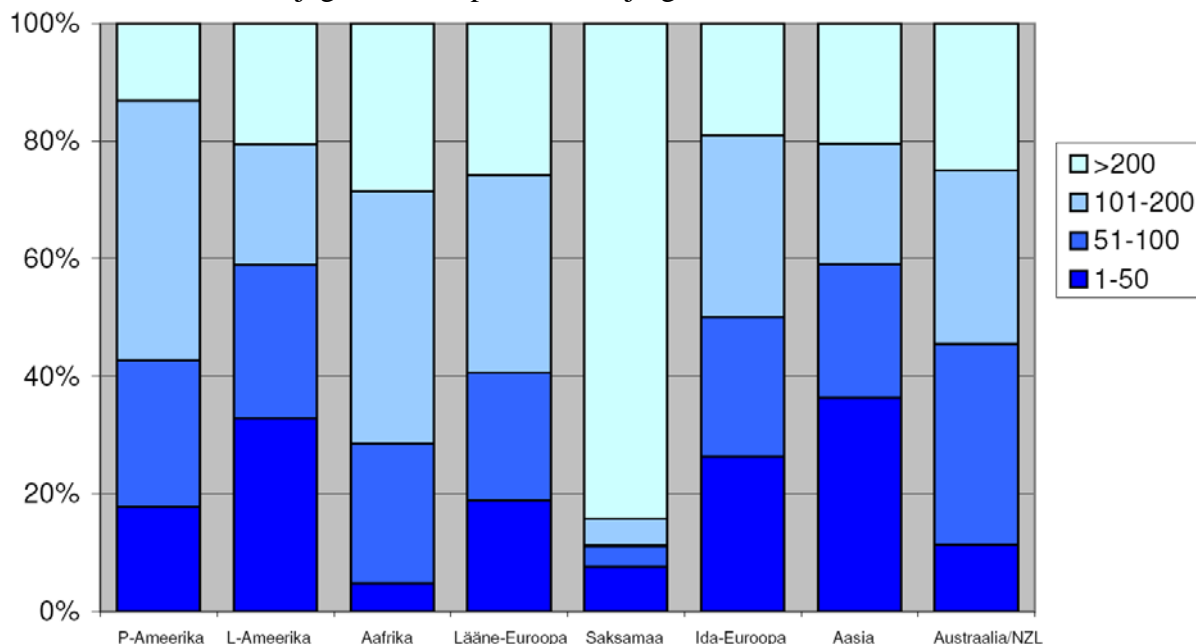
Joonis Waldorfkoolide jagunemine regiooniti kooli klasside arvu järgi

Kategooria „klassid 9–11” näitab koolide arvu, mis on laienenud või rajanud üleastme, aga (ilmselt) ei paku lõpueksamit või sellega võrdväärset võimalust. Täieliku ülaastmega koolid, mis tagavad eelnimetatud lõpueksami, ning ainult ülaastmega koolid on liigitatud kategooriasse 12 klassi. Klasside arv on osaliselt omistatud loogiliselt. Venemaa on 11 klassiga koolid liigitatud kategooriasse „12”, sest seal ongi vaid 11 klassi. Lõuna-Aafrikas 7 klassiga koolid on kategoorias „8” kuna siis lõpeb seal keskaste-põhikool.

Saksamaa eriline positsioon paistab selgesti välja. Samuti võib märgata, et Lõuna-Ameerikas ja Aasias enam kui pooltes koolidest on vähem kui 8 klassi. USA-s paljud waldorfkoolid ulatuvad vaid 8 klassini, Austraalias 6 või 7 klassini. Pea ainukesena on Hollandis põhikoolis ja ülaastmes kummaski 6 klassi, aga see ei sisaldu joonisel.

Joonis Waldorfkoolide jagunemine õpilaste arvu järgi koolis

Kui võrrelda laienemist ja õpilaste arvu, siis võib täheldada järgnevat. Põhja-Ameerikas on palju väikseid koole. Väga väikesed koolid Lõuna-Aafrikas on uued algatused, mis sageli rajatakse sageli eemalseisvates paikades ning seal on madal õpilaste arv palju aastaid või isegi pidevalt. Sarnane suur arv väga väikseid koole Ida-Euroopas on seotud Venemaaga, kus 50% waldorfkoolidest on kuni 50 õpilast.

Tuleviku väljavaade

Aastaks 2010 maailma waldorfkoolide arv kasvab 20–30 kooli võrra (ennustus on tehtud 2007. aasta andmete alusel). Sellal kui mõnedes riikides peavad koolid oma tegevuse lõpetama alustavad mitmed uued algatused eriti Aasias, Saksamaal ja Lõuna-Aafrikas. Keskpikal perioodil esimesed waldorfkoolid alustavad tegutsemist samuti riikides, milles on olemas waldorfgatused ning tegutsevad juba lasteaiad nt Etioopias, Bulgaarias, Kreekas ja Vietnamis.

Tabel Waldorfkoolide arv maailmas aastail 1950–2007 riigiti

Riik/aasta	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Põhja-Ameerika													
Kanada	0	0	0	0	1	2	7	12	16	17	21	24	23
USA	5	8	8	9	11	24	39	72	85	109	124	128	129
Mehhiko	0	1	0	0	0	1	0	0	4	4	5	5	9
Lõuna-Ameerika													
Salvador	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0
Costa Rica	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4
Kolumbia	0	0	0	0	0	0	1	2	2	2	6	5	5
Ecuador	0	0	0	0	0	0	0	2	2	1	0	1	1
Peruu	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	3	4	4
Brasiilia	0	0	1	1	1	2	4	8	11	15	20	32	33
Uruguai	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Tšiili	0	0	0	0	0	0	1	2	2	3	3	5	5
Argentiina	2	2	2	2	2	2	2	2	2	5	7	9	10
Aafrika													
Egiptus	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1
Keenia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	2	2
Tansaania	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Namiibia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Lõuna-Aafrika Vabariik	0	0	2	3	3	3	4	4	6	10	19	16	16
Lääne-Euroopa													
Norra	2	2	2	2	2	5	9	16	22	24	26	33	32
Rootsi	1	1	1	2	3	3	10	15	22	26	40	41	41
Soome	0	1	2	2	2	4	5	15	17	19	19	22	23
Taani	1	2	2	2	2	6	14	19	18	17	18	18	16
Suurbritannia	8	8	8	8	7	10	16	22	26	27	28	31	31
Iirimaa	0	0	0	0	0	0	0	1	2	2	2	2	2
Island	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	2	2
Belgia	0	1	1	1	2	2	7	14	15	19	20	21	22
Holland	8	8	8	8	9	15	48	79	94	99	97	93	91
Luksemburg	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1
Lichtenstein	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1
Saksamaa	23	27	28	28	31	41	69	97	135	163	177	182	197
Austria	0	0	0	1	1	1	5	6	10	12	13	13	13
Šveits	4	6	6	6	7	10	24	29	36	38	39	34	34
Prantsusmaa	1	2	3	3	4	5	7	10	11	14	14	15	15
Itaalia	1	1	1	1	1	1	2	4	7	14	22	29	30
Hispaania	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	5	6
Portugal	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0

Allikas: Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners e.V.

Tabel Waldorfkoolide arv maailmas aastail 1950–2007 riigiti (järg)

Riik/aasta	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Ida Euroopa													
Poola	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	4	5
Tšehhi	0	0	0	0	0	0	0	0	1	7	9	10	12
Slovakkia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	1
Ungari	0	0	0	0	0	0	0	0	1	10	17	21	23
Rumeenia	0	0	0	0	0	0	0	0	2	27	21	15	14
Moldaavia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	1
Eesti	0	0	0	0	0	0	0	0	2	7	6	5	5
Leedu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	5	3	3
Läti	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	3	4	4
Ukraina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	8	7	7
Venemaa	0	0	0	0	0	0	0	0	1	28	29	28	28
Sloveenia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	2
Horvaatia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	2	2
Gruusia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	2
Armeenia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
Aasia													
Iisrael	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3	5	7	11
Kasahstan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
Kõrgõzstan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
Tadžikistan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
India	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	2	7	7
Pakistan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Hiina	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Jaapan	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	3	7	9
Nepal	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
Filipiinid	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3	3
Lõuna Korea	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Taivan	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3	3
Tai	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	2
Okeaania													
Austraalia	0	0	1	1	1	3	9	21	28	34	38	32	33
Uus-Meremaa	1	1	1	1	1	2	4	4	6	7	8	11	11
Regioonid													
Põhja Ameerika	5	8	8	9	12	26	46	84	101	126	145	152	152
Lõuna-Ameerika	2	3	3	3	3	6	9	18	25	32	46	67	72
Aafrika	0	0	2	3	3	3	4	4	7	12	24	21	21
Lääne-Euroopa	49	59	62	64	71	103	216	329	421	480	521	543	557
Ida Euroopa	0	0	0	0	0	0	0	0	7	102	108	106	110
Aasia	0	0	0	0	0	0	0	1	3	6	16	37	43
Okeaania	1	1	2	2	2	5	13	25	34	41	46	43	44
Kokku	57	71	77	81	91	143	288	461	598	799	906	969	999

Allikas: Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners e.V.

Tabel Waldorfkoolide õpilaste arv maailmas 1950–2007 riigiti

Riik/aasta	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Põhja Ameerika									
Kanada	75	160	370	821	1333	1634	1862	2117	2125
USA	2022	3160	4871	8062	10490	12547	14997	17007	14582
Mehhiko	0	40	0	0	206	168	282	438	543
Lõuna-Ameerika									
Salvador	0	0	0	0	0	0	50	50	0
Costa Rica	0	0	0	0	0	0	0	46	65
Kolumbia	0	0	150	340	440	580	892	1131	1142
Ecuador	0	0	0	90	60	40	0	60	49
Peruu	0	0	0	210	336	324	300	449	544
Brasiilia	360	514	784	1329	1957	2678	3240	4314	4665
Uruguai	0	20	105	90	90	90	77	44	38
Tšiili	0	0	30	250	430	571	434	713	756
Argentiina	500	500	500	500	500	585	787	1139	1225
Aafrika									
Egiptus	0	0	0	0	100	234	229	256	260
Keenia	0	0	0	0	0	40	71	151	227
Tansaania	0	0	0	0	0	0	60	130	120
Namiibia	0	0	0	0	0	0	40	120	175
Lõuna-Aafrika Vabariik	855	855	935	1035	1255	1585	2171	2584	2829
Lääne-Euroopa									
Norra	910	1285	2020	3180	4445	4760	5390	5491	5314
Rootsi	960	1180	1795	2760	3471	3968	5315	5315	5325
Soome	606	951	1335	2056	2845	3566	4204	4502	4650
Taani	560	900	1670	2588	2745	2555	2604	2672	2496
Suurbritannia	2000	2120	2810	3580	4235	4285	4481	4970	4984
Iirimaa	0	0	0	40	100	123	117	166	156
Island	0	0	0	0	20	20	45	71	75
Belgia	170	315	649	1157	1624	2151	2482	2533	2625
Holland	2890	3430	6940	11960	14327	15723	15338	16728	16795
Luksemburg	0	0	0	50	175	196	201	280	280
Lichtenstein	0	0	0	30	70	70	115	130	135
Saksamaa	16575	19180	26064	36778	49755	62023	70627	78044	80325
Austria	320	320	595	1155	1904	2525	2505	2590	2580
Šveits	2220	2550	4310	6355	7305	7530	7235	6233	5895
Prantsusmaa	1020	1095	1240	1490	1664	1720	1806	1752	1725
Itaalia	200	200	280	460	710	1231	2031	2388	2660
Hispaania	0	0	0	0	190	320	349	456	570
Portugal	0	0	0	0	15	50	0	0	0

Allikas: Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners e.V.

Tabel Waldorfkoolide õpilaste arv maailmas 1950–2007 riigiti (järg)

Riik/aasta	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Ida Euroopa									
Poola	0	0	0	0	0	135	230	204	247
Tšehhi	0	0	0	0	20	593	1242	1512	1844
Slovakkia	0	0	0	0	0	120	0	109	150
Ungari	0	0	0	0	75	695	1870	2915	3198
Rumeenia	0	0	0	0	85	2265	2281	1960	1762
Moldaavia	0	0	0	0	0	100	275	250	240
Eesti	0	0	0	0	50	450	538	349	362
Leedu	0	0	0	0	0	263	432	497	510
Läti	0	0	0	0	0	65	280	490	560
Ukraina	0	0	0	0	0	250	746	1106	1066
Venemaa	0	0	0	0	15	1768	2571	2306	2259
Sloveenia	0	0	0	0	0	126	251	385	450
Horvaatia	0	0	0	0	0	90	188	150	165
Gruusia	0	0	0	0	0	120	240	388	390
Armeenia	0	0	0	0	0	50	200	264	275
Aasia									
Iisrael	0	0	0	0	40	355	914	1507	1771
Kasahstan	0	0	0	0	0	90	210	240	263
Kõrgõzstan	0	0	0	0	0	45	60	60	60
Tadžikistan	0	0	0	0	0	0	0	110	110
India	0	0	0	50	50	0	79	467	577
Pakistan	0	0	0	0	0	0	0	15	40
Hiina	0	0	0	0	0	0	0	14	49
Jaapan	0	0	0	0	40	60	124	601	790
Nepal	0	0	0	0	0	0	0	108	132
Filipiinid	0	0	0	0	0	0	80	275	314
Lõuna Korea	0	0	0	0	0	0	0	50	50
Taivan	0	0	0	0	0	0	80	415	565
Tai	0	0	0	0	0	0	28	203	281
Okeania									
Austraalia	490	710	1029	2000	3086	4323	4879	4996	5068
Uus-Meremaa	350	440	723	1046	1485	1605	1714	1890	1949
Regioonid									
Põhja Ameerika	2097	3320	5241	8883	11823	14181	16859	19124	16707
Lõuna-Ameerika	860	1074	1569	2809	4019	5036	6062	8384	9027
Aafrika	855	855	935	1035	1355	1859	2571	3241	3611
Lääne-Euroopa	28431	33526	49708	73639	95600	112816	124845	134321	136590
Ida Euroopa	0	0	0	0	245	7090	11344	12885	13478
Aasia	0	0	0	50	130	550	1575	4065	5002
Okeania	840	1150	1752	3046	4571	5928	6593	6886	7017
Kokku	33083	39925	59205	89462	117743	147460	169849	188906	191432

Allikas: Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners e.V.

Tabel Waldorfkoolide, õpilaste ja riikide arv aastail 1970–2007 regiooniti

Regioon/aasta	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2007
Koolide arv									
Põhja-Ameerika	12	26	46	84	101	126	145	152	152
Lõuna-Ameerika	3	6	9	18	25	32	46	67	72
Aafrika	3	3	4	4	7	12	24	21	21
Lääne-Euroopa	71	103	216	329	421	480	521	543	557
Ida-Euroopa	0	0	0	0	7	102	108	106	110
Aasia	0	0	0	1	3	6	16	37	43
Okeaania	2	5	13	25	34	41	46	43	44
Kokku	91	143	288	461	598	799	906	969	999
Õpilaste arv									
Põhja-Ameerika	2097	3320	5241	8883	11823	14181	16859	19124	16707
Lõuna-Ameerika	860	1074	1569	2809	4019	5036	6062	8384	9027
Aafrika	855	855	935	1035	1355	1859	2571	3241	3611
Lääne-Euroopa	28431	33526	49708	73639	95600	112816	124845	134321	136590
Ida-Euroopa	0	0	0	0	245	7090	11344	12885	13478
Aasia	0	0	0	50	130	550	1575	4065	5002
Okeaania	840	1150	1752	3046	4571	5928	6593	6886	7017
Kokku	33083	39925	59205	89462	117743	147460	169849	188906	191432
Riikide arv									
Põhja-Ameerika	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Lõuna-Ameerika	3	5	5	7	8	8	8	10	9
Aafrika	1	1	1	1	2	3	5	5	5
Lääne-Euroopa	12	12	12	15	18	18	17	17	18
Ida-Euroopa	0	0	0	0	5	14	13	14	14
Aasia	0	0	0	1	3	5	9	14	14
Okeaania	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Kokku	20	22	22	28	40	52	56	64	64
Koolide arvu kasv (5-aastase sammuga)									
Põhja-Ameerika	3	14	20	38	17	25	19	7	0
Lõuna-Ameerika	0	3	3	9	7	7	14	21	5
Aafrika	0	0	1	0	3	5	12	-3	0
Lääne-Euroopa	7	32	113	113	92	59	41	22	15
Ida-Euroopa	0	0	0	0	7	95	6	-2	4
Aasia	0	0	0	1	2	3	10	21	6
Okeaania	0	3	8	12	9	7	5	-3	1
Kokku	10	52	145	173	137	201	107	63	31
Osakaal koolide koguarvust									
Põhja-Ameerika	13	18	16	18	17	16	16	16	15
Lõuna-Ameerika	3	4	3	4	4	4	5	7	7
Aafrika	3	2	1	1	1	2	3	2	2
Lääne-Euroopa	78	72	75	71	70	60	58	56	56
Ida-Euroopa	0	0	0	0	1	13	12	11	11
Aasia	0	0	0	0	1	1	2	4	4
Okeaania	2	3	5	5	6	5	5	4	4
Kokku	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Osakaal õpilaste koguarvust									
Põhja-Ameerika	6	8	9	10	10	10	10	10	9
Lõuna-Ameerika	3	3	3	3	3	3	4	4	5
Aafrika	3	2	2	1	1	1	2	2	2
Lääne-Euroopa	86	84	84	82	81	77	74	71	71
Ida-Euroopa	0	0	0	0	0	5	7	7	7
Aasia	0	0	0	0	0	0	1	2	3
Okeaania	3	3	3	3	4	4	4	4	4
Kokku	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Allikas: Freunde der Erziehungskunst Rudolf Steiners e.V.

Lisa 5. Lühike ülevaade Eesti waldorfkoolide ajaloost

Waldorfkoolide tekkimise põhjused

1988. aasta sügisel taasasutati Eesti Antroposoofiline Selts (EAS), mille üheks eesmärgiks sai ka avalike loengute korraldamine. 1989. aasta kevad-talvel tuli EAS-i kutsel Tallinna Pedagoogikaülikooli täiendkoolituse raames loengusarja pidama Freddy Heimsch – Soomes tegutsev ravipedagoog, Lahti Steinerkooli üks asutajatest. Enne Eesti iseseisvumist oli tema esimene, kes pidas siin avaliku loengutsükli lapse arenguetappide ja waldorfpedagoogika põhialustest.

1989. a suvel korraldas EAS Tallinna Vanalinna Muusikamajas ja Pedagoogikaülikooli aulas õpetajatele, tudengitele kohtumise pr Margaret Meyercort'iga, staažika waldorfpedagoogiga Inglismaalt. Huvi oli suur, loengud läksid täismajale. Pärast loenguid toimusid aktiivsed arutelud.

Aeg uue kooli tekkimiseks oli küps. Oli hulk lapsevanemaid, kes olid avatud uuele. Tartus löid suurpered isegi Tartu Pereliidu, eesmärgiga teadvustada ühiskonnale, et lapsed ei takista täiskasvanute elu, vaid vastupidi – meie lapsed panevad meid olukorda, kus me hindame ümber ajalisi ja ajatuid väärtusi, kasvatades eelkõige iseennast ja luues parima võimaliku keskkonna nende kasvamiseks. Waldorfkoolid sündisid lastevanemate initsiatiivist.

Tartus, Tallinnas, Rakveres ja Põlvas algasid ettevalmistused waldorfpedagoogikal põhineva kooli rajamiseks. Vaja oli leida ruumid, õpetajad. Lapsevanemad moodustasid asjaajamise hõlbustamiseks seltsid, mille ülesandeks sai kooli loomine, waldorfpedagoogika põhimõtete tutvustamine.

1. sptembril 1990 alustas õppetööd 3 waldorfkooli: Tartus, Põlva vallas Rosma külas ja Tallinnas Nõmmel. 1991. a alustas waldorfkool Rakveres, 1992. a Arukülas ning 1993. a Viljandis. Tänapäevaks on waldorfkoolina tegevuse lõpetanud Tallinna (Nõmme) kool ja Rakvere kool, mis 1990. aastate lõpust jätkasid riiklikku õppekava järgivate erakoolidena. 2001. aastast on Tallinnas taas waldorfkool, mis hetkel tegutseb Tallinna Paekaare Gümnaasiumi ruumides. Seega vanimad püsijäänud waldorfkoolid Eestis tegutsevad Tartus, Põlvas, Arukülas ja Viljandis.

Lühiülevaade tegutsevate waldorfkoolide ajaloost

Tartus alustas waldorfkool Tartu 14. Keskkooli juures eksperimentaalklassina, õppetöö toimus aga hoopis Ristikheina lasteaia ruumides. Esimeses klassis alustas 34 last, esimeseks klassiõpetajaks sai Sulev Ojap. 1993. a asutati Linnavalitsuse määrusega munitsipaalkool Tartu Vabakool ning linnavalitsuselt saadi ka ruumid (endine lasteaiahoone), kus kool tegutseb tänaseni. Alates 1996. aastast tegutseb kool erakoolina, sellest aastast kehtestati ka õppemaks ning kool sai nimeks Tartu Vaba Waldorfkool. 1999. aasta sügisel avati gümnaasiumiaste. 2000. a veebruarist kannab kool nime Tartu Waldorfgümnaasium. Loobuti varem kooli nimes olnud sõnast „vaba”, mida asjasse süvenemata väga sageli „vabakasvatuse” tõlgendati. Tartu waldorfkool on hetkel ainuke gümnaasiumiastet andev waldorfkool Eestis, mille pidajaks MTÜ Tartu Vaba Waldorfkooli Selts.

Johannese Kool Rosmal alustas tegevust Johannes Käisi sünnikodus, Rosma külas, Põlva vallas. Esimeseks klassiõpetajaks sai Kai Mets. Algselt planeeriti kool rajada neljaklassilisena, ent lastevanemate huvi püsites tekkis vajadus põhikooli ning juurdeehituse järele. 1991. aasta suvel hakati planeerima juurdeehitust ning 1996. a valmis uues majas kaks klassiruumi. Täna tegutseb Johannese Kool Rosmal lasteaed-põhikoolina, mille pidajaks on

Põlva Haridusselts. Tulevikus on koolile kavas liita ka ülaaste ning välja arendada waldorfopetajate koolituskeskus.

Arukülas alustas 1992. a sügisel Aruküla Kunstide Kooli juures I waldorfkooli klass – 9 õpilast, klassiõpetaja Maia-Reta Trampärk. Valla haridusspetsialist ei mõistnud waldorfkooli vajalikkust ning suhtus sellesse suure umbusuga. Toetust leiti siiski Harju maakonnast, vallavanemalt, endistelt kolhoosijuhtidelt. 1996. aastast otsustas valla volikogu seni koosseksisteerinud institutsioonid lahutada – muusika- ja kunstikool munitsipaalkooliks, waldorfkool erakooliks. Täna tegutseb Aruküla Vaba Waldorfkool põhikoolina, mille pidajaks on MTÜ Aruküla Vabakooli Selts. Selts haldab ka Aruküla Waldorflasteaeda.

Viljandis alustas waldorfkool 1993. a. septembris Lutsu tn 3 ja Lossi tn 4 (osades ruumides) kahe klassiga: esimeses oli 13 õpilast, klassiõpetajaks Sulev Ojap ning teises 19 last, klassiõpetajaks Olev Ojap. Alates 1997. aastast tegutseb Viljandi Vaba Waldorfkool 19. sajandi lõpul eramajaks ehitatud hoones, mis on hetkel terveniisti vaid VVW kasutada. Viljandi Vaba Waldorfkooli Ühing on nii lasteaia kui põhikooli pidaja.

Tallinna Vaba Waldorfkool loodi 2001. aastal lapsevanemate initsiatiivil, jätkuks 1996–2005 Tallinna Majaka Lasteaia tegutsenud waldorfrühmadele. 1997. a loodi MTÜ Haridu- ja Kultuuriselts Meelespea, mis on hetkel Tallinna Vaba Waldorfkooli ja Meelespea Waldorflasteaia pidajaks.

Õpetajate koolitus

Lisaks ruumiprobleemidele tuli lahendada teinegi oluline küsimus – kust leida õpetajaid? Enamasti oli waldorfkoolide õpetajate näol tegemist kõrgharidusega spetsialistide või pedagoogidega, kes olid samuti pettunud „vanas” koolisüsteemis ning otsisid uut lähenemist laste arendamisel-õpetamisel. Mitmedki õpetajad tulid kooli õpetajaks lastevanemate ridadest. Oldi väga huvitatud enda koolitamisest kas välismaal või Eestis. Aruküla kool märkis järgmist: *„Tohutu entusiasmiga õpiti. Ennast algkoolitati uuel moel väga intensiivselt. Kõik nädalavahetused, koolivaheajad, suvevaheajad – lapsed kaasa ja õppima! Antroposoofilise Seltsi seminarid, IAO päevad, meditsiinipäevad, lõputud kõikvõimalikud kursused Eesti waldorfkoolides ja Lohusalus, Kollisko päevad.... Külaskäigud Saksamaale, Soome, Norrasse, Rootsi – ikka waldorfkooli vaatama ja õppima...”*

1992. aasta sügisel alustas Tartu waldorfkooli veel remontimata külmades ruumides tööd Tartu Waldorfpedagoogika Seminar, mille rajajaks ning eestvedajaks oli väliseestlane Tiit Bläsi-Käo, staažikas waldorfpedagoog Saksamaalt. Temast sai ka Eesti waldorfkoolide peamine nõustaja, mitmete koolituste ja seminaride korraldaja. Jõudumööda on pr Bläsi seda tänaseni. Iganädalane õpe toimus (ja nii on see ka täna) õpetajate kolleegiumis ühiselt Rudolf Steineri tekste lugedes ning nende üle arutledes.

Waldorfkoolide maine Eestis ja avaliku arvamuse mõju

Kui esimesed waldorfkoolid 1990. aastate algul tekkisid, siis oli üldsuse hoiak kas neutraalne ehk äraootav või pigem positiivne. Väga paljud vanemad polnud rahul olemasoleva koolisüsteemiga. Waldorfkoolidesse lapsi jagus ja lapsevanemad olid rahul. Esimene suurem kriis tabas waldorfkooli 1996. aastal, kui ajakiri „Luup” avaldas Endel Lippmaa artikli, kus ta väga teravalt kritiseeris waldorfkooli, nimetades neid „keskaegseteks koolideks”. Hr Lippmaa avaldas veendumust, et waldorfkoolide lõpetajad ei suuda elus hakkama saada, nende tulevikuks on „waldorf-sotsiaalhoolekanne”. 1998. a avaldas taas ajakiri „Luup” waldorfkoolide teemalise artikli, autoriks seekord Mai Vöörmann, kes kirjutas, et Eesti waldorfkoolid on kümneaastase arengu tulemusena ummikteele jõudnud. Lisaks näidati 1998. aastal Eesti televisioonis dokumentaalfilmi Tartu waldorfkoolist, kus head

ajakirjandustava rikkudes anti proportsionaalselt rohkem aega kooli vastastele kui kooli pooldajatele.

Nende teravalt kritiseerivate ning mitmel puhul moonutatud informatsiooni jagavate artiklite/saadete mõju ei jäänud tulemata. Ühiskondlik arvamus, mis alles 1990. aastate esimesel poolel waldorfhariidust oli pooldanud, kaldus teise äärmusesse. Paljud lapsevanemad hakkasid pelgama ning võtsid oma lapsed waldorfkoolidest ära. 1990. aastate lõpus vähenes pea igas Eesti waldorfkoolis õpilaste arv oluliselt ning tekkisid liitklassid. Rakveres ja Tallinnas muudeti waldorfkoolid erakoolideks, kus tänaseni õpitakse riikliku õppekava järgi.

Edasi tegutsenud waldorfkoolidel tuli järgnevad kümme aastat üldsuse negatiivse suhtumisega silmitsi seista. Enimlevinud valearusaamad on olnud järgmised:

- waldorfkoolides on vabakasvatus (ehk kasvatamatus);
- waldorfkool on ususekt;
- waldorfkooli õpilased on tavakooli õpilastest rumalamad;
- waldorfkoolides õpivad lapsed, kes mingil põhjusel tavakoolis hakkama ei saa;
- kõrgkoolidesse waldorfkooli õpilased edasi õppima ei pääse;
- õpilased ei saa pärast kooli elus hakkama.

Kõige enam on taolise suhtumise all kannatanud waldorfkoolide õpilased.

Viimastel aastatel on ühiskondlik arvamus taas positiivsemat suunda võtmas. Ühelt poolt jällegi põhjuseks rahulolematust kehtiva koolisüsteemiga ning järjest süvenev koolivägivalla probleem, teiselt poolt uued suunad lapsekasvatuses. Vanemad soovivad, et ka koolis suhtutakse nende lapsesse inimlikult, arvestataks lapse ealiste iseärasustega, tema individuaalsete võimetega.

Lisa 6. Waldorfkoolide õpetajate küsitluse tulemused

Väide	Vastajate arv							Vastajate osakaal (%) küsimusele vastajate koguarvust							
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	Nõustun täielikult ja pigem nõustun kokku
Koolipere															
Meie koolis on meeldiv töötada	26	17	8	0	0	0	51	51	33	16	0	0	0	100	84
Meie kooli töötajate vahel on hea läbisaamine	15	26	9	0	0	1	51	29	51	18	0	0	2	100	80
Meie kooli õpilaste ja õpetajate vahel on hea läbisaamine	20	27	4	0	0	0	51	39	53	8	0	0	0	100	92
Mul on õpilastega hea läbisaamine	23	24	4	0	0	0	51	45	47	8	0	0	0	100	92
Olen õpilastele eeskujuks	4	26	11	1	0	9	51	8	51	22	2	0	18	100	59
Olen rahul õpetajate ja vanemate vahelise koostööga	7	17	19	4	1	3	51	14	33	37	8	2	6	100	47
Võtan hea meelega osa õppetöö välistest üritustest	21	23	6	1	0	0	51	41	45	12	2	0	0	100	86
Võtan hea meelega osa õppetöö väliste ürituste korraldamisest	12	22	13	2	1	1	51	24	43	25	4	2	2	100	67
Olen rahul koolisisese info liikumisega	4	25	14	6	2	0	51	8	49	27	12	4	0	100	57
Tööks vajalik informatsioon on mulle õigeaegselt kättesaadav	12	22	12	3	1	1	51	24	43	24	6	2	2	100	67
Töötingimused															
Olen rahul tööaja korraldusega	23	24	3	0	0	1	51	45	47	6	0	0	2	100	92
Olen rahul ametijuhendite ja töösisekorraeskirjade vastavusega tööülesannetele	15	19	6	3	0	8	51	29	37	12	6	0	16	100	67
Olen rahul ruumide ja olmetingimustega	11	8	18	11	3	0	51	22	16	35	22	6	0	100	37
Mul on olemas kõik tööks vajalikud vahendid	7	20	16	7	1	0	51	14	39	31	14	2	0	100	53
Olen rahul töötervishoiu ja -ohutuse tagamisega	16	22	5	2	1	5	51	31	43	10	4	2	10	100	75
Olen rahul interneti kättesaadavusega koolis	30	9	4	3	2	3	51	59	18	8	6	4	6	100	76

Waldorfkoolide õpetajate küsitluse tulemused (järg)

Väide	Vastajate arv							Vastajate osakaal (%) küsimusele vastajate koguarvust							
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	Nõustun täielikult ja pigem nõustun kokku
Kooli juhtimine, kolleegiumitöö															
Tean ja mõistan kooli missiooni, visiooni ning põhiväärtusi	26	15	7	1	0	2	51	51	29	14	2	0	4	100	80
Kooli missioon, visioon ning põhiväärtused on kooliperele teada	9	19	10	7	1	5	51	18	37	20	14	2	10	100	55
Osalen meelsasti kolleegiumi töös	31	12	6	1	0	1	51	61	24	12	2	0	2	100	84
Kooli kollegiaalne juhtimine tagab kooli arengu positiivses suunas	34	8	6	0	1	2	51	67	16	12	0	2	4	100	82
Kollegiaalne juhtimine on meie koolis töötajate tegevust ja arengut toetav	26	16	5	1	1	2	51	51	31	10	2	2	4	100	82
Kolleegiumi liikmete arvamusi ja ettepanekuid peetakse kolleegiumis olulisteks, nendega arvestatakse	29	14	6	1	0	1	51	57	27	12	2	0	2	100	84
Probleeme ei varjata, vaid püütakse neid koos lahendada	18	20	11	1	0	1	51	35	39	22	2	0	2	100	75
Meie kollektiivis on tööjaotus ja vastutusalad selgelt paigas	5	19	15	6	3	2	50	10	38	30	12	6	4	100	48
Tean millised töögrupid koolis tegutsevad	29	15	4	0	0	2	50	58	30	8	0	0	4	100	88
Tean kuhu oma probleemide ja ettepanekutega pöörduda	22	21	3	1	2	1	50	44	42	6	2	4	2	100	86
Töögrupis vastuvõetud otsused viiakse täide	4	23	15	2	0	6	50	8	46	30	4	0	1 2	100	54
Töötaja arenguvõimalused															
Mulle meeldib minu töö	39	10	1	0	0	0	50	78	20	2	0	0	0	100	98
Töötamine koolis võimaldab mul kasutada oma oskusi ja võimeid	37	10	2	0	1	0	50	74	20	4	0	2	0	100	94
Kooli õppekava toetab minu igapäevatööd	15	26	7	0	1	1	50	30	52	14	0	2	2	100	82
Kool võimaldab mulle piisavalt täiendkoolitust	30	10	6	0	1	3	50	60	20	12	0	2	6	100	80
Mul on piisavalt võimalusi vahetada kogemusi kolleegidega teistest koolidest	26	15	5	4	0	0	50	52	30	10	8	0	0	100	82
Olen rahul oma arenguvõimalustega koolis	28	15	4	1	0	2	50	56	30	8	2	0	4	100	86
Viimase poole aasta jooksul olen saanud rääkida koolis oma soovidest ja arenguvõimalustest	21	18	5	2	3	1	50	42	36	10	4	6	2	100	78
Tunnen waldorfpedagoogika põhialuseid	23	19	5	2	0	1	50	46	38	10	4	0	2	100	84
Kasutan waldorfpedagoogika meetodeid oma igapäevases töös	25	16	6	0	0	3	50	50	32	12	0	0	6	100	82

Waldorfkoolide õpetajate küsitluse tulemused (järg)

Väide	Vastajate arv							Vastajate osakaal (%)							
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	Nõustun täielikult ja pigem nõustun kokku
Motivaatorid															
Koolis peetakse minu tööd oluliseks	22	16	3	1	1	7	50	44	32	6	2	2	14	100	76
Minu töö tulemused on mulle nähtavad	19	22	7	2	0	0	50	38	44	14	4	0	0	100	82
Meie koolis tunnustatakse töötajaid	18	15	7	4	2	4	50	36	30	14	8	4	8	100	66
Olen rahul oma töökoormusega koolis	20	19	9	1	1	0	50	40	38	18	2	2	0	100	78
Olen rahul oma töö eest saadava tasuga	7	19	11	9	1	2	49	14	39	22	18	2	4	100	53
Mind innustab töö tegemisel huvitav töö	41	7	2	0	0	0	50	82	14	4	0	0	0	100	96
, et minu tööd hinnatakse ja tunnustatakse	17	15	11	5	0	2	50	34	30	22	10	0	4	100	64
võimalus suhelda õpilastega, näha nende arengut	40	9	1	0	0	0	50	80	18	2	0	0	0	100	98
enesearengu võimalus	32	13	4	0	1	0	50	64	26	8	0	2	0	100	90
töötasu	7	11	17	4	10	1	50	14	22	34	8	20	2	100	36
Kindlus ja tasakaal															
Suudan hoida tasakaalu töö ja isikliku elu vahel	9	17	18	5	0	1	50	18	34	36	10	0	2	100	52
Hommikuti tulen tööle hea tundega	21	23	6	0	0	0	50	42	46	12	0	0	0	100	88
Suudan tööga kaasneva stressiga hakkama saada	8	22	15	3	1	1	50	16	44	30	6	2	2	100	60
Soovin töötada meie koolis ka kolme aasta pärast	29	10	5	0	1	4	49	59	20	10	0	2	8	100	80
Maine															
Olen uhke, et töötan meie koolis	26	16	6	1	0	1	50	52	32	12	2	0	2	100	84
Koolil on ühiskonnas hea maine	0	11	25	8	3	3	50	0	22	50	16	6	6	100	22
Soovitan tuttavatele tulla meie kooli	17	12	14	2	1	3	49	35	24	29	4	2	6	100	59
Soovitan tuttavatele koolis toimuvatel täiendõppe kursustel osalemist	23	17	4	2	0	3	49	47	35	8	4	0	6	100	82
Meie koolis omandatav haridus võimaldab õpilastel tulevikus hästi hakkama saada	12	31	2	1	0	4	50	24	62	4	2	0	8	100	86

Waldorfkoolide õpetajate küsitluse tulemused (järg)

Väide	Vastajate arv							Vastajate osakaal (%) küsimusele vastajate koguarvust							
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	Nõustun täielikult ja pigem nõustun kokku
Õpilased: Palun andke hinnang, kas koolis omandavad õpilased järgmisi oskusi ja omadusi															
positiivne ellusuhtumine	11	35	0	0	0	4	50	22	70	0	0	0	8	100	92
suhtlemisoskus	11	29	9	0	0	1	50	22	58	18	0	0	2	100	80
kohusetundlikus	0	19	24	6	0	1	50	0	38	48	12	0	2	100	38
abivalmidus	14	22	13	1	0	0	50	28	44	26	2	0	0	100	72
probleemide lahendamise oskus	5	24	17	1	0	3	50	10	48	34	2	0	6	100	58
sallivus ja teistega arvestamine	6	27	14	2	0	1	50	12	54	28	4	0	2	100	66
iseseisvus	4	25	13	4	0	4	50	8	50	26	8	0	8	100	58
valmisolek elukestvaks õppeks	9	21	12	1	1	6	50	18	42	24	2	2	12	100	60
oskus õpitut töös rakendada	8	22	9	2	0	9	50	16	44	18	4	0	18	100	60
loovus	16	24	6	0	0	4	50	32	48	12	0	0	8	100	80
meeskonnatöö oskus	10	30	7	0	0	3	50	20	60	14	0	0	6	100	80

Waldorfkoolide õpetajate küsitluse tulemused (järg)

Väide	Vastajate arv			Vastajate osakaal (%) küsimusele vastajate koguarvust		
	jah	ei	Kokku	jah	ei	Kokku
Sisehindamine						
Olen huvitatud sellest, et koolis toimiks sisehindamissüsteem	43	7	50	86	14	100
Olen nõus kooli sisehindamissüsteemi arendamisele kaasa aitama	44	6	50	88	12	100

Lisa 7. Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse tulemused

	Vastajate arv							Vastajate osakaal (%) küsimusele vastajate koguarvust							
	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	nõustun täielikult	pigem nõustun	nii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	Nõustun täielikult ja pigem nõustun kokku
Väide															
Hinnang kooliperele															
Kooli õpilaste ja õpetajate vahel on hea läbisaamine	76	68	4	1	2	3	154	49	44	3	1	1	2	100	94
Laps(-ed) on kooliellu hästi sisse elanud ja käivad hea meelega koolis	97	42	7	2	1	5	154	63	27	5	1	1	3	100	90
Võtan hea meelega osa kooli korraldatud üritustest	70	52	18	5	4	5	154	45	34	12	3	3	3	100	79
Olen kooliperega leidnud hea kontakti oma murede lahendamisel	65	51	19	7	2	10	154	42	33	12	5	1	6	100	75
Haridus															
Olen rahul lastele koolis õpetatavate teadmiste ja oskustega	61	64	22	3	1	3	154	40	42	14	2	1	2	100	81
Usun, et koolis omandatud haridus võimaldab lastel elus hästi hakkama saada	73	52	15	4	0	10	154	47	34	10	3	0	6	100	81
Oman ülevaadet waldorfpedagoogika põhialustest	46	63	32	9	0	4	154	30	41	21	6	0	3	100	71
Kooli õppekava on piisavalt tasakaalus ja mitmekesine	48	68	20	1	1	16	154	31	44	13	1	1	10	100	75
Palun andke hinnang, kas koolis omandavad õpilased järgmisi oskusi ja omadusi															
positiivne ellusuhtumine	93	40	10	1	1	9	154	60	26	6	1	1	6	100	86
suhtlemisoskus.	91	46	7	1	1	8	154	59	30	5	1	1	5	100	89
kohusetundlikkus .	51	47	32	12	3	9	154	33	31	21	8	2	6	100	64
abivalmidus.	82	49	12	3	0	8	154	53	32	8	2	0	5	100	85
probleemide lahendamise oskus	51	50	21	9	1	19	151	34	33	14	6	1	13	100	67
sallivus ja teistega arvestamine	75	56	10	4	2	7	154	49	36	6	3	1	5	100	85
iseseisvus	68	50	22	4	1	9	154	44	32	14	3	1	6	100	77
valmisolek elukestvaks õppeks	58	38	17	5	3	33	154	38	25	11	3	2	21	100	62
oskus õpitut töös rakendada	64	56	15	1	2	16	154	42	36	10	1	1	10	100	78
loovus	111	30	6	0	1	6	154	72	19	4	0	1	4	100	92
meeskonnatöö oskus	74	50	10	3	1	15	153	48	33	7	2	1	10	100	81
Kooli leidmine, rahulolu															
Olen koolivalikuga rahul	99	41	7	2	1	4	154	64	27	5	1	1	3	100	91
Soovitan kooli kõigile oma tuttavatele	53	38	32	14	7	10	154	34	25	21	9	5	6	100	59
Koostöö kooliga															
Pean õpilaste, õpetajate ja vanemate koostööd oluliseks	133	15	3	1	0	2	154	86	10	2	1	0	1	100	96
Tahan olla kursis koolis toimuvaga	123	23	4	1	1	2	154	80	15	3	1	1	1	100	95

Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse tulemused (järg)

Väide	Vastajate arv							Vastajate osakaal (%) küsimusele vastajate koguarvust							
	nõustun täielikult	pigem nõustun	mii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	nõustun täielikult	pigem nõustun	mii ehk naa	pigem ei nõustu	ei nõustu üldse	ei oska vastata	Kokku	Nõustun täielikult ja pigem nõustun kokku
Kooli areng ja muutused															
Kool areneb positiivses suunas	44	66	15	4	4	21	154	29	43	10	3	3	14	100	71
Vanemate arvamusi ja ettepanekuid peetakse olulisteks, nendega arvestatakse	61	50	20	4	2	17	154	40	32	13	3	1	11	100	72
Plaanimine muudatused viiakse ellu	29	56	29	6	3	31	154	19	36	19	4	2	20	100	55
Probleeme ei varjata vaid püütakse neid koos lahendada	67	45	21	6	3	12	154	44	29	14	4	2	8	100	73
Õppetingimused															
Olen rahul kooli ruumide ja olmetingimustega	25	45	49	22	11	2	154	16	29	32	14	7	1	100	45
Lastel ja õpetajatel on olemas kõik tööks vajalikud vahendid	24	48	45	17	2	18	154	16	31	29	11	1	12	100	47
Olen rahul õppetöö korraldusega	51	71	20	5	0	7	154	33	46	13	3	0	5	100	79
Olen rahul laste turvalisuse tagamisega koolis	58	57	23	5	2	9	154	38	37	15	3	1	6	100	75
Olen teadlik kooli sisekorranõuetest	79	35	17	6	6	11	154	51	23	11	4	4	7	100	74
Maine															
Olen uhke, et minu lapsed õpivad waldorfkoolis	84	41	14	6	1	8	154	55	27	9	4	1	5	100	81
Koolil on ühiskonnas hea maine	10	43	46	27	11	17	154	6	28	30	18	7	11	100	34

Waldorfkoolide lapsevanemate küsitluse tulemused (järg)

Väide	Vastajate arv				Vastajate osakaal (%) küsimusele vastajate koguarvust			
	jah	ei	ei tea	Kokku	jah	ei	ei tea	Kokku
Info koolis toimuvast on õigeaegselt kättesaadav	124	30		154	81	19		100
Olen käinud kooli korraldatud kursustel	74	80		154	48	52		100
Soovin saada informatsiooni kooli poolt korraldatavate kursuste kohta	132	22		154	86	14		100
Olen kooliseltsi liige	77	48	29	154	50	31	19	100

Lisa 8. Riikliku toetuse osakaal ja õppemaksu suurus waldorfkoolides riigiti aastal 2000

Regioon /riik	Esimene waldorfkool (asutamisaasta ja koht)	Koo- lide arv (2008)	Vabad waldorfkoolid aastal 2000							
			Koo- -lide arv	õpi- laste arv	riikliku toetuseta		riikliku toetusega		toetuse suurus	keskmine kooli- maks eurodes
					arv	osa- kaal	arv	osa- kaal		
Euroopa										
Saksamaa	1919 (Stuttgart)	213	178	71460			178	100	64%	100
Austria	1966 (Viin)	15	10	2290			10	100	15%	180
Šveits	1920 (Dornach)	35	39	8066	33	85	6	15		358-500
Liechtenstein	1984 (Schaan)	1	1	115			1	100	17%	490
Luksemburg	1985 (Luxembourg)	2	1	230			1	100	25%	225
Belgia	1954 (Antwerpen)	22	14	2223			14	100	95% õpetajate palkadest, 40% materiaalkuludest	0
Holland	1923 (Den Haag)	92	94	15000			94	100	85%	30
Prantsusmaa	1946 (Strasbourg)	11	14	1700	11	79	3	21	33%	230
Itaalia	1946 (Milano)	34	35	1750	33	94	2	6		208
Hispaania	1987 (Madrid)	7	1	300	1	100				240
Suurbritannia	1925 (London)	32	27	3517	27	100				460-525
Iirimaa	1975 (Holywood, Põhja-Iirimaa)	3	3	300	3	100				152
Island	1991 (Laekjarbotnum)	2	2	54			2	100	50%	225
Taani	1950 (Kopenhaagen)	16	17	2650			17	100	75-80%	125
Rootsi	1949 (Stockholm)	41	41	5228			41	100	100%	0
Norra	1926 (Oslo)	35	27	5000			27	100	85%	119
Soome	1955 (Helsingi)	25	17	4330			17	100	100%	0
Eesti	1990 (Tartu, Rosma, Tallinn)	6	5	492			5	100	65%	30
Läti	1991 (Grobina, Adazi)	2	4	540	1	25	3	75	100% või 10%	2 või 120
Leedu	1995 (Vilnius)	3	3	288			3	100	100%	0
Poola	1992 (Varssavi)	5	3	160			3	100	20-25%	100
Tšehhi	1990 (Pisek)	13	8	1238			8	100	100%	0
Ungari	1989 (Solymar)	25	17	1867			17	100	60%	30
Sloveenia	1992 (Ljubljana)	2	1	263			1	100	85%	50
Horvaatia	1993 (Zagreb)	2	2	170			2	100	11%	50
Bosnia-Herzegovina*	1999 (Sarajevo)	1	1	10-40	1	100				0
Rumeenia	1993 (Simeria)	13	12	2281			12	100	99%	0
Moldaavia	1992 (Chisinau)	1	2	315			2	100	80%	38
Ukraina	1992 (Odessa)	5	7	750	2	29	5	71	kuni 60%	50
Venemaa	1991 (Moskva)	18	26	3200	11	42	15	58	40%	30
Armeenia**	1994 (Jerevan)	1	1	202	1	100			1/3 õpetajate palkadest, 5% materiaalkuludest	0
Gruusia	1994 (Thbilisi)	1	1	308			1	100	21%	20

* nn vabaajakool **riiklik waldorfkool eksperimentaaltasutusega

Allikas: Freunde der Erziehungskunst

Riikliku toetuse osakaal ja õppemaksu suurus waldorfkoolides riigiti aastal 2000 (järg)

Regioon /riik	Esimene waldorfkool (asutamisaasta ja koht)	Koo- lide arv (2008)	Vabad waldorfkoolid aastal 2000							
			Koo- lide arv	õpi- laste arv	riikliku toetusega		riikliku toetusega		toetuse suurus	keskmine kooli- maks eurodes
					arv	osa- kaal	arv	osa- kaal		
Aasia										
Iisrael	1989 (Harduf)	7	4	985			4	100	100%	75
Kasahstan	1991 (Ust-Kamenogorsk)	2	1	207			1	100	60%	15
Kõrgõzstan	1993 (Biškeek)	1	1	40	1	100				
India	1982 (Dalhousie)	5	2	190	2	100				27
Tai	1998 (Bangkok)	2	1	50	1	100				82
Filipiinid	1996 (New Manila)	3	1	53	1	100				83
Taiwan	1999 (I-Lan)	2	1	21	1	100			väike	250
Jaapan	1987 (Tokyo)	7	2	89	2	100				391-685
Okeania										
Austraalia	1957(Sydney)	33	38	4000			38	100	30%	60-300
Uus Meremaa	1950 (Hastings)	10	10	1724	1	10	9	90	100%, Titi- rangi 30%	137, Titirangi 385
Aafrika										
Egiptus	1986 (Sekem)	1	1	302	1	100				18
Kenya	1989 (Nairobi)	2	2	70	2	100				131
Tansaania	1989	1	1	50	1	100				62
Namiibia	2000 (Windhuk)	1	1	40	1	100				40-380
Lõuna-Aafrika Vabariik	1967 (Kaplinn)	17	18	1550	16	88,9	2	11	5% või 25%	16-132
Ameerika										
Mexico	1957 (Mexico City)	5	5	331	5	100				110
Colombia	1997 (Cali)	4	4	1000	4	100				160
Peru	1982 (Lima)	3	2	271	2	100				100
Tšiili	1980 (Santiago)	5	3	546	3	100				170
Brasiilia	1956 (Sao Paulo)	32	20	3230	18	90	2	10	70%	90-300
Argentina	1942 (Buenos Aires)	10	7	915	7	100				35 (Buenos Aires 200)
Uruguay	1974 (Montevideo)	1	1	73	1	100				200
Kanada	1968 (Toronto)	21	20	2500	13	65	7	35	33-45%	515
USA	1928 (New York)	130	115	19000	115	100				550

Allikas: Freunde der Erziehungskunst

Lisa 9. Eesti Vabade Waldorfkoolide Ühenduse seisukohad hindamise küsimuses

Eesti Vabade Waldorfkoolide Ühendus on oma koosolekul 10. novembril 2001 ja 5. jaanuaril 2002 ning neile järgnevalt elektrooniliste kanalite kaudu laiemas ringis arutanud hindamise küsimust ja jõudnud järgmistele seisukohtadele:

- Informatsiooni andmine õpilase arengu, võimete, probleemide jne kohta lapsevanematele, lapsele ja ühiskonnale kirjalikult fikseeritud vormis on loomulik ning vajalik.
- Antav informatsioon peab andma võimalikult tõese pildi õpilase arengu olulisematest aspektidest. Tähtsamad neist oleksid eeldused, võimed, motivatsioon, huvid, areng ja taandareng. Kõiki neid peaks omakorda vaatlama nii vaimsest, hingelisest, kehalisest, individuaalsest kui ka sotsiaalsest aspektist ja samas puudutades neid lähtudes erinevatest õppeainetest, ning nähtuna erinevate õpetajate silmade läbi. Ainult nii saaks tekkida pilt, mis võiks mingil määral pretendeerida objektiivsusele. (Väärt abivahend nende aspektide konkretiseerimiseks on J. Käisi artikkel “Õpilaste hindamisest, katsetest ja koolitunnistustest” tema kogumikus “Kooliraamat”).
- Ühe tunnistuse piires ei ole praktiliselt võimalik käsitleda põhjalikult kõiki neid aspekte. Tähtis on teha vahet antud õpilase suhtes olulisemate (olemuslike) ja vähem oluliste vahel. Seda saavad teha vaid õpetajad, kes antud õpilast õpetavad ja seega ka teda põhjalikumalt tunnevad. Seega, määra ette kohustusliku tunnistuse vormi, käituks Waldorfkoolide Ühendus ebaadekvaatselt. Kuid oluline on aidata koolide kolleegiumides kaasa sisulise mõistmise arengule neis küsimustes.
- Tunnistus peaks igal juhul toetama õpimotivatsiooni arengut ning mingil juhul ei tohiks seda pärssida, ei oma negatiivsete ega ka positiivsete hinnangutega. Ta peaks nii „tugevat kui ka nõrka“ õpilast innustama arenguks.
- Tunnistus nii oma vormis kui ka sisus peaks sündima läbi õpetaja sisemise dialoogi lapse loomusega, arenguga, tema mineviku, oleviku ning tuleviku võimalustega. Tunnistus kirjutatakse lapse pärast. Kuid ta on kirjutatud neile, kes peavad midagi lapse kohta teada saama. Ta ei tohi olla formaalne.
- Hinnanguline aspekt tunnistuses ei tohiks olla domineeriv, kuigi see on kohati vajalik just õpilase enda jaoks. Selle vajalikkust peab oskama määrata eelkõige õpetaja. Põhirõhk peaks olema täpsel kirjeldusel, mis suudab ületada hinnangu lineaarse (... halvasti,... rahuldavalt, ... hästi...) piiratud.
- Numbriline hindamine on väga käepärane, mugav ja lihtne vahend õpilase kirjeldamiseks. See annab õpilasest kiire ning ülevaatliku pildi, hoiab kokku nii hindaja kui ka hinnangua tutvuja aega.
- Numbriline hindamine võimaldab vaid küllalt väheobjektiivse pildi loomist õpilasest, kuna põhineb hinnangul, mis sisaldab endas paratamatult olulisel määral subjektiivsust. Seda subjektiivsust ei vähenda ka hindamise viimine rangemalt aritmeetilisele alusele. Tohutust hulgast inimkonna valduses olemasolevatest teadmistest, oskustest jms õpetamiseks ja kontrollimiseks kasutatava materjali valimine toimub paratamatult lähtudes isiku või isikute grupi subjektiivsetest eelistustest (mis põhinevad nende teadmistel, maailmavaatel, elukogemusel, harjumustel jne). Seda sõltumatult sellest, kas seda teeb õpetaja oma klassis, mõni õpikuautor, üleriigiline õppekavanõukogu, eksamikomisjon vms. Numbrilise hindamise subjektiivset olemust ei muuda loomulikult ka hindamisskaala astmete jaotuste (astmete arvu suurendamine) või tähistuste (tähed, sõnad vms) muutmine. Hindamine (hinnangu andmine) on paratamatult küllaltki subjektiivne tegevus ega saa anda õpilasest kuigi adekvaatset ettekujutust. Seega on see nii vanematele, ülejäänud ühiskonnale kui ka õpilasele endale tagasisideks vähe sobiv meetod.
- Numbriline hindamine tagasisidestusmeetodina tekitab õpilastes ebaadekvaatse suhte oma arenguga. Pärsib õpimotivatsiooni ja otsese sisulise huvi tekkimist õpitava suhtes. Huvi muutub kaudseks, hinnete kaudu vahendatuks. Tugev õpilane ei pinguta rohkem kui

maksimumhinde saamiseks vaja ja nõrk õpilane tajub halba hinnet kui suhtumise väljendust enda vastu, ning loobub samuti rohkemast pingutusest, kui see kuidagi koolis püsimiseks vajalik on (aga sageli ka mitte nii palju). Tagasisidestusmeetodina on numbriline hindamine küllaltki ebapedagoogiline.

- Numbriline hindamine kirjeldab õpilast vaid väga piiratud aspektidest. Eelkõige teadmiste mahu ja mõningate oskuste valdamise aspektist. Neidki ei kirjelda see sisuliselt, vaid annab neile ainult hinnangu. Selline kirjeldamine oli asjakohane veel XIX sajandil, kui kooli ülesandeks oli varustada õpilasi hädapäraste teadmiste ja oskustega. Kaasajal on kooli ülesanded muutunud palju mitmekülgsemaks ning ka sügavamaks ja hõlmavad põhiliselt seda, mille hindamine on väga keeruline ja kohati lausa võimatu, nagu näiteks eeldused loovuse, teadvuse, eetika, isiksuse jne arenguks, tingimuste loomine mõtlemise, tunde- ja tahteomaduste kujunemiseks jpm. Kergemini hinnatavad alad nagu teadmised, oskused, vilumused on muutunud teisejärgulisteks ja peavad teenima neid eelnimetatud sügavamaid vajadusi. Seepärast peame vajalikuks hoiduda selle teisejärgulise liigsest esile toomisest hindamise kaudu, sest just selle tõttu tõuseks ka waldorfkoolides see teisejärguline liialt tähtsale positsioonile ja tõrjuks esmatähtsa kõrvale.
- Numbriline hindamine on waldorfpedagoogika alustega vastuolus ja selle süstemaatiline rakendamine waldorfkoolides pole mõeldav. Kool, kus see toimuks, ei tohiks waldorfkooli nime kanda.
- Kuna numbriline hindamine on ühiskonnas veel väga levinud ja kirjelduste kasutamine olemasolevate mõtlemisharjumuste juures kohati raskendatud, siis kasutatakse numbrilist hindamist teatud juhtudel ka waldorfkoolides. Waldorfkooli õpilane saab hindelise tunnistuse
 - põhikooli või gümnaasiumi lõpetamisel,
 - õpilase siirdumisel waldorfkoolist kooli, kus kasutatakse hindamist
 - ja juhul, kui seda nõuab selleks õigustatud isik (lapsevanem või hooldaja)
- Hinde ja selle määramise meetodi valib õpetaja. Hinnatakse õpilase teadmisi, oskusi, võimeid jms. Sealjuures võetakse aga arvesse ka õpilase huvi, järjekindlust, kohusetundlikkust, vanust ja muid eripärasid. Hindamine on küllalt keerukas protsess, mida ei ole võimalik taandada mingile lihtsale algoritmile. Hinde kujundamise aluseks peab õpetaja võtma oma mõistmise sellest, kuidas üldsus sellest hindest aru saab. Hinne peab olema võimalikult adekvaatselt mõistetav.
- Kui õpilane ei ole nõus talle omistatud hindega, on tal õigus esitada see probleem lahendamiseks õpetajate kolleegiumile. Ta võib seda teha iga õpetaja kaudu. Iga õpetaja on kohustatud selle küsimuse edastama kolleegiumi juhatajale ja jälgima, et küsimus leiaks asjakohase lahenduse.
- Kirjeldav tunnistus antakse õpilastele vähemalt kord iga õppeaasta lõpul. Tervitatav on see, et osades waldorfkoolides antakse tunnistusi iga õppeveerandi, või ka iga õppetsükli lõpus. Ent sellise korra ülevalt alla sisse seadmine kõikidesse waldorfkoolidesse oleks Ühenduse poolt asjatundmatu ja kohatu samm. Vajadus ja võimalus sellise korra sisse seadmiseks saab tulla vaid konkreetsest koolist, arvestades kontakti või selle defitsiiti lapsevanematega, õpetajate koormatust mitmesuguste ülesannetega jne. Asjaolu, et mitmed koolid on endale sellise ülesande vabatahtlikult võtnud, annab tunnistust, et õpetajaskond on usaldust vääriv ja ei vaja välist juhtimist ning kõrgemaid korraldusi.
- Waldorfkoolide Ühendusel pöörduda Haridusministeeriumi poole ettepanekuga lisada haridusministri määrusele “Õpilaste hindamise kord” säte “Käesolev määrus ei kehti koolidele, mille pedagoogilised põhimõtted ei võimalda selle rakendamist. Koolide või koolitüüpide nimekirja kinnitab haridusminister koolide avalduste alusel. Selleks tuleb koolidel esitada oma põhikiri ja/või õppekava, millest peab selguma rakendatava pedagoogika õpilase arengu kirjeldamise meetod.”

Lisa 10. Rahvusvahelise waldorfkoolide uuringu (1998) ja Inglismaa waldorfkoolide uuringu (2005) tulemuste lühikokkuvõte

Earl J Ogletree poolt avaldatud uuringu *International Survey of the Status of Waldorf Schools*³⁰ (Waldorfkoolide staatuse rahvusvaheline uuring) uuring on saadaval *Educational Resources Information Centre*'i kodulehel: <http://eric.ed.gov/> . 1998. a avaldatud uuringus vastasid küsimustikule 234 waldorfkooli (vastuseid küsiti 520 koolist, osalus 45%) 31 riigist. Valdavalt olid vastajateks õpetajad. Uuringu andmetel osales selles ka 2 Eesti waldorfkooli, kuid nende tulemusi pole eraldi avaldatud st Eesti koolide tulemused on rühmitatud suurema grupi koosseisu. Uuringu eesmärgiks oli hinnata kas waldorfpõhimõtteid ja Steineri juhendeid järgitakse waldorfkoolides, kuidas koolid toimivad ning mida waldorfharidusest arvatakse ja kuidas seda tajutakse. Uuriti õppetegevust, õppekava, tulemusi ning probleemide ja positiivsete aspektide tajumist koolis töötavate inimeste poolt. Tulemused on esitatud koondina ja riikide kaupa; tulemusi ei ole autorite poolt kommenteeritud.

Mõned huvitavad leiud:

- 47% vastanutest oli seisukohal, et heaks õpetajaks olemiseks ei pea olema antroposoof;
- 92% viitas, et nende koolis kasutatakse põhitundi;
- 63% kirjeldas kooli töö/õpetamiskeskkonda demokraatlikuna;
- 87% hindas waldorfharidust ajakohaseks (ajaga kaasas käivaks) ja vaid 9% liiga traditsiooniliseks;
- 91% oli seisukohal, et waldorfharidus arendab „vabalt mõtlemaid“ (*free thinking*) isikuid;
- 70% nõustus, et waldorfharidus märkamatu mõjutab avatusele või muudab vastuvõtlikuks vaimsele ja antroposoofiale;
- 28% viitas, et waldorfkooli praktikaid on kasutusele võetud riigikoolides;
- „õppemaksusid“ märgiti kõigi sagedamini tähtsaima kooli sissetulekuallikana.

Inglismaa waldorfkoolide uuring *Steiner School in England*³¹ (Inglismaa waldorfkoolide uuring (2005)) teostati Bristolis asuva *University of West England* teadlaste poolt aastail 2004-2005. Uuring on saadaval näiteks kodulehelt http://www.waldorflibrary.org/Journal_Articles/steinerukresearch.pdf . Antud uuring sisaldab olulisemate waldorfhariduse kohta tehtud uuringute ülevaateid ja lühikokkuvõtteid; samuti on kirjeldatud andmebaasiotsingute tulemusi märksõnade „waldorf“, „steiner“, „koolid“ ja „haridus“ puhul. Uuringu tellis West University of England'i teadlastelt Hariduse ja oskuste osakond (*Department of Education and Skills*; alates 2007. aastast *The Department for Children, Schools and Families (DCSF)*), et uurida waldorfkoole ja –haridust Inglismaal ning eriti waldorfkoolide ja riigikoolide sarnasusi ja erinevusi. Algatus lähtus riikliku haridussüsteemi arenguteesmärgist soodustada vabadust hariduses innovatsiooni ja koostöö abil ning laiendada hariduslikke võimalusi mitmekesiste valikute loomise teel. Uuring sisaldas kirjanduse uuringut, intervjuusid waldorfkoolide esindajatega, struktureeritud küsitlusi 21 waldorfkoolis, waldorfõpetajate küsitlust (184 vastust, osalusmäär veidi alla poole), prima tegutsemispraktika uuringuid 7 koolis. Uuringu hetkel olid kõik 23 Inglismaa waldorfkooli sõltumatud riikliku finantseeringuta erakoolid. 2008. aastal avati Inglismaal esimene riigi poolt finantseeritud waldorfkool – Steiner Academy Hereford.

³⁰ Ogletree, Earl J.; *International Survey of the Status of Waldorf Schools*, Educational Resource Information Centre, university of Illinois, 1998.

³¹ Woods, P., Ashley, M., Woods, G.; *Steiner Schools in England*; University of West England, 2005.

Põhileiud:

- waldorfharidus sisaldab Inglismaa riikliku õppekava kõiki õppeaineid ning lisaks õpetab mõningaid waldorfõppekavale omaseid aineid;
- kujundav hindamine on waldorfhariduse olemuslik osa. Riiklikke tasemetöid ja eksameid ei käsitleta kasulikena, kuid neil osaletakse praktilistel kaalutlustel, et lapsed saaksid riiklikult tunnistatud kvalifikatsioonid.
- waldorfkoolidele on iseloomulik ühe klassiõpetaja keskne roll 1.-8. klassini;
- waldorfkoolides ei ole õpetajate seas formaalset hierarhiat ning vastutus kuulub enamikes koolides õpetajate kolleegiumile;
- waldorfkoolide õpetajad töötavad madalama palgaga ja kehvemates tingimustes kui riigikooli õpetajad.
- Enamus waldorfkoolide õpetajatest on omandanud eriala waldorfkooli õpetajate koolitusprogrammidest ning ainult vähemus omab kvalifitseeritud õpetaja staatust (*QTS, Qualified Teacher Status*).

Lisa 11. Väljavõte Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuse hinnangust waldorfkoolide tuumõppekava (WÕK) kohta

Üldhinnang põhikooli ja gümnaasiumi riiklikule õppekavale (edaspidi riiklik õppekava) vastavuse kohta

I. ÜLDOSA

Õppekava üldosa vastab osaliselt põhikooli ja gümnaasiumi riiklikule õppekavale (edaspidi *riiklik õppekava*) ning vajab riikliku õppekavaga kooskõlla viimiseks täiendamist ja täpsustamist.

Märkused

- 1) Erinevalt riiklikust õppekavast ei sea Waldorfkoolide tuumõppekava eesmärgiks Eesti rahvuskultuuri tundmist, toimetulekut Eesti kultuuriruumis ja tänapäeva ühiskonnas, Eesti riigi kodaniku kasvatamist.
- 2) Tuumõppekava sisaldab küll riikliku õppekava ettenähtud üldpädevusi, kuid need peaksid olema ka kooliastmeti lahti kirjutatud, et koolide koostatavad õppekavad saaksid olla vastavuses põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekavaga kehtestatud kooliastmete pädevustele.
- 3) Erakooliseaduse kohaselt peab erakooli õppekava vastama põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekavaga kehtestatud kooliastmete pädevustele ja ainete õpitulemustele, riikliku õppekava kohustuslikke läbivaid teemasid ei ole nimetatud. Samas on need teemad (keskkond ja säästev areng, tööalane karjäär ja selle kujundamine, infotehnoloogia ja meedia, turvalisus) väga olulised õpilase toimetulekuks tänapäeva maailmas. Seetõttu soovitame läbivaid teemasid lülitada tuumõppekavasse, mis suunaks koole neid võimalust mööda rakendama.
- 4) Üldosas konstateeritakse, et numbrilist hindamist üldjuhul ei kasutata. Sel juhul peaks üldosa andma koolidele juhised, kuidas ja mille alusel pannakse õpilastele välja numbrilised hinded kooli vahetamise korral ning põhikooli lõputunnistusele.
- 5) Kui tuumõppekava täidab waldorfkoolide jaoks raamõppekava rolli analoogselt riikliku õppekavaga, peaks tuumõppekava esitama ka nõuded kooliõppekavale.
- 6) Mõistetest.
Mõtlemise ja oskuste koolitamise asemel oleks õigem rääkida mõtlemise ja oskuste arendamisest (koolitatakse inimesi).
Mõiste *vaimuteadus* ei ole avatud.

II. AINEKAVAD

Üldhinnang ainekavadele

1. Põhikooli ainekavadest ei vasta riiklikule õppekavale matemaatika, loodusõpetuse, keemia, füüsika, ajaloo, inglise keele, kunsti, käsitöö ja kodunduse ning tehnoloogia- ja tööõpetuse ainekavad. Bioloogia ja muusika ainekavad vastavad osaliselt.
2. Gümnaasiumi ainekavadest ei vasta riiklikule õppekavale geograafia, bioloogia, keemia, füüsika, inglise keele, kunsti, muusika ainekavad. Kirjanduse, ajaloo ja inimeseõpetuse ainekavad vastavad osaliselt.

Loodusainete ainekavades torkab silma loodusteadusliku terminoloogia meelevaldne ja kaasaegset teadust eirav kasutamine.

Lisa 12. Riikliku õppekava (RÕK) ja Waldorfkoolide tuumõppekava (WÕK) erinevused

RÕKi ja WÕKi erinevusi I kooliastmel (1.–3. klass)

Eesti keel	
RÕK	WÕK
<ul style="list-style-type: none"> Oskab leida lähedase ja vastandtähendusega sõnu; Oskab kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta arvamust avaldada; Oskab täis- ja suluta häälikuid õigesti kirjas märkida; Oskab kasutada lihtsamat sõnastikku; Oskab kirjas õigesti märkida käandsõna mitmuse nimetava lõppu ja tegusõna pöördelõppe; Oskab kirjutada etteütlemise järgi ja kontrollida kirjutatud näidise järgi; 	<ul style="list-style-type: none"> Oskab ühist tempot hoides klassiga koos luuletusi retsiteerida Oskab klassiga koos rütmiliselt astudes või plaksutades sõnu silbitada
Võõrkeel	
RÕK	WÕK
<ul style="list-style-type: none"> Tunneb sõnavara õpitud teemade piires; Oskab suuliselt kasutada nimetavaid ja omastavaid asesõnu; Oskab lausetes kasutada õpitud keelestruktuure ja keelendeid; Oskab õpitud luuletusi, laule ning lühitekste; Tunneb numbreid 1-100; Tunneb tähestikku; 	<ul style="list-style-type: none"> ütelda oma vanust ja numbreid 1–20; ütelda oma ja küsida sõbra aadressi ning telefoninumbrit; nimetada päevaaegu, nädalapäevi, kuude nimetusi ja kellaaega (täistunde); hääldata oma nime; õpitud sõnavara piires rääkida kodust, perekonnast, sõbrast, oskustest, koolitarvetest; õpitud keelendeid kasutades end igapäevastes olukordades arusaadavaks teha. saab aru kirjalikest lühitööjuhenditest; saab aru tuttava sõnavaraga lühitekstidest; juhendamisel lõpetada lauseid ja fraase; õigesti kirjutada harjutuste, mõistatuste, ristsõnade jt ülesannete lahendamiseks vajalikke sõnu.
Matemaatika	
RÕK	WÕK
<p>Teab ja tunneb:</p> <ul style="list-style-type: none"> Naturaalarvude ehitust kümneksüsteemis Tehete järjekorda avaldises Lihtsamaid tasandilisi ja ruumilisi kujundeid (ring, kolmnurk, nelinurk, ruut, ristkülik, viisnurk, kuusnurk, kera, kuup, silinder, koonus) <p>Oskab:</p> <ul style="list-style-type: none"> Lugeda ja kirjutada naturaalarve 10 000-ni Liita ja lahutada ühenimelisi arve Leida võrdustes tähe arvvaartust proovimise teel ning andmete ja otsitava vaheliste seoste kaudu Leida võrratustes tähe arvvaartust proovimise teel Joonlauda või sirklit kasutades joonestada etteantud pikkusega sirglõiku, joonestada kolmnurka, nelinurka ja ringjoont Võrrelda sirglõike mõõtmise teel ja arvutada murdjoone pikkust 	<ul style="list-style-type: none"> Tunneb rõõmu matemaatikaga tegelemisest Tunneb nelja matemaatika põhitehet Arvutab kirjalikult nelja põhitehte abil omandatud arvuruumis Oskab peast korrutustabelit

Loodusõpetus/Kodulugu	
RÕK	WÕK
3. klassi lõpetaja: <ul style="list-style-type: none"> eristab elusat ja elutut; tunneb õpitud bioloogilisi liike (levinuimaid taimi, loomi ja seeni); teab õpitud bioloogiliste liikide eluavaldusi, eluviise ja elupaiku; oskab tuua näiteid erinevate organismide omavahelistest seostest looduses; oskab nimetada, rühmitada ja kirjeldada kodukoha elusa ja eluta looduse objekte; oskab käsitseda tavalisemaid elektririistu ennast ja teisi ohustamata; oskab kasutada plaani ja kaarti, tunneb plaani lihtsamaid leppemärke; oskab näidata kodukoha asukohta Eesti kaardil; teab ja oskab näidata Eesti kaardilt tähtsamaid kõrgustikke, madalikke, suuremaid saari, poolsaari, lahtesid, järvi, jõgesid; teab ilmakaarte määramise viise ja oskab neid kasutada; oskab kasutada kompassi põhiilmakaarte määramiseks. 	2. klassi lõpetaja: <ul style="list-style-type: none"> Armastab loodust Oskab juhendatavate küsimuste põhjal teha tähelepanekuid looduse kohta Märgab ja oskab kirjeldada aastaajalisi muutusi looduses Tunneb tervishoiu algtõdesid Teab, miks ja kuidas hoida keskkonda kodus, koolis ja looduses 4. klassi lõpetaja: <ul style="list-style-type: none"> tunneb lihtsamaid põllutöid oskab ehitustööks vajalikke töövõtteid (läbitud projekti raames) tunneb vanu põllutööriistu ja teisi töö ja majapidamisvahendeid tunneb vanu ameteid oskab määrata ilmakaari päikese järgi oskab nimetada rahvakalendri tähtpäevi teab, et rahvakalender on seotud kuufaasidega teab tuntud tähtkujusid oskab jutustada oma kodukoha minevikust ning võrrelda, mis on muutunud oskab joonistada tuttava koha plaani
Inimeseõpetus	
RÕK	WÕK
3. klassi lõpetaja: <ul style="list-style-type: none"> teab, kuidas hoida tervist; teab, mis on ennakkahjustav käitumine; oskab ohuolukorras abi kutsuda; teab, mis on perekond, kodu; kodukoht, kodumaa, riik; teab kodukoha ja Eesti riigi tuntud inimesi; tunneb Eesti riigi sümboleid ja lähemaid naaberriike; teab kõlbelise käitumise norme ja käitumisreegleid; oskab suhelda ja käituda, teistega arvestada; teab, mis on ausus, õiglus, kohustused ja vastutustunne; oskab teha koostööd, suhelda ja teistega arvestada; oskab anda hinnangut oma tegevusele; oskab planeerida oma aega ja tegevusi; oskab hinnata asjade ja raha väärtust; teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad; mõistab oma õigust jääda eriarvamusele ja keelduda ühistegevusest, kui see on ennakkahjustava iseloomuga; oskab leida vajalikku infot erinevatest teabeallikatest. 	<ul style="list-style-type: none"> Puudub WÕK-is eraldi ainena algklassides
Kunst	
RÕK	WÕK
3. klassi lõpetaja: <ul style="list-style-type: none"> oskab valmistada mahulisi figuure ning mänguasju voolimis- ja muudest materjalidest; peab silmas pildi kompositsioonireegleid; oskab luua ja kasutada lihtsamaid fakteure; oskab teha kollaaži ja voltida paberit; oskab kunstiteoseid lihtsas vormis kirjeldada ja oma eelistusi põhjendada; väärtustab enda töödest erinevaid lahendusi; märgab kujunduselemente ümbritsevas keskkonnas. 	<ul style="list-style-type: none"> tunneb rõõmu kunstilisest tegevusest tunneb põhivärve tajub ja oskab kasutada värvide heledumusest maalib konkreetsel teemal vahakriitidega maalides oskab maalida nii suuri pindu kui joonistada loomi, inimesi, loodust, elu-olu
Liikumine	

RÕK	WÕK
<ul style="list-style-type: none"> tõsta, kanda ja paigaldada spordivahendeid; täita ohutusnõudeid kehaliste harjutuste sooritamisel ja käituda õnnetusjuhtumite korral täita rivi- ja korraharjutusi tunni organisatsioonilise külje tagamiseks; sooritada lihtsaid võimlemisharjutusi kindla rütmi järgi, improviseerida ja tantsida rahvatantse; sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi; sooritada hüplemisharjutusi hübitsaga; rahvastepalli (erinevate variantidega); joosta rahulikus tempos 3–4 min. 	<ul style="list-style-type: none"> täita vormiharjutusi liikuda kõne ja laulurütmis sooritada erinevaid kõnni-, jooksu-, hüppe- ja viskeharjutusi mänguliselt sooritada hüplemisharjutusi hübitsaga Kasutada võimlemisriistu etteantud mängusituatsioonist lähtuvalt Mängida liikumismänge erinevate variantidega (Võimalusel) suusatada tasasel maal, märke tõusta ning laskuda
Muusika	
RÕK	WÕK
<ul style="list-style-type: none"> Laulab vaba ja loomuliku hingamise, õige kehahoiaku, selge diktsiooniga ning ilmekalt On omandanud ühislauluvara (nimistus 15 tuntud lastelaulu) ja 2 oma maakonna rahvalaulu Tunneb 2- ja 3-osalist taktimõõtu kuulmise ja noodi järgi Oskab kasutada taktijoont, lõpumärke, kordusmärke ja märke ... Tunneb rütmivormi 	<ul style="list-style-type: none"> armastab ja naudib muusikalist tegevust laulab peast ühehäälsed diatoonilisi laule ja lihtsaid kaanoneid oskab märkida helikõrgusi noodijoonestikul, tunneb lihtsamaid rütme mängib diatoonilisel plokkflöödil lihtsamaid lugusid nii noodist kui kuulmise järgi oskab iseloomustada kuulatud erinevat muusikat omab algset muusikalist vormitunnetust, rakendab seda improviseerimisel

Lisa 12 järg

RÕKi ja WÕKi erinevusi II kooliastmel (4.–6. klass)

Eesti keel	
RÕK	WÕK
<ul style="list-style-type: none"> • Õppetegevus eraldi peatükina. • kirjanduse sisus ka filmikunsti käsitus • loetud kirjanike ja teoste arv konkreetne (12) 	<ul style="list-style-type: none"> • juhtmotiivides kajastub ka õppetegevus • Tekstiõpetuseks annavad emakeele kõrval ainekava aineperioodid, nt loodusõpetus, geograafia ja ajalugu. Õpitakse suulise teksti tähelepanelikku kuulamist, sellest kava põhjal või vabas vormis kokkuvõtte tegemist, selle suulist edasiandmist. • Tekstiõpetus teisel kooliastmel vahendab seost elupraktikaga, elamustel ja fantaasial põhinevad kirjandid jäävad kolmandasse kooliastmesse. • Kehtib nõue, et nimetused-terminid võetakse kasutusele siis, kui grammatilised fenomenid on kogemuslikult tuttavaks saanud. • Filmikunsti käsitus sel kooliastmel puudub; • projektitööna ette nähtud klassi ajalehe koostamine. • Loetud kirjanike ja teoste arv pole määratud
Võõrkeel	
WÕK	
<ul style="list-style-type: none"> • põhimõttelist jagunemist A ja B võõrkeeleks ei ole. Kahe võõrkeele õpetus algab 1. klassis samal ajal ja samas mahus. Tunni mahtudes võib hiljem kooliti olla väikeseid erinevusi • keel on seotud liikumise ja žestiga, liikumine - nii peen- kui jämemotoorika - omakorda mõtlemisvõime erinevate kvaliteetidega. Sellest lähtuvalt seostavad waldorfpedagoogika õppemeetodid ka keeleõppe mõtteka liikumise ja kõnežestidega. • võõrkeeleõpetus on tihedalt seotud põhitunni aineüksustega. Võõrkeele grammatika õpetamine järgib emakeele ainekava. Kõikjal, kus võimalik, võib võõrkeeleõpetust siduda teiste ainesisudega: jutustamise, loendamise ja arvutamise, geograafia, ajaloo ja teistega. • Ainevihikud, tekstikogumikud ja sõnadevihikud (WÕK) õpikute ja töövihikute (RÕK) asemel. • WÕK: põhiosa neljanda klassi lugemis- ja kirjutamisvarast põhineb algatamisel omandatud suulistel tekstidel. • WÕK: vene keeles pole tegusõna lõpetamata/lõpetatud tegevus teise kooliastme teema • WÕK: teises kooliastmes ei kasutata õppetöös elektroonilisi meediavahendeid. 	
Matemaatika	
WÕK	
<ul style="list-style-type: none"> • 4. klassis vormijoonistus, mis sisaldab geomeetria elemente; • 5. klassis vabakäe geomeetria; • Waldorfkoolides teises kooliastmes taskuarvutit ei kasutata; • ruumilised kujundid ja ruumala arvutamine alates 7. klassist; • statistika ja tõenäosusteooria kolmandas kooliastmes. 	
Loodusained	
WÕK	
<ul style="list-style-type: none"> • Loodusõpetuse ainekäsitus lähtub põhikooli teisel astmel printsiibist elusalt elutule ehk lapsele lähemaist, tunnetega seostuvaist loodusriikidest kaugemateni, uuriva mõtlemisega hõlmavatateni. IV klassi koduloos õpitakse tundma oma kodukohta ja loomi, V klassi geograafias käsitletakse Eestit ja VI klassi geograafias Euroopat. V klassis on eraldi loodusaineks taimeõpetus ja VI klassis kivimiõpetus. VI ja VII klassis lisandub eraldi õppeainena astronoomia. Akustilisi ja optilisi nähtusi tutvustatakse õpilastele VI klassi füüsikatundides. 	
<p>Õpilaste õpitulemused II kooliastme (4.–6.klass) lõpuks: Riikliku õppekava õpitulemuste järel on sulgudes õppeaine, milles antud teemat käsitletakse waldorfkoolis</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omab lihtsustatud tõest ettekujutust Päikesesüsteemist ja oskab selgitada Päikese tähtsust loodusele (IV klassi kodulugu) • Tunneb Maa ehitust (VI klassi kivimiõpetus) • Oskab nimetada mandreid ja ookeane, näidata neid maailmakaardil ning gloobusel (VI klassi geograafia ja kivimiõpetus) • Oskab näidata Eestit gloobusel ja maailmakaardil, oskab kasutada Eesti kaarti ja atlast (V klassi geograafia) • Teab ja oskab näidata Eesti kaardilt tähtsamaid suurpinnavorme, veekogusid, linnu (V klassi geograafia) • Teab tähtsamaid Eesti loodusvarasid ja nende kasutamise võimalusi (V klassi geograafia) • Oskab selgitada Eesti kliima põhijooni (V klassi geograafia) • Oskab nimetada eluks vajalikke tingimusi (IV ja V klassi looma- ja taimeõpetus ning V ja VI klassi geograafia) • Omab ülevaadet organismide eluvaldustest ja mitmekesisusest (IV ja V klassi looma- ja taimeõpetus) • Omab ülevaadet inimese ehitusest ja talitlusest (IV klassi loomaõpetus ja VII–VIII klassi inimeseõpetus) • Eristab erinevaid elukeskkondi (IV ja V klassi looma- ja taimeõpetus) • Teab peamisi Eesti elukooslusi; oskab nimetada erinevate koosluste tüüpilisi liike ja teab nendevahelisi seoseid (V klassi geograafia) 	

<ul style="list-style-type: none"> • Teab inimese kasutatavaid energialiike (V ja VI klassi geograafia) • Teab, millist rolli etendavad õhk ja vesi organismide elus (IV ja V klassi looma- ja taimeõpetus); (IV klassi kodulugu ja V-VI klassi geograafia) • Oskab seletada veeringet ja teab vee tähtsust looduses (V ja VI klassi geograafia) • Teab, kuidas õhk mõjutab ilmastiku kujunemist, oskab seda põhjendada õhu omadustega (V ja VI klassi geograafia) • Teab, kuidas vesi mõjutab ilmastiku kujunemist, oskab seda põhjendada vee omadustega (V klassi taimeõpetus ja geograafia) • Tunneb mulla kui elukeskkonna omadusi (IV klassi kodulugu, V klassi taimeõpetus, V–VI klassi geograafia) • Oskab tuua näiteid inimtegevuse mõjust keskkonnale (IV klassi kodulugu, V ja VI klassi geograafia) • Oskab märgata õhu, vee ja mulla saastumist ja teab, kuidas neid kaitsakse saastamise eest (IV klassi kodulugu, V klassi geograafia) • Tunneb kodukoha ja Eesti keskkonnaprobleeme, on motiveeritud osalema eakohastes keskkonnakaitselistes üritustes (IV klassi loomaõpetus, V klassi taimeõpetus, VI klassi kivimiõpetus, V–VI klassi geograafia) • Oskab analüüsida lihtsamat loodusteaduslikku teksti, teha järeldusi ja vormistada referaati (IV klassi loomaõpetus, V klassi taimeõpetus, VI klassi kivimiõpetus) • Oskab teha vaatlusi ja lihtsamaid katseid (IV klassi loomaõpetus, V klassi taimeõpetus, VI klassi kivimiõpetus, V–VI klassi geograafia) • Mõistab loodus- ja keskkonnakaitselise põhimõtteid (IV klassi loomaõpetus, V klassi taimeõpetus, VI klassi kivimiõpetus, V–VI klassi geograafia) • Väärtustab säästvat eluviisi 	
Kunst	
WÕK	
<p>Üldine erinevus RÕK ja WÕK vahel on selles, et waldorfkoolides on kunstitunni teemad ja tegevused tihedalt seotud klassi tsükliainete teemadega;</p> <ul style="list-style-type: none"> • WÕK: 6. klassi lõpetaja tunneb õppekavas kasutatavaid visuaalse kunsti mõisteid ning põhikooli lõpuks omab ta ettekujutust erinevatest visuaalse kunsti liikidest; • kunstitundide tegevus on enamalt jaolt praktiliselt üles ehitatud; • erinevuseks on, et me kasutame ainult looduslikke ja ökoloogilisi materjale ning töövahendeid; • kõikide tehnikate kasutamine on aktsepteeritud, õpetajal on vabadus seda valida (nt. keraamika, kirjakunst); • kõrgtrüki olemust ei õpita põhikoolis tundma; • vestlused kunstist on teemaks 7. klassis ja ajalootunnis, nt. siis kui käsitletakse renessansi teemat ja 9. klassi kunstiajaloo eposhis; • õpilased saavad väga põhjaliku ja praktilise ülevaate kujutavast geomeetriast (kuldloige, pentagondodekaeederi jne. pinnalaotusest ja läbilõigetest) 9.klassis; • WÕK õppekavas on eraldi ainetsükkel vormijoonistamine 4. klassis, kus käsitletakse ja joonistatakse ornamente, põimmustreid ja erinevaid sõlmi; • seoses tindisulepea kasutusele võtmisega 4.klassis õpitakse erinevaid kirjastiile nt. gooti kiri; samuti proovitakse kirjutada hanesulega ning kujundatakse oma töövihikud illustreeritud kirjaga; • seoses vabakäe geomeetria ainetsükliga 5.klassis antakse ülevaade matemaatilistest mõistetest ning see aine läheb üle optiliseks kunstiks 	
Muusika	
RÕK	WÕK
<ul style="list-style-type: none"> • toob välja muusikalise analüüsivõime ja võrdlusoskuse arendamise, • annab kooliastme üldise iseloomustuse, eristab laulmist ja häälearendamist, muusikalist kirjaoskust ja muusika kuulamist. • lauluvara määratletud konkreetsete lauludega. • toob välja konkreetseid rütme, mida tuntakse kuulmise ja noodi järgi. • astmenimedega laulmine 	<ul style="list-style-type: none"> • ära on toodud lõimimine teiste ainetega (matemaatika murdarvutamine – taktimõõt, Põhjamaade mütoloogia, rahvuseeposed – koostöös klassiõpetajaga etenduste muusikaline pool) • Olulised on klassiansamblid, orkestrid, keskastmekoorid. Tööd solistidega pole mainitud. • igakuised esinemised terve klassiga kooli kuupidudel. • kirjeldab iga klassi eraldi. • eristab laulmist ja hääle arendamist, muusikalisi teadmisi ja praktilist musitseerimist. Viimane tähendab terve klassi pillimängu. Muusikalised teadmised ja muusika kuulamine areneb väga tihedas seoses praktilise pillimänguga. Kuni 9. klassini eelistatakse võimalusel plaadi kuulamisele isiklikku musitseerimise kogemust ja elavate ettekannete kuulamist (kontsertide ühiskülastused). • määratleb üldise suuna (eesti rahvalaulud, Euroopa rahvaste laulud, Viini klassikute laulud...) Ühine laul mõlemas õppekavas on Eesti hümn (Fr. Pacius). • konkreetseid rütme välja ei too. • astmenimesid ei mainita
Käsitöö	
WÕK	
<p>õmblusmasina käsitlemine ja sellega õmblemise teema on 8. klassis, enne seda toimub käsitsi õmblemine</p>	

Lisa 12 järg

RÕKi ja WÕKi erinevusi III kooliastmel (7.–9. klass)

9.klass inglise keel	
RÕK	WÕK
<ul style="list-style-type: none"> Kuulamisel mõistab põhikooli lõpetaja kuuldu sisu, kasutades vastavalt kuulamisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset kuulamist. 	9. klassi lõpetaja kuulamisel: <ul style="list-style-type: none"> mõistab kuuldu sisu; oskab kasutada erinevaid kuulamisstrateegiaid; oskab täita kuulamisharjutustel põhinevaid ülesandeid³².
<ul style="list-style-type: none"> Kõnelemisel põhikooli lõpetaja: oskab esitada lihtsat seotud teksti käsitletud temaatika piires loetu, kuuldu või kogetu edasiandmiseks järgmises vormis: teade, kokkuvõte, lühireferaat, (ümber)jutustus, (pildi, ruumi, isiku-) kirjeldus. 	9. klassi lõpetaja kõnelemisel: <ul style="list-style-type: none"> oskab esitada lihtsat seotud teksti käsitletud temaatika piires loetu, kuuldu või kogetu edasiandmiseks järgmises vormis: teade, kokkuvõte, lühireferaat, (ümber)jutustus, (pildi, ruumi, isiku) kirjeldus;
<ul style="list-style-type: none"> osaleb vestluses, mis võib toimuda suunatud vestluse, suhtlussituatsiooni, rollimängu, intervjuu vormis. 	<ul style="list-style-type: none"> oskab ennast väljendada vestluses, mis võib toimuda suunatud vestluse, suhtlussituatsiooni, rollimängu, rühmatöö või intervjuu vormis.
	<ul style="list-style-type: none"> oskab nimetatada vastavat võõrkeelt kõnelevate maade tähtsamaid ajaloo- ja kultuurisündmuseid ning -isikuid.
<ul style="list-style-type: none"> Lugemisel mõistab põhikooli lõpetaja loetu sisu, kasutades vastavalt lugemisülesandele või vajadusele globaalset, selektiivset või detailset lugemist. 	<ul style="list-style-type: none"> 9. klassi lõpetaja lugemisel: mõistab loetu sisu; oskab kasutada erinevaid lugemisstrateegiaid; suudab leida tekstist vajalikku informatsiooni; saab aru osaliselt tundmatuid sõnu sisaldavatest lühitekstidest kasutades piltide, konteksti või sõnaraamatu abi;
	<ul style="list-style-type: none"> oskab käsitseda kakskeelseid sõnaraamatuid, grammatika käsiraamatuid ning muid keelealaseid teatmeteoseid.
<ul style="list-style-type: none"> Kirjutamisel oskab põhikooli lõpetaja kirjutada lihtsat seotud teksti: isiklik kiri, õnnitus-, tervitus-, tänukaart, küllakutse, teade, lihtne tarbekiri, (kirjeldav, jutustav) lühiessee; lühireferaat. 	<ul style="list-style-type: none"> 9. klassi lõpetaja kirjutamisel: oskab kirjutada lihtsat seotud teksti: etteütlus, kirjeldus, jutustus, kokkuvõte, lühireferaat, loovtekst; oskab vormistada isiklikku kirja, õnnitus-, tervitus-, tänukaarti, küllakutset, teadet.

Lisaks WÕK: tunneb vastavat võõrkeelt kõnelevate maade ajalugu ning kultuurilugu.

³² Tumedas kirjas on ära toodud riikliku õppekava ja waldorfkoolide tuumõppekava erisused.

Lisa 12 järg

RÕKi ja WÕKi erinevusi IV kooliastmel (10.-12. klass) Võõrkeel (näitena)

Riiklik õppekava	Waldorfkooli õppekava
Kuulamisel:	
<ul style="list-style-type: none"> mõistab erinevate kõnelejate olmeteksti ja telefoni teel edastatud teateid eeldusel, et need on lähedased standardkeelele; 	<ul style="list-style-type: none"> mõistab ja suudab jälgida erinevate kõnelejate teksti (sh meediatekste) ja eristada vajalikku teavet;
<ul style="list-style-type: none"> suudab jälgida raadio- ja TV-uudiseid ja –teateid, et saada vajalikku infot; 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Vt 1. õpitulemust</i>
<ul style="list-style-type: none"> oskab eristada selgelt väljendatud tooni ja suhtumist, panna tähele rõhuasetusi ja mõttefraase; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab eristada selgelt väljendatud tooni ja suhtumist;
<ul style="list-style-type: none"> oskab tuletada tundmatute sõnade tähendust konteksti abil temale tuntud elementide kaudu; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab tuletada tundmatute sõnade tähendust konteksti abil;
<ul style="list-style-type: none"> teab oma emakeeles enamkasutatavate rahvusvaheliste sõnade tähendusi ning oskab neid teadmisi kasutada võõrkeelset teksti kuulates; 	
<ul style="list-style-type: none"> suudab eristada kuuldu detaile ja järjestada sündmusi; 	<ul style="list-style-type: none"> suudab eristada kuuldu üksikasju ja järjestada sündmusi;
<ul style="list-style-type: none"> suudab jälgida lühiloengut (5-10 min) ning eristada sellest olulist infot. 	<ul style="list-style-type: none"> suudab jälgida ettekannet või lühiloengut ning eristada sellest olulist infot.
Kõnelemisel:	
<ul style="list-style-type: none"> kasutab vastavale võõrkeelele omast intonatsiooni, rütmi ja rõhku; 	<ul style="list-style-type: none"> kasutab võõrkeelele omast intonatsiooni, rütmi ja rõhku;
<ul style="list-style-type: none"> oskab vestelda põhitemaatika ulatuses ning esitada ja põhjendada oma vaateid ja seisukohti; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab arendada vestlust õpitud temaatika piires ning esitada argumente oma seisukoha toetamiseks;
<ul style="list-style-type: none"> tunneb suhtlusetiketti ja oskab seda kasutada; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab reageerida viisakusväljenditele erinevates olukordades;
<ul style="list-style-type: none"> oskab suhelda võõrkeeles nii vahetult kui ka telefoni teel; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab kasutada võõrkeelt erinevates suhtlussituatsioonides;
<ul style="list-style-type: none"> oskab vahetada infot, esitada küsimusi ja väljendada oma mõtteid ühiskondlike probleemide ja sündmuste kohta; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab esitada küsimusi ning neile adekvaatselt vastata;
<ul style="list-style-type: none"> oskab vestluses vajadusel kasutada kompensatsioonistrateegiaid. 	
Lugemisel:	
<ul style="list-style-type: none"> suudab lugeda funktsionaalstiililt erinevaid tekste, nende hulgas mitmesuguseid kasutamishüvandeid; 	<ul style="list-style-type: none"> suudab lugeda erinevaid tekste (sh kirjanduslikke originaaltekste);
<ul style="list-style-type: none"> suudab määratleda teksti peaideed (mis on kas välja öeldud või millele on vihjatud) ja autori eesmärgi; 	<ul style="list-style-type: none"> suudab määratleda teksti peaideed ning autori eesmärgi;
<ul style="list-style-type: none"> oskab leida tekstist vajalikku või huvipakkuvat infot; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab leida tekstist vajalikku või huvipakkuvat infot;
<ul style="list-style-type: none"> oskab teksti mõistmiseks kasutada pealkirju, illustratsioone, jooniseid, skeeme, erinevaid kirjalpilte; 	<ul style="list-style-type: none"> Oskab leida vajalikku teavet
<ul style="list-style-type: none"> oskab tuletada tundmatute sõnade tähendust konteksti abil temale tuntud elementide kaudu (liitsõna üksikkomponendid ja sõnaliited); 	<ul style="list-style-type: none"> oskab tuletada tundmatute sõnade tähendust konteksti abil;
<ul style="list-style-type: none"> teab oma emakeeles kasutatavate rahvusvaheliste sõnade tähendusi ning oskab neid teadmisi kasutada võõrkeelset teksti lugedes; 	
<ul style="list-style-type: none"> oskab leida õpitava võõrkeele vahendusel infot erinevatest allikatest, seda valida ja kasutada; 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Vt järgmist</i>
<ul style="list-style-type: none"> oskab kasutada eriliigilisi sõnaraamatuid ja teatmeteoseid. 	<ul style="list-style-type: none"> oskab kasutada erinevaid allikaid (sh sõnaraamatuid ja teatmeteoseid);
<ul style="list-style-type: none"> Kirjutamisel: 	<ul style="list-style-type: none">
<ul style="list-style-type: none"> oskab kirjutada teateid, ametlikke ja mitteametlikke kirju; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab kirjutada ametlikke ja mitteametlikke kirju;
<ul style="list-style-type: none"> oskab loetu ja kuuldu põhjal märkmeid teha, olulist kokku võtta; 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Tuleneb riigieksami ülesehitusest</i>
<ul style="list-style-type: none"> oskab täita ankeete ja vastata küsimustikele; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab kirjutada elulookirjeldust, täita ankeete ning vastata küsimustele;
<ul style="list-style-type: none"> oskab kirjutada elulookirjeldust (CV); 	<ul style="list-style-type: none"> <i>Vt eelmist</i>
<ul style="list-style-type: none"> oskab kirjutada kirjeldavaid, analüüsivaid ja arutlevaid kirjandeid, referaate ja lühiartikleid ajalehele; 	<ul style="list-style-type: none"> oskab kirjutada kirjeldavaid, analüüsivaid ja arutlevaid kirjandeid ja referaate ning kokkuvõtteid;
<ul style="list-style-type: none"> tunneb õigekirja ja lausemärgistusi, vajadusel oskab neid kontrollida teatmeteoste abil; 	<ul style="list-style-type: none"> tunneb õigekirja ja oskab kasutada kirjavahemärke;
<ul style="list-style-type: none"> oskab liigendada ja vormistada erinevaid tekste. 	<ul style="list-style-type: none"> oskab liigendada ja vormistada erinevaid tekste;

Lisaks WÕK: tunneb vastavat võõrkeelt kõnelevate maade ajalugu ning kultuurilugu.

Lisa 13. Waldorf/steinerkoolide rahvusvaheline konverents (Haagi ring) poolt koostatud waldorfpedagoogika oluliste tunnuste kirjeldus³³

Waldorf/ steinerkoolide rahvusvaheline konverents töötas oma istungil 19.–22. novembril 2009 Dornachis läbi ja kiitis heaks waldorfpedagoogika oluliste tunnuste kirjelduse. Need tunnused on üldkehtivalt formuleeritud ja neid saab täiendada iga maa spetsiifiliste joontega. Need kirjeldused on mõeldud ergutuseks ja orienteerumiseks.

„Waldorf“

Waldorfpedagoogika oluliste tunnuste iseloomustus

Preambul

Waldorfpedagoogika on aluseks koolieelsele kasvatusel ja kogu maailma koolidele, mis eksisteerivad Waldorf-, Rudolf Steiner- ja Vabade koolide või lasteaedade nime all. Nimest ja rikkalikust kultuurilisest mitmekesisusest sõltumata ühendavad neid mitmed olulised tunnused, mida järgnevalt kirjeldatakse. Koolid või lasteaiad, millel need tunnused puuduvad, ei kuulu ülemaailmsesse Waldorfkooli- või Waldorflasteaialiikumisse.

Waldorfpedagoogika põhijooned

Waldorfpedagoogika aluseks on inimeseõpetus ja arengupsühholoogia, nagu Rudolf Steiner (1861–1925) selle esialgselt „Üldise inimeseõpetuse“ (1919) tsükliks esitas. Sellest alates on diferentseeriv töö laiendanud niihästi arengupsühholoogiat ja -füsioloogiat kui ka metoodikat ning didaktikat, samuti on tulnud uued õppeained, mis samuti kuuluvad waldorfpedagoogika aluste hulka.

See on pedagoogika, mis lähtub lapsest ja mille sihiks on iga lapse individuaalse potentsiaali arendamine. Ta arvestab kultuurilist mitmekesisust ja järgib üldinimlikke eetilisi põhimõtteid (vt Inimõiguste ülddeklaratsioon 10. detsember 1948, ÜRO Lapse õiguste konventsioon 20. november 1989, ÜRO Puuetega inimeste õiguste konventsioon 13. detsember 2006).

Ta on aluseks erinevatele haridus-, kasvatus- ja koolitusasutustele (nt koolieelse kasvatusel asutused, lasteaiad, koolid, kutseharidusasutused, erikoolid jms).

Kasvatajad ja õpetajad vajavad waldorfpedagoogilist koolitust ja tunnevad kohustust tegeleda vastava enesekasvatuse ning järjepideva tööalase täiendkoolitusega.

Sobiv õiguslik vorm koolidele, lasteaedadele ja teistele kasvatusasutustele on sõltumatu institutsioon, mida organiseeritakse kõigi kasvatusprotsessis osalejate koostöös.

Varase lapseea kasvatusel, waldorflasteaedade ja waldorfkoolide olulised tunnused

Esimesel seitsmel eluaastal toimub lapse terve areng armastusega täidetud soojuse ning juhtimise õhkkonnas, mis tekitab rõõmu, imetust ja aukartust. Väikese lapsega tehtava töö tähtsaim aspekt on kasvataja sisemine hoiak, mis pakub lapsele matkimiseks eeskujut. Seetõttu nõuab see töö pidevat enesekasvatust. Waldorflasteaedades, väikelastegruppides, vanemate- laste programmides ja muudes varase lapseea ja väikelaste kasvatusasutustes pannakse alus kehalisele tervisele ja elujõule, hämmastumisele ja maailmahuvile, sisemisele valmidusele õppida ja avastada maailma isiklike elamuste läbi, võimele luua suhteid ja eluaegsele füüsilisele, emotsionaalsele, intellektuaalsele ja vaimsele arengule.

³³ Allikas: Rundbrief der Pädagogischen Sektion nr. 37, Jõulud 2009. Ajakirja annab välja Goetheanumi Vaba Vaimuteadusliku Kõrgkooli pedagoogika sektsioon

Õpetamise ja kasvatuse alus waldorfkoolis on raamõppekava, mis pakub õpetajale ajendeid tema õpetamise individuaalseks kujundamiseks. Õpetamine on orienteeritud eelpoolnimetatud põhijoontele. Iga õpetaja on ise vastutav oma õpetuse eest ja vastutab ka kollektiivi ees. Õpetamist hinnatakse.

Waldorfkool on ühtluskooli mudel eelkoolieast kuni keskkooli lõpuni. Raamõppekavas on erinevates klassiastmetes õppeained üksteisega seotud. Kuna ained on orienteeritud lapse ja nooruki arengusammude järgi, siis pakuvad need individuaalsele lapsele/ õpilasele eakohaseid ja mitmekesiseid arenguvõimalusi. Need sisaldavad muuhulgas teadmiste omandamist, kultuurilisi pädevusi, sotsiaalseid ja emotsionaalseid võimeid nagu ka erinevaid praktilisi ja kunstilisi oskusi (modaalset intelligentsust).

Õpetaja ülesanne on nii ennast kasvatuskunstnikuks koolitada, et õppetöö muudaks õpilase intellektuaalselt loovaks, sotsiaalselt vastutavaks ja tegutsemisvõimeliseks. Selle oluliseks eelduseks on õpetaja enesekasvatus ning ainealne koolitus ja täiendkoolitus.

6.–8. klassini on reeglina üks õpetaja kui klassiõpetaja. Aineõpetajad ja mentorid, eriti vanemates klassides, vajavad lisaks waldorfpedagoogilisele veel vastavat ainealast või teaduslikku kvalifikatsiooni.

Metoodilis-didaktilised põhimõtted

Kasvatus- ja õpetamismeetodid erinevad vastavalt laste ja noorte eale. Kõik tegevused lähtuvad easpetsiifilistest arenguvajadustest, st enam tahte orienteeritud arengust esimesel kolmel eluaastal piltlikule mängule ja kasvavale kognitiivsele tegevusele lasteaiast kooli üleminekul.

Väike laps matkib ja teda kasvatatakse eeskuju ja näite abil. Varase lapsega kasvatuse jaoks on olulised tunnused vaba, vaba mäng, samuti ka liikumis- ja reaalsed meelekogemused. Kasvataja hoolitseb muuhulgas päeva, nädala, aastaegade rütmilise kujundamise abil lapse terve kehalise ning psüühilise arengu eest ja paneb seega aluse paindlikkusele (resilientsusele).

Koolilaps õpib õpetajalt, kelle kasutada on mitmekesised meetodid. Õpetaja kujundab õppetöö loovalt ning juhib lapse teadmiste põhilistele aladele (tsükliõpe). Õpetaja, eriti klassiõpetaja loob tõese suhte oma õpilastega (ja tema kasvatuse eest vastutajatega) ning praktiseerib laste vanemaks saades formaalsemat õppimist kunstilise õpetamise raames. Saavutuslikud nõuded tähendavad klassiõpetaja jaoks, et ta formuleerib ja realiseerib õppeeesmärgid vastavalt oma klassi intelligentsuseskaalale (sisemine diferentseerimine).

Noorukid ülaastmes peavad õppima kriitiliselt ning analüütiliselt õppesisuga toime tulema, jõudma iseseisva otsustusvõimeni, mis avaldub üha iseseisvamas õpisisu läbitöötamises. Lisaks harjutatakse enesekindlust, isiklikku vastutust ja võimet siduda end pühendunult maailmaga. Ülaastmes pakutakse õppimiseks üha rohkem individualiseeritud teid. Klassi koosseisu säilimine kinnistab sotsiaalseid pädevusi.

Detailsemalt on waldorfkooli jaoks olulised järgnevad tunnused:

- Akadeemiliste nõueteta koolieelne kasvatus
- Reeglina üks õpetaja kui klassiõpetaja 6.-8. klassini.
- Eurütmiõpetus
- Tsükliõpe, aineõpe ja muud õppetöö vormid
- Võõrkeeõpe esimesest klassist

- Tunniplaanid, mis on niipalju kui võimalik üles ehitatud psühhohügieeniliste lähtekohtade alusel
- Klassikollektiiv jääb püsima, sõltumata õpilaste individuaalsetest saavutustest
- Mitte mingeid puhtkvantitatiivseid hinnanguid ja teste ainult testimise enda pärast
- Tunnistused, mis saavutatu hindamise kõrval kirjeldavad ja väärtustavad eelkõige õpilase arengut, pakkudes samas ka ajendeid edasiseks tööks.
- Distsipliiniküsimuste pedagoogiline käsitlemine
- Kollektiivi kujundavad ja edendavad tegevused nagu kuupeod, aastapähad, väljasõidud, praktikad, näidendid jms.
- Konfessionaalset religiooniõpet võib korraldada vanemate soovil. Muidu võivad koolid pakkuda iseseisvat mittekonfessionaalset religiooniõpetust.

Hindamine

Kasvatajad ning õpetajad osalevad nii sisemises kui ka välises hindamises. See on väga tähtis, kuna suurt väärtust omistatakse omavastutusega ning isekujundatud õpetamisele.

Waldorfkoolide ja waldorflasteaedade organisatsioon

Pedagoogiliselt juhivad waldorflasteaedu või waldorfkooli kolleegiumid.

Majanduslikult ja õiguslikult haldavad ja juhivad lasteaedu või kooli antud organisatsiooni õiguslikus raamistikus vanemad ning õpetajad ühiselt, kusjuures vormid ning struktuurid detailsemalt sõltuvad vastavatest inimestest, kultuurikeskkonnast ja antud õiguslikest võimalustest.

Selline waldorfkoolide ning -lasteaedade isevalitsemise (self-administration) vorm hõlmab teatud ajaks ülesannete delegeerimist üksikutele isikutele ja/või väiksematele gruppidele. Isevalitsemise raames on võimalikud erinevad organisatsioonivormid.

Lasteaia- või koolijuhtimise koondumist üksikisikule tuleks vähemalt sisemise (pedagoogilise) juhtimise osas vältida.

Koostöö

Iga kolleeg tunneb kohustust osaleda iganädalasel ühisel pedagoogilisel konverentsil. See on kooli või lasteaia pedagoogiline juhtorgan, mis tegeleb aluspõhimõtetega (Inimeseõpetus/ pedagoogika), käsitleb pedagoogilisi küsimusi, tegeleb lapsevaatlustega, organisatoorsete küsimuste ning koostöös teiste gruppidega ka koolikorralduslike ja -juhtimisülesannetega.

Õpetajate konverents on täiendkoolituse koht ja lisaks veel kooli tajumise, hindamise, õppimise ja uute impulsside andmise koht, samuti ühise teadvuse arenemise koht terviku suhtes.

Lisaks koostööle oma kooli konverentsil tegeletakse kogemuste vahetamise ning koolitusega omamaisel ning rahvusvahelisel tasandil. Selle eest on vastutavad Goetheanumi Pedagoogiline Sektsioon ning Sektsiooniringid maades koostöös rahvuslike assotsiatsioonidega.

Pedagoogilises Sektsioonis on ka vastav organ koolide tunnustamiseks waldorfkoolidena ja lasteaedade tunnustamiseks waldorflasteaedadena. Pärast tunnustamist antakse nimeõigus. Selle ülesande võib delegeerida ka vastavatele rahvuslikele kogudele. Tunnustatud waldorfkoolid on Rahvusvahelises koolide nimekirjas, mida antakse välja Saksamaa Vabade Waldorfkoolide Liidu poolt.

Heakskiidetud Rahvusvahelise Waldorf/steinerkoolide konverentsi (Haagi ring) poolt

Dornach, 21.november 2009

Rahvusvahelise Waldorf/steinerkoolide konverentsi (Haagi ring) kontaktaadress:

Pädagogische Sektion am Goetheanum

Postfach1

CH-4143 Dornach

Tel.: 0041 (0)61 706 43 15

Fax: 0041 (0)61 706 44 74

e-mail: paed.sektion@goetheanum.ch